

Politikommisionen

Bet enkning om politilovgivning

Indholdsfortegnelse

<u>Kapitel 1.</u> Politikommissionens nedsættelse og kommissorium.....	9
<u>Kapitel 2.</u> Politikommissionens arbejde.....	13
2.1. Politikommissionens arbejde.....	13
2.2. Politilovsudvalgets sammensætning og arbejde.....	14
<u>Kapitel 3.</u> Sammenfatning.....	15
<u>Kapitel 4.</u> Politiets virksomhed og den gældende retlige regulering.....	19
4.1. Politiets formål og virke.....	19
4.1.1. Den historiske udvikling.....	19
4.1.2. Politiets formål og virke i dag.....	21
4.2. Politilovene af 1863 og 1871.....	23
4.2.1. Indledning.....	23
4.2.2. Midlertidige foranstaltninger.....	23
4.2.3. Opløb og offentlige forsamlinger.....	26
4.2.4. Politivedtægter.....	26
4.3. Politiets opgaver.....	29
4.3.1. Indledning.....	29
4.3.2. Politiets opgaver inden for strafferetsplejen.....	29
4.3.3. Politiets opgaver uden for strafferetsplejen.....	31
4.3.3.1. Indledning.....	31
4.3.3.2. Opretholdelse af sikkerhed, fred og orden.....	32
4.3.3.3. Bistand til borgerne i øvrigt.....	36
4.3.3.4. Særlige tilsyns- og kontrolopgaver.....	37
4.3.3.5. Særligt om bistand til andre myndigheder.....	38
4.3.3.6. Andre opgaver.....	40
4.3.3.7. Statistiske oplysninger.....	42
4.4. Politiets indgreb.....	44
4.4.1. Indledning.....	44
4.4.2. Generelt om orden og sikkerhed.....	46
4.4.3. Forsamlinger.....	54
4.4.4. Opløb.....	63
4.4.5. Særligt om børn, berusede samt syge og hjælpeløse.....	66
4.4.6. Frihedsberøvelse i relation til Den europæiske Menneskerettighedskonvention. ...	69

4.5. Politiets anvendelse af magt.....	71
4.5.1. Indledning.....	71
4.5.2. Politiets magtmidler.....	73
4.5.3. Gældende regulering.....	78
4.5.3.1. Det retlige grundlag.....	78
4.5.3.2. Administrative forskrifter.....	83
<u>Kapitel 5. Udviklingen i Norge, Sverige og Finland.....</u>	<u>89</u>
5.1. Norge.....	89
5.1.1. Indledning.....	89
5.1.2. Politiets formål og opgaver.....	89
5.1.3. Politiets indgreb.....	90
5.1.4. Politiets anvendelse af magt.....	92
5.2. Sverige.....	93
5.2.1. Indledning.....	93
5.2.2. Politiets formål og opgaver.....	94
5.2.3. Politiets indgreb.....	94
5.2.4. Politiets anvendelse af magt.....	97
5.3. Finland.....	98
5.3.1. Indledning.....	98
5.3.2. Politiets formål og opgaver.....	98
5.3.3. Politiets indgreb.....	98
5.3.4. Politiets anvendelse af magt.....	101
<u>Kapitel 6. Politikommissionens overvejelser og forslag.....</u>	<u>103</u>
6.1. Hovedsynspunkter bag Politikommissionens forslag.....	103
6.2. Bestemmelse om formålet med politiets virksomhed.....	104
6.3. Bestemmelse om politiets opgaver.....	106
6.4. Bestemmelser om politiets indgreb.....	108
6.4.1. Generelt om orden og sikkerhed.....	108
6.4.2. Forsamlinger.....	114
6.4.3. Opløb.....	117
6.4.4. Særligt om børn, berusede samt syge og hjælpeløse.....	120
6.5. Bestemmelser om politiets anvendelse af magt.....	128
6.6. Andre spørgsmål.....	134
6.6.1. Sanktioner.....	134
6.6.2. Erstatning i anledning af politiets indgreb.....	135

Kapitel 7. Udkast til lov om politiets virksomhed (politiloven) 141

Kapitel 8. Bemærkninger til lovudkastet..... 149

Bilag

1. Rigspolitechefens Kundgørelse II, nr. 55, af 27. juni 2001 om detentionsanbringelse af berusede personer.
2. Responsum udarbejdet af professor, dr.jur. Henning Koch om forholdet mellem Den europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 5 og udvalgte landes politilovgivninger særligt med henblik på frihedsberøvelse for krænkelse af den offentlige orden.
3. Rigspolitechefens Kundgørelse II, nr. 38, af 18. februar 1998 om politiets brug af skydevåben.
4. Rigspolitechefens Kundgørelse II, nr. 37, af 30. september 1998 om politiets brug af stav.
5. Rigspolitechefens Kundgørelse II, nr. 40, af 6. maj 1998 om politiets brug af politihund til magtanvendelse.
6. Norsk politilov.
7. Svensk politilov.
8. Finsk politilov.

KAPITEL 1. POLITIKOMMISSIONENS NEDSÆTTELSE OG KOMMISSORIUM

Justitsministeren nedsatte den 8. juli 1998 en kommission vedrørende politiets forhold.

Kommissionen skulle som sin ene hovedopgave overveje og fremsætte forslag om politiets fremtidige organisation, herunder inddelingen af landet i politikredse og politiets ledelsesstruktur (strukturdelen).

Som sin anden hovedopgave skulle kommissionen overveje behovet for og i givet fald udarbejde forslag til et nyt samlet lovgrundlag for politiets virksomhed, herunder for politiets magtbeføjelser (politilovsdelen).

Denne betænkning angår politilovsdelen. I det følgende gengives de dele af Politikommissionens kommissorium, der vedrører dette område.

I. Baggrund

(...)

8. Lovgrundlaget for politiets virksomhed.

Det lovmæssige grundlag for politiets virksomhed findes i dag i en lang række love, der i øvrigt dækker vidt forskellige områder af samfundslivet.

De mere generelle lovbestemmelser om politiet er af meget gammel dato.

De to gamle politilove - henholdsvis 1863-loven om Københavns politi og 1871-loven om politiet udenfor København - er således på flere punkter stadig grundlaget for politiets arbejde. Det gælder ikke alene på politivedtægtsområdet, men bl.a. også i forhold til dele af den ordenspolitimæssige indsats over for demonstrationer.

Bestemmelser i navnlig retsplejeloven (oprindelig fra 1916) og straffeloven (oprindelig fra 1930) har dog i vidt omfang både suppleret og fortrængt de gamle politilove.

I de seneste årtier er der gennemført en trinvis revision og modernisering af retsplejelovens regler om de straffeprocessuelle tvangsindgreb. Inden for strafferetsplejen er politiets adfærd over for borgerne således undergivet en detaljeret lovmæssig regulering af nyere dato.

I modsætning hertil er der kun få og meget generelle lovregler om politiets magtanvendelse som led i den almindelige ordenshåndhævelse. De centrale bestemmelser er de almindelige regler om nødværge og nødret i straffelovens § 13 og § 14, herunder § 13, stk. 3, om lovlig retshåndhævelse samt bestemmelsen om politiets såkaldte generalfuldmagt i retsplejelovens § 108, stk. 1, der fastslår, at ”Politiets opgave er at opretholde sikkerhed, fred og orden, at påse overholdelsen af love og vedtægter samt at foretage det fornødne til forhindring af forbrydelser og til efterforskning og forfølgning af sådanne.”

Fra en praktisk synsvinkel har disse bestemmelser formentlig i det væsentlige dannet en vel fungerende og accepteret ramme for politiets magtanvendelse, der på en række områder er nærmere reguleret ved mere detaljerede administrativt fastsatte forskrifter, bl.a. om magtmidler som skydevåben, politistav og politihunde.

Samtidig må det konstateres, at en så sparsom og generelt holdt lovregulering af et så centralt område som politiets magtanvendelse, herunder f.eks. i form af detentionsanbringelser, næppe i dag kan forekomme tilfredsstillende.

Der kan i den forbindelse også henvises til den lovgivningstradition, der har udviklet sig her i landet inden for andre områder, og til at der i flere af de lande, vi normalt sammenligner os med, inden for de senere år er gennemført ny lovgivning om politiets virksomhed.

På denne baggrund finder Justitsministeriet, at det nu bør tages op til overvejelse at tilvejebringe en mere samlet og tidssvarende lovregulering af politiets virksomhed, herunder navnlig en lovmæssig fastlæggelse af de grundlæggende principper for politiets magtanvendelse som led i den almindelige ordenshåndhævelse.

II. Kommissionens opgaver.

(...)

2. Lovgrundlaget for politiets virksomhed.

Ved siden af de ovennævnte strukturspørgsmål skal kommissionen som sin anden hovedopgave gennemgå og vurdere regelgrundlaget for politiets virksomhed. I den forbindelse skal kommissionen overveje, om der - også i lyset af erfaringer fra beslægtede nabolande - bør udformes en mere samlet politilovgivning, navnlig med henblik på en lovmæssig fastlæggelse af de grundlæggende principper for politiets magtanvendelse som led i den almindelige ordenshåndhævelse.

III. Arbejdets tilrettelæggelse.

Kommissionen skal udarbejde udkast til nye regler på de områder, hvor den måtte foreslå ændringer.

(...)

Kommissionen har (...) adgang til at nedsætte underudvalg eller arbejdsgrupper til forberedende behandling af delopgaver, inden de behandles i den samlede kommission. I det omfang, det findes hensigtsmæssigt, kan kommissionen inddrage særligt sagkyndige i sådanne underudvalg eller arbejdsgrupper, selv om den pågældende ikke er medlem af kommissionen.

Der kan i den forbindelse peges på, at det formentlig vil være hensigtsmæssigt, at spørgsmålet om en lovregulering af politiets virksomhed og magtanvendelse undergives en forberedende behandling i et mindre, sagkyndigt underudvalg.

Kommissionen bør i fornødent omfang indhente oplysninger om lovgivningen og om politiets organisering i andre lande, herunder navnlig i Norge og Sverige.

Politikommissionen har ved afgivelsen af denne betænkning følgende sammensætning:

- Højesteretspræsident Jacques Hermann (formand)
- Kontorchef Hans Otto Jørgensen (efter indstilling fra Kommunernes Landsforening)
- Fuldmægtig Vivian G. Petersen (efter fælles indstilling fra Københavns og Frederiksberg kommuner)
- Juridisk konsulent Birgitte Sørensen (efter indstilling fra Amtsrådsforeningen)
- Advokat Michael Rekling (efter indstilling fra Advokatrådet)
- Advokat Karen Marie Dyekjær (efter indstilling fra Landsforeningen af Beskikkede Advokater)
- Professor, dr.jur. Eva Smith (udpeget af Justitsministeriet)
- Professor, dr.jur. Henning Koch (udpeget af Justitsministeriet)
- Dommer Hans Ulrik Bruhn (efter indstilling fra Den Danske Dommerforening)
- Rigsadvokat Henning Fode (efter indstilling fra Rigsadvokaten)
- Statsadvokat Birgitte Vestberg (efter indstilling fra Statsadvokatforeningen)
- Rigspolitichef Torsten Hesselbjerg (efter indstilling fra Rigspolitichefen)
- Politidirektør Hanne Bech Hansen (efter indstilling fra Politidirektøren i København)
- Vicepolitikommissær Peter Ibsen (efter indstilling fra Politiforbundet i Danmark)
- Kontorfuldmægtig Dorthe Suldrup (efter indstilling fra Politiforbundet i Danmark)
- Kriminalassistent Peer Falkegaard Withagen (efter indstilling fra Dansk Kriminalpolitiforening)
- Kontorfuldmægtig Marina Gunst (efter indstilling fra HK Landsklubben Politiet)
- Politimester Tage Bækgaard (efter indstilling fra Foreningen af Politimestre i Danmark)
- Politimester Jørgen Ilum (efter indstilling fra Foreningen af Politimestre i Danmark)
- Politimester Poul Løhde (efter indstilling fra Foreningen af Politimestre i Danmark)
- Vicepolitimester Henrik Andersen (efter indstilling fra Politifuldmægtigforeningen)
- Afdelingschef Lise-Lotte Nilas (Justitsministeriet)

En repræsentant for Finansministeriet har deltaget i kommissionens møder som observatør.

Kriminalkommissær Henning Glintborg deltog som medlem af kommissionen indtil den 5. maj 1999, hvor han blev afløst af kriminalassistent Peer Falkegaard Withagen.

Forhenværende politimester Arne Baun deltog som medlem af kommissionen indtil den 5. august 1999, hvor han blev afløst af politimester Poul Løhde.

Overassistent Pia Nielsen deltog som medlem af kommissionen indtil den 26. november 1999, hvor hun blev afløst af overassistent Marina Gunst.

Forhenværende rigspolitichef Ivar Boye deltog som medlem af kommissionen indtil den 1. januar 2000, hvor han blev afløst af rigspolitichef Torsten Hesselbjerg.

Afdelingschef i Justitsministeriet Lars Bay Larsen deltog som medlem af kommissionen indtil den 1. januar 2000, hvor han blev afløst af afdelingschef i Justitsministeriet Lise-Lotte Nilas.

Professor, lic.jur., Gorm Toftegård Nielsen, deltog som medlem af kommissionen indtil den 27. juni 2000, hvor han efter eget ønske udtrådte.

Politikommisionens sekretariat har bestået af kontorchef Mogens Hendriksen, Justitsministeriet, vicepolitimester Ib Henricson, Politimesteren i Odder, fuldmægtig Mette Lyster Knudsen, Justitsministeriet, fuldmægtig Michael Gasbjerg Thuesen, Justitsministeriet (indtil 1. juni 1999) og konsulent Oluf Engberg, Justitsministeriet (fra 1. august 1999).

KAPITEL 2. POLITIKOMMISSIONENS ARBEJDE

2.1. Politikommissionens arbejde

Politikommissionen nedsatte i februar 1999 et underudvalg vedrørende politilovgivning, der fik til opgave at udarbejde oplæg til brug for kommissionens overvejelser af behovet for en mere samlet og tidssvarende lovregulering af politiets virksomhed (Politolvsudvalget). Politilovsudvalget skulle i den forbindelse tilvejebringe grundlaget for en vurdering af behovet for en lov-mæssig fastsættelse af de grundlæggende principper for politiets magtanvendelse samt udarbejde beslutnings- og diskussionsoplæg til brug for kommissionens drøftelser. Det var endvidere forudsat, at Politilovsudvalget undervejs forelagde principielle eller afgørende spørgsmål for den samlede kommission til afgørelse. Om udvalgets sammensætning og arbejde kan henvises til det anførte nedenfor i afsnit 2.2.

Politikommissionen har på 5 møder drøftet spørgsmålet om fastsættelse af en ny lov om politiets virksomhed.

På et møde den 2. maj 2000 blev kommissionen præsenteret for Politilovsudvalgets overvejelser om behovet for kommende regulering i en politilov samt præsenteret for en skitse til en eventuelt kommende regulering og eksempler på affattelse af enkelte bestemmelser med bemærkninger hertil.

På et møde den 5. april 2001 principgodkendte kommissionen på baggrund af oplæg fra Politilovsudvalget et lovudkast og begrundelsen for de enkelte elementer i udkastet.

På kommissionen møde den 16. august 2001 drøftede kommissionen Politilovsudvalgets udkast til affattelse af denne betæknings kapitel 4-8 og på møder den 23. oktober og 21. november 2001 et udkast til betæknings kapitel 1-8.

På et møde den 13. december 2001 godkendte kommissionen den endelige affattelse af denne betækning.

2.2. Politilovsudvalgets sammensætning og arbejde

Som nævnt ovenfor nedsatte Politikommissionen i februar 1999 et underudvalg, Politilovsudvalget, der fik til opgave at udarbejde oplæg til brug for kommissionens overvejelser af behovet for en mere samlet og tidssvarende lovregulering af politiets virksomhed. Politilovsudvalget fik følgende sammensætning:

- Højesteretspræsident Jacques Hermann (formand)
- Professor, dr.jur. Henning Koch
- Professor, lic.jur. Gorm Toftegaard Nielsen
- Advokat Karen Marie Dyekjær
- Politimester Tage Bækgaard
- Vicepolitikommissær Peter Ibsen
- Kriminalinspektør Kristian Skovhus
- Vicerigspolitichef Erik Justesen
- Statsadvokat Hanne Schmidt
- Politiadvokat Carsten Egeberg Christensen

Som sekretærer for underudvalget har fungeret kontorchef Mogens Hendriksen, vicepolitimester Ib Henricson, fuldmægtig Michael Gasbjerg Thuesen (indtil 1. juni 1999) og konsulent Oluf Engberg (fra 1. august 1999).

Underudvalget har afholdt 25 møder.

Underudvalget har til brug for dets overvejelser indhentet oplysninger fra Norge, Sverige og Finland om retstilstanden i disse lande og fra Rigspolitichefens døgnrapportssystem statistiske oplysninger om politiets virksomhed.

Endvidere har sekretariatet afholdt møde med repræsentanter for Politiskolen om retningslinjerne for politiets magtanvendelse m.v. og møde med repræsentanter for Beredskabsstyrelsen om politiets opgaver efter beredskabsloven.

KAPITEL 3. SAMMENFATNING

Politikommisionen har haft til opgave at overveje, om der bør udformes en mere samlet og tids-svarende lovgivning om politiets virksomhed.

Betænkningens kapitel 4 indeholder en redegørelse for politiets virksomhed og den gældende regulering af området. Som det bl.a. fremgår heraf, bygger den gældende regulering af politiets virksomhed - bortset fra politiets straffeprocessuelle indgreb, der er detaljeret reguleret i retsplejeloven - i vidt omfang på de generelt udformede lovregler i retsplejelovens § 108 og straffelovens nødretsbestemmelser (der stammer fra henholdsvis 1916 og 1930) samt sædvane.

Betænkningens kapitel 5 indeholder en redegørelse for udviklingen i Norge, Sverige og Finland. Der er i disse lande inden for de senere år gennemført ny lovgivning om politiets virksomhed

Betænkningens kapitel 6 indeholder en redegørelse for Politikommisionens overvejelser og forslag.

Som det fremgår heraf, er Politikommisionen efter en gennemgang af den gældende regulering af politiets virksomhed af den opfattelse, at der bør gennemføres en særlig lovgivning på området. Området er i dag i lovmæssig henseende reguleret af få generelt udformede bestemmelser, og det er vanskeligt ud fra disse lovregler umiddelbart at udlede sikre og præcise retningslinjer for politiets indgreb uden for strafferetsplejen og for politiets magtanvendelse. Politikommisionen anser det for at være i bedre overensstemmelse med nutidens krav til legalitetsgrundlaget for myndighedsudøvelse, at politiets virksomhed reguleres direkte af lovgivningsmagten. Udtrykkelige og klare lovregler på området vil endvidere bl.a. styrke borgernes retssikkerhed samtidig med, at politiet får et klarere lovgrundlag at arbejde på. Der kan i øvrigt nærmere henvises til kapitel 6.1 om hovedsynspunkter bag Politikommisionens forslag.

Politikommisionens lovudkast består af følgende delelementer:

- Kommissionen finder, at en lov om politiets virksomhed indledningsvist bør indeholde en særlig bestemmelse om politiets formål og virke. En formålsbestemmelse vil bl.a. give lov-

givningsmagten mulighed for overordnet at tage stilling til, i hvilken retning politiets udvikling skal styres, ligesom en formålsbestemmelse indebærer, at den overordnede planlægning og tilrettelæggelse af politiets virksomhed - inden for de bevillingsmæssige rammer – skal foretages under hensyntagen til de i bestemmelsen nævnte formål og under anvendelse af de nævnte midler. Der kan i øvrigt nærmere henvises til det anførte i kapitel 6.2.

- Kommissionen foreslår, at der fastsættes en dækkende og ajourført bestemmelse om politiets opgaver. Den gældende opgavebeskrivelse i retsplejelovens § 108 er ikke fuldt ud dækkende for politiets virksomhed. F.eks. omfatter beskrivelsen ikke en lang række serviceopgaver samt en række tilfælde, hvor politiet yder bistand til borgere eller andre myndigheder. Der kan i øvrigt nærmere henvises til kapitel 6.3.
- Kommissionen finder, at en kommende politilov bør indeholde udtrykkelige bestemmelser om politiets indgreb uden for strafferetsplejen. Det er i dag almindelig antaget, at en hjemmel til sådanne indgreb skal søges i retsplejelovens § 108, stk. 1, hvorefter politiet bl.a. har til opgave at ”opretholde sikkerhed, fred og orden”. Det må anses for at være i bedst overensstemmelse med legalitetsprincippet, at politiets indgreb over for borgerne uden for strafferetsplejen – som det er tilfældet for indgreb inden for strafferetsplejen – er reguleret af udtrykkelige lovregler herom. Nye lovregler på området giver samtidig mulighed for at fastsætte uddybende og mere præcise regler om politiets indgreb uden for strafferetsplejen.

Kommissionen foreslår i den forbindelse, at der fastsættes generelle bestemmelser om politiets forebyggende og fareafværgende indgreb samt en række specialbestemmelser møntet på politiets indsats i relation til forsamlinger og opløb samt børn, berusede, syge og hjælpeløse. Der kan i øvrigt henvises til kapitel 6.4.

Med kommissionens forslag til bestemmelser på området er det tilsigtet at videreføre og præcisere gældende ret på de områder, hvor retsplejelovens § 108 allerede i dag danner grundlag for indgreb over for borgerne. Det er således ikke hensigten hverken at begrænse eller udvide de eksisterende indgrebsmuligheder.

- Politikommissionen finder endelig, at der er behov for at fastsætte særlige regler om politiets magtanvendelse. Området er i dag i retlig henseende først og fremmest reguleret af straffelovens § 13 og bestemmelser i retsplejeloven om straffeprocessuelle indgreb. Der findes således ikke i dag lovregler, der særligt tager sigte på at regulere politiets magtanvendelse, og det kan give anledning til tvivl, på hvilket retligt grundlag politiets magtanvendelse i konkrete situationer skal vurderes. Kommissionen finder i den forbindelse bl.a., at allerede det forhold, at magtanvendelse efter omstændigheder kan indebære vidtgående indgreb i borgernes integritet, med betydelig vægt taler for, at de væsentlige og grundlæggende principper for politiets magtanvendelse reguleres direkte af lovgivningsmagten.

Kommissionens foreslår, at der for det første fastsættes generelle principper, der omfatter enhver magtanvendelse, og for det andet fastsættes supplerende mere detaljerede regler for anvendelse af de mest indgribende magtmidler - dvs. skydevåben, stav, hund og tåregas.

De foreslåede bestemmelser er i vidt omfang en videreførelse af den gældende retlige og administrative regulering på området. I forhold til den gældende administrative regulering af anvendelse af skydevåben, stav og hund foreslås dog gennemført visse indholdsmæssige ændringer. Det skal her fremhæves, at kommissionen har fundet, at betingelserne for, hvornår politiet kan benytte stav og hund i situationer, hvor politiet mødes med passiv modstand, bør skærpes og præciseres. Der kan i øvrigt henvises til kapitel 6.5.

Kapitel 7 og kapitel 8 indeholder Politikommissionens udkast til en lov om politiets virksomhed og bemærkninger til de enkelte bestemmelser.

Der er i Politikommissionen enighed om behovet for den foreslåede regulering samt enighed om indholdet af de foreslåede bestemmelser.

Medlem af kommissionen professor, dr. jur. Eva Smith, og medlem af politilovsudvalget professor, lic. Jur. Gorm Toftegaard Nielsen, finder, at der herudover bør fastsættes særlige regler om adgangen til domstolsprøvelse af krav om erstatning rejst af borgerne i anledning af politiets indgreb uden for strafferetsplejen. Der kan nærmere herom henvises til kapitel 6.6.2.

København, den 13. december 2001

Jacques Hermann (formand)

Hans Otto Jørgensen

Vivian G. Petersen

Birgitte Sørensen

Michael Rekling

Karen Marie Dyekjær

Eva Smith

Henning Koch

Hans Ulrik Bruhn

Henning Fode

Birgitte Vestberg

Torsten Hesselbjerg

Hanne Bech Hansen

Peter Ibsen

Dorthe Suldrup

Peer Falkegaard Withagen

Marina Gunst

Tage Bækgaard

Jørgen Ilum

Poul Løhde

Henrik Andersen

Lise-Lotte Nilas

Mogens Hendriksen

Ib Henricson

Oluf Engberg

KAPITEL 4. POLITIETS VIRKSOMHED OG DEN GÆLDENDE REGULERING

KAPITEL 4.1. POLITIETS FORMÅL OG VIRKE

4.1.1. Den historiske udvikling

Fra enevældens begyndelse og til i dag har målet for politiets virke været knyttet til de tre politiretlig beskyttelsesinteresser **sikkerhed, fred og orden**, se nærmere under 4.3.2 og 4.3.3. Med visse terminologiske variationer har disse begreber været fælles for den kontinentalretlige udvikling. Det nærmere indhold af begreberne og den konkrete varetagelse af de bagvedliggende samfundsmæssige interesser har selvsagt skiftet med overgangen fra autokrati til demokrati.

Siden slutningen af det 15. århundrede betød ordet ”politie” en tilstand frembragt som følge af den statslige myndigheds forskellige funktioner. Det var synonymt med en tilstand af ”god Skik og Orden”. På et tidspunkt udskiltes finans-, militær- og udenrigsvæsenet af begrebet, hvorefter datidens politibegreb over hele Vest- og Centraleuropa fra begyndelsen af 1600-tallet omfattede alle øvrige myndighedsfunktioner udøvet af forvaltningen og i et vist omfang tillige af den dømmende myndighed. Opretholdelsen af ”god Politie” var med andre ord ikke forbeholdt et bestemt myndighedsorgan, men var hele den indre forvaltnings formål.

Ifølge historikeren Edvard Holm, Danmark-Norges indre Historie under Enevælden fra 1660 til 1720 I (1885), havde den enevældige stat to målsætninger: at fremme borgernes og statsmagtens velfærd og at beskytte borgernes og statsmagtens sikkerhed mod krænkelser ved hjælp af en styreform, hvorunder kongerne ”... ved idelig at lade Tvangen følge Beskyttelsen i Hælene og ved sine Regulatorer om stort og smaat indtil Yderlighed ordnede al Virksomhed fra Undersaatternes Side”. Denne reguleringsånd tjente naturligvis ”Selvherskerinteressen”. Men efter Holms opfattelse er det ubestrideligt, at kongen og hans mænd ”... ved sin Omsorg for Ro, Orden og gode Sæder har troet at løse en ethisk Opgave og at fremme Humanitet”.

J.L.A. Kolderup Rosenvinge, der var juridisk professor ved Københavns Universitet, udgav den første danske lærebog i politiret i 1825 (Grundrids af den danske Politiret, 2. udgave 1828). Han

beskriver bl.a. perioden omkring slutningen af det 17. århundrede, som er det tidspunkt, hvor specielle myndighedspersoner bliver beskikket til at overvåge politiforordningernes efterlevelse, d.v.s. at begrebet politi bevæger sig fra at være betegnelse for en samfundsmæssig tilstand til at være navnet på et håndhævelsesorgan. Dette politi definerer han således: ”Politiet er den Deel af Statsmagten, som ikke alene i Almindelighed ved umiddelbare Foranstaltninger, Opsyn og fysisk Tvang sørger for at afvende alment skadelige Onder i Statens Indre, men ogsaa søger at befordre Almenvellet i alle de Tilfælde, hvor de øvrige Grene af Statsmagten ikke, ifølge deres ejendommelige Bestemmelse, ere virksomme” (s. 7-8).

Den af Kolderup Rosenvinge fremhævede tvangsmæssige håndhævelse af almenvellet, der fandt sted på grundlag af en abstrakt fare (med Kolderup Rosenvinges ord: af hensyn til ”Statens sandseelige Formaal”), stod på det politiretlige område i centrum for de franske og tyske revolutioner mod absolutismen fra 1789 at regne.

Selvom det konstitutionelle monarki blev indført i Danmark med grundloven af 5. juni 1849, blev den demokratiske stats politiideologi, som begrænsede politimyndighedens funktion til at afværge konkrete farer mod sikkerheden, freden og ordenen, først kodificeret med politilovene af 1863 om politiet i København og af 1871 om politiet uden for København.

En opfattelse af politiets arbejde som fareafværgende var et opgør med opfattelsen af politiet som en instans, der ”skulle befordre almenvellet”, dvs. at velfærdsfremmende formål kunne legitimere politiets indgreb i individets frihed. Fra at fremme sikkerhed, fred og orden blev politiets opgave reduceret til at afværge farer, der truede sikkerheden, freden og ordenen. I motiverne til politiloven af 1863 anvendes i den forbindelse bl.a. udtrykkene ”håndhævelse”, ”opretholdelse” og ”betryggelse” af den offentlige orden m.v.

Politilovene af 1863 og 1871 udgjorde det primære retlige grundlag for politiets virksomhed frem til vedtagelsen af den første danske retsplejelov i 1916.

4.1.2. Politiets formål og virke i dag

Retsplejeloven af 1916 indeholdt i § 108 en beskrivelse af politiets virksomhed, der i det væsentligste siden er uforandret og i dag lyder således:

”§ 108. Politiets opgave er at opretholde sikkerhed, fred og orden, at påse overholdelsen af love og vedtægter samt at foretage det fornødne til forhindring af forbrydelser og til efterforskning og forfølgning af sådanne.

Stk. 2. Med justitsministerens samtykke kan der pålægges politiet andre opgaver.”

Bestemmelsen i stk. 1 beskriver kerneområderne i politiets virksomhed og giver derfor et billede af politiets formål og virke i dag.

Man skal imidlertid samtidig være opmærksom på, at kompleksiteten i politiets opgavevaretagelse - ikke mindst de senere år - er øget. I takt hermed er kravene til politiet tiltaget, og et moderne og tidssvarende politi kan således bl.a. ikke begrænse sig til at reagere på lovbrud m.v. i det omfang, det kommer til politiets kendskab, men må i højere grad prioritere det forebyggende og problemorienterede arbejde.

Et fremtrædende element i denne udvikling er, at der i stigende grad opstilles målsætninger for politiets ressourcestyring og dermed for varetagelse af konkrete opgaver.

Det gælder navnlig i forbindelse med fastlæggelse af politiets bevillingsmæssige forhold, hvor der gennem de senere år er stillet en række konkrete resultatmål til politiets virksomhed. For årene 1996-1999 blev der bl.a. stillet krav om en øget synlighed og tryghedsskabende indsats samt en styrkelse af indsatsen over for økonomisk kriminalitet. For årene 2000-2003 er der bl.a. afsat særlige beløb til styrkelse af politiindsatsen i nærområdet og styrkelse af indsatsen mod volds- og bandekriminalitet samt IT-kriminalitet.

Endvidere kan lovgivningsinitiativer på særlige områder have betydning for politiets prioritering af dets opgaver. Som eksempel herpå kan nævnes regeringens voldspakke fra 1994, der bl.a. indebærer, at sager om vold skal tilstræbes indbragt for retten inden 30 dage efter anmeldelse.

Også mere generelle strømninger i samfundet har betydning for politiets virksomhed. Bl.a. indebærer stigende fokus på borgernes krav til service fra offentlige myndigheder, at politiet i stigende grad må se det som dets opgave at være i stand til at informere og indgå i dialog med borgerne om dets virksomhed.

En beskrivelse af de overordnede mål for politiets arbejde findes i dag i publikationen Idégrundlag og overordnede mål for dansk politi, Rigspolitichefen, januar 1998.

Politiet idégrundlag beskrives heri s. 13 således:

”Politiet skal være et ansvarligt, professionelt og serviceorienteret politi i overensstemmelse med et moderne demokratisk samfunds krav og forventninger.”

Om de overordnede mål for politiets arbejde anføres s. 17 følgende:

”Politiet skal være trygheds- og sikkerhedsskabende og synligt. Politiet skal ved en aktiv forebyggende indsats i samarbejde med lokalsamfundet forhindre, at konflikter, uro og kriminalitet opstår.

Politiet skal effektivt efterforske og forfølge begået kriminalitet.

Politiet skal ved tilsyns- og kontrolvirksomhed sikre overholdelse af gældende regler og forhindre, at ulykker sker.

Politiets administrations- og forvaltningsvirksomhed skal være effektiv og af høj kvalitet.

Grundlaget for politiets arbejde er respekten for borgernes retssikkerhed.”

Som det fremgår heraf, er beskrivelsen af politiets virksomhed i retsplejelovens § 108 uddybet bl.a. ved at fremhæve politiets forebyggende indsats og moderne fokusområder som f.eks. tryghed og synlighed.

Samlet kan det anføres, at politiet efter retsplejelovens § 108 er tillagt en række opgaver, men at den nærmere prioritering af disse opgaver i dag i et vist omfang styres af - til dels politisk fastlagte - målsætninger. Endvidere har udviklingen medført, at andre opgaver end de i § 108 nævnte ”traditionelle” politiopgaver spiller en stadig mere fremtrædende rolle i politiets virksomhed.

KAPITEL. 4.2. POLITILOVENE AF 1863 OG 1871

4.2.1. Indledning

I årene efter indførelsen af det konstitutionelle monarki med grundloven af 1849 undergik politiet som nævnt ovenfor omfattende forandringer, der trækker spor helt op til vore dage. Forandringerne angik bl.a. politiets opgavevaretagelse, og den første nærmere regulering heraf fandt sted med vedtagelse af de to politilove - lov af 11. februar 1863 angaaende Omordning af Københavns politi m.v. og lov nr. 21 af 4. februar 1871 om Politiet udenfor København.

De fleste bestemmelser i de to politilove er med tiden blevet ophævet eller i praksis erstattet af andre regler, herunder navnlig regler i retsplejeloven.

Politolovene indeholder i dag kun få bestemmelser med selvstændig betydning for politiets virksomhed. De i dag relevante bestemmelser angår midlertidige foranstaltninger, forsamlinger og opløb samt udstedelse af politivedtægter. Bestemmelserne herom gennemgås nedenfor.

4.2.2. Midlertidige foranstaltninger

Udtrykket ”midlertidige foranstaltninger” dækker over midlertidige generelle forbud og/eller påbud rettet mod borgerne. Der kan f.eks. være tale om forbud mod brug af åben ild i eller nær skove i sommerperioder eller forbud mod færdsel på isen i bestemte områder i vinterperioder. Det er tidligere accepteret, at midlertidige foranstaltninger efter politilovene blev anvendt til at forbyde offentlige møder, jf. Østre Landsrets dom trykt i UfR 1940.1095.

Politiet har i dag i retsplejelovens § 108 hjemmel til at udstede påbud med henblik på opretholdelse af sikkerhed, fred og orden. Det er i disse tilfælde som udgangspunkt en forudsætning, at der foreligger en konkret og nærliggende fare for de nævnte beskyttelsesinteresser, og påbud udstedes som udgangspunkt til de nærmere angivne personer, der udgør en fare for disse interesser.

Midlertidige foranstaltninger efter politilovene omfatter generelle offentligt bekendtgjorte forbud eller påbud, som ikke retter sig mod en på forhånd nærmere afgrænset personkreds.

Hjemmel til at træffe midlertidige foranstaltninger findes i dag i loven for Københavns politi § 8, stk. 3, og i § 9. Bestemmelserne lyder således:

”§ 8. (...)

Stk. 3. Hvor det bliver nødvendigt at træffe midlertidige Foranstaltninger til Varetagelsen af den offentlige Orden og Reenlighed eller at indskjærpe Politivedtægtens Efterlevelse, kan Politidirecteuren med Magistratens Samtykke ved offentlige Bekjendtgørelser give Befalinger eller udstede Forbud. Når Politidirecteuren anser det for nødvendigt, kan han paa eget Ansvar udstede saadanne Bekjendtgørelser, men er da pligtig strax at meddele Magistraten Underretning derom. Undladelse af at opfylde de saaledes givne Paalæg saavel som Overtrædelse af de udstedte Forbud straffes med Bøder.

§ 9. Med hensyn til midlertidige Foranstaltninger, som Politidirecteuren anser fornødne for at forebygge Forstyrrelse af den offentlige Fred og Sikkerhed, kan han ved offentlige Bekjendtgørelser give Paalæg eller udstede Forbud. Dersom slige Foranstaltninger medføre uforudsete Udgifter for Communen, skal Politidirecteuren strax bringe dem til Magistratens Kundskab. Undladelse af at opfylde de saaledes givne Paalæg saavel som Overtrædelse af de udstedte Forbud straffes med Bøder eller med Hæfte i indtil een Maaned.”

Endvidere indeholder loven om politiet uden for København i § 7 følgende bestemmelse om midlertidige foranstaltninger:

”§ 7. Med Hensyn til midlertidige Foranstaltninger, som Politimesteren i overordentlige Tilfælde anser nødvendige for at forebygge Forstyrrelse af den offentlige Orden, Fred og Sikkerhed, afværge overhængende Ulykkestilfælde eller deslige, kan han enten selv træffe saadanne eller ved offentlige Bekjendtgørelser give de fornødne Paalæg eller Forbud. Slige Foranstaltninger skulle uopholdelig meddeles Amtmanden, der kan paabyde deres Ophævelse, og skulle derhos, dersom de medføre uforudsete Udgifter for By- eller Amtskommunens Kasse, strax bringes til Kommunalbestyrelsens eller Amtsraadets Kundskab. Overtrædelse af de af Politimesteren udstedte Bekjendtgørelser straffes med Bøder eller med Hæfte indtil 1 Maaned.”

I Forslag til Lov om Politiet og om Behandlingen af offentlige Politisager udenfor Kjøbenhavn, som ikke blev vedtaget, men erstattet af det senere forslag til den nuværende lov for politiet uden for København, var der en bestemmelse, der svarede til den nugældende § 7 i lov for politiet uden for København. I bemærkningerne til det førstnævnte lovforslag udtales følgende om behovet for at kunne træffe midlertidige foranstaltninger:

”Medens de vedvarende Bestemmelser, der sigte til at værne om den offentlige Orden, Fred og Sikkerhed, ville være at optage i Politivedtægterne, har Man i Erkjendelse af, at det ikke lader sig gjøre ved almindelige Regler udtømmende at fixere, under hvilke Omstændigheder Varetagelsen af hine Øiemed kræver en Indgriben ved Politiforanstaltninger, anseet det for nødvendigt i Lighed med, hvad der for Kjøbenhavns Vedkommende er anordnet ved Loven af 11te Februar 1863 § 9 og tildels § 8, ved Lovforslagets § 7 at tillægge Politimesteren Myndighed til at træffe midlertidige Foranstaltninger til at forebygge Forstyrrelse af den offentlige Orden, Fred og Sikkerhed, afværge overhængende Ulykkestilfælde eller deslige, samt til at udstede de til saadanne Foranstaltningers Gjennemførelse fornødne Paalæg og Forbud. Man har imidlertid troet at burde tilveiebringe en Garanti for denne Myndigheds Benyttelse ved at tillægge Amtmanden en indgribende Kontrol i saa henseende, og det er derfor fastsat, at disse Foranstaltninger uopholdelig skulle meddeles Amtmanden, og at denne kan ophæve dem.”

Som det fremgår, vedrører bestemmelserne ”midlertidige” foranstaltninger. Rækkevidden heraf har været behandlet af Folketingets Ombudsmand i FOB 1959.52. Politiet havde således i en række politikredse med henvisning til § 9 i loven for Københavns politi og § 7 i loven for politiet uden for København den 15. maj 1954 udstedt en politibekendtgørelse, hvorefter flyvning med reklameslæb m.v. var forbudt over bestemte områder. Dansk Luftfart Service rettede i marts 1958 henvendelse til ombudsmanden og forespurgte, om udstedelsen af politibekendtgørelsen var berettiget. Ombudsmanden udtalte herom bl.a. følgende:

”Ved bedømmelsen af spørgsmålet om den her omhandlede politibekendtgørelses lovlighed må der tages stilling til, om der har været fornøden hjemmel for udstedelsen, og til, om bekendtgørelsen som en midlertidig foranstaltning fortsat kan have gyldighed. Den endelige afgørelse af disse spørgsmål henhører under domstolene, men jeg finder dog anledning til som min opfattelse at udtale følgende:

Det fremgår af sagen, at politidirektøren og de tre politimestre ved udstedelsen af bekendtgørelsen alene har haft hensynet til den offentlige orden, fred og sikkerhed for øje. At luftfartsmyndighederne ikke har villet udstede forbudet, skyldes, så vidt det ses, at disse myndigheder hovedsaglig har ment at burde bedømme spørgsmålene ud fra rent flyvetekniske synspunkter. Samtidig har luftfartsmyndighederne dog intet haft at indvende mod, at de her omhandlede forbud optages i politivedtægterne og derved bliver af varig karakter.

Hvad angår udstedelsen af politibekendtgørelsen, finder jeg, at politidirektøren og politimestrene har haft den fornødne hjemmel hertil i 1863-lovens § 9 og 1871-lovens § 7.

Ved bedømmelsen af spørgsmålet om, hvorvidt politibekendtgørelsen fortsat kan anses for gyldig, må det forsåvidt angår staden København tillægges betydning, at politidirektøren i København samtidig med bekendtgørelsens udstedelse foreslog magistraten, at der i forslaget til den nye politivedtægt for København blev optaget en til politibekendtgørelsen svarende forbudsbestemmelse. En ny politivedtægt er imidlertid fortsat ikke udstedt, og det kan efter min opfattelse ikke anses for sikkert, at et som midlertidig foranstaltning udfærdiget forbud kan bevare sin gyldighed i over 5 år, når der ikke foreligger ekstraordinære omstændigheder som f.eks. krigsforhold og lignende.

For birkernes vedkommende må det bemærkes, at politimestrene i disse politikredse ikke før 1. juli 1959 havde taget skridt til at få de stedlige politivedtægter ændret, hvorfor det må fore-

komme tvivlsomt, om bekendtgørelsen har bevaret sin gyldighed for birkernes område. I denne forbindelse henleder jeg opmærksomheden på Højesterets dom af 3. oktober 1916 (Ugeskrift for Retsvæsen 1916, s. 1071, jfr. 1915, s. 528), hvor et politiforbud mod spiritussalg blev anset for gyldigt, idet retten anførte, at forbudet, der efter sin ordlyd gjaldt ”indtil videre”, var udstedt som midlertidigt, og at den overtrædelse, hvorom sagen drejede sig, havde fundet sted kort tid (ca. 14 dage) efter forbudets udstedelse.

Under hensyn til at der er taget skridt til, at det midlertidige forbud i politibekendtgørelsen afløses af en varig bestemmelse i de respektive politivedtægter, har jeg ikke fundet anledning til at foretage yderligere i sagen.”

4.2.3. Opløb og offentlige forsamlinger

§ 12 i loven for Københavns politi og § 10 i loven for politiet uden for København indeholder følgende enslydende bestemmelse om opløb og offentlige forsamlinger:

”§ [...] Naar Opløb finder Sted, maa Politiet med Magt adskille Mængden, dog først efter at de Tilstedeværende tre Gange i Kongens og Lovens Navn forgjæves ere opfordrede til at adskilles.

Ved offentlige Forsamlinger under aaben Himmel skal Politiet yde sin Bistand til at opretholde Orden. Opstaar der Uorden, som udarter til voldelig Adfærd, kan Politiet fordre Forsamlingen hævet; efterkommes ikke denne Fordring, kan Politiet selv erklære Forsamlingen for hævet og indskrider da som ved Opløb.

Ved andre offentlige Forsamlinger kan Politiet efter Anmodning af Forsamlingens Leder yde sin Bistand til Ordenens Overholdelse og paa hans Begjæring eller, naar der opstaar Ufred eller Slagsmaal, anholde eller med Magt fjerne Fredsforstyrreterne.”

Bestemmelserne udgør forsat en del af det retlige grundlag for politiets opgaver i relation til forsamlinger og opløb. Der kan nærmere herom henvises til afsnit 4.4.3 (om forsamlinger) og 4.4.4 (om opløb) nedenfor.

4.2.4. Politivedtægter

De to politilove danner endvidere forsat hjemmelsgrundlag for udstedelse af politivedtægter.

I loven for Københavns Politi fra 1863 lyder bestemmelsen således:

”§ 8. Justitsministeren har efter Forhandling med Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse at affatte en Politivedtægt for Kjøbenhavn, hvori optages de Bestemmelser, som skulle have vedvarende Gyldighed med Hensyn til Ordens- og Renlighedspolitiet. Det bliver ved Kongelig Anordning at bestemme, naar denne Vedtægt træder i Kraft, samt hvilke af de hidtil gjældende Love

og Anordninger om Ordens og Renlighedspolitiet i Kjøbenhavn, der derved ophæves. I Politivedtægten fastsættes Straffe for Forseelser imod den, hvilke Straffe dog, forsaavidt Forseelserne ere begaaede af Voxne, ikkun kunne bestaae i Bøder indtil 50 Rd. Bøderne tilfalde Kommunens Kasse. Sager om Overtrædelse af Vedtægten Bestemmelser behandles som offentlige Politisager.
(...).”

I loven om politiet uden for Kjøbenhavn fra 1871 findes i dag følgende bestemmelser:

”§ 1. Det udarbejdes en politivedtægt for ethvert område af landet.

§ 2. I Politivedtægten optages de Bestemmelser, der efter de stedlige Forhold maa anses fornødne:

a) angaaende Ordenspolitiet (vedrørende Iagttagelse af Orden og Velanstændighed paa offentlig Gade, Vei eller Plads, Torvehandelen og anden Erhvervsmaade, der benyttes paa fornævnte Steder, Forebyggelse af Ulemper og Hindringer for Færdselen samt af Fare under den offentlige Færd, Fredning af offentlige Indretninger, Opretholdelse af Orden paa offentlige Beværtnings- og Forlystelsessteder og Forskrifter med Hensyn til offentlige Forestillinger m.m.),

b) angaaende Ordningen af Politikorps for Ildebrands- og andre overordentlige Tilfælde, enten ved det til at yde Tjeneste i Politikorps hidtil forpligtede Mandskab eller, efter Kommunalbestyrelsens Bestemmelse, ved særlig dertil leiet Mandskab,

(...)

d) forsaavidt som fornødne Bestemmelser i saa Henseende ikke findes i en Sundhedsvedtægt for Stedet, angaaende den offentlige Renlighed.

§ 3. Udkast til Vedtægten udarbejdes efter den af Justitsministeren givne Anvisning af Amtmanden, som indhenter Betænkning over samme fra vedkommende Kommunalbestyrelse, i hvis Behandling af Sagen Politimesteren deltager, dog, saafremt han ikke er Medlem af Kommunalbestyrelsen, uden Stemme. Vedtægten skal indeholde Regler for, af hvilken Kasse de Udgifter til Politivæsenet blive at udrede, som de forskjellige optagne Bestemmelser medføre. I Vedtægten kan ikke optages nogen Bestemmelse, vedkommende det i § 2 under Litra a og b Omhandlede, der skal medføre Udgift for Kommunens Kasse, naar Kommunalbestyrelsen erklærer sig derimod; ei heller kan optages nogen Bestemmelse, vedkommende det i § 2 under Litra (...) d Omhandlede, naar Kommunalbestyrelsen har erklæret sig derimod. Med de Bemærkninger, hvortil Amtmanden maatte finde Anledning, indstiller han sagen til Justitsministeren, efter hvis Bestemmelse Vedtægten udfærdiges af Amtmanden.

Den trykkes paa Kommunens Bekostning og bringes til almindelig Kundskab overensstemmende med de Forskrifter, som i saa Henseende meddeles af Justitsministeren.

Forandringer i Vedtægten tilveiebringes og offentliggjøres paa samme Maade som den oprindelige Vedtægt.

§ 6. Forseelser imod Vedtægterne straffes med Bøder.

Dersom den af et Barn begaaede Forseelse maa tilskrives Mangel paa behørigt Tilsyn af Forældre eller Andre, der træde Barnet i Forældres Sted, ville disse og ikke Barnet være at straffe for Forseelsen.”

Som det fremgår af de citerede bestemmelser, er politiloven af 1871 mere udførlig end den københavnske med hensyn til indholdet af politivedtægterne. Dette er imidlertid ikke udtryk for, at provinsens politivedtægter skal have et væsentligt andet indhold end den københavnske.

Af hensyn til at sikre ensartetheden af de enkelte politikredsers politivedtægter har Justitsministeriet gennem tiden adskillige gange udstedt normalpolitivedtægter, der danner grundlag for udarbejdelse af lokale politivedtægter.

Den seneste normalpolitivedtægt er fra 1968, jf. Justitsministeriets meddelelse 203 af september 1968, som ændret ved Justitsministeriets skrivelse af 7. februar 1969, bekendtgørelse nr. 130 af 25. marts 1970, bekendtgørelse nr. 137 af 29. marts 1978, meddelelse nr. 80 af 27. juni 1983 og meddelelse nr. 67 af 8. maj 1989.

I den nævnte meddelelse af september 1968 er det anført, at normalpolitivedtægten skal tjene som forbillede ved udarbejdelsen af nye politivedtægter eller ændringer i gældende politivedtægter.

Det anføres videre, at væsentlige afvigelser fra normalpolitivedtægtens tekst ikke kan forventes godkendt af Justitsministeriet, medmindre ganske særlige omstændigheder taler for det.

Politivedtægternes bindende kraft er afledet af politilovene. Politivedtægtsbestemmelser, der ikke har hjemmel i de ovenfor citerede paragraffer, er derfor ugyldige. Der er fra retspraksis eksempler på, at domstolene har fundet, at politivedtægtsbestemmelser ikke havde den fornødne hjemmel i politilovene, jf. f.eks. U 1979.201V (et forbud mod at tage ophold i kælder og opgang havde ikke hjemmel i politiloven af 1871, da loven ikke giver hjemmel til at udfærdige forskrifter for opgange i private beboelsesejendomme).

Der kan nærmere om politivedtægterne henvises til Greve m.fl., Normalpolitivedtægten med kommentarer, Juristforbundets forlag, 2. udgave 1981.

KAPITEL 4.3. POLITIETS OPGAVER

4.3.1. Indledning

Bestemmelserne i politilovene af 1863 og 1871 blev som tidligere nævnt i 1916 i vidt omfang erstattet/suppleret af andre regler som følge af en retsreform, hvorfra bl.a. stammer den nugældende bestemmelse i retsplejelovens § 108.

Retsplejelovens § 108, stk. 1 - hvorefter politiet skal opretholde sikkerhed, fred og orden, påse overholdelsen af love og vedtægter samt forhindre, efterforske og forfølge forbrydelser - indeholder fortsat den gældende lovmæssige beskrivelse af politiets opgaver.

Bestemmelsen benævnes ofte politiets generalfuldmagt og omfatter i sin beskrivelse af politiets opgaver den overvejende - og i vidt omfang vigtigste - del af disse opgaver, men er dog ikke udtømmende. Dette fremgår da også forudsætningsvis af bestemmelsens stk. 2, hvorefter der med justitsministerens samtykke kan pålægges politiet andre opgaver.

Beskrivelsen i bestemmelsens stk. 1 omfatter således bl.a. ikke en lang række opgaver af mere servicepræget og administrativ karakter.

For at opnå et samlet billede af politiets opgaver må beskrivelsen i retsplejelovens § 108 derfor suppleres på grundlag af politiets opgaver efter andre lovbestemmelser, sædvane og administrative forskrifter, der i overvejende grad regulerer særlige områder.

I det følgende foretages en gennemgang af de forskellige typer af opgaver, som politiet i dag varetager.

4.3.2. Politiets opgaver inden for strafferetsplejen

Efter retsplejelovens § 108 har politiet bl.a. til opgave at ”foretage det fornødne til forhindring af forbrydelser og efterforskning og forfølgning af sådanne”. Endvidere omfatter udtrykket ”sikkerhed” i bestemmelsen bl.a. borgernes sikkerhed mod at blive udsat for forbrydelser.

Politiets opgaver inden for strafferetsplejen kan sammenfattes således, at politiet skal bringe strafbar virksomhed til ophør samt efterforske og forfølge overtrædelse af strafsanktionerede bestemmelser i det omfang, overtrædelse er undergivet offentlig påtale. Politiet kan i forbindelse hermed iværksætte en række nærmere angivne straffeprocessuelle indgreb, herunder f.eks. indgreb i meddelelshemmeligheden, anholdelse, legemsbesigtigelse og ransagning, i det omfang, retsplejelovens betingelser herfor er opfyldt.

At politiet for det første skal bringe strafbar virksomhed til ophør indebærer som udgangspunkt, at politiet umiddelbart skal gribe ind, når det konstaterer, at strafbare handlinger er under udførelse.

I særlige tilfælde kan videre efterforskningsmæssige hensyn dog tale for, at politiet undlader dette. Der kan f.eks. være tale om tilfælde, hvor en persons strafbare handlinger indgår i et større kompleks, og hvor hensynet til at kunne pågribe andre personer i komplekset overstiger hensynet til at bringe den konstaterede strafbare handling til ophør. Sådanne situationer kan f.eks. opstå i forbindelse med narkotikakriminalitet, hvor hensynet til at kunne pågribe bagmænd kan overstige hensynet til umiddelbart at pågribe en narkokurer.

Også polititaktiske overvejelser kan medføre, at politiet undlader at gribe ind over for strafbare handlinger. Som eksempel kan nævnes, at det af forarbejderne til straffelovens § 134 b om maskeringsforbud, jf. L 196 af 9. februar 2000, s. 9, fremgår, at det i en situation, hvor maskerede personer deltager i en fredelig demonstration, må bero på polititaktiske overvejelser, om et maskeringsforbud skal håndhæves. Der vil således ofte være en sådan kontrol over demonstrationen, at man ikke bør risikere de (ekstra) konfrontationer, som en håndhævelse af forbudet vil kunne medføre.

Politiet skal for det andet efterforske og forfølge overtrædelse af strafsanktionerede bestemmelser i det omfang, overtrædelse er undergivet offentlig påtale.

Strafsanktionerede bestemmelser, der er undergivet offentlig påtale, findes naturligvis først og fremmest i straffeloven, men også i en lang række særlove samt i administrativt fastsatte forskrifter, herunder politivedtægterne.

Det følger af retsplejelovens § 742, stk. 2, at politiet er forpligtet til at iværksætte efterforskning, når det bliver bekendt med et muligt strafbart forhold, der påtales af det offentlige. I praksis indebærer det forhold, at politiet må prioritere dets ressourcer, at ikke alle konstaterede strafbare forhold giver anledning til efterforskning.

Endvidere fører politiet som udgangspunkt ikke tilsyn med de særlovsområder, hvor tilsynet varetages af særlige myndigheder, f.eks. told og skattelovgivningen, bygge- og boliglovgivningen, sociallovgivningen samt miljølovgivningen. På sådanne områder bliver politiet i praksis normalt først bekendt med et muligt strafbart forhold efter anmeldelse fra tilsynsmyndigheden på området. Endvidere har de pågældende særmyndigheder i visse tilfælde hjemmel til administrativt at udstede bødeforlæg i anledning af overtrædelser af særlovgivningen.

Området inden for straffeprocessen er i øvrigt udførligt beskrevet i strafferetlige og straffeprocessuelle fremstillinger og skal ikke gøres til genstand for en videre gennemgang på dette sted.

4.3.3. Politiets opgaver uden for strafferetsplejen

4.3.3.1. Indledning

Det volder større vanskeligheder at beskrive og afgrænse politiets opgaver uden for strafferetsplejen.

Kerneområdet for politiets opgaver uden for strafferetsplejen er opretholdelse af sikkerhed, fred og orden, jf. retsplejelovens § 108. Den følgende fremstilling tager udgangspunkt heri, jf. nedenfor i afsnit 4.3.3.2.

Herudover varetager politiet uden for strafferetsplejen en række yderligere opgaver af forskellig karakter, hvoraf nogle opgaver følger af lovgivningen eller ligger i naturlig forlængelse af politiets kerneopgaver. Politiet varetager imidlertid i et vist omfang også opgaver, som har en svagere tilknytning til den egentlige politimæssige virksomhed, men som politiet varetager som følge af, at ingen anden myndighed gør det.

Politiet er efter en række særlove tillagt særlige tilsyns- og kontrolopgaver, ligesom politiet efter en række særlove yder bistand i forbindelse med andre myndigheders tilsyn inden for bestemte områder. Disse opgaver er behandlet nedenfor i afsnit 4.3.3.4 og 4.3.3.5.

De opgaver, som politiet varetager uden særligt hjemmelsgrundlag, er omtalt i afsnit 4.3.3.3 om politiets bistand til borgerne i øvrigt samt i afsnit 4.3.3.6 om politiets andre opgaver.

Der er i de enkelte afsnit skelnet mellem opgaver, der indebærer mulighed for, at politiet kan benytte sig af indgreb over for borgerne, og opgaver, der ikke indebærer en sådan mulighed. Med udtrykket indgreb menes i denne sammenhæng indgreb iværksat uden for strafferetsplejens former, f.eks. i form af påbud, legemsbesigtigelse, fratagelse af genstande eller frihedsberøvelse.

Om politiets indgreb skal det her i øvrigt bemærkes, at indgreb efter omstændighederne kan gennemføres ved anvendelse af magt, herunder fysisk magt med eller uden midler som f.eks. stav, hund og tåregas. Hvis en person f.eks. ikke frivilligt vil efterkomme et påbud, aflevere farlige genstande eller lade sig frihedsberøve, kan det således være nødvendigt at anvende magt med henblik på at gennemføre indgrebet. Politiets magtanvendelse skal ikke berøres yderligere i dette kapitel, men når det i det følgende anføres, at nærmere angivne opgaver giver mulighed for, at politiet kan benytte sig af indgreb, er det underforstået, at der herunder også kan blive tale om at anvende magt.

4.3.3.2. Opretholdelse af sikkerhed, fred og orden

4.3.3.2.1. Politiet skal efter retsplejelovens § 108 bl.a. opretholde sikkerhed, fred og orden.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 108 er i det væsentligste uforandret siden 1916. Forarbejderne til retsplejeloven af 1916 og senere ændringer heraf indeholder ikke bidrag til forståelsen af, hvad der nærmere ligger i de nævnte udtryk. Bl.a. syntes det i forarbejderne til 1916-loven, jf. Rigsdagstidende, 1913-14, Tillæg A, sp. 3855, forudsat, at der er tale om velkendte begreber. Om den dagældende bestemmelse om opretholdelse af orden m.v. anføres således alene, at

”for Københavns Vedkommende forbliver det ved de nugældende bestemmelser, medens udenfor København Politiets Virksomhed dels udøves at Statspolitiet, der er fælles for hele

Riget, og hvis Opgave det fortrinsvis er at udføre de Politiet paahvilende Hverv inden for den straffende Retsplejes Omraade (...), dels af de kommunale Politi, (...) hvis Opgave det i første Række er at opretholde Sikkerhed, Fred og Orden og at paase Overholdelsen af Love og Vedtægter.”

Tilsvarende er der i forbindelse med senere ændringer af retsplejelovens § 108 henvist til, at der er tale om en videreførelse af den gældende retstilstand.

Anvendelsen af udtrykkene ”orden” og ”sikkerhed” kan da også føres tilbage bl.a. til politiets generalfuldmagt i § 1 af plakat af 4. april 1809 om politimesterembedet i København og senere i politilovene af 11. februar 1863 og 4. februar 1871 henholdsvis for København og provinsen. En nærmere historisk gennemgang af indholdet af udtrykkene sikkerhed, fred og orden er foretaget af Henning Koch i Den Guddommelige Velfærdsstat, Retfærd nr. 30, 1985, side 41 ff.

Udtrykket ”sikkerhed” har i historisk henseende navnlig taget sigte på borgernes sikkerhed mod at blive udsat for forbrydelser. I dag omfatter udtrykket også fare for, at personer eller værdier kommer til skade ved ulykker eller lignende, hvad enten disse er natur- eller menneskeskabte.

I praksis varetager politiet i dag en lang række opgaver med henblik på at værne om sikkerheden. Der kan være tale om foranstaltninger over for enkeltpersoner, f.eks. hjemtransport af berusede personer, rekvirering af lægehjælp til syge og hjælpeløse eller eftersøgning af potentielle selvmordere. Der kan også være tale om mere generelle foranstaltninger, f.eks. færdselsregulering i forbindelse med færdselsuheld eller afspærring af et område udsat for nedstyrtningssfare.

Begrebet ”den offentlige fred” er snævrere end ”den offentlige orden”, jf. nærmere om dette udtryk nedenfor. Den offentlige fred forstås som den indre ”samfundsfred” og er modsætningen til en samfundsomvæltning eller et oprør. Der kan nærmere henvises til den Grundlovgivende Rigsdagsforsamling, Beretning om forhandlinger på Rigsdagen 1848/49, sp. 2626, og Rigsdagstidende 1862, Forhandlingerne på Folketinget, sp. 4638. Angreb på freden forudsætter således, at der er tale om anslag mod almene interesser af betydelig værdi, dvs. trusler mod borgernes liv eller velfærd, omfattende tingsødelæggelser, angreb på offentlige bygninger og kontorer eller på samfundsvigtige institutioner.

Det er vanskeligt mere præcist at angive indholdet af udtrykket ”orden”, der antages at angive rammerne for, hvad der må anses for en almindelig accepteret adfærd i samfundet. Begrebet kan ændre sig med tiden og samfundsudviklingen. Henning Koch har i anf. værk. s. 42f om udtrykket bl.a. anført følgende:

”Det er næppe muligt at komme indholdet af begrebet orden eller ”den daglige orden”, som folketingsudvalget benævnte det i 1863, nærmere i en generel formulering end Sjöholm (1964): ...den ordning, som enligt gällande rättsregler og normer utgör en nödvändig förutsättning för en trivsamt och i görligaste mån friktionsfri samlevnad i samhället i gemen som medborgarna emellan..... Nordmanden Solnørdal udtrykte det således i 1907 under en Rigsdagsdebat om begrebet orden: Et brud med den almindelige Orden i denne figurlige Betydning bevirkes formentlig ved enhver Tilsidesættelse af gjængse moralske Krav eller af hævdvundne Sædvaner foruden af de positivt fastsatte Retsregler. Tages Ordet i denne overførte Betydning er det visselig umulig at forsøge at afgrænse visse Gjensidighedsforhold, som på nogen særlig måde skulde indgaa derunder.”

De nævnte udtryk ”sikkerhed, fred og orden” kan genfindes i strafsanktionerede bestemmelser, og sådanne bestemmelser kan være vejledende ved forståelsen af det nærmere indhold af udtrykkene. Der kan f.eks. henvises til normalpolitivedtægtens § 3 bl.a. om overtrædelser af ”den offentlige orden”. I Vagn Greve m.fl., Normalpolitivedtægten, Juristforbundets forlag, 2. udgave, 1981, s. 102, anføres om dette udtryk bl.a. følgende:

”Udtrykket rummer en henvisning til, hvad der er en naturlig omgangsform og opførsel i dagens Danmark. Det påvirkes af de rådende sociale og moralske opfattelser, vurderinger og konventioner. Det afhænger af tiden og stedet. Det udvikler sig med den almindelige ændring i befolkningens tolerance.”

Det er alene den offentlige orden, der er omfattet af bestemmelsen. Private skærmydsler, nabostridigheder eller dårlige hygiejniske forhold i hjemmet er som udgangspunkt politiet uvedkommende. Dog kan sådanne forhold efter omstændighederne forstyrre den offentlige orden m.v. og dermed berettige, at politiet griber ind. Der kan f.eks. være tale om, at private skærmydsler udvikler sig til husspektakler af en sådan voldsomhed, at omkringboende forstyrres, eller at dårlige hygiejniske forhold i hjemmet udvikler sig således, at omkringboende generes f.eks. af lugtgener.

4.3.3.2.2. I forbindelse med opretholdelse af sikkerhed, fred og orden kan politiets indsats deles op i tre hovedgrupper.

Den første hovedgruppe omfatter situationer, hvor der foreligger en konkret og nærliggende fare for sikkerheden, freden eller ordenen. I disse tilfælde er det i dag almindeligt antaget, at politiet med henblik på at afværge fare kan foretage indgreb over for den enkelte borger med hjemmel i retsplejelovens § 108. Detentionsanbringelse af berusede personer er et i praksis ofte forekommende eksempel herpå. Der kan i øvrigt nærmere herom henvises til kapitel 4.4 nedenfor om politiets indgreb.

Den anden hovedgruppe omfatter situationer, hvor der ikke foreligger en konkret og nærliggende fare for de politiretlige beskyttelsesinteresser, men hvor omstændighederne ved situationen i øvrigt tilsiger, at der er behov for en politimæssig indsats. Politiet kan i sådanne situationer iværksætte foranstaltninger af mere alment forebyggende karakter.

Der er typisk tale om at rydde og afspærre områder med henblik på at forebygge ulykker, ordensforstyrrelser o.lign., f.eks. at forskellige grupperinger kommer i slagsmål i forbindelse med demonstrationer eller sportsarrangementer, eller at arrangementet kommer i karambolage med trafikken. Der kan også være tale om at afspærre f.eks. forfaldne bygninger eller områder med jordskred. Beslægtet hermed er opsætning af forbudsskilte, f.eks. mod at færdes på en sø med tynd is, og afspærring af ulykkessteder med henblik på at forebygge forstyrrelser af hjælpearbejde m.v.

I visse situationer kan også andre foranstaltninger komme på tale. F.eks. foretager politiet undertiden visitation o.lign. af publikum i forbindelse med fodboldkampe, der erfaringsmæssigt udvikler sig til uroligheder. I forbindelse med arrangementer, der indebærer særlige sikkerhedsrisici for enkeltpersoner, f.eks. besøg af statsoverhoveder, etablerer politiet efter omstændigheder mere omfattende sikkerhedsforanstaltninger, herunder i sjældne tilfælde etablering af fuldstændig adgangskontrol til områder, der normalt er offentligt tilgængelige.

Den tredje hovedgruppe omfatter situationer, hvor der - uden for de ovennævnte tilfælde - er en større eller mindre politimæssig interesse i, hvorledes situationen håndteres. Politiet yder efter omstændighederne i sådanne situationer hjælp til borgerne, men er i øvrigt afskåret fra at iværksætte mere indgribende foranstaltninger, jf. nærmere herom nedenfor i afsnit 4.3.3.3 om bistand til borgerne i øvrigt.

4.3.3.2.3. Det følger af retsplejelovens § 742, stk. 2, at politiet inden for strafferetsplejen som udgangspunkt er forpligtet til at iværksætte efterforskning, når det bliver bekendt med et muligt strafbart forhold, der påtales af det offentlige, jf. nærmere herom ovenfor i afsnit 4.3.2.

Det kan ikke umiddelbart af retsplejelovens § 108 udledes, om politiet i dets virksomhed også uden for strafferetsplejen er forpligtet til at gribe ind i en given situation.

Det er den almindelige opfattelse, at politiet uden for strafferetsplejen ikke altid er forpligtet til at gribe ind over for konstaterede ordensforstyrrelser m.v. Politiet har mulighed for at vurdere, om det i en given situation vil være mest hensigtsmæssig ikke at gribe ind, f.eks. for ikke at optrappe situationen. Hertil kommer, at politiets opgaver uden for straffeprocessen - på samme måde som opgaverne inden for straffeprocessen - naturligvis er underlagt politiets prioritering af dets resourcer.

Muligheden for at foretage et sådant skøn afhænger dog af karakteren af den konkrete situation, og navnlig ved overhængende fare for enkeltpersoners sikkerhed må det antages, at skønnet er indsnævret så meget, at der reelt foreligger en pligt for politiet til at reagere. Endvidere findes der enkelte regler, der udtrykkeligt forpligter politiet til at gribe ind, herunder f.eks. retsplejelovens § 151, stk. 4, hvorefter politiet er forpligtet til uvægerligt og øjeblikkeligt at yde bistand til imødegåelse af forstyrrelse af en retshandling.

4.3.3.3. Bistand til borgerne i øvrigt

Politiet løser i dag en lang række opgaver, der bedst kan karakteriseres som hjælp til borgeren i situationer, der ligger i forlængelse af de primære politiopgaver. Der er tale om situationer, hvor der (eventuelt endnu) ikke foreligger en konkret og nærliggende fare for de pågældende borgere, og politiet har i disse situationer ikke mulighed for at foretage indgreb.

Som eksempler på sådanne hjælpeopgaver kan nævnes hjemtransport af personer efter trafikuheld, hjemkørsel af spirituspåvirkede personer, der skønnes hjælpeløse uden at være til konkret fare for sig selv eller andre, opsamling af personer, der er faret vild eller sidder fast i sneen, efter-

lysning af savnede samt vejledning og kontaktskabende indsats over for syge og hjælpeløse, der sættes i forbindelse med rette myndighed eller følges til deres hjem eller bestemmelsessted.

Politiet er som udgangspunkt ikke forpligtet til at udføre sådanne hjælpeopgaver. Politiet skal imidlertid - som andre forvaltningsmyndigheder - i forbindelse med dets virksomhed udøve ”god forvaltningsskik”. Rækkevidden af kravet om god forvaltningsskik kan give anledning til tvivl og afhænger - i relation til spørgsmålet om politiets iværksættelse og gennemførelse af en hjælpebehandling af den omhandlede karakter - som udgangspunkt af en konkret vurdering af en given situation. I vurderingen af, om politiet bør udføre en hjælpeopgave, indgår navnlig, om varetagelse af den konkrete hjælpeopgave har en naturlig tilknytning til politiets virksomhed, om der i offentligheden er en almindelig forventning om, at politiet varetager en sådan opgave, og om varetagelse af opgaven er udtryk for en fornuftig prioritering af politiets ressourcer.

4.3.3.4. Særlige tilsyns- og kontrolopgaver

Efter retsplejelovens § 108, stk. 1, skal politiet ”påse overholdelse af love og vedtægter”. Der henvises her til bestemmelser, som politiet efter lovgivningen skal påse overholdelsen af. De områder, hvor tilsynet primært varetages af særmyndigheder, behandles nedenfor i afsnit 4.3.3.5.

Politiet fører efter en række særlove selvstændigt tilsyn inden for den pågældende særlovs område. Dette gælder f.eks. færdselsloven, dyreværnsloven, restaurationsloven, inkassoloven, lov om vagtvirksomhed og våbenloven, og politiet har i den forbindelse ofte hjemmel til at foretage visse nærmere angivne indgreb som led i tilsynet. Der kan f.eks. være tale om, at politiet uden retskendelse kan skaffe sig adgang til lokaliteter eller meddele påbud o.lign.

Endvidere kan politiet inden for et særlovsområde i medfør af retsplejelovens § 108 gribe ind med andre midler end de i særloven direkte hjemlede, forudsat at der er en konkret og nærliggende fare for de politiretlige beskyttelsesinteresser - sikkerhed, fred og orden. Bliver politiet i forbindelse med dets kontrol- og tilsynsopgaver opmærksom på, at der foreligger en lovovertrædelse, kan der - i overensstemmelse med reglerne herom - endvidere blive tale om efterforskning og strafforfølgning i det omfang, der er tale om overtrædelse af strafsanktionerede bestemmelser.

4.3.3.5. Særligt om bistand til andre myndigheder

Politiet bistår ofte en særmyndighed med at påse overholdelsen af love og vedtægter inden for det pågældende særområde. Det kan være bistand til toldvæsnet, arbejdstilsynet, miljømyndighederne eller anden særmyndighed, der har tilsynet med et bestemt område.

Det må som udgangspunkt forudsættes, at politiets bistand til andre myndigheder kræver udtrykkelig hjemmel i den pågældende særlovgivning. I tilfælde, hvor der er fare for krænkelser af politimæssige beskyttelsesinteresser, kan politiet dog skride ind, uanset om der ikke er hjemmel i en særlov, og uanset om der ikke foreligger en anmodning om bistand fra en særmyndighed.

I Justitsministeriet notat af 5. oktober 1982 om politiets bistand til andre forvaltningsmyndigheder, jf. bilag 13 til betænkning 981/1983 om håndhævelse af bygge- og miljølovgivningen, er det bl.a. anført, at en særmyndighed kan fordre politiets bistand i forbindelse med gennemførelse af selvhjælpshandlinger, hvis der måtte blive lagt hindringer i vejen for gennemførelse heraf. Det anføres videre, at en særmyndighed kan fordre politiets bistand i forbindelse med kontrol med f.eks. en virksomheds overholdelse af særlovgivningen eller påbud udstedt i henhold hertil – selv uden direkte lovhjemmel, hvis der måtte blive lagt hindringer i vejen for udførelse af tilsynet. Spørgsmål om krav til hjemmelsgrundlaget for politiets bistand er senere behandlet i betænkning 1039/1985 om tvangsindgreb uden for strafferetsplejen. Udvalget havde til opgave at overveje spørgsmålet om fastsættelse af lovregler vedrørende forvaltningsmyndighedens adgang til uden for strafferetsplejens område at foretage ransagninger og beslaglæggelser. Af betænkningens s. 107 og s. 143 fremgår bl.a., at det i situationer, hvor der ikke er en regel om bistand fra politiet, er tvivlsomt, om man efter retsplejelovens § 108 kan anmode herom. I Justitsministeriets notat af 12. november 1992 om P&T's adgang til kontrol uden retskendelse i henhold til lov om teleterminaludstyr og lov om radiokommunikation er under henvisning til betænkning 1039/1985 anført, at de pågældende bestemmelser om adgang til kontrol uden retskendelse næppe kan antages tillige at indeholde en hjemmel til for myndigheden selv at tvangsfuldbyrde en husundersøgelse mod den pågældende indehavers protest, samt at det må ”anses for tvivlsomt, om politiet uden udtrykkelige lovregler herom kan yde bistand til tvangsfuldbyrdelse af indgrebet.”

Der findes i dag i særlovgivningen en lang række eksempler på lovbestemmelser, hvorefter politiet yder bistand til en anden myndighed i forbindelse med administrationen af en bestemt lovgivning.

Sådanne bistandsbestemmelser er undertiden bredt formuleret, f.eks. toldlovens § 67, hvorefter ”politiet yder de statslige told- og skattemyndigheder bistand efter regler, der fastsættes efter forhandling mellem skatteministeren og justitsministeren” og lov om jernbanevirksomhed § 21, stk. 3, hvorefter ”politiet efter anmodning (skal) bistå jernbanevirksomhederne i håndhævelse af jernbanevirksomhedernes ordens- og sikkerhedsbestemmelser.”

Normalt knytter bestemmelser om politiets bistand sig dog til specifikke beføjelser, som særmyndigheden er tillagt som led i dens tilsynsvirksomhed. I praksis er der navnlig tale om bestemmelser, hvorefter politiet yder særmyndigheden bistand med at skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted, jf. f.eks. arbejdsmiljølovens § 76, stk. 2, dyreværnslovens § 24 a, stk. 4, jf. stk. 2, planlægningslovens § 57, stk. 3, jf. stk. 1, og naturbeskyttelseslovens § 76, stk. 2, jf. stk. 1. Endvidere findes en række eksempler på bestemmelser, hvorefter politiet yder bistand til en myndigheds selvhjælpshandlinger, jf. f.eks. vandløbslovens § 55 og byggefredslovens § 33, stk. 4.

Ud over at bistå andre myndigheder med at gennemføre et tilsyn yder politiet i en række tilfælde bistand i forbindelse med gennemførelse af forvaltnings- og retsafgørelser og retssager. Således kan kommunen om fornødent forlange politiets bistand til gennemførelse af afgørelser om anbringelse af børn uden for hjemmet, jf. lov om social service § 48, jf. § 42, ligesom politiet yder bistand til at gennemføre bestemmelser om forældremyndighed og samværret, jf. retsplejelovens § 498, stk. 2, jf. § 536, og bistand til at fremstille skyldnere i fogedretten, jf. retsplejelovens § 494, stk. 2.

Bestemmelser om politiets bistand kan være affattet således, at politiet er forpligtet til at yde den beskrevne bistand, f.eks. ”politiet skal efter anmodning yde bistand” og ”(kommunen) kan forlange bistand fra politiet”. Politiets bistand til andre myndigheder vil imidlertid ofte forudsætte anvendelse af magt, f.eks. ved at skaffe en myndighed adgang til en aflåst lokalitet, og det er i den forbindelse politiets afgørelse, om betingelserne for politiets magtanvendelse er opfyldt. Po-

litiet kan således efter en konkret vurdering afslå en anmodning om bistand i tilfælde, hvor bistanden vil forudsætte magtanvendelse, og hvor politiet skønner, at betingelserne herfor ikke er opfyldt.

Hertil kommer, at bistand til andre myndigheder som politiets øvrige opgaver naturligvis er underlagt politiets prioritering af dets ressourcer. Det kan således tænkes, at politiet må afslå en konkret anmodning om bistand fra en myndighed af hensyn til at kunne varetage andre og mere presserende opgaver.

Anmodes politiet om bistand i en situation, hvor der er mistanke om strafbart forhold, skal det vurderes, om sagens videre forløb bør behandles af politiet efter straffeprocessens regler om afhøring, ransagning og beslaglæggelse m.v. Baggrunden herfor er naturligvis navnlig, at særlovgivningens bestemmelser ikke må benyttes på en sådan måde, at de straffeprocessuelle beskyttelsesregler omgås.

Politiet bistår - ud over situationer, hvor indgreb og magtanvendelse kan komme på tale - endvidere myndigheder i en række andre tilfælde, f.eks. med rapportoptagelse til brug for den videre sagsbehandling ved andre offentlige myndigheder eller de indledende skridt i en sag om umyndiggørelse efter værgemålsloven.

4.3.3.6. Andre opgaver

Efter retsplejelovens § 108, stk. 2, kan der med justitsministerens samtykke pålægges politiet andre opgaver. Bestemmelsen blev indføjet i retsplejeloven i 1954, og i forarbejderne til bestemmelsen er anført følgende:

”Bestemmelsen i paragraffens 1.stk. er enslydende med den gældende retsplejelovs § 113, stk. 1. Bestemmelsen angiver ikke udtømmende politiets nuværende opgaver, og der har i praksis været en tilbøjelighed til at tillægge politiet andre opgaver end de i retsplejeloven omhandlede egentlige politimæssige funktioner. Der foreslås derfor i paragraffens stk. 2 optaget en ny bestemmelse, hvorefter der kun med justitsministerens samtykke kan pålægges politiet andre opgaver end de i stk. 1 nævnte. Justitsministeriet agter ved udøvelsen af denne beføjelse at påse, at politiets personale ikke anvendes til gennemførelse af foranstaltninger, der lige så godt eller bedre kan varetages af andre myndigheder.”

Som det fremgår af det anførte, er der gennem tiden blevet pålagt politiet forskellige opgaver, som ikke er omfattet af beskrivelsen af politiets kerneopgaver i retsplejelovens § 108, stk. 1. Der er ikke tale om opgaver af fareafværgende karakter, og opgaverne indebærer ikke i sig selv mulighed for, at politiet kan gøre indgreb i borgernes rettigheder.

De citerede forarbejder kan efterlade det indtryk, at politiet i dag varetager en lang række opgaver, som det kun vanskeligt kan begrundes, at politiet varetager. Det skal imidlertid understreges, at væsentlige hensyn taler for, at politiet udfører en række opgaver, som ikke har en ikke egentlig politimæssig, men mere administrativ og civilretlig karakter. Sådanne opgaver medvirker til at sikre, at politiet har en bredere kontakt til befolkningen og således kommer i kontakt med borgerne på en anden måde end gennem retshåndhævelse. Også mere administrative forhold kan spille en rolle, f.eks. om løsning af en opgave forudsætter adgang til politiets centrale registre.

Det kan endvidere have betydning, om en opgave ligger i forlængelse af politiets primæropgaver, som det f.eks. kan være tilfældet med opgaver, der giver mulighed for kontakt med kriminelle personer eller miljøer, eller om det som følge af, at politiet i princippet kan rykke ud til alle dele af landet døgnet rundt, er mest hensigtsmæssigt/rationelt, at politiet varetager opgaven. Det må dog samtidig erkendes, at politiet også varetager visse opgaver alene i kraft af, at der ikke er andre myndigheder til at varetage disse.

Som eksempler på opgaver, der ikke umiddelbart er dækket af beskrivelsen i retsplejelovens § 108, stk. 1, kan nævnes kriminalpræventivt arbejde, underretning af slægtninge ved dødsfald, samtaler af social karakter, herunder med parterne i husspektakelsager, offerrådgivning, opbevaring af udsat bohøve samt forkyndelse af stævninger m.v. i forbindelse med retssager.

Endvidere drejer det sig om en række opgaver af mere administrativ karakter som bl.a. udstedelse af pas og kørekort, administration af autorisations- og tilladelsesordninger, f.eks. i forbindelse med vagtvirksomhed, inkassovirksomhed, alkoholbevillinger og visse forlystelser.

4.3.3.7. Statistiske oplysninger

Med henblik på at give et billede af omfanget af politiets virksomhed uden for strafferetsplejen har Politikommissionen indhentet en række statistiske oplysninger på området.

Oplysningerne er indhentet fra Politiets Journal- og døgnrapportsystem, der kan deles op i hovedområderne strafferetlige registreringer, administrative registreringer og registrering af hændelser. Hændelserne dækker over de politiforretninger, der gennemføres uden for strafferetsplejen.

Hændelser er i journal- og døgnrapportsystemet delt op i en række undergrupper, der hver er tildelt en særlig kode, f.eks. 61650 Beruser, 62120 Syg og hjælpeløs, 83167 Eftersøgning af savnede personer, 61620 Værtshusuorden og 61670 Husspektakler. Rejses der sigtelse i anledning af en registreret hændelse, er det den altovervejende hovedregel, at sagen registreres som en straffesag, og registrering af hændelsen herefter slettes. Oplysningerne i journal- og døgnrapportsystemet bygger på indberetninger fra politikredsene, og det er derfor muligt fra Rigspolitechefen at udtrække oplysninger om samtlige registrerede hændelser under en given kode i en given periode.

Som egentligt statistisk materiale er oplysningerne i journal- og døgnrapportsystemet dog undergivet en række begrænsninger. Der er således bl.a. ikke fastsat regler for detailanvendelsen af hændelseskoder, og der kan derfor - både i de enkelte politikredse og politikredsene imellem - være forskellig praksis med hensyn til, hvorledes ensartede hændelser registreres. Det kan i den forbindelse nævnes, at en række hændelser ikke umiddelbart entydigt kan henføres til en bestemt kode, og således vil f.eks. indgreb over for en beruser i forbindelse med værtshusuorden både kunne henføres til både 61650 Beruser og 61620 Værtshusuorden. Der kan endvidere være forskel på, hvorledes mindre alvorlige forhold håndteres. F.eks. kan en given overtrædelse af politi-vedtægten eller restaurationsloven i nogle tilfælde medføre en sigtelse og dermed registreres som en strafferetlig sag, mens det i andre situationer måske skønnes hensigtsmæssigt at sanktionere en lignende overtrædelse med en henstilling, som dermed registreres som en hændelse. Hertil kommer, at det næppe er alle relevante hændelser, der i det hele taget tilføres døgnrapporten og dermed registreres i journal- og døgnrapportsystemet. Det kan f.eks. være anvisninger og henstil-

linger til borgerne i forbindelse med mindre ordenskrænkelser, der måske af de pågældende polititjenestemænd ikke opleves som en sag, det er nødvendigt at tilføje døgnrapporten. Det må dog formentlig antages, at den stigende fokus på politiets ressourceanvendelse medfører, at politiet i stigende grad vil lægge vægt på, at alle hændelser registreres i journal- og døgnrapportsystemet.

På denne baggrund må det antages, at statistiske udtræk af journal- og døgnrapportsystemet ikke vil være fuldstændigt dækkende for antallet af politiforretninger inden for de relevante koder. Da formålet med at indhente oplysningerne alene er at give et billede af omfanget af politiets virksomheden uden for strafferetsplejen, er dette imidlertid heller ikke nødvendigt.

Politikommisionen har fra Rigspolitichefen indhentet oplysninger om registrerede hændelser for en række nærmere angivne hændelseskoder for året 1999. Af disse oplysninger fremgår, at politiets virksomhed uden for strafferetsplejen har et betydeligt omfang.

Således er der på landsplan for året 1999 bl.a. registreret 9602 hændelser i relation til berusede, 4340 hændelser i relation til syge- og hjælpeløse, 1390 tvangsindlæggelser, 937 eftersøgninger af personer bortgået fra hjemmet eller institution, herunder 348 eftersøgninger af børn, 1503 hændelser i relation til værtshusuorden, 3993 hændelser i relation til gadeuorden, 8537 hændelser om bortvisning af uønsket person, 10312 hændelser i relation til husspektakler, 756 hændelser i relation til nabostridigheder, 209 hændelser om drikkeri til ulempe, 6269 hændelser om musik til ulempe, 1024 hændelser i relation til storm- og vandskade, 2265 hændelser registreret som social sag, herunder 348 hændelser i relation til børn, 82 hændelser om selvmordsforsøg, samt 1108 hændelser i relation til børn registreret som andre undersøgelser.

Det kan ikke umiddelbart ud af journal- og døgnrapportsystemet ses, hvilke typer af tiltag de registrerede hændelser omfatter. En manuel gennemgang af døgnrapporterne for 1999 for Roskilde, Gladsaxe og Nykøbing Falster politikredse viser, at de registrerede hændelser inden for de forskellige grupper dækker over en lang række forskellige tiltag, herunder bl.a. indgreb over for borgerne, samtaler af social karakter, mægling og andre konfliktløsende samtaler, kontaktskabende indsats i forhold til andre myndigheder eller pårørende, indbringelse på hospital, rekvirering af hjælp og vejledning.

Særligt for så vidt angår indgreb over for borgerne så som påbud, fratagelse af genstande og frihedsberøvelse fremgår det af oplysningerne fra de tre politikredse, at der var betydelig variation med hensyn til, hvor stor en del af hændelserne der dækkede over indgreb, når de enkelte grupper blev sammenlignet med hinanden. De grupper, hvor indgreb var hyppigst forekommende, var - ud over tvangsindlæggelser, der i sagens natur næsten alle var indgreb - bortvisning af uønsket person (i gennemsnit ca. 55 % af de registrerede hændelser), drikkeri til ulempe (ca. 50 %), berusede (ca. 40 %), værtshusuorden (ca. 30 %), selvmordsforsøg (ca. 30 %), husspektakler (ca. 25 %) samt syge og hjælpeløse (ca. 20%). Disse tal må dog tages med det forbehold, at der kun er medtaget de hændelser, hvor det i døgnrapporterne fremstod som om, at der var foretaget indgreb. En række hændelser beskrevet som hjælpende foranstaltninger (f.eks. ”kørt hjem”, ”overgivelse til forældre”, ”indbragt til skadestue”, ”vist på rette vej”, ”assistance ved frivillig indlæggelse” m.v.) kan reelt have dækket over indgreb, og tallene kan således være større end angivet.

KAPITEL 4.4. POLITIETS INDGREB

4.4.1. Indledning

Beskyttelse af den offentlige orden samt beskyttelse af enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed anses - sammen med efterforskning af forbrydelser - i almindelighed for at høre til politiets kerneopgaver.

Der er tale om opgaver, som politiet varetager uden for strafferetsplejen.

Med henblik på at beskytte den offentlige orden kan der f.eks. være tale om at iværksætte forebyggende foranstaltninger i forbindelse med større arrangementer, hvor politiets opgave består i at træffe de foranstaltninger, der er nødvendige for at forebygge fare for uroligheder m.v., eller afværge konkret fare for ordensforstyrrelser som følge af gadeuorden, værtshusuorden, uanstændig adfærd, husspektakler, støjende adfærd, kollektive uroligheder eller tingsødelæggelser, hvor politiets opgave består i at neutralisere den eller de personer, der forstyrrer den offentlige orden, og genoprette almindelig orden på stedet.

Der kan endvidere være tale om at sikre borgernes sikkerhed. Politiets opgaver går i den her foreliggende sammenhæng bl.a. ud på at værne borgerne mod at komme til skade som følge af

f.eks. trafikulykker, faldefærdige bygninger, brand, kemikalieudslip fra virksomheder, eller komme til skade i forbindelse med bombetrusler.

Politiet kan i sådanne situationer benytte sig af forskellige indgreb over for borgerne, herunder indgreb i borgernes frihed eller ejendom. Indgreb kan være af varierende intensitet - lige fra afspærring af mindre offentlige områder til frihedsberøvelse af personer.

Politiet vil ofte forsøge at løse en situation ved mundtligt at påbyde eller forbyde en eller flere borgere en bestemt adfærd - i det følgende benævnt ”påbud”. Det kan f.eks. være påbud om at ophøre med en handling, der forstyrrer den offentlige orden, eller påbud om at fjerne sig fra en lokalitet, hvor den pågældende er i fare for at komme til skade ved en ulykke.

Der kan også være tale om, at politiet fratager en person genstande, der er til fare for den pågældende selv eller andre, eller at politiet med henblik på at kunne løse en konkret situation skaffer sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted.

Som det mest indgribende middel har politiet endvidere mulighed for at frihedsberøve personer. Frihedsberøvelse kan komme på tale i situationer, hvor mindre indgribende midler ikke er eller ikke skønnes at være tilstrækkelige til at afværge den konkrete fare, idet det dog tillige er en forudsætning, at en frihedsberøvelse er et proportionalt indgrebsmiddel i forhold til den fare, indgrebet skal afværge.

Der vil ofte være tale om, at de handlinger, som politiet griber ind over for, indebærer strafbare overtrædelser af f.eks. politivedtægtsbestemmelser, særlovgivning m.v. Imidlertid ”nøjes” politiet ofte med at afværge den konkrete fare frem for at indlede strafforfølgning. Politiets indgreb gennemføres i disse tilfælde således uden for strafferetsplejen. Politiets indgreb er i disse tilfælde et alternativ til strafforfølgning, ligesom indgrebsmulighederne er et alternativ til straffeprocessuelle indgreb så som anholdelse, legemsbesigtigelse og konfiskation.

Politiets afspærring af områder, udstedelse af påbud, frihedsberøvelse af personer m.v. kan være udtrykkeligt hjemlet, f.eks. i færdselsloven, beredskabsloven, udlændingeloven eller psykiatriloven.

I situationer, hvor politiet ikke kan støtte iværksættelse af en sådan politimæssig indsats på udtrykkelige regler, er det i dag den overvejende opfattelse, at hjemlen herfor som hovedregel skal søges i den generelt og bredt formulerede bestemmelse i retsplejelovens § 108 (politiets generalfuldmagt). Der kan nærmere om denne bestemmelse henvises til det anførte nedenfor i afsnit 4.4.2. For så vidt angår forsamlinger og opløb findes dog særlige bestemmelser i grundloven og politilovene af 1863 og 1871, jf. nærmere herom nedenfor i afsnit 4.4.3 og 4.4.4.

Det har været almindeligt accepteret, herunder i retspraksis, at politiet som led i dets opgaver uden for strafferetsplejen kan foretage indgreb over for borgerne. Den juridiske diskussion på området har således ikke anfægtet, at det er legitimt og hensigtsmæssigt, at politiet har sådanne indgrebsmuligheder, men har haft karakter af en teoretisk diskussion om, hvorvidt hjemlen til indgrebene skal søges i retsplejelovens § 108 eller andet muligt hjemmelsgrundlag.

Nedenfor i afsnit 4.4.2 til 4.4.5 gennemgås de områder, hvor politiet uden for strafferetsplejen foretager indgreb over for borgerne.

4.4.2. Generelt om orden og sikkerhed

4.4.2.1. Efter retsplejelovens § 108 har politiet bl.a. til opgave at opretholde sikkerhed, fred og orden. Indholdet af udtrykkene sikkerhed, fred og orden er nærmere beskrevet ovenfor i afsnit 4.3.3.2.

Det kan her sammenfattende nævnes, at udtrykket ”sikkerhed” omfatter sikkerheden mod at blive udsat for en forbrydelse og sikkerheden mod at blive udsat for en ulykke o.lign. Udtrykket ”fred” antages i lyset af forståelsen af det tilsvarende udtryk i grundlovens § 79 at betyde den offentlige samfundsfred. Det er vanskeligere mere præcist at angive det nærmere indhold af udtrykket ”orden”. Den offentlige orden er i litteraturen bl.a. defineret som ”den ordning, som enligt gällande rättsregler og normer utgör en nödvändig förutsättning för en trivsamt och i görligste mån friktionsfri samlevnad i samhället i gemen som medborgarna emellan” (Sjöholm, 1964).

Det er almindeligt antaget, at politiet i retsplejelovens § 108 har hjemmel til uden for det straffeprocessuelle område at foretage en række indgreb over for borgerne med henblik på at opretholde sikkerhed, fred og orden.

Lovligheden af et indgreb afhænger af den konkrete situation og er nærmere reguleret af almindelige forvaltningsretlige principper, herunder proportionalitetsprincippet og kravet om saglig kompetence.

Erik Christensen har i Politiets generalfuldmagt, Juristen 1968, s. 8, anført følgende om betingelserne for at anvende indgreb efter retsplejelovens § 108:

”Ethvert politimæssigt indgreb forudsætter en politiretlig interesse. (...). Fuldmagten kan alene påberåbes til afværgelse af fare, og dette for politiretten konstitutive farebegreb er bestemmende både for spørgsmålet om, om indgreb overhovedet kan ske, og for dets opretholdelse, form og intensitet. Den fare, der skal imødegås, må være af objektiv påviselig karakter, og risikoen for dens indtræden ikke blot være en abstrakt mulighed, men sandsynlig.”

Den juridiske litteratur har i øvrigt kun i begrænset omfang søgt nærmere at afgrænse, i hvilke situationer og med hvilke midler politiet kan regulere borgernes adfærd og gøre indgreb i borgernes integritet med hjemmel i § 108. Diskussionen på området har således navnlig drejet sig om, hvorvidt § 108 kan danne grundlag for den mest indgribende foranstaltning – frihedsberøvelse af personer.

Dette hænger formentlig i et ikke ubetydeligt omfang sammen med, at det i almindelighed accepteres, at politiet som et nødvendigt og naturligt led i den almindelige ordenshåndhævelse indimellem må foretage visse indgreb over for borgerne. Fokus rettes derfor på områder, hvor der kan gøre sig særlige modhensyn gældende, f.eks. den personlig frihed eller ejendomsretten, mens de mindst indgribende midler, herunder navnlig iværksættelse af mere alment forebyggende foranstaltninger, stort set er uomtalt.

Der kan i øvrigt i det hele bl.a. henvises til Alf Ross, Dansk Statsforfatningsret, 3. udgave, 1980, s. 618-619, Erik Christensen, Politiets generalfuldmagt, Juristen 1968, s. 1-10, Poul Andersen, Dansk Forvaltningsret, 5. udgave, 1965, s. 546-548, H. Gammeltoft Hansen, Om afgrænsningen af ”straffeprocessuelle tvangsindgreb”, UfR 1979 B, s. 1-16, samme forfatter, Strafferetspleje,

1988, s. 117-118, Henning Koch og Henrik Stevnsborg, Fra politiret til politividenskab, Suum Cuique, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 1991, Henning Koch, Den guddommelige velfærdsstat, Retfærd 30, 1985, E. Heide-Jørgensen, Politiets såkaldte generalfuldmagt, Juristen 1968, s. 1ff, B. Gomard, Studier i den danske straffeprocess, 1976, s. 278-279, Ib Henricson, Politiret, 2 udgave, 1999, navnlig s. 35-64, og Henrik Zahle, Hjemmel for frihedsberøvelse i forfatningsretligt perspektiv, Juristen, 1982, s. 147-161.

4.4.2.2. Det er vanskeligt at foretage en mere præcis afgrænsning af anvendelsesområdet for § 108, der naturligvis kan ændres som følge af den almindelige samfundsudvikling. Det må generelt lægges til grund, at en opgave eller et indgreb skal være begrundet i en ”politiretlig beskyttelsesinteresse”, men det må samtidig erkendes, at også dette begreb kan ændres med tiden.

Tages udgangspunkt i, hvilke opgaver politiet i dag udfører på grundlag af § 108, kan der gives et billede af bestemmelsens anvendelsesområde. I det følgende beskrives alene de tilfælde, hvor det kan komme på tale at anvende indgreb i forbindelse med opretholdelse af orden og sikkerhed. Indgreb af hensyn til freden er ikke særskilt behandlet her, og der kan nærmere herom henvises til afsnit 4.4.4 nedenfor om forsamlinger. Der ses endvidere bort fra tilfælde, hvor politiet med hjemmel i § 108 griber ind over for børn, berusede samt syge og hjælpeløse, da disse er behandlet særskilt nedenfor i afsnit 3.3.3.

I forebyggende øjemed træffer politiet undertiden foranstaltninger, der indebærer visse begrænsninger i borgernes bevægelsesfrihed eller indebærer, at politiet må foretage indgreb i borgernes integritet.

Der vil normalt være tale om rydning og afspærring af bl.a. farlige områder med henblik på at forebygge, at personer kommer til skade som følge af ulykker, f.eks. afspærring af forfaldne bygninger eller kystområder med risiko for jordskred.

Sådanne foranstaltninger iværksættes endvidere i forbindelse med arrangementer, der indebærer en risiko for ordensforstyrrelser, herunder forstyrrelser af trafikken, og eventuelt fare for enkeltpersoner. Det kan f.eks. være i forbindelse med cykelløb i byområder, hvor politiet afspærrer områder med henblik på at forebygge, at der opstår farlige situationer i forhold til trafikken og

publikum, i forbindelse med demonstrationer, der indebærer en risiko for sammenstød med moddemonstranter, eller fodboldkampe, der indebærer en risiko for sammenstød mellem tilhængere af de forskellige fodboldhold.

I forbindelse med arrangementer, der erfaringsmæssigt kan udvikle sig til uroligheder, herunder visse fodboldkampe, foretager politiet endvidere ind imellem visitation af publikum og undersøger tøj og genstande i de pågældendes besiddelse med henblik på at undersøge, om de pågældende er i besiddelse af farlige genstande. I forbindelse med arrangementer, der indebærer særlige sikkerhedsrisici for enkeltpersoner, f.eks. besøg af statsoverhoveder, etablerer politiet efter omstændigheder mere omfattende sikkerhedsforanstaltninger, herunder i sjældne tilfælde etablering af fuldstændig adgangskontrol til områder, der normalt er offentligt tilgængelige.

I forbindelse med politiets fareafværgende opgaver griber politiet med hjemmel i § 108 bl.a. ind over for gadeuorden, kollektive uroligheder, værtshusuorden, uanstændig adfærd, husspektakler, støjende adfærd og angreb på fællesgoder som f.eks. monumenter og miljøet.

Opgaven i forbindelse med gadeuorden kan f.eks. bestå i at bringe slagsmål eller bålafbrænding til ophør.

Kollektive uroligheder kan være f.eks. uroligheder i tilknytning til fodboldkampe, fysiske blokader, husbesættelser eller opløb.

Endvidere griber politiet i en lang række tilfælde ind for at bringe husspektakler til ophør. Forstyrres de omkringboende, kan indgreb støttes på forstyrrelse af den offentlige orden, og ved husspektakler af en vis voldsomhed eventuelt støttes på fare for en eller flere af de involverede personers sikkerhed.

Støjende adfærd kan være f.eks. høj musik på offentlig sted eller fra en ejendom, skrigen og råben, tuden med sirener o.s.v.

Også hensynet til myndighedsudøvelse kan begrunde indgreb. Således kan politiet af hensyn til en uhindret udførelse af dets opgaver efter omstændighederne påbyde tilskuere at holde en vis afstand til politiforretninger, ulykkessteder o.lign.

Endvidere kan hensynet til den person, en politiforretning er rettet imod, eller som er offer for en ulykke, efter omstændighederne begrunde, at politiet påbyder tilskuere at holde en vis afstand til stedet.

Afværgelse af fare for sikkerheden kan som nævnt ovenfor omfatte sikkerheden for den enkelte og den offentlige sikkerhed. Kerneområdet herfor er sikkerhed mod at blive udsat for en forbrydelse eller ulykke.

Indgreb foretages i disse tilfælde ofte for at bringe personer - herunder den person, indgrebet er rettet imod - ud af faresituationer. Hvis f.eks. en person nærmer sig stedet for et farligt kemikalie- eller gasudslip eller et område med nedstyrtningfare, kan politiet med hjemmel i § 108 påbyde den pågældende at fjerne sig fra stedet.

Politiet kan endvidere gribe ind for at afværge, at en person begår selvmord, medmindre den pågældendes selvmordsønske er udtryk for en gennemtænkt og velovervejet beslutning (eksistentielt begrundet). Det er ikke politiets opgave at foretage en lægefaglig/psykologisk vurdering af baggrunden for en persons ønske om at begå selvmord, og politiet vil derfor kun helt undtagelsesvist have sikkerhed for, at et selvmordsforsøg bygger på en gennemtænkt og velovervejet beslutning. I praksis afsøger politiet ofte større områder eller skaffer sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted med henblik på at forhindre en potentiel selvmorder i at bringe sit forehavende til udførelse.

4.4.2.3. Som det fremgår af de ovennævnte eksempler, griber politiet med hjemmel i § 108 ofte ind over for adfærd, der er eller kan være omfattet af strafsanktionerede forbud og påbud til borgeren, f.eks. gennem straffeloven, særlove og politivedtægterne. Det skyldes naturligvis, at lovgivningsmagten gennem strafsanktoneringen har fastlagt et område for, hvilken adfærd der strider mod de politiretlige beskyttelsesinteresser - sikkerhed, fred og orden. Det kan være bestemmelser i straffeloven og særlovgivningen, der sigter mod en bestemt adfærd, f.eks. straffelovens

bestemmelser om vold og hærværk, samt mere generelt udformede bestemmelser som f.eks. politivedtægtens § 3, der indeholder et forbud mod ”optræden, der er egnet til at forstyrre den offentlige orden eller medføre ulempe for andre tilstedeværende eller omboende”.

Således supplerer bestemmelsen i § 108 strafsanktionerede bestemmelser i lovgivningen på den måde, at politiet i medfør af § 108 kan gribe ind i konkrete situationer med henblik på at afværge, at en lovovertrædelse realiseres. Det er ikke afgørende for politiets adgang til at foretage indgreb, om en forsøgshandling er kriminaliseret, som det f.eks. ofte ikke er tilfældet ved særlovs-overtrædelser.

Der kan også være tale om, at politiet foretager indgreb i tilfælde, hvor en overtrædelse er realiseret. Det vil formentlig navnlig være tilfældet ved mindre alvorlige overtrædelser af politivedtægtsbestemmelser, f.eks. støjende adfærd på offentlig vej, hvor det i konkrete situationer kan være mest hensigtsmæssigt og mest skånsomt for borgeren at gribe ind ved at udstede et påbud efter § 108 frem for at rejse sigtelse for overtrædelse af politivedtægtens § 3.

Det er dog ikke enhver strafbelagt adfærd, der kan danne grundlag for, at politiet griber ind efter § 108. Således må overtrædelser af bestemmelser, der i medfør af straffelovens § 275, stk. 1, er undergivet privat påtale, som udgangspunkt forfølges uden politiets mellemkomst.

4.4.2.4. Der kan her være anledning til at nævne, at politiet efter beredskabsloven varetager opgaver, der er tæt knyttet til opgaverne nævnt i retsplejelovens §108.

Efter beredskabslovens § 1 (jf. lov nr. 1054 af 23. december 1992, som ændret ved lov nr. 380 af 14. juni 1995, lov nr. 232 af 2. april 1997 og lov nr. 1092 af 29. december 1997) er det redningsberedskabets opgave at forebygge, begrænse og afhjælpe skader på personer, ejendom og miljøet ved ulykker og katastrofer, herunder krigshandlinger, eller overhængende fare herfor. Redningsberedskabet omfatter efter bestemmelsens stk. 2 det statslige redningsberedskab, herunder det statslige regionale redningsberedskab, og det kommunale redningsberedskab.

Beredskabslovens bestemmelser kan rejse spørgsmål om politiets kompetence i forbindelse med ulykker m.v., der er omfattet af beredskabsloven. Efter lovens § 17, stk. 1, koordineres den sam-

lede indsats ved større fredstidsskader i øvrigt af politimesteren, jf. retsplejelovens § 108. I forbindelse med indsættelse af redningsberedskabet skal politimesteren i fornødent omfang sørge for varsling, afspærring, evakuering og andre nødvendige foranstaltninger, jf. § 17, stk. 2.

Den nærmere fordeling af opgaverne i forbindelse med indsættelse af redningsberedskabet er beskrevet i Indsatstaktiske retningslinjer og samarbejdsprincipper, Beredskabsstyrelsen, 1999.

Det følger heraf, at redningsberedskabet har ansvaret for den tekniske ledelse på et skadested. Beredskabets ansvar for den tekniske ledelse indebærer ansvar for de direkte skadeafhjælpende funktioner på skadestedet og i truede områder i tilknytning hertil.

Politiets ansvar for den koordinerende ledelse indebærer et ansvar for den strategiske, operationelle og polititaktiske ledelse. Den koordinerende ledelse vedrører de traditionelle ulykkes- og katastrofesituationer, f.eks. sammenstyrtningsulykker, brande og eksplosioner, togulykker m.v.

Der kan imidlertid ikke på baggrund heraf siges noget sikkert om, hvorvidt ”ansvaret for de direkte skadeafhjælpende funktioner” indebærer, at redningsberedskabet i forbindelse med ulykker m.v., der er omfattet af beredskabsloven, i et vist omfang indtræder i den kompetence, som politiet efter retsplejelovens § 108 har i forbindelse med andre fareafværgende opgaver. Det ville i givet fald have den konsekvens, at politiets fareafværgende indsats efter retsplejelovens § 108 i disse tilfælde alene vil være subsidiær og i praksis formentlig alene komme på tale, hvis politiet er først på skadestedet, og der er behov for en umiddelbar fareafværgende indsats.

Det er Politikommissionens opfattelse, at politiets kompetence ikke berøres af bestemmelserne i beredskabsloven, således at politiets muligheder for at anvende indgreb med henblik på at afværge fare for ulykker m.v. er uafhængig af, om der er tale om en ulykke omfattet af beredskabsloven eller ej. Dette indebærer, at redningsberedskabets ”ansvar for de direkte skadeafhjælpende funktioner” efter kommissionens opfattelse som udgangspunkt omfatter funktioner, som politiet ikke har de tekniske forudsætninger til at løse, og dermed ikke begrænser politiets adgang til at udstede påbud, fratage genstande og foretage frihedsberøvelser m.v.

4.4.2.5. Endvidere varetager politiet efter udlændingeloven opgaver, der kan minde om opgaverne nævnt i retsplejelovens §108.

Politiet forestår den praktiske gennemførelse af udvisning og afvisning af udlændinge efter reglerne i udlændingeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 191 af 20. marts 2001.

Efter lovens § 25 a, stk. 2, nr. 3, kan en udlænding, som ikke har haft lovligt ophold i landet i længere tid end de sidste 6 måneder, udvises, hvis hensyn til den offentlige orden eller sikkerheds- eller sundhedsmæssige forhold tilsiger, at udlændingen ikke bør have ophold i Danmark.

Efter udlændingelovens § 28, stk. 1, nr. 7, kan en udlænding afvises ved indrejsen fra et land, der ikke er tilsluttet Schengen, hvis hensyn til Schengenlandenes offentlige orden, forhold til fremmede magter eller sikkerheds- eller sundhedsmæssige grunde tilsiger, at udlændingen ikke bør have ophold i landet. Bestemmelsen gælder efter § 28, stk. 3, også indrejsende fra Schengenlandene.

Bestemmelsen blev udformet i forbindelse med Danmarks tiltrædelse af Schengen-samarbejdet og er en videreførelse af den tidligere bestemmelse i udlændingelovens § 28, stk. 1, nr. 5, hvorefter en udlænding kunne afvises, hvis hensyn til den offentlige orden eller sikkerheds- eller sundhedsmæssige forhold tilsagde, at udlændingen ikke burde have ophold i landet. Af bemærkningerne til lovforslaget om tiltrædelse af Schengen-samarbejdet er om den nugældende bestemmelse i § 28, stk. 1, nr. 7, anført, at ”afvisningsgrunden i § 28, stk. 1, nr. 7, indeholder en udvidelse i forhold til den gældende § 28, stk. 1, nr. 5, idet der nu (...) skal tages hensyn til alle Schengenlandenes offentlige orden samt forhold til fremmede magter.” Efter bemærkningerne er der ikke i øvrigt foretaget ændringer i bestemmelsen.

I Udlændingeloven med kommentarer, 2. udgave, 1993, s. 255, er om den tidligere bestemmelse i § 28, stk. 1, nr. 5, bl.a. anført, at afvisning kan ske;

”hvis det på grund af tidligere idømt frihedsstraf eller anden særlig grund må antages, at udlændingen vil indrejse hertil for at begå forbrydelser, eller hvis udlændingen i udlandet er dømt for så alvorlig kriminalitet, at retshåndhævelseshensyn tilsiger, at den pågældende ikke bør have adgang til landet. Der må naturligvis også her foretages et skøn i hvert enkelt tilfælde. (...). Som eksempel på, at en afvisning efter denne bestemmelse kan komme på tale, kan nævnes, at politiet på grænsen antræffer en notorisk kendt lommetyv, der med et absolut minimum af økonomiske midler ønsker at indrejse kort før turistsæsonens start. Som en anden særlig grund kan nævnes, at politiet opdager, at en udlænding i sit bagagerum indfører typisk værktøj til at begå kriminalitet med.”

4.4.3. Forsamlinger

4.4.3.1. Bestemmelser om politiets opgaver og pligter i relation til forsamlinger findes flere forskellige steder i lovgivningen.

Hovedbestemmelserne findes i grundlovens § 79 om forsamlingsfriheden (jf. nedenfor i afsnit 4.4.3.2), der suppleres og uddybes i § 12 i politiloven fra 1863 om politiet i København og i § 10 i loven fra 1871 om politiet uden for København (jf. nedenfor afsnit 4.4.3.3) samt i normalpolitivedtægtens § 8 (jf. nedenfor i afsnit 4.4.3.4).

4.4.3.2. Grundlovens § 79 om forsamlingsfriheden lyder således:

”§ 79. Borgerne har ret til uden forudgående tilladelse at samle sig ubevæbnede. Offentlige forsamlinger har politiet ret til at overvære. Forsamlinger under åben himmel kan forbydes, når der af dem kan befrygtes fare for den offentlige fred.”

Forsamlingsfriheden efter grundlovens § 79 ses som et supplement til grundlovens øvrige frihedsrettigheder, herunder navnlig ytringsfriheden. Hensynet til den offentlige debat forudsætter, at borgerne bl.a. har adgang til at samles for at drøfte samfundets anliggender samt tilkendegive fælles meninger.

Om politiets opgaver i relation til forsamlinger er i Grundloven med kommentarer, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 1. udgave 1999, s. 473, anført følgende:

”Politiet har - for så vidt angår offentlige forsamlinger - en grundlovsumiddelbar pligt til at fremme borgernes fredelige udnyttelse af forsamlingsfriheden, Knud Berlin 1939 bd. 2 s. 460f, Peter Germer 1995 s. 289f og Henrik Zahle 1997 bd. 3 s. 123 (såvel ud fra en demokratisk/funktionel som en socialstatslig menneskerettighedsfortolkning, jf. samme s. 19-20) samt formentlig Alf Ross 1980 bd. 2 s. 777. Dette indebærer, at politimyndigheden må stille det nødvendige personale og materiel til rådighed for at kunne afværge farer mod forsamlingen, der udgår fra personer eller moddemonstrationer, fra færdselen, fra farlige sundhedsmæssige og bygningsmæssige forhold etc. samt i det hele sikre forsamlingsfrihedens ordensmæssige realisering, modsat Poul Andersen 1954 s. 696 og 706, jf. s. 699f. Politiets pligter fremgår tilføjede af (...) politilovgivning og politivedtægter samt formålsdefinitionen for politiets virke.”

Om definitionen af en forsamling er s. 471 anført følgende:

”En forsamling (demonstration) i grundlovens forstand er en flerhed af personer, der midlertidigt har samlet sig på et bestemt sted (møde), eventuelt med henblik på at bevæge sig til et andet sted (som optog), for på ikke-voldelig vis at give udtryk for (demonstrere) en mening eller en holdning. Hvorvidt optog eller processioner er grundlovsbeskyttede, har været diskuteret, se for dette standpunkt Knud Berlin i UfR 1931 B s. 131 og samme 1939 bd. 2 s. 458f, Alf Ross og Ernst Andersen 1984 bd. 2 s. 207, Alf Ross 1980 bd. 2 s. 769, Peter Germer 1995 s. 286 og Henrik Zahle 1997 bd. 3 s. 116, men imod Poul Andersen 1954 s. 695f og s. 698f. Der er således i dag ikke tvivl om, at demonstrationsoptog er dækket af grundlovsbestemmelsen. Formålet med forsamlingen kan være udtrykkeligt erklæret eller stiltiende forudsat ved den blotte tilstedeværelse, Henrik Zahle 1997 bd. 3 s. 114. Deltagernes tilstedekomst kan være planlagt, således Alf Ross 1980 bd. 2 s. 766, endda annonceret, eller spontan, idet deltagerne f.eks. har ladet sig inspirere ved at se en demonstration passere. Max Sørensen 1973 s. 392f lægger vægt på det fælles øjemed, men navnlig ”en vis ledelse”, således også Knud Berlin 1939 bd. 2 s. 458 og Alf Ross og Ernst Andersen 1948 bd. 2 s. 207. Henrik Zahle 1997 bd. 3 s. 113f derimod inkluderer hverken planlæggelses- eller ledelselementet i karakteristikken af forsamlingsbegrebet.”

Spørgsmålet om, hvorvidt en forsamling er under ledelse, kan have betydning for, om den samlede tilstedeværelse kan anses for et opløb efter grundlovens § 80 med den virkning, at politiet kan skride ind og opløse mængden.

Som anført er det et led i forsamlingsbegrebet, at de pågældende personer vil give udtryk for en mening eller en holdning. Hermed kan f.eks. tilskuere til sportsarrangementer, koncerter og biograf- og teaterforestillinger, deltagere i karnevalsoptog og besøgende på markedspladser eller på messer normalt ikke anses for forsamlinger i grundlovens forstand.

Borgernes ret til uden forudgående varsel at samle sig ubevæbnede er undergivet en række begrænsninger, herunder den begrænsning, der umiddelbart følger af grundlovens § 79, 3. pkt.

Efter § 79, 3. pkt., kan forsamlinger under åben himmel forbydes, når der af dem kan befrygtes fare for den offentlige fred.

Udtrykket ”den offentlige fred” er snævrere end ”den offentlig orden” og dækker samfundets indre fred (i modsætning til den ydre fred) og er det modsatte af samfundsomvæltning eller oprør. Det er dermed en betingelse for at nedlægge forbud efter bestemmelsen, at der er tale om fare for krænkelse af almene interesser af betydelig værdi, dvs. trusler mod borgernes liv eller velfærd, omfattende tingsødelæggelser, angreb på offentlige bygninger og kontorer eller på sam-

fundsvigtige institutioner, transportvæsen, telefon-, telegraf, radio- eller edb-anlæg, energiforsyningsværker, broer, havne, lufthavne m.v.

Udtrykket ”under åben himmel” vil normalt være synonymt med en udendørs forsamling. Det følger modsætningsvist af bestemmelsen, at der ikke i grundlovens § 79 er hjemmel til at forbyde en forsamling, som ikke foregår under åben himmel.

Et forbud forudsætter ikke, at de nævnte krænkelser skal være fuldbyrdet eller forsøgt realiseret, idet der alene skal være en konkret/nærliggende fare herfor, jf. udtrykket ”kan befrygtes”.

Et forbud kan udstedes både før og under mødets/demonstrationens afvikling. Et forbud under afviklingen vil i praksis være ensbetydende med, at forsamlingen hæves/opløses.

Forbudet kan være et absolut forbud, men kan også være begrænset f.eks. til, at forsamlingen skal mødes på en anden lokalitet end forudsat, f.eks. således at en demonstration skal ændre rute for at undgå sammenstød med moddemonstrationer.

Efter ordlyden af grundlovens § 79 er det en betingelse for at kunne nedlægge forbud, at faren for den offentlige fred udgår fra forsamlingen, jf. udtrykket ”af dem” (kan befrygtes fare). Det er dog i den forfatningsretlige litteratur almindeligt antaget, at en fare for, at udenforstående vil forårsage omfattende uroligheder, vil kunne begrunde et forbud ud fra nødretsbetragtninger.

Endvidere er det i administrativ praksis antaget, at et forbud ud fra nødretsbetragtninger kan nedlægges - ikke alene hvor nødretssituationen er aktuel, dvs. under forsamlingen eller umiddelbart før denne mødes - men også som et forudgående forbud. I Justitsministeriets afgørelser af 14. august 1998 vedrørende nazistdemonstrationer i Køge og København anførte ministeriet, at et forbud kan begrundes i risikoen for, at politiet på en given rute ikke vil være i stand til at forebygge vold og hærværk som følge af moddemonstrationer.

Politimesteren i Køge og Politidirektøren i København havde forinden afvist D.N.S.B.'s anmeldelser om at gennemføre demonstrationer henholdsvis gennem den centrale del af Køge by og den centrale del af København, idet der var lagt vægt på,

”at der er en overordentlig stor risiko for, at der vil blive gennemført anmeldte eller spontane moddemonstrationer med deltagerantal, der svarer til eller overstiger D.N.S.B.-deltagernes antal, og at demonstrationerne må befrygtes at ville medføre forsøg på vold og hærværk. Den anmeldte demonstrationsrute (...) med mange indfaldsveje, porte og andre adgangsveje og mange høje beboelses- og forretningsbygninger skønnes at ville umuliggøre politiets opgaver med at sikre, at demonstrationen kan gennemføres på en forsvarlig måde uden skade på demonstrationsdeltagerne, eventuelle tilskuere eller omboende, og uden skade på bygninger og køretøjer.”

For så vidt angår afgørelsen vedrørende demonstrationen i København var der endvidere henvist til, at der samme dag ville blive afholdt et cykelløb på Østerbro, der forventedes at samle op mod 100.000 mennesker, som kunne skabe en ”ganske uoverskuelig situation” i forbindelse med demonstrationen.

Afgørelserne blev indbragt for Justitsministeriet, der i de to sager udtalte, at man ikke fandt grundlag for at tilsidesætte politimesterens/politidirektørens skøn over, at den anmeldte rute i de foreliggende tilfælde ikke gav politiet mulighed for at sikre en forsvarlig gennemførelse af demonstrationen.

I politidirektørens afgørelse var det endvidere tilkendegivet, at en anmeldelse af en demonstration i en række nærmere beskrevne områder af København (Københavns indre by, Vesterbro, Østerbro, Nørrebro samt den del af Københavns politikreds, der er beliggende på Amager) ligeledes ville blive afvist. Justitsministeriet anførte herom, at man ikke på det foreliggende grundlag fandt det tilstrækkeligt godtgjort, at betingelserne var opfyldt for på forhånd at nedlægge forbud mod afholdelse af en demonstration i hele det udstrakte område af København, som politidirektørens tilkendegivelse omfattede. Justitsministeriet anførte dog samtidig, at man ikke herved havde taget stilling til, om en demonstration af en bestemt rute i dette område ud fra en konkret vurdering ville kunne gennemføres på en sikkerheds- og færdselsmæssig forsvarlig måde, og hvilke forskrifter politiet i givet fald ville kunne fastsætte for at sikre dette.

Justitsministeriets afgørelser blev indbragt for Ombudsmanden, der i en afgørelse af 6. september 1999 udtalte, at han ikke fandt grundlag for at kritisere, at de anmeldte demonstrationer var blevet afvist. Ombudsmanden fandt i den forbindelse, at afvisningerne havde hjemmel i grundlovens § 79, 3. pkt. og/eller nødretsbetragtninger.

Bestemmelsen i § 79, 3. pkt., gør ikke udtømmende op med indgrebsmulighederne over for forsamlinger, og det er bl.a. antaget, at der - i det omfang der er hjemmel hertil i anden lovgivning - uafhængigt af § 79, 3. pkt., kan udstedes forbud af hensyn til væsentlige offentlige eller private interesser, forudsat at der ikke med forbudet er tilsigtet et indgreb i forsamlingsens ytringstilkendegivelse som sådan. Baggrunden herfor er, at et indgreb, der ikke har til hensigt at modvirke formålet med forsamlingsfriheden - hensynet til den offentlige debat og meningstilkendegivelse - ligger uden for det område, som grundlovens § 79 har til formål at regulere.

Som et eksempel herpå kan nævnes Højesterets dom refereret i U 1999.1798 H i anledning af lov nr. 907 af 15. oktober 1996 om forbud mod ophold i bestemte ejendomme ("rockerloven"). Højesteret udtalte, at adgangen til at udstede forbud efter lovens § 1 ikke var i strid med forsamlingsfriheden med den begrundelse, at lovens betingelser må forstås således, at forbud kun kan nedlægges, hvis der foreligger en reel og aktuel - og ikke blot abstrakt - risiko for et farligt angreb, at lovens forbudsordning er begrundet i hensynet til beskyttelse af omkringboende og forbi passerende og ikke er rettet mod gruppernes forsamling som sådan eller adgang til meningstilkendegivelse, at ordningens betydning for grupper, som gennem deltagelse i gensidigt væbnet opgør selv har gjort sig til angrebsmål, er beskeden i forhold til den tilstræbte beskyttelse af andre borgere, og at faren for udenforstående ved gruppernes fortsatte tilstedeværelse på deres kendte tilholdssteder kun kan afværges effektivt ved en så omfattende politiindsats, at følgerne heraf ville være langt mere indgribende.

Endvidere kan lovgivningsmagten gennemføre visse almene reguleringer af forsamlingsfrihedens grænser, og overtrædelser heraf kan medføre et strafansvar for forsamlingsdeltagerne, uden dog at forsamlingen af den grund kan forbydes. Sådanne reguleringer omfatter almindelige bestemmelser, som også gælder for deltagere i forsamlinger (f.eks. straffelov, nærings- og beværterlove, epidemilove m.v.), ligesom lovgiver kan fastsætte regler, der alene retter sig mod forsamlinger (f.eks. om musikudøvelse, lotteri, indtagelse af spiritus eller anvendelse af transportmidler), så længe der ikke hermed tilsigtes indgreb i formålet med forsamlingsfriheden.

Som et eksempel kan henvises til Straffelovrådets betænkning 759/1976 om visse strafferetlige og civilretlige spørgsmål i forbindelse med arbejdskonflikter. Betænkningen angår navnlig spørgsmålet om, i hvilket omfang de gældende strafferetlige regler vil kunne anvendes i tilfælde,

hvor en ejendom afspærres med henblik på at hindre andre i at færdes i lovligt ærinde til (eller fra) den pågældende ejendom. Justitsministeriet udsendte efter offentliggørelsen den 30. juni 1976 en cirkulæreskrivelse til politiet og anklagemyndigheden (det såkaldte blokadecirkulære), hvor det bl.a. anføres:

”Som det fremgår af betænkningen, jfr. navnlig side 38-46, vil en række af de tilfælde af afspærring, der vil kunne forekomme, være strafbare efter straffelovens § 260 om ulovlig tvang. Efter straffelovrådets opfattelse vil det imidlertid ikke være strafbart efter denne bestemmelse at opstille hindringer for indgang til (eller udgang fra) en ejendom i form af mure, hegn, træryttere eller andre fysiske genstande. Straffelovens § 260 er efter straffelovrådets opfattelse heller ikke anvendelig i tilfælde, hvor en gruppe personer har taget opstilling på en sådan måde, at de virker afspærrende alene ved deres massive fysiske tilstedeværelse. Det forudsættes herved, at det af hele situationen fremgår, at der i tilfælde, hvor nogen gør forsøg på at passere, ikke kan påregnes at ske andet, end at de pågældende vil blive klar over, at dette ikke kan lade sig gøre, fordi de opstillede personer står fast uden åbning for passage.

Med henblik på sidstnævnte tilfælde, hvor straffelovens § 260 ikke kan anvendes, har straffelovrådet overvejet, om disse tilfælde er strafbare efter bestemmelsen i normalpolitivedtægtens § 3. Som det fremgår af betænkningen side 43, er det straffelovrådets opfattelse, at denne bestemmelse må antages at omfatte de nævnte tilfælde af afspærring ved fysiske genstande eller opstilling af personer.

Det følger endvidere af det af straffelovrådet anførte, at bestemmelsen i normalpolitivedtægtens § 3 må antages at være anvendelig, uanset hvilken færdselsform der hindres ved den pågældende afspærring. Bestemmelsen vil således bl.a. omfatte afspærringer, der hindrer ind- eller udbringning af varer, selvom afspærringen ikke er til hinder for gående færdsel til eller fra ejendommen. Det følger endvidere af betænkningen, at bestemmelsen må antages at finde anvendelse, selvom afspærringen ikke ganske har udelukket, men dog har vanskeliggjort adgangen til (eller fra) ejendommen.

Det fremhæves tillige i straffelovrådets udtalelse side 35, at den udvidede handlefrihed, som antages at gælde i forbindelse med lovlige forsamlinger og demonstrationer, ikke kan antages at være af betydning for bedømmelsen af forsamlinger m.v., der blandt andet har som direkte formål at afspærre adgangen til (eller fra) en ejendom.

Justitsministeriet er enig i straffelovrådets ovennævnte synspunkter, og man anmoder Dem om at lægge den i betænkningen anførte fortolkning til grund ved anvendelsen af de nævnte bestemmelser i tilfælde af afspærring.

Særlig med henblik på bestemmelsen i normalpolitivedtægtens § 3 bemærkes, at det følger af det anførte, at denne bestemmelse ikke vil være til hinder for afholdelse af almindelige demonstrationer. Dette gælder også demonstrationer, der bevirker kortvarigere gener, herunder mindre afbrydelser af færdslen, midlertidig afspærring af adgangen til eller fra en ejendom eller lignende, når sådanne gener ikke er et tilsigtet led i afholdelsen af demonstrationen, men alene må betragtes som akcessorisk eller typisk følge af demonstrationsdeltagernes samlede tilstedeværelse.”

Der kan i øvrigt om grundlovens § 79 henvises til grundlovskommentaren og de heri indeholdte udførlige kildehenvisninger til litteratur herom.

4.4.3.4. § 12 i loven for Københavns politi og § 10 i loven for politiet uden for København indeholder følgende enslydende bestemmelser om offentlige forsamlinger:

”§ [...]. (...).

Ved offentlige Forsamlinger under aaben Himmel skal Politiet yde sin Bistand til at opretholde Orden. Opstaar der Uorden, som udarter til voldelig Adfærd, kan Politiet fordre Forsamlingen hævet; efterkommes ikke denne Fordring, kan Politiet selv erklære Forsamlingen for hævet og indskrider da som ved Opløb.

Ved andre offentlige Forsamlinger kan Politiet efter Anmodning af Forsamlingens Leder yde sin Bistand til Ordenens Overholdelse og paa hans Begjæring eller, naar der opstaar Ufred eller Slagsmaal, anholde eller med Magt fjerne Fredsforstyrreterne.”

De citerede bestemmelser supplerer grundlovens § 79 ved bl.a. at regulere politiets beføjelser over for forsamlinger uden for tilfælde, hvor et forudgående forbud kan komme på tale.

Efter stk. 2 skal politiet ved offentlige forsamlinger under åben himmel ”yde sin bistand til at opretholde orden” og efter stk. 3 ved andre offentlige forsamlinger ”efter anmodning af forsamlingens leder yde sin bistand til ordenens overholdelse og på hans begjæring eller, når der opstår ufred eller slagsmål, anholde eller med magt fjerne fredsforstyrreterne.”

De nævnte bestemmelser blev indsat under politilovens behandling i Folketinget, og det er ikke i den forbindelse anført, i hvilket omfang politiets pligt til at ”yde bistand” til at opretholde orden indebærer en ret for politiet til at gribe ind over for forsamlingen.

Efter bestemmelsernes stk. 3, sidste led, synes det - uden for de tilfælde, hvor forsamlingens leder har begjæret dette - at være en forudsætning for at kunne frihedsberøve en forsamlingsdeltager, at der er tale om fredskrænkelser. Spørgsmålet var dog ikke genstand for selvstændige drøftelser under Folketingets behandling, der synes at tage udgangspunkt i betingelserne for at forbyde en forsamling. Det anføres, at det ikke er muligt at forbyde en forsamling under tag, og at politiet derfor i stedet skal have adgang til med magt at fjerne ”fredsforstyrreterne” ved ”ufred eller slagsmål”, uden at Folketinget kommer nærmere ind på, om dette - mindre - indgreb bør forudsætte samme grad af krænkelse som et forbud mod en forsamling under åben himmel. I Alf

Ross og Ernst Andersen, Dansk Statsforfatningsret II, 1948, s. 210, anvendes betegnelsen ”urostiftere” i stedet for fredsforstyrreerne.

Om politiets beføjelser efter bestemmelsens stk. 2 anføres i Alf Ross, Dansk Statsforfatningsret II, 1980, s. 777 følgende:

”Hvad angår forsamlinger under åben himmel har politiet pligt til på eget initiativ at yde forsamlingsledelsen bistand til opretholdelse af ordenen. Dette kan ske med politiets sædvanlige midler. Om fornødent må personer, der forsøger at forstyrre mødet, anholdes og fjernes med magt. Hvis det drejer sig om et optog, skal politiet ledsage dette for at lette dets uforstyrrede fremgang gennem færdslen.”

Den statsretlige litteratur ses ikke i øvrigt at indeholde bidrag til forståelsen af, i hvilket omfang og med hvilke midler politiet kan gribe ind efter de nævnte bestemmelser.

Bestemmelserne i stk. 2 i § 12 i loven for Københavns politi og i § 10 i loven for politiet uden for København indeholder endvidere en bestemmelse, hvorefter politiet kan fordre en forsamling hævet, hvis der opstår ”uorden, som udarter til voldelig adfærd.”

Det er i den juridiske litteratur den overvejende opfattelse, at denne bestemmelse ikke indskrænker politiets generelle bemyndigelse efter grundlovens § 79, jf. Grundloven med kommentarer, s. 480.

Der kan bl.a. henvises til Alf Ross, Dansk Statsforfatningsret, 1980, der s. 771f om dette spørgsmål anfører følgende:

”Grdl. § 79, 3. pkt., er umiddelbart gældende ret, der kan påberåbes af politiet som direkte hjemmel for dets indgriben og altså ikke behøver gentagelse i politilovgivningen. Når dette antages, må konsekvensen heraf være, at politiets ret også er grundlovssikret. (...). Dette synspunkt er af betydning ved fortolkning af politilovgivningen. De beføjelser, der i denne tillægges politiet, må forstås som supplement til grdl. § 79, stk. 3, og kan ikke på nogen måde indskrænke denne bestemmelse.”

Det kan i den forbindelse endvidere nævnes, at Rigspolitechefen ved en skrivelse af 19. januar 1972 har givet udtryk for, at ”diskussionen om, hvorvidt denne bestemmelse er tænkt som en indskrænkning i politiets adgang til at forbyde en forsamling under åben himmel efter grl. § 79,

forekommer mig noget teoretisk. Jeg må tilslutte mig den opfattelse, at der ikke er tale om en sådan indskrænkning. Forskellen i ordvalget i de to bestemmelser må formentlig alene tilskrives, at grundlovens regel først og fremmest har relation til påtænkte forsamlinger, mens politilovene alene har villet tage stilling til igangværende. En ny regel bør udtrykkeligt tage stilling til begge situationer.”

4.4.3.5. Normalpolitivedtægtens § 8, stk. 1, indeholder en bestemmelse om forsamlinger, der lyder således:

”§ 8. Optog og møder på veje skal anmeldes ved personlig henvendelse til politiet senest 24 timer, før de skal finde sted. Anmeldelsen skal foretages af arrangøren eller en af denne befuldmægtiget person og indeholde angivelse af tidspunktet, ruten og mødestedet. Politiet kan foreskrive ændring heraf, når det må anses påkrævet af hensyn til færdselen. De anvisninger vedrørende ordenens overholdelse, som gives af politiet, skal iagttages.”

Ved veje forstås enhver offentlig eller privat gade, vej, plads, bro, tunnel, passage, sti, trappe eller lignende areal, der benyttes til almindelig færdsel af en eller flere færdselsarter, jf. vedtægtens § 2.

Tilsidesættes anmeldelsespligten efter bestemmelsen, kan arrangøren ifalde strafansvar, men forsamlingen bliver ikke af den grund ulovlig og kan derfor ikke af den grund forbydes. 24 timers fristen i bestemmelsen er ikke absolut. Såfremt det ikke har været muligt at overholde fristen, fordi arrangementet ikke har været planlagt så lang tid i forvejen, skal meddelelsen blot gives til politiet umiddelbart efter, at beslutningen er truffet.

Politiets indgrebsmuligheder efter bestemmelsen er i Normalpolitivedtægten med kommentarer, 2. udgave, Juristforbundets forlag, 1981, s. 123, beskrevet således:

”Politiet kan påbyde ændring af tidspunkt, rute og mødested af hensyn til færdselen. Derimod kan et krav om nyt tidspunkt ikke begrundes i, at det valgte er ubelejligt for politiet, f.eks. fordi der samtidig er et andet møde et andet sted i politikredsen. Ændringerne må ikke være af en sådan art, at optoget eller mødet får en anden karakter. Arbejdere, der vil demonstrere foran arbejdsretten, kan ikke henvises til at demonstrere på fælleden. (...). Politiet kan også give anvisninger vedrørende ordenens opretholdelse. I denne forbindelse kan politiet ikke indsnævre det tilladtes grænser ud over, hvad der i øvrigt følger af politivedtægten, færdselsloven eller anden lovgivning. Tværtimod må der anerkendes en vis udvidelse af handlefriheden i forbindelse med lovlige forsamlinger og demonstrationer. Visse gener, f.eks. råben, højroret

syngen, kortvarige færdselshindringer, som vil kunne straffes, hvis de var forvoldt af enkeltpersoner eller af tilfældigt sammenstimlede personer, er ofte acceptable, når de fremkaldes af lovlige forsamlinger. Noget ganske andet er gener forårsaget af forsamlinger, der direkte søger at skabe dem.”

4.4.3.6. Efter Den europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 11, stk. 1, har enhver ret til frit at deltage i fredelige forsamlinger og til foreningsfrihed, herunder ret til at oprette og slutte sig til fagforeninger for at beskytte sine interesser.

Af bestemmelsens stk. 2 fremgår, at der ikke må gøres andre indskrænkninger i udøvelsen af disse rettigheder end sådanne, som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed eller den offentlige tryghed, for at forbygge uro eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres rettigheder og friheder.

Det er i Grundloven med kommentarer, s. 469-470, anført, at konventionen synes at give borgerne en ringere beskyttelse end de danske regler i forhold til lovgivningsmæssige indgreb i forsamlingsfriheden.

4.4.4. Opløb

4.4.4.1. Bestemmelser om politiets beføjelser i relation til opløb findes flere forskellige steder i lovgivningen.

Hovedbestemmelsen findes i grundlovens § 80 (jf. nedenfor i afsnit 4.4.4.2), der suppleres af § 12 i politiloven fra 1863 om politiet i København og i § 10 i loven fra 1871 om politiet uden for København (jf. nedenfor afsnit 4.4.4.3) samt i normalpolitivedtægtens § 7 (jf. nedenfor i afsnit 4.4.4.4).

4.4.4.2. Grundlovens § 80 om opløb lyder således:

”§ 80. Ved opløb må den væbnede magt, når den ikke angribes, kun skride ind, efter at mængden tre gange i kongens og lovens navn forgæves er opfordret til at skilles.”

Et opløb er i Grundloven med kommentarer, s. 485, defineret som en ”tilfældig og helt uorganiseret sammenstimlen af mennesker”.

Bestemmelsen i grundlovens § 80 supplerer lovens § 79 i den forstand, at § 80 bl.a. giver politiet mulighed for at skride ind i tilfælde, hvor der efter § 79 er nedlagt forbud mod en forsamling. Et forbud efter § 79 medfører således, at en ”forsamling” retsteknisk bliver til et ”opløb”. En forsamling kan endvidere udvikle sig til et opløb, hvis den mister sin ledelse eller selvkontrol, dvs. går i indre opløsning, f.eks. på grund af voldshandlinger. I modsætning til § 79 er § 80 ikke begrænset til lokaliteter ”under åben himmel”, og udvikler en indendørs forsamling sig til et opløb, kan politiet skride ind efter bestemmelsen. Afgrænsningen af ”opløb” og ”forsamlinger” er uddybet nedenfor under punkt 4.4.5.4 om politivedtægtens § 7.

4.4.4.3. § 12 i loven for Københavns politi og § 10 i loven for politiet uden for København indeholder følgende enslydende bestemmelse om opløb:

”§ [...]. Naar Opløb finder Sted, maa Politiet med Magt adskille Mængden, dog først efter at de Tilstedeværende tre Gange i Kongens og Lovens Navn forgjæves ere opfordrede til at adskilles.

Ved offentlige Forsamlinger under aaben Himmel skal Politiet yde sin Bistand til at opretholde Orden. Opstaar der Uorden, som uarter til voldelig Adfærd, kan Politiet fordre Forsamlingen hævet; efterkommes ikke denne Fordring, kan Politiet selv erklære Forsamlingen for hævet og indskrider da som ved Opløb.

(...).”

I tilknytning hertil indeholder § 13 i politiloven af 1863 en bestemmelse, der lyder således:

”§ 13. I de i foregående paragraf omhandlede tilfælde skal, efter de der foreskrevne opfordringer til at adskilles er skete, enhver tilstedeværende, der af Politidirektøren, Vicepolitidirektøren, en politiinspektør eller en politiassistent dertil særlig opfordres, være forpligtet til at yde politiet den bistand, der står i hans magt, til genoprettelse af orden og rolighed. Den, der undlader at efterkomme en sådan til ham rettet opfordring, straffes med bøder.”

En lignende bestemmelse findes i § 11 i politiloven af 1871.

Det antages, at bestemmelserne i § 12, stk. 1, i politiloven af 1863 og § 10, stk. 1, i politiloven af 1871 omfatter både indendørs og udendørs menneskemængder. Der kan henvises til anvendelsesområdet for grundlovens § 80, ligesom det i Grundloven med kommentarer, s. 485, anføres at

”indendørs forsamlinger, som politiet i henhold til grl. § 79 ikke kan forbyde, kan udvikle sig på en sådan måde, at de udarter til f.eks. grov uorden eller slagsmål. Herefter bliver forsamlingen at sidestille med et opløb, og der kan skrives ind efter grundloven og politilovgivningen.”

4.4.4.4. Normalpolitivedtægten indeholder i § 7, stk. 1, en bestemmelse om opløb, der lyder således:

”§ 7. På de i § 3, stk. 1, omhandlede steder må opløb eller sammenstimlen, der er egnet til at forstyrre den offentlige orden, ikke finde sted. Politiet kan meddele personer, der opholder sig de nævnte steder, de påbud, som er påkrævede for at forebygge, at den offentlige orden forstyrres på denne måde.”

Henvisning til vedtægtens § 3, stk. 1, indebærer, at bestemmelsens anvendelsesområde ikke alene omfatter veje, men også ”andre steder, hvortil der er almindelig adgang, f.eks. jernbane- og rutebilstationer, butikker og offentlige kontorer, forlystelsessteder, badeanstalter, nødtørftsanstalter og befordringsmidler, herunder hyrevogne”, jf. § 3, stk. 1.

Ved afgørelsen af, hvorvidt der er tale om ”opløb eller sammenstimlen”, skal der foretages en afgrænsning i forhold til en ”forsamling”.

I Normalpolitivedtægten med kommentarer anføres s. 118 ff. herom bl.a. følgende:

”Grundlovens § 79 sikrer borgernes ret til at samle sig ubevæbnede. Efter grundloven foreligger der en ”forsamling”, når menneskene er til stede i et fælles lovligt øjemed og under en vis ledelse. Det fælles øjemed er typisk meningstilkendegivelser, udveksling af oplysninger og lignende.

(...).

Menneskemængder er ikke nødvendigvis enten forsamlinger eller opløb. Personer i en jernbanestations ventesal er ikke en forsamling i grundlovens forstand, men så længe de sidder pænt og venter på toget, udgør de heller ikke et opløb. Der er ikke nogen ordensforstyrrelse i disse tilfælde. En forsamling, der er forbudt, fordi dens formål er til fare for den offentlige fred, er et opløb, selv om der ikke er nogen aktuel forstyrrelse. Andre menneskemængder kan kun blive til opløb, når der faktisk sker ordensforstyrrelser, eller der trues med øjeblikkelig anvendelse af vold eller lignende. Det hele må have antaget et vist tumultarisk præg.

Paragraffen nævner også sammenstimlen. Dette udtryk har næppe et selvstændigt indhold i stk. 1, 1. pkt. Det kan dog være rimeligt at bruge det, hvor (hovedparten af) menneskene kun er tilskuere til et slagsmål eller en anden ordensforstyrrelse.

(...).

I statsforfatningsretten antages det, at en forsamling kun behøver at være på 3 personer. Det må derfor også være muligt at have opløb med så få mennesker, men det forudsætter, at der er tale om en forbudt forsamling. Hvis opløbet derimod er uden ledelse og/eller fælles øjemed, så det af disse grunde ikke ville kunne opfylde betingelserne for at være en ”forsamling”, må der kræves betydeligt flere deltagere. Tallet kan ikke angives præcist. Der må være så mange, at det moment, som medfører retsstridigheden, er til stede. Og det vil være ret mange, da nogle få ikke kan fremkalde de tumulter, som bestemmelsen sigter på.”

4.4.5. Særligt om børn, berusede samt syge og hjælpeløse

4.4.5.1. I relation til børn samt i relation til personer, der på grund af beruselse, sygdom, tilskadekomst e.lign. ikke kan tage vare på sig selv, iværksættes politiets indsats ofte med henblik på at hjælpe den pågældende selv. Politiets indsats har dermed i disse tilfælde ofte en anden karakter, end når der efter retsplejelovens § 108 i øvrigt gribes ind med henblik på at afværge fare for sikkerheden eller den offentlige orden.

Der kan f.eks. være tale om at gribe ind med henblik på at forhindre, at et barn kommer ud for en ulykke, f.eks. ved at blive kørt ned i trafikken eller falde gennem isen, eller at et barn bliver udsat for overgreb fra andre personer, herunder udsat for en forbrydelse. I relation til syge og hjælpeløse personer forekommer det i praksis jævnligt, at politiet med henblik på hjemtransport eftersøger og frihedsberøver personer, der er bortgået fra institutioner.

I relation til berusede vil der i praksis være tale om at gribe ind over for personer, der enten er så berusede, at de ikke er i stand til at tage vare på sig selv, eller i beruset tilstand forstyrrer den offentlige orden, udviser forulepende eller voldelig adfærd eller er til fare for trafikken m.v. Frihedsberøvelse af berusede er særligt kendetegnet ved, at frihedsberøvelse ofte gennemføres ved anbringelse i detentionen, og at der i modsætning til de fleste andre former for administrativ frihedsberøvelse er fastsat særlige regler om gennemførelse heraf, jf. nedenfor i afsnit 4.4.3.2. Det har i teorien været diskuteret, om hjemlen til detentionsanbringelse skal søges i retsplejelovens § 108, nødretsbetragtninger, retssædvane eller administrativ praksis. I dag må det anses for almindelig antaget, at hjemlen til detentionsanbringelse skal søges i retsplejelovens § 108. Der kan nærmere herom bl.a. henvises til Justitsministeriets besvarelse af 5. marts 1999 af spørgsmål nr. 17 fra Folketingets Retsudvalg og Vestre Landsrets dom refereret i U 1979.660 VLD.

Politiets indgreb efter retsplejelovens § 108 er undergivet de almindelige forvaltningsretlige principper, herunder proportionalitetsprincippet, og et indgreb skal derfor stå mål med det hensyn, der forfølges med indgrebet. Som illustration kan i den her foreliggende sammenhæng nævnes Østre Landsrets dom refereret i U 1996.21 ØLD, hvor faren for en beruset person ikke blev anset for tilstrækkelig til, at den pågældende blev detentionsanbragt, da vedkommende nok var spirituspåvirket og ophidset, men ikke i en sådan grad, at han ”havde balancebesvær eller ikke kunne tage vare på sig selv.”

4.4.5.2. Spørgsmålet om indgreb over for de nævnte persongrupper er i et vist omfang særskilt reguleret enten i særlovgivningen eller administrative forskrifter.

På enkelte områder er der udtrykkelig lovhjemmel til at frihedsberøve børn. Som eksempel kan nævnes politiets bistand til de sociale myndigheder i forbindelse med anbringelse af børn uden for hjemmet. Efter § 48 i lov om social service kan kommunen således om fornødent forlange bistand af politiet til at gennemføre kommunens afgørelser om barnets anbringelse. En sådan tvangsmæssig anbringelse kan finde sted, når der foreligger åbenbar risiko for alvorlig skade for barnets sundhed eller udvikling eller med henblik på undersøgelse eller behandling for en livstruende sygdom.

Endvidere kan politiet efter retsplejelovens § 498, stk. 2, yde bistand til fogeden ved dennes tvangsfuldbyrdelse af afgørelser om forældremyndighed og samværsret, jfr. rpl. § 536, og håndhævelse af forældremyndighed, jfr. rpl. § 596, stk. 2.

Af andre regler i relation til børn kan nævnes, at Socialministeriets bekendtgørelse nr. 875 fra 1997 indeholder en pligt for personer, der udøver offentlig tjeneste eller hverv, til at underrette kommunen, når de i deres virksomhed bliver bekendt med forhold for børn eller unge under 18 år, der må give formodning om, at barnet eller den unge har behov for særlig støtte

Efter bekendtgørelsens § 2 foreligger underretningspligten, ”når barnet eller den unge har vanskeligheder i forhold til sine daglige omgivelser, skolen eller samfundet, eller når barnet eller den unge i øvrigt lever under utilfredsstillende forhold”.

Der findes ikke særlig lovgivning i relation til politiets indsats over for berusede.

I Rigspolitichefens Kundgørelse II, nr. 55 af 27. juni 2001 er der imidlertid administrativt fastsat detaljerede regler om detentionsanbringelse af berusede personer. Kundgørelsen er udarbejdet i lyset af kommissionens overvejelser omkring en lovmæssig regulering af politiets indsats på området og afløser Kundgørelse II, nr. 55 af 28. marts 1994 om detentionsanbringelse af spirituspåvirkede personer.

Kundgørelsen omfatter efter § 1, stk. 1, personer, der er ude af stand til at tage vare på sig selv på grund af indtagelse af alkohol eller andre berusende og/eller bedøvende midler, og som træffes under forhold, der indebærer fare for den pågældende selv eller andre eller den offentlige orden eller sikkerhed.

Af kundgørelsens § 1, stk. 2 og 3, fremgår, at detentionsanbringelse kun må ske i tilfælde, hvor overgivelse til andre, der på forsvarlig måde kan tage sig af den pågældende, indbringelse til hospital, forsorgshjem eller lignende ikke er tilstrækkeligt til at afværge fare for den pågældende. Kundgørelsens §§ 3-11 indeholder regler om tilbageholdelse, transport og indbringelse af berusede personer til en politistation. Det fremgår heraf bl.a., at tilbageholdelse skal ske så skånsomt, som omstændighederne tillader, at politiet skal have opmærksomheden henledt på den pågældende tilstand, og at der skal tilkaldes læge med henblik på lægeundersøgelse af den tilbageholdte. Børn under 15 år må ikke anbringes i detentionen, medmindre anden anbringelse er sikkerhedsmæssig uforsvarlig som følge af barnets adfærd.

Kundgørelsens §§ 12-19 indeholder regler om fremgangsmåden ved indsættelse i detentioner, herunder lægeundersøgelse af den tilbageholdte, samt tilsyn med den detentionsanbragte. Af disse regler fremgår bl.a., at den tilbageholdte altid skal undersøges af en læge inden endelig anbringelse i detentionen, at den pågældende skal visiteres bl.a. med henblik på at fratage vedkommende farlige genstande, og at den pågældende skal tilses mindst hver halve time enten ved fremmøde i detentionen eller ved hjælp af elektronisk overvågning. Anbringes et barn under 15 år undtagelsesvist i detentionen, skal barnet undergives et skærpet tilsyn.

Der er herudover fastsat regler om udtagelse af detention (§§ 20-23), anbringelse af berusede personer i institutioner under Kriminalforsorgen (§ 24) og regler om indberetning om detentionsforhold (§ 25).

Der kan i øvrigt henvises til kundgørelsen, som er medtaget som bilag 1 til denne betænkning.

I relation til syge og hjælpeløse er spørgsmålet om indgreb i et vist omfang reguleret i særlovgivningen.

Efter lov om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien (lovbekendtgørelse nr. 849 af 2. december 1998 § 5) kan der ske frihedsberøvelse i form af tvangsindlæggelse på hospital af personer, der er sindssyge eller i en tilstand, der må ligestilles hermed, når det ville være uforsvarligt ikke at frihedsberøve den pågældende med henblik på behandling, fordi den pågældende enten er farlig for sig selv eller andre (farlighedsindikationen), eller udsigten til en betydelig bedring af tilstanden ellers ville blive væsentligt forringet (helbredsindikationen).

Frihedsberøvelsen kan således alene finde sted med henblik på lægelig behandling. Det er politiet, der er ansvarlig for iværksættelse af tvangsindlæggelsen, mens det er overlægen på det modtagende hospital, der er ansvarlig fra modtagelsestidspunktet. Såfremt en tvangsindlagt person bortgår fra hospitalet, kan politiet efter lovens § 10 a på anmodning fra overlægen indtil en uge efter den konstaterede bortgang frihedsberøve den sindssyge med henblik på tilbageførsel til hospitalet.

Efter lov om foranstaltninger mod smitsomme sygdomme (lov nr. 114 af 21. marts 1979) kan politiet under visse betingelser tvangsindlægge en person på sygehus til observation eller isolation, hvis den pågældende antages at være smittet med en alment farlig sygdom.

4.4.6. Frihedsberøvelse i relation til Den europæiske Menneskerettighedskonvention

Som gennemgået ovenfor indeholder retsplejelovens § 108 selvstændig hjemmel for politiet til at foretage frihedsberøvelse i forskellige situationer, f.eks. i forbindelse med husspektakler, detentionsanbringelse af berusede personer eller afværgelse af selvmordsforsøg.

De frihedsberøvelser, som politiet kan foretage i medfør af retsplejelovens § 108, skal - i det omfang der også er tale om frihedsberøvelser i konventionens forstand - være forenelige med artikel 5, stk. 1, i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, der har følgende ordlyd:

”**Art. 5.** Enhver har ret til frihed og personlig sikkerhed. Ingen må berøves friheden undtagen i følgende tilfælde og i overensstemmelse med den ved lov forskrevne fremgangsmåde:

- a) lovlig frihedsberøvelse af en person efter domfældelse af en kompetent domstol;
- b) lovlig anholdelse eller anden frihedsberøvelse af en person for ikke at efterkomme en domstols lovlige påbud eller for at sikre opfyldelsen af en ved lov foreskrevet forpligtelse;
- c) lovlig anholdelse eller anden frihedsberøvelse af en person med det formål at stille ham for den kompetente retlige myndighed, når der er begrundet mistanke om, at han har begået en forbrydelse, eller rimelig grund til at anse det for nødvendigt at hindre ham i at begå en forbrydelse eller i at flygte efter at have begået en sådan;
- d) frihedsberøvelse af en mindreårig ifølge lovlig afgørelse med det formål at føre tilsyn med hans opdragelse eller lovlig frihedsberøvelse for at stille ham for den kompetente retlige myndighed;
- e) lovlig frihedsberøvelse af personer for at hindre spredning af smitsomme sygdomme, af personer, der er sindssyge, alkoholikere, narkomaner eller vagabonder.
- f) lovlig anholdelse eller anden frihedsberøvelse af en person for at hindre ham i uretmæssigt at trænge ind i landet eller af en person, mod hvem der tages skridt til udvisning eller udlevering.”

Det følger bl.a. af bestemmelsen, at en frihedsberøvelse skal have hjemmel i national lovgivning (jf. formuleringen ”den ved lov foreskrevne fremgangsmåde” og ”lovlig”), og at national lovgivning skal være overholdt i den konkrete sag. Det er endvidere et krav, at den nationale lovgivning opfylder de kvalitative krav, der følger af konventionen, herunder kravet om at retsreglerne skal være tilgængelige, at de skal være tilstrækkeligt klare og præcise, og at retstilstanden skal være forudsigelig. De nationale regler skal beskytte mod vilkårlige frihedsberøvelser.

Det er Kommissionens opfattelse, at de frihedsberøvelser, som foretages i overensstemmelse med retsplejelovens § 108, opfylder de krav til hjemmelen, der følger af artikel 5, stk. 1. Kommissionen lægger herved vægt på den måde, hvorpå retsplejelovens bestemmelse fortolkes og anvendes i teori og praksis.

Konventionen stiller endvidere nogle krav til frihedsberøvelsens formål. For at være forenelig med konventionen, skal frihedsberøvelsen varetage mindst ét af de formål, og dermed være omfattet af mindst én af de frihedsberøvelsesgrunde, der er opregnet i artikel 5, stk. 1, litra a til f. Opregningen er udtømmende, og skal efter praksis fortolkes indskrænkende.

Efter Kommissionens opfattelse vil de frihedsberøvelser, som politiet foretager i medfør af retsplejelovens § 108, kunne henføres til mindst én af de grunde, der er nævnt i artikel 5, stk. 1, litra a til f. En frihedsberøvelse, som politiet i medfør af retsplejelovens § 108 foretager som led i den almindelige ordenshåndhævelse, kan alt efter omstændighederne være omfattet af forskellige litra i konventionens artikel 5, stk. 1. I praksis vil der navnlig være tale om litra b, c og e.

Til illustration heraf kan det nævnes, at Domstolen har antaget, at en person, der er påvirket af alkohol, og som på grund af sin adfærd og handlemåde udgør en trussel mod den offentlige orden eller den pågældende selv, kan frihedsberøves for at beskytte offentlighedens eller den pågældendes egne interesser, herunder personens helbred eller personlige sikkerhed. En sådan frihedsberøvelse er omfattet af artikel 5, stk. 1, litra e (se Litwa mod Polen, dom af 4. april 2000).

Det kan i den forbindelse nævnes, at bestemmelser, der giver politiet hjemmel til at frihedsberøve personer som led i den almindelige ordenshåndhævelse, findes i en række europæiske lande. Ud over de nordiske lande, jf. nærmere herom i kapitel 5 nedenfor, kan nævnes, at sådanne bestemmelser findes i engelsk ret og tysk ret. Der kan nærmere herom henvises til et responsum udarbejdet af professor, dr.jur., Henning Koch bl.a. til brug for kommissionens arbejde. Dette responsum, der - på baggrund af eksisterende praksis, udenlandsk litteratur og en analyse af politilovgivningen i en række europæiske lande - særligt behandler spørgsmålet om frihedsberøvelse i anledning af krænkelser af den offentlige orden i relation til konventionens art. 5, er medtaget som bilag 2 til denne betænkning.

KAPITEL 4.5. POLITIETS ANVENDELSE AF MAGT

4.5.1. Indledning

Det er få områder inden for offentlige myndigheders udøvelse af deres virksomhed, der er genstand for samme offentlige interesse og debat som politiets magtanvendelse over for borgerne.

Dette hænger navnlig sammen med, at anvendelse af fysisk magt er en af de mest indgribende foranstaltninger, samfundet kan benytte sig af over for borgerne, og at politiet i Danmark som udgangspunkt har monopol på denne magtanvendelse.

Samtidig indebærer politiets opgaver i forbindelse med opretholdelse af lov og orden, at der ofte må gribes ind i konflikt- og faresituationer. Der kan herunder være tale om situationer, hvor politiet resolut og effektivt må gribe ind i stærkt følelsesladede konflikter med det resultat, at der opstår - undertiden voldsomme - konfrontationer mellem politiet og enkelte borgere eller grupper af borgere.

Politiets ret til at anvende magt indgår i et samspil med det omgivende samfunds behov for retshåndhævelse og opretholdelse af orden og sikkerhed. Politiets ret til at anvende magt indebærer en pligt til ikke at anvende unødvendig og vilkårlig magt, men opfattelsen af, om konkret magt-anvendelse har været nødvendig og forsvarlig kan undertiden - og måske navnlig i tilspidsede situationer - være forskellig fra person til person.

Såvel lovgiver som politiet må derfor være opmærksom på, at politiets muligheder for at anvende magt stedse opfattes som nødvendig og rigtig i forhold til de samfundsinteresser, magtanvendelsen skal værne.

Dette indebærer for det første, at der fastsættes rammer for, hvilke magtmidler politiet under normale omstændigheder har adgang til at benytte sig af. Nogle magtmidler er det en selvfølge, at politiet ikke har adgang til at benytte, f.eks. kraftigt militært kampudstyr, mens muligheden for at anvende magtmidler som f.eks. vandkanoner ind i mellem bliver genstand for overvejelse og debat.

For det andet skal en vurdering af, om anvendelse af magt i konkrete situationer vil være nødvendig og forsvarlig, ske på grundlag af en høj grad af objektivitet. Dette skal ikke alene afspejle sig i de gældende regler for politiets magtanvendelse, men stiller også krav til politiets skøn i forbindelse med vurderingen af, hvorledes konkrete situationer skal gribes an.

I det følgende foretages en gennemgang af, hvilke magtmidler politiet benytter sig af (afsnit 4.5.2), og hvilke betingelser der gælder for politiets magtanvendelse, herunder for anvendelse af enkelte magtmidler som skydevåben, stav og hund (afsnit 4.5.3).

4.5.2. Politiets magtmidler

Politiet kan - udover anvendelse af almindelig fysisk magt og forskellige greb - i forbindelse med dets magtanvendelse benytte sig af forskellige magtmidler. Til politiets magtmidler hører først og fremmest de midler, politiet normalt er i besiddelse af, dvs. i dag håndjern, hund, tåregas, stav og skydevåben.

Det er ikke den enkelte polititjenestemand, der beslutter, hvilke magtmidler den pågældende udstyres med, og den enkelte kan således ikke vælge at benytte f.eks. et særligt slagkraftigt skydevåben i forbindelse med politiarbejdet. Politiets magtmidler er hovedsageligt ”autoriserede” i den forstand, at de normalt anvendte magtmidler er specificerede og indgår som en del af politiets standardudrustning.

For så vidt angår politiets skydevåben er der i slutningen af 1998 påbegyndt en udskiftning af den hidtidige 7,65 mm pistol til en 9 mm pistol, der således fremover vil indgå som en del af politiets udrustning. Til brug for særlige aktioner har politiet dog også mulighed for at bruge maskinpistoler, mens politiet på Grønland har mulighed for at benytte US-karabin.

Efter enhver anvendelse eller trussel om anvendelse af skydevåben skal der ske indberetning til Rigspolitchefen. Rigspolitchefen modtog i 2000 i alt 236 indberetninger om brug af skydevåben. Indberetningerne omhandlede såvel trussel med skydevåben som egentlig skudafgivelse. Tjenestepistolen blev brugt i 228 tilfælde. I 220 af disse tilfælde var der alene tale om trussel med våbnet, mens der i 8 af episoderne blev afgivet i alt 17 skud. Af disse 17 skud blev 6 afgivet som varselsskud, og de 11 skud blev afgivet mod person eller køretøj. Der var heraf 4 skud, der ramte personer. Disse 4 skud blev afgivet i forbindelse med to episoder, hvor en person i begge tilfælde blev ramt af to skud i benene. Maskinpistol blev brugt i 55 tilfælde og US-karabin i 3 tilfælde, uden at der i den forbindelse blev afgivet skud.

Den politistav, der indgår i politiets standardudrustning, vejer 570 gram og har en længde på 35 cm. Anvendelse af stav vil normalt være smertefuldt for den ramte, og staven anvendes oftest med henblik på at pacificere en person. Anvendt mod vitale legemsdele kan staven dog medføre alvorlige skader, og det er forekommet, at anvendelse af stav har medført, at den ramte er afgangt

ved døden. Det er derfor i den gældende administrative regulering udgangspunktet, at stav alene må anvendes mod arme, ben, ryg (dog ikke rygsøjlen) og sæde, jf. nærmere herom nedenfor i afsnit 4.5.3.2.

Politikredsene underretter én gang om året Rigspolitichefen om det samlede antal tilfælde, hvor staven har været anvendt. Af de årlige indberetninger for 2000 fremgår, at staven blev anvendt i alt 294 gange. I 211 tilfælde blev staven anvendt for at afværge personlig overlast mod polititjenestemænd eller andre personer. I 45 tilfælde var det nødvendigt at anvende staven for at gennemføre anholdelse af farlige lovovertrædere, mens staven blev anvendt 11 gange, fordi nogen med magt forsøgte at hindre en anholdelse eller anden tjenestehandling. Der blev gjort brug af staven i 9 tilfælde, hvor det var nødvendigt for at sikre gennemførelsen af en ordre. Polititjenestemænd under samlet kommando brugte 7 gange staven efter direkte ordre.

Der er ikke fastsat særlige retningslinjer for, hvilke hunde politiet må anvende som magtmiddel. Rigspolitichefen skal dog godkende den enkelte hundrace, og der vil i den forbindelse blive lagt vægt på, om hunden er egnet til at udføre politimæssige opgaver, ligesom der naturligvis skal være tale om en lovlig hundrace. Hund som magtmiddel anvendes bl.a. i forbindelse med politiets indsats mod større menneskemængder (rydningsituationer). I situationer, hvor det er nødvendigt at anvende magt for at sprede en større menneskemængde, vil anvendelse af hund ofte være et mere egnet middel end anvendelse af stav, da den præventive effekt ved anvendelse af hund er betydeligt større. Risikoen for at pådrage sig et hundebid, der efter omstændighederne kan indebære alvorlige og meget smertefulde skader, vil således normalt medføre, at personer søger væk fra det område, hvor hunde anvendes. Anvendelse af stav i forbindelse med rydningsituationer kan derfor indebære en større risiko for nærkampssituationer og dermed større risiko for personskade. Endvidere anvendes hund som magtmiddel med henblik på at pågribe personer, genskabe ro og orden i forbindelse med værtshusuorden m.v. Hund anvendes endvidere som assistance i forbindelse med mange dagligdags situationer, hvor den ekstra ”styrke”, en politihund udgør, kan medvirke til at løse en politiforretning på en fredsommelig måde.

Af tal fra Rigspolitichefen fremgår, at politihundeførere i år 2000 har medvirket ved mere end 36.000 politiopgaver. Politihunde blev heraf i 9 tilfælde anvendt ved opløb, der havde karakter af gaderydning. Der er indberettet 124 tilfælde af personskade i forbindelse med anvendelse af

hund som magtmiddel. Af disse udgjorde 98 pågribelsessituationer, hvor en gerningsmand undlod at standse, uanset at politiet havde givet ordre herom og anråbt om anvendelse af politihund.

Politiet har endvidere mulighed for at anvende såkaldt CS-gas (tåregas). Politiet råder i den forbindelse over CS-gaspatroner og CS-gasgranat. Personer, der udsættes for CS-gas, kan få tåreflåd, øjenlågskramper, brændende fornemmelser i øjne, næse, mund og svælg samt nysen, øget spytksekretion, kvalme og opkastning, hovedpine, sammensnærende fornemmelse i brystkassen, brændende fornemmelse i huden og eventuelt diarré. Virkningen af CS-gas vil normalt hurtigt ophøre ved, at den udsatte person anbringer sig i frisk luft, og politiet råder endvidere over antitåregasmiddel, der anvendes til at rense ramte personer.

Sundhedsstyrelsen har i en erklæring af 2. juni 1976 udtalt, at ”man ikke ud fra de foreliggende publikationer vedrørende CS-gasser finder anledning til at fraråde anvendelse af gas i situationer, hvor dette middel anvendes ved afspænding af situationer, der ellers vil kunne risikere at føre til skade på liv eller helbred”. Sundhedsstyrelsen har ved skrivelse af 17. november 2000 til Rigspolitichefen afgivet en fornyet udtalelse om anvendelse af CS-gas. Det konkluderes heri, at CS-gas stadig anses for et relativt sikkert middel, hvis der bruges korrekt, at ved indendørs brug og i situationer, hvor offeret ikke kan eller vil fjerne sig fra eksponeringen, skal man være særlig opmærksom på risikoen for overdosering, samt at personer med vedvarende klager efter CS-udsættelse bør vurderes og eventuelt følges af lægelig ekspertise.

Anvendelsesområdet for gas vil normalt være situationer, hvor en større menneskemængde skal spredes, eller hvor der skal ske pågribelse af personer, der har forskanset sig i bygninger e.lign. Om der bør anvendes gas eller hund i forbindelse med spredning af en menneskemængde beror på en konkret vurdering. Er der tale om farlige opløb, f.eks. hvor politiet angribes med sten- og flaskekast e.lign, må gas antages at være et mere egnet middel end hund, mens hensynet til, at omkringboende ikke udsættes for gasgener, i andre tilfælde kan tale for at foretrække hund frem for gas.

Der føres ikke statistik over politiets anvendelse af gas.

Også anvendelse af visse fysiske greb o.lign. er i et vist omfang ”autoriseret”, idet politiet undervises i at anvende en række nærmere angivne greb og teknikker. Undervisningen sker på grundlag af Rigspolitichefens undervisningshæfte Politiets selvforsvarsgreb og teknikker, der er udgivet i august 1998. I undervisningshæftet gennemgås en række teknikker i forbindelse med bl.a. førergreb, frigørelse, forsvar mod spark, pistolafvæbning, forsvar mod kniv/slagvåben og brug af håndjern. Politiets selvforsvarsgreb og teknikker blev i 1995/1996 lægeligt vurderet med henblik på klarlæggelse af de risici, der kan være forbundet hermed. I de forholdsvis få tilfælde, hvor der ud fra en lægefaglig vurdering eller af andre grunde skal udvises særlig varsomhed ved anvendelse af greb og teknikker, er disse forhold indarbejdet og fremhævet i undervisningshæftet. De greb og teknikker, der er medtaget i undervisningshæftet, er dog ikke udtømmende, og politiet kan således i en given situation anvende andre teknikker, forudsat naturligvis at disse er nødvendige og forsvarlige.

På baggrund af en forsøgsordning har Rigspolitichefen i sommeren 2001 besluttet at indføre sømmåtter i dansk politi. Sømmåtter kan anvendes til standsning af såvel person- og varebiler som lastbiler og busser. De kan ligeledes benyttes i forbindelse med afspærring af områder ved større arrangementer eller uroligheder, hvor til- og adgangsveje ønskes lukket for køretøjer. Sømmåtter udlægges på tværs af en kørebane for derved at kunne punktere køretøjets dæk og afskære videre kørsel.

Efter omstændighederne kan politiet anvende andre end de nævnte almindelige magtmidler.

I forbindelse med urolighederne på Nørrebro i 1993 gav det forhold, at politiet i visse tilfælde kastede med sten, anledning til debat. I sin redegørelse af 29. august 1994 om begivenhederne anførte Asbjørn Jensen s. 123 herom følgende:

”Det er (...) min opfattelse, at politifolk som alle andre borgerne i en nødværgesituation må anvende ethvert middel, herunder om fornødent stenkast eller andre forhåndenværende våben, så længe de ikke herved overskrider grænserne for lovligt nødværge.”

Undersøgelseskommissionen vedrørende Nørrebro-sagen har i sin beretning af 12. juli 2000 om samme spørgsmål s. 281 anført følgende:

”Kommissionen finder, at det generelt ikke er berettiget, at polititjenestemænd kaster med sten mod demonstranter, ligesom kommissionen finder, at overordnede polititjenestemænd skal gribe ind, når det konstateres, at polititjenestemænd under deres kommando anvender stenkast, ligesom overordnede polititjenestemænd ikke er berettigede til at give ordre til stenkast.

Der findes ingen særlig instruktioner, der legitimerer stenkast i særlige situationer, og det afgørende bliver derfor, om betingelserne i straffelovens § 13, stk. 1, er opfyldt. Ved vurderingen af, om betingelserne i § 13, stk. 1, kan anses for at være til stede, må hensyn tages til, om alternativet til stenkast har været afgivelse af skud eller andre mere indgribende magtmidler.

Under hensyn til de helt ekstraordinære forhold, der herskede på Fælledvej og Skt. Hans Torv 18.-19. maj 1993, hvor polititjenestemænds liv og helbred til tider var i fare, finder kommissionen, at polititjenestemændene har været berettigede til at kaste sten mod demonstranterne, og at overordnede polititjenestemænd har været berettiget til at give ordre til stenkast, jf. straffelovens § 13, stk. 1, og proportionalitetsprincippet.”

Spørgsmålet om, hvilke magtmidler politiet i almindelighed bør kunne benytte sig af, er - til dels på baggrund af erfaringer fra andre lande - genstand for løbende overvejelser.

Rigspolitichefen har i forskellige sammenhænge drøftet spørgsmålet om erhvervelsen af vandkanoner, navnlig med henblik på at bekæmpe gadeoptøjer og større uroligheder. Konklusionen har altid været, at sådant udstyr ikke bør anvendes af dansk politi. Rigspolitichefen har i den forbindelse anført, at det ikke kan undgås, at uden for urolighederne stående personer ville blive ramt ved eventuel benyttelse, og at man anser anvendelse af vandkanoner for en vilkårlig og uacceptabel magtdemonstration.

Rigspolitichefen har endvidere afvist at udruste politiet med geværer, der kan udskyde gummikugler. Der er i den forbindelse henvist til, at prøveskydninger med sådanne geværer har vist, at træfsikkerheden er relativt ringe, og at ”kuglen” under mere uheldige omstændigheder vil kunne påføre skader på de personer, som rammes. Endvidere anses anvendelse af sådanne geværer for et så vilkårligt, uacceptabelt og unødvendigt magtmiddel, at politiet også af den grund vil undlade at erhverve sådant udstyr. Der kan bl.a. henvises til Rigspolitichefens udtalelse af 5. maj 1999 til Justitsministeriet bl.a. vedrørende de mere udstyrmæssige forhold, som er omtalt i Rigsadvokatens redegørelse af 29. august 1994 om begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.

Anvendelsesmulighederne for såkaldt peberspray (et tåregaslignende middel) for tiden er under overvejelse.

4.5.3. Gældende regulering

4.5.3.1. Det retlige grundlag

4.5.3.1.1. Der findes ikke i dag i lovgivningen bestemmelser, der tager sigte på at foretage en samlet regulering af politiets magtanvendelse.

Efter retsplejelovens § 108 er politiet tillagt visse opgaver, som ikke kan varetages uden lejlighedsvis anvendelse af magt, men der anføres ikke i den forbindelse noget om midlerne til eller betingelserne for denne magtanvendelse.

Skal det i forbindelse med en konkret sag vurderes, om politiets magtanvendelse har været berettiget, tages der undertiden udgangspunkt i nødværgereglerne i straffelovens § 13. Denne bestemmelse dækker normalt forekommende magtanvendelsessituationer, nemlig afværgelse af et ulovligt angreb, gennemførelse af en offentlig myndigheds beslutning og efter omstændighederne afværgelse af en truende ulykke. Domstolene har anvendt straffelovens § 13 som bedømmelsesgrundlag i konkrete sager, jf. herved f.eks. U 1980.896H (fragtmandshallen) og U 1985.475Ø (Polat-sagen), der refereres nedenfor, ligesom § 13 mange steder i litteraturen forudsættes anvendt som bedømmelsesgrundlag, jf. f.eks. Kommenteret straffelov, Alm. del, 7. udgave 2000, s. 144ff. Endvidere ligger straffelovens § 13 til grund for den gældende administrative regulering af politiets anvendelse af skydevåben, stav og hund, jf. nærmere herom nedenfor i afsnit 4.5.3.2.

Inden for strafferetsplejen findes regler, som regulerer politiets magtanvendelse i forbindelse med visse nærmere angivne straffeprocessuelle indgreb. Anholdelse, legemsindgreb og ransagning, skal således foretages så ”skånsomt, som omstændighederne tillader”, jf. retsplejelovens § 758, stk. 1, § 792e, stk. 2 og 3, og § 798. Det følger heraf, at politiets magtanvendelse i forbindelse med gennemførelse af et af de nævnte indgreb ikke må gå ud over, hvad der er nødvendigt for at gennemtvinge indgrebet. Der tillades herved en betydelig margin for politiets udøvelse af det konkrete skøn. Også retsplejelovens regler er af domstolene anvendt som bedømmelsesgrundlag for politiets magtanvendelse, jf. herved U 1999.1491H, hvor Højesteret udtalte, at det følger af retsplejelovens kapitel 69 om anholdelse, at politiet i forbindelse med anholdelse kan

anvende magt, og at politiets anvendelse af hunde som magtmiddel i forbindelse med anholdelse ikke i sig selv er i strid med det proportionalitetsprincip, der er indeholdt i retsplejelovens § 758.

Det må imidlertid antages, at hjemlen for politiets magtanvendelse - alt efter omstændighederne ved den konkrete magtanvendelse - tillige kan søges i andre retskilder. Et andet hjemmelsgrundlag vil formentlig navnlig kunne komme på tale, hvor politiet anvender magt med henblik på andet end afværgelse af et ulovligt angreb eller gennemførelse af en offentlig myndigheds beslutning, f.eks. hvis politiet bryder en dør ned med henblik på at finde en savnet person.

Som muligt hjemmelsgrundlag kan der i den forbindelse peges på en almindelig ”generalfuldmagt” hvilende på retsplejelovens § 108 eller sædvaneret. Magtanvendelsen er i givet fald underlagt de krav til proportionalitet m.v., der følger af almindelige forvaltningsretlige principper.

4.5.3.1.2. Straffelovens § 13, stk. 1 og 3, lyder således:

”§ 13. Handlinger foretagne i nødværge er straffri, for så vidt de har været nødvendige for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb og ikke åbenbart går ud over, hvad der under hensyn til angrebets farlighed, angriberens person og det angrebne retsgodes betydning er forsvarligt.

(...).

Stk. 3. Tilsvarende regler finder anvendelse på handlinger, som er nødvendige for på retmæssig måde at skaffe lovlige påbud adlydt, iværksætte en lovlig pågribelse eller hindre en fanges eller tvangsanbragt persons rømning.

Efter stk. 1 er straffrihed betinget af, at en nødværgehandling er ”nødvendig” og ”forsvarlig”. Dette indebærer, at der skal være et rimeligt forhold mellem på den ene side den konkrete nødværgehandling og på den anden side omstændighederne omkring angrebet samt det beskyttede gode.

Bestemmelsen i stk. 3 vedrører grænserne for lovlig magtanvendelse i forbindelse med offentlig og privat retshåndhævelse. Udtrykket ”tilsvarende regler” betyder, at offentligretlig magtanvendelse skal bedømmes efter en afvejning af modstående hensyn, der ligner den, der anvises i § 13, stk. 1, jf. Waaben, Strafferettens alm. del, 4. udgave, 1997, s. 121. Bestemmelsen indebærer således, at der skal være et rimeligt forhold mellem vigtigheden af at gennemføre det pågældende retshåndhævelsesskridt og det anvendte middels karakter.

Særligt i relation til politiets magtanvendelse er om denne afvejning i Kommenteret straffelov, 7. udgave, s. 149f, med udgangspunkt i politiets anholdelser bl.a. anført følgende:

”Medens skadevirkningerne af magtmidlet ofte er fysiske og åbenbare, er skadevirkningerne af en manglende retshåndhævelse hyppigt mere sammensatte. Der indgår heri både et vist hensyn til retsordenens autoritet og et hensyn til afværgelse af mere eller mindre overhængende lovovertrædelser m.m.

Hensynet til retsordenen kan selvfølgelig ikke begrunde ethvert indgreb. Det første krav er, at magtanvendelsen ikke må være mere indgribende end nødvendigt. Hvis brug af politistav, tåregas, eller andre mindre kraftige midler er tilstrækkelige, er det ikke lovligt at bruge skydevåben eller lignende. Hvis der ikke er grund til at antage, at en anholdt vil undløbe eller gøre modstand, er det ikke tilladt at anvende smertefulde førergreb o.s.v. Det kan i visse situationer betyde, at de mindst indgribende forholdsregler må prøves, før de mere indgribende tages i brug (først true etc.).

(...).

Hele situationen skal medinddrages i bedømmelsen. Herunder blandt andet antallet af betjente (og muligheden for assistance) over for antallet af kriminelle, den kriminelles våben og politiets hjælpemidler. (Jfr. f.eks. U 1980.896 H). Endvidere lovovertræderens aktuelle trusler og tidligere forhold.

Det andet led i forsvarlighedsvurderingen består i en afvejning af, om det mindst indgribende af de tilstrækkelige midler er for indgribende, herunder især under hensyn til den aktuelle lovovertrædelse. Der findes næppe absolutte grænser for magtanvendelsen. Hvis der er meget stor risiko for, at en person vil begå et drab, f.eks. i forbindelse med terrorhandlinger, og det kun kan undgås gennem nedskydning af terroristen, er dette tilladt.

Hensynet til retsordenens autoritet kan begrunde en ret vidtgående magtanvendelse, så længe denne kun er rettet mod ting. En person, der skal hentes til afsoning af en bøde, skal ikke ved at forskanse sig bag en lukket dør kunne hindre dette jfr. FOB 1968.51. Men hvis han flygter gennem et vindue, vil det være ulovligt at skyde ham i benet, selv om det er den eneste måde, han kan fanges på.”

Det anførte er som nævnt skrevet med udgangspunkt i politiets anholdelser, men tilsvarende betragtninger kan anvendes i relation til politiets magtanvendelse i andre situationer, herunder i relation til politiets magtanvendelse uden for strafferetsplejen.

Den nævnte dom U 1980.896H (fragtmandshallen) angik spørgsmålet om, hvorvidt politivedtægtes § 3, stk. 1 (om forstyrrelse af den offentlige orden m.v.), var overtrådt ved en fysisk blokade af en virksomhed i forbindelse med en arbejdskonflikt. Det var under sagen af tiltalte subsidiært bl.a. gjort gældende, at ”politibrutalitet” i forbindelse med politiets magtanvendelse over for blokadetagerne måtte medføre strafbortfald efter straffelovens § 85. I byrettens præmisser herom, der tiltrædes af landsret og Højesteret, anføres bl.a., at det var

”politiets pligt at søge ordenen genoprettet. Ved at anbringe sig sammenhægtet på vejen som beskrevet, tilkendegav deltagerne klart, at de ikke ville efterkomme politiets påbud, og et flertal af dem, der blev fjernet af politiet, tog så snart lejlighed gaves, på ny plads på kørebanen. Også blokadedeltagernes øvrige adfærd, herunder deres modstand mod fjernelse og deres tilråb og anden indgriben, måtte sammen med deres overvældende antal bevirke, at politiaktionens gennemførelse fordrede en ikke ubetydelig magtudøvelse, hvilke flere af de tiltalte da også har givet udtryk for, at de påregnede.”

På baggrund af bevisførelsen og henset til grundsætningen i straffelovens § 13, stk. 3, fandtes politiets adfærd ikke at kunne medføre strafnedsættelse eller bortfald efter straffelovens § 85.

Til illustration kan endvidere nævnes Østre Landsrets dom refereret i U1985.475Ø (Polat-sagen), der omhandlede spørgsmålet om erstatning til de efterladte i anledning af, at to politiassistenter under anholdelse af en person A havde tildelt denne flere slag med stav og herunder ramt denne mindst én gang i hovedet med den følge, at A senere afgik ved døden. Landsretten – der lagde til grund, at det ikke var tilsigtet at ramme A i hovedet – udtaler i præmisserne bl.a. følgende:

”Det lægges endvidere til grund, at anholdelsen var berettiget, og at betingelserne for at anvende staven som udgangspunkt var til stede (...). Retten må imidlertid tillige hæfte sig ved, at situationen var karakteriseret ved, at anholdte umiddelbart søgte at undgå politiet og kun angreb, når politiet – hvor berettiget det end var – søgte at lægge hånd på ham. Han var indkredset på et ganske lille område uden egentlige flugtmuligheder, var ubevæbnet og omgivet af fire bevæbnede politifolk med forstærkning i vente. Hertil kom, at det allerede af de iagttagelser, der kunne gøres af de tilstedeværende politifolk, måtte fremgå, at A – hvis forklaring efter sagens karakter jo aldrig kan fås – muligvis var sindsforvirret.

I den således beskrevne situation finder landsdommerne (K) og (C), at politiassistenterne ved deres beslutning om ufortøvent at ville gennemføre anholdelsen under anvendelse af de ikke ufarlige stave i et omfang som sket frem for at søge lempeligere og eventuelt mere tidskrævende udveje, ikke er gået frem med fornøden skånsomhed. Disse dommere finder herefter, at politiet er erstatningspligtigt for følgerne af det forløb, som førte til anholdtes død, og dette uanset om det i sig selv kan tilregnes politiassistenterne som uagtsomt, at de afgørende slag på grund af anholdtes voldsomhed traf ham i hovedet. Den omstændighed, at anholdte uberettiget og på voldsom måde modsatte sig anholdelsen, bør imidlertid efter alt foreliggende medføre en nedsættelse af sagsøgtets erstatningspligt med halvdelen.

Landsdommer (S) finder ligeledes efter bevisførelsen, at politiassistenterne efter bevisførelsen ikke er gået frem med den fornødne skånsomhed, og at politiet derfor er erstatningspligtigt. Denne dommer bemærker endvidere, at de uagtsomme dødbringende slag efter det ved strafdommen antagne har overskredet grænserne for nødværge og lovlig retshåndhævelse som anført i straffelovens § 13, stk. 1 og 3. Der kan derfor ikke blive tale om egen skyld fra afdøde (...).

Sidstnævnte dommers henvisning til en straffesag omhandler en tiltale mod de involverede politiassistenter for overtrædelse af straffelovens bestemmelser om vold af særlig farlig karakter med døden til følge (Østre Landsrets dom af 13. december 1984). Det blev i denne dom lagt til grund, at grænserne for nødværge og lovlige retshåndhævelse, jf. straffelovens § 13, stk. 1 og 3, var overskredet. De pågældende politiassistenter blev i straffesagen frifundet med den begrundelse, at det ansås for overvejende betænkeligt at forkaste deres forklaringer om, at de ikke havde forsæt til at ramme A i hovedet.

4.5.3.1.3. Det ovennævnte drejer sig om situationer, hvor magtanvendelsen alene rammer eller truer med at ramme angriberen.

Noget andet er, hvis politiets magtanvendelse rammer eller truer med at ramme tredjemand eller dennes ejendom. Anvendelse af nogle af politiets magtmidler kan efter deres karakter indebære en - alt efter omstændighederne større eller mindre - risiko for at ramme tredjemand, f.eks. anvendelse af tåregas, hund og skydevåben.

Spørgsmålet er, på hvilket retligt grundlag politiets magtanvendelse i disse tilfælde skal vurderes.

Skal bestemmelsen i straffelovens § 14 anvendes, vil det indebære en betydelig skærpelse af kravene for politiets magtanvendelse. Efter § 14 er straffrihed betinget af, at en handling er nødvendig til afværgelse af truende skade på person eller gods, og lovovertrædelsen måtte anses for at være af forholdsvis underordnet betydning. Dette indebærer bl.a., at der efter § 14 skal være en væsentlig difference mellem den truende skade (herunder sandsynligheden for, at skaden faktisk vil indtræde) og den skade, der vil blive forårsaget ved indgrebet.

Litteraturen om dette spørgsmål er sparsom, og det antages i Kommenteret straffelov, 7. udgave, s. 150, at retsstillingen må anses for uafklaret. Det anføres i den forbindelse, at anvendelse af § 14 i de omhandlede situationer vil medføre, at brug af skydevåben, hvor andre kan blive ramt, etablering af vejspærring, der kan være farlig for andre trafikanter, eller forfølgning i bil under omstændigheder der medfører væsentlig risiko for den øvrige trafik, kun undtagelsesvist vil være tilladt, og i hvert fald kun under forudsætning af, at advarsler anvendes i videst muligt omfang.

Videre anføres det, at det næppe i dag er muligt at sige, i hvilket omfang domstolene rent faktisk vil kræve § 14's strenge betingelser opfyldt, eller om der kan findes et tredje (mellemliggende) kriterium.

4.5.3.1.4. Som en særlig situation kan nævnes de tilfælde, hvor politiets magtanvendelse sker i nødhjælpsøjemed, dvs. hvor der anvendes magt over for en person i den pågældendes egen interesse.

Ordlyden af straffelovens § 14 omfatter også indgreb i en persons goder i denne persons egen interesse, men handlinger af denne karakter ligger uden for den type af interessekonflikter, som nødretsreglerne har for øje. Nødhjælp henregnes derfor til reglerne om negotiorum gestio (uanset forretningsførelse) jf. bl.a. Kommenteret straffelov, 7. udgave, s. 154.

Forholdene er dog beslægtede i den forstand, at der også i nødhjælpstilfælde skal foretages en afvejning af, om indgrebet (magtanvendelsen) står i et rimeligt forhold til det gode, indgrebet tilsigter at beskytte. Da der ikke er nogen interessekonflikt, er indgrebet retmæssigt, selv om værdiforskellen er mindre, end det kræves i den almindelige nødretssituation, jf. Kommenteret straffelov, 6. udgave, s. 151.

4.5.3.2. Administrative forskrifter

Rigspolicefen har i administrative forskrifter (Rigspolicefens Kundgørelser) fastsat nærmere regler om politiets anvendelse af skydevåben, hund og stav. Kundgørelserne herom, der er medtaget som bilag 3-5 til denne betænkning, er bl.a. en administrativ udmøntning af, i hvilke tilfælde det vil være forsvarligt at anvende de enkelte magtmidler.

De administrativt fastsatte betingelser for anvendelse af skydevåben, hund og stav omfatter såvel trusler om anvendelse og faktisk anvendelse af disse magtmidler.

De gældende administrative regler for anvendelse af skydevåben findes i Rigspolicefens Kundgørelse II, nr. 38 af 18. februar 1998.

Af kundgørelsens § 6 fremgår, at skydevåben kun må anvendes

- a) til afværgelse af et påbegyndt eller overhængende farligt angreb på person,
- b) til afværgelse af et påbegyndt eller overhængende farligt angreb på samfundsvigtige institutioner, virksomheder og anlæg, samt
- c) for at sikre anholdelse af personer, som efter det foreliggende med føje må antages at have begået eller at have forsøgt at begå ovennævnte forbrydelser eller alvorlige forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed, mod statsforfatningen eller de øverste statsmyndigheder.

Skydevåben må således naturligvis bl.a. ikke anvendes med henblik på at gennemtvinge påbud eller andre tjenestehandlinger bortset fra i visse pågribelsessituationer. I praksis ses der ikke i nyere tid at være eksempler på, at skydevåben er anvendt i de i lit. b nævnte tilfælde.

Spørgsmålet om politiets anvendelse af skydevåben efter bestemmelsens lit. a har i særlig grad givet anledning til debat i forbindelse med politiets anvendelse af skydevåben under urolighederne på Nørrebro den 18.-19. maj 1993. Denne debat har fortrinsvis drejet sig om, hvorvidt der i forbindelse med nogle af skuddene (fortsat) var tale om et farligt angreb på politiet, dvs. en bevismæssig vurdering af, om betingelserne i kundgørelsen (og straffelovens § 13, stk. 1) var opfyldt. Det ses ikke søgt anfægtet, at der generelt bør være adgang til at anvende skydevåben med henblik på at afværge farligt angreb på person. Undersøgelseskommissionen vedrørende Nørrebrosagen har i sin beretning af 12. juli 2000 fundet, at politiets anvendelse af skydevåben var berettiget, jf. beretningens s. 278 ff.

Kundgørelsen §§ 2 og 3 indeholder bestemmelser om advarsler. Før skydevåben tages i brug, bør det ved advarselsråb så vidt muligt tilkendegives, at politiet har til hensigt at anvende skydevåben, ligesom der før afgivelse af skud mod person endvidere så vidt muligt bør afgives varselsskud.

Det fremgår af kundgørelsens § 8, at afgivelse af varselsskud kun må ske, hvis betingelserne for anvendelse af skydevåben er til stede. Varselsskud skal afgives, så de i den foreliggende situation ikke udgør en nærliggende fare for andre og afgives derfor, hvis det sker under åben himmel, som udgangspunkt lige op i luften.

Skud mod person bør afgives således, at følgeskader søges begrænset til et minimum, og således at de i den foreliggende situation ikke udgør en nærliggende fare for andre, jf. kundgørelsens § 4.

Af § 5 fremgår, at skydevåben kun må anvendes i yderste nødsfald, hvis der er nærliggende fare for, at udenforstående kan blive ramt.

Kundgørelsens § 7 indeholder bestemmelser om skud under kommando og § 9 bestemmelser om indberetning.

De gældende regler om anvendelse af stav findes i Kundgørelse II, nr. 37 af 30. september 1997.

Af kundgørelsens § 2 fremgår, at politiet kun må anvende stav

- a) når det skønnes nødvendigt for at afværge personlig overlast mod polititjenestemanden selv, andre polititjenestemænd eller tredjemand
- b) når det skønnes nødvendigt for at gennemføre anholdelse af farlige lovovertrædere,
- c) når det skønnes nødvendigt, fordi nogen søger at hindre en anholdelse eller søger at befri en anholdt,
- d) når det skønnes nødvendigt, fordi nogen ved anvendelse af magt i øvrigt søger at hindre en tjenestehandling, samt
- e) når det skønnes nødvendigt for at sikre gennemførelsen af en ordre, hvis øjeblikkelige efterkommelse er påkrævet, og mod hvilken der gøres aktiv eller passiv modstand.

I kundgørelsens § 3 anføres, at politistaven skal anvendes med besindighed for ikke at påføre nogen større overlast end nødvendigt. Efter § 4 må politistaven kun rettes mod arme, ben, ryg og sæde og ikke mod hoved, hals, nakke, kraveben, bryst, mave, nyrer, skridt eller rygsøjle. Det bør i videst muligt omfang undgås at anvende politistaven mod knæ, albuer og andre led.

§ 5 indeholder bestemmelser om anvendelse af stav under kommando og § 6 bestemmelser om indberetning.

Bestemmelser om anvendelse af hund som magtmiddel findes i Kundgørelse II, nr. 40 af 6. maj 1998.

Efter kundgørelsens § 5 må politihund benyttes til magtanvendelse

- a) for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb,
- b) for at gennemføre en pågribelse eller anholdelse,
- c) såfremt nogen søger at hindre en anholdelse eller befri en anholdt,
- d) såfremt nogen ved magt i øvrigt søger at hindre en tjenestehandling, samt
- e) til at sikre gennemførelsen af politiets lovlige påbud.

Af kundgørelsens § 2 fremgår, at forinden politihund benyttes som magtmiddel, skal politiet så vidt muligt tydeligt tilkendegive over for vedkommende, at politiet har til hensigt at benytte politihund, hvis ikke politiets anvisninger efterkommes, og sikre sig, at vedkommende har mulighed for at efterkomme politiets anvisninger.

Efter § 3 skal politihund anvendes med besindighed, varsomhed og med størst mulig skånsomhed. Anvendelse af politihund skal straks bringes til ophør, når politiets anvisninger er efterkommet.

Kundgørelsens § 6 indeholder særlige regler om rydningsituationer. Beslutning om eventuel anvendelse af politihund til rydning af gader, bygninger m.v. for et større antal personer skal efter denne bestemmelse forudgående forelægges for politikredsens ledelse. Inden rydning udføres, skal det to gange via megafon tilkendegives, at politiet har til hensigt at benytte politihund, hvis ikke politiets anvisninger efterkommes. Benyttes politihund derefter som magtmiddel, skal det umiddelbart forinden tydeligt tilkendegives, at hunden nu vil blive anvendt.

Rydninger gennemføres med politihunden tilkoblet føreline, og politihunden skal føres frem med den efter forholdene kortest mulige føreline, jf. § 6, stk. 3. I forbindelse med forberedte rydninger, hvor der alene ydes passiv modstand for at forhindre gennemførelse af politiets lovlige påbud, må førelinen højst være 1½ m lang, jf. § 6, stk. 4.

§ 5 indeholder en bestemmelse om anvendelse af politihund under kommando og § 7 bestemmelser om indberetning.

Følgende skema indeholder en oversigt over de situationer, der efter kundgørelserne forudsættes at være til stede som forudsætning for anvendelse af de nævnte magtmidler.

	Angreb på person	Angreb på samfundsinteresser	Angreb på ejendom	Sikre gennemførelse af politiets påbud	Sikre pågribelse og anholdelse	Sikre gennemførelse af en tjenestehandling
Skydevåben	Påbegyndt eller overhængende farligt angreb	Påbegyndt eller overhængende farligt angreb på samfundsinstitutioner, virksomheder og anlæg	Påbegyndt eller overhængende farligt angreb på virksomheder og anlæg		Af gerningsmænd til de nævnte farlige angreb samt forbrydelser efter strfl. Kap.12 og 13	
Hunde	Påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb	Påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb	Påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb	Sikre gennemførelse af politiets lovlige påbud	For at gennemføre en pågribelse eller anholdelse eller såfremt nogen søger at hindre en anholdelse eller at befri en anholdt	Såfremt nogen ved magt i øvrigt søger at hindre en tjenestehandling
Stav	Nødvendigt for at afværge personlig overlast mod polititjeneren selv, andre polititjenerer eller tredjemand			Nødvendigt for at gennemføre en ordre hvis øjeblikkelige efterkommelse er påkrævet og mod hvilken der gøres aktiv eller passiv modstand	Nødvendigt for at gennemføre anholdelse af farlige lovovertrædere eller fordi nogen søger at hindre en anholdelse eller søger at befri en anholdt	Nødvendigt såfremt nogen ved magt i øvrigt søger at hindre en tjenestehandling

KAPITEL 5 UDVIKLINGEN I NORGE, SVERIGE OG FINLAND

5.1. Norge

5.1.1. Indledning

Den norske regulering af politiets forhold blev i 1995 samlet i politiloven, jf. lov nr. 53 af 4. august 1995. Politiloven erstattede ældre lovgivning samt en række administrativt fastsatte bestemmelser på området. Endvidere medførte politiloven en lovfæstning af politiets hidtil sædvaneretsbaserede generalfuldmagt.

Den norske politilov indeholder bestemmelser om politiets struktur og organisation samt bestemmelser om politiets udøvelse af dets virksomhed. De sidstnævnte bestemmelser gennemgås i hovedtræk nedenfor. Loven er i øvrigt medtaget som bilag 6 til denne betænkning.

5.1.2. Politiets formål og opgaver

Lovens §§ 1 og 2 indeholder bestemmelser om politiets formål og opgaver.

En formålsbestemmelse findes i lovens § 1, stk. 2. Det fremgår heraf, at politiet gennem forebyggende, håndhævende og hjælpende virksomhed skal være et led i samfundets samlede indsats for at fremme og befæste befolkningens retssikkerhed, tryghed og almindelige velfærd i øvrigt.

Lovens § 2 indeholder en opregning af politiets opgaver. Af § 2, stk. 1, fremgår bl.a., at politiet skal beskytte personer, ejendom og fællesgoder, opretholde den offentlige orden og sikkerhed samt værne mod alt, som truer den almindelige tryghed i samfundet. Af forarbejderne til bestemmelsen fremgår, at der med udtrykket ”fællesgoder” sigtes til politiets medansvar i relation til naturbeskyttelsen.

Politiet skal efter stk. 2 og 3 forebygge kriminalitet og andre krænkelser af den offentlige orden og sikkerhed samt afdække og standse kriminel virksomhed og forfølge strafbare forhold, samt efter stk. 4 yde borgerne hjælp i faresituationer, i lovbestemte tilfælde og ellers når forholdene tilsiger, at bistand er påkrævet og naturlig.

Endvidere har politiet til opgave at yde bistand til og samarbejde med andre myndigheder og organisationer, hvor dette følger af lov eller sædvane eller i øvrigt er relevant i forhold til politiets virksomhed, jf. stk. 5 og 6, samt at udføre andre opgaver i det omfang, det følger af lov eller sædvane, jf. stk. 7.

5.1.3. Politiets indgreb

Bestemmelser om politiets indgreb findes i lovens kapitel 2 om udførelse af polititjenesten. Nedenfor omtales særligt de bestemmelser i loven, der vedrører politiets håndhævelse af den offentlige orden og sikkerhed, politiets indsats i relation til forsamlinger samt indgreb over for svage og udsatte persongrupper (børn, berusede samt syge og hjælpeløse personer).

Lovens § 7 indeholder en generel bestemmelse om politiets håndhævelse af den offentlige ro og orden m.v. Efter bestemmelsen kan politiet benytte indgreb bl.a. for at standse forstyrrelser af den offentlige ro og orden samt for at varetage enkeltpersoners eller den offentlige ("allmennehets") sikkerhed. Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen, at der er tale om en lovfæstning af den hidtil sædvanebaserede generalfuldmagt.

Bestemmelsen indeholder i den forbindelse en ikke-udtømmende opregning af mulige indgreb, herunder at politiet kan forbyde ophold i bestemte områder, fratage personer farlige genstande, skaffe sig adgang til privat ejendom, foretage visitation af personer samt frihedsberøve personer.

Særligt for så vidt angår frihedsberøvelse sondres i loven mellem indbringelse og anholdelse. Indbringelse indebærer, at en person bliver medtaget til en politistation eller andet sted, som benyttes i polititjenesten, mens anholdelse alene forudsætter tilbageholdelse af en person for en kortere periode, f.eks. i en patruljevogn eller lignende. Der er i lovens § 8 fastsat særlige regler om indbringelse. Det følger heraf bl.a., at en sådan ikke må udstrækkes længere end nødvendigt og ikke ud over 4 timer.

Efter lovens § 10 har politiet mulighed for at foretage visitation med henblik på at fastslå en persons identitet, ligesom der kan foretages visitation af personer i politiets varetægt med henblik på at finde farlige genstande.

Der er med ikrafttræden den 1. september 1999 indsat en midlertidig ny bestemmelse som § 10 a om visitation med henblik på at finde våben. Bestemmelsen gælder i 3 år. Efter bestemmelsen kan politiet på offentlig sted, i situationer eller på steder, hvor vold erfaringsmæssigt let udøves, visitere personer, når der er grund til at undersøge, om de pågældende er i besiddelse af våben. Udtrykket ”våben” afgrænses efter den norske våbenlovgivning.

Loven indeholder i § 11 regler om offentlige forsamlinger. Det følger af § 11, stk. 1, at der i god tid skal ske anmeldelse til politiet af ”demonstrasjon, opptog, møte, stand eller lignende” på offentligt sted.

Politiet kan efter stk. 3 forbyde arrangementer som nævnt i stk. 1, når der er grund til at frygte, at arrangementet kan forårsage alvorlig forstyrrelse af den offentlige ro og orden eller den lovlige færdsel, eller det formål, der tilsigtes fremmet, eller måden det sker på, strider mod lov. Politiet kan efter stk. 4 endvidere iværksætte de nødvendige tiltag for at sikre, at lovlige arrangementer afvikles uforstyrret og til mindst mulig gene for den øvrige færdsel samt stille vilkår for at forhindre forstyrrelser som nævnt i stk. 3.

Bestemmelsens stk. 6 indeholder hjemmel til, at politiet kan opløse et arrangement på offentligt sted, hvis arrangementet afvikles i strid med et forbud eller fastsatte vilkår eller forårsager eller kan befrygtes at forårsage de krænkelse, der er nævnt i stk. 3.

En særlig bestemmelse om børn findes i lovens i § 13. Politiet kan efter bestemmelsen bl.a. bringe et barn under 15 år hjem, når barnet driver omkring på egen hånd på offentligt sted efter kl. 22.00. Politiet kan i øvrigt tage hånd om et barn, som træffes under omstændigheder, som indebærer en alvorlig risiko for barnets helbred eller udvikling, og i sådanne tilfælde umiddelbart sørge for, at barnet bliver bragt til en værge e.lign. eller om nødvendigt overgivet til myndighederne.

Det er i forarbejderne til bestemmelsen bl.a. anført, at ansvaret for et barn først og fremmest påhviler forældremyndighedsindehaverne. Politiets beføjelser er derfor af subsidiær karakter, og politiets indgrebsmuligheder er begrænset til midlertidige foranstaltninger med henblik på, at

andre kan overtage ansvaret for barnet. Det er endvidere bl.a. anført, at bestemmelsen som udgangspunkt ikke indebærer, at politiet forpligtes til at drive opsøgende virksomhed.

Efter lovens § 9 om berusede personer kan politiet frihedsberøve enhver, som på grund af beruselse forstyrrer den offentlige ro og orden eller den offentlige færdsel, forulemper andre eller er til fare for sig selv eller andre. Frihedsberøvelsen må ikke udstrækkes længere end nødvendigt og i intet tilfælde længere, end til den pågældende er blevet ædru. Bestemmelsen indeholder ikke nogen absolut tidsgrænse for udstrækningen af en frihedsberøvelse. Bestemmelsen giver endvidere politiet mulighed for at beslaglægge eller tilintetgøre rusmidler, som en beruset person er i besiddelse af.

For så vidt angår syge og hjælpeløse er det i lovens § 12 anført, at politiet skal hjælpe eller sørge for hjælp til syge personer, som ikke er i stand til at tage vare på sig selv, når ingen pårørende eller andre ansvarlige er til stede for at tage sig af dem. Om nødvendigt skal politiet tilkalde lægehjælp og i øvrigt ved kontakt til de sociale myndigheder eller på anden måde finde frem til en betryggende placering af den syge.

Er der åbenbar grund til at frygte, at personen kan være til fare for sig selv eller andre, kan politiet med henblik på overgivelse til andre frihedsberøve den pågældende i op til 24 timer. Efter bestemmelsen har politiet endvidere mulighed for at skaffe sig adgang til hus, rum eller andet lokale for at eftersøge bortkomne eller hjælpe syge, tilskadekomne eller andre, som er eller antages at være ude af stand til at tage vare på sig selv, når omstændighederne giver grund til at frygte, at den pågældende persons liv eller helbred ("helse") er truet. Politiet kan i den forbindelse bl.a. foretage visitation for at fastslå identiteten af den pågældende.

5.1.4. Politiets anvendelse af magt

Efter lovens § 6, stk. 4, kan politiet anvende magt under udførelsen af tjenesten i den udstrækning, det er nødvendigt og forsvarligt. Bestemmelsen er placeret sammen med andre almindelige regler om, hvordan polititjenesten skal udføres, og der findes ikke i loven i øvrigt særlige bestemmelser om politiets magtanvendelse.

Loven suppleres af administrative forskrifter om anvendelse af enkelte magtmidler, herunder Justitsdepartementets Våpeninstruks for Politiet af 1. august 1989, der indeholder regler om anvendelse af skydevåben, slagvåben og gas.

Efter instruksens § 19 må skydevåben kun anvendes som sidste udvej efter, at andre lempeligere midler forgæves har været forsøgt, eller i situationer, hvor andre midler åbenbart ikke vil være egnet ("ikke vil føre fram"). Endvidere må skydevåben kun anvendes i visse nærmere angivne situationer: nødværgesituationer, pågribelse af farlige personer samt med henblik på at afværge fare for væsentlige offentlige interesser.

Efter instruksens § 17 må slag- og gasvåben kun benyttes i særlige faresituationer, eller når tjenstehandlingen ikke kan gennemføres uden, at politimanden udsættes for skade.

5.2. Sverige

5.2.1. Indledning

Sverige har siden 1984 haft de væsentligste bestemmelser om politiets organisation og opgavevaretagelse samlet i Polislagen (1984:387 med senere ændringer). Frem til politilovens ikrafttræden var politiets virksomhed i vidt omfang baseret på strafferetlige nødværgbestemmelser samt på sædvaneret.

Politiloven indeholder både bestemmelser om politiets geografiske og ledelsesmæssige struktur og regler om politiets udøvelse af dets virksomhed. Loven indeholder endvidere en række bestemmelser, som i dansk ret henregnes til straffeprocessen.

Politiloven suppleres af en række regler i anden lovgivning, herunder lag (1976:511) om Omhændertagande av berusade personer m.m. og Ordningsslagen (1993:1617).

Nedenfor gennemgås i hovedtræk de gældende svenske bestemmelser om politiets udøvelse af dets virksomhed. Den svenske politilov er i øvrigt medtaget som bilag 7 til denne betænkning.

5.2.2. Politiets formål og opgaver

Politielloven indeholder i §§ 1-3 bestemmelser om politiets formål og opgaver.

En formålsbestemmelse findes i lovens § 1, hvorefter politiet skal medvirke til at fremme retfærdighed og tryghed i samfundet ved at opretholde orden og sikkerhed samt i øvrigt at beskytte og hjælpe borgerne ("almenheden").

En opregning af politiets opgaver findes i lovens §§ 2 og 3. Det fremgår af § 2, stk. 1 og 2, at politiet bl.a. har til opgave at forebygge og forhindre forstyrrelser af den offentlige orden og sikkerhed.

Efter stk. 3 skal politiet iværksætte efterforskning i anledning af lovovertrædelser, der er undergivet offentlig påtale, og efter stk. 4 yde bistand til borgerne i form af beskyttelse, oplysning og anden hjælp, når det er hensigtsmæssigt, at sådan bistand ydes af politiet.

Af lovens § 3 fremgår, at politiet endvidere skal samarbejde bl.a. med myndigheder og organisationer, hvis arbejdsområder berører politiets virksomhed. Navnlig skal politiet underrette de sociale myndigheder om forhold, som bør give anledning til initiativer fra de sociale myndigheders side.

5.2.3. Politiets indgreb

Loven indeholder i § 8 en generel bestemmelse, der i 1. pkt. angiver, at politiets indgreb skal være forsvarlige under hensyn til den konkrete politiopgaves formål og øvrige omstændigheder.

Politiets indgreb er herudover reguleret med udgangspunkt i de hjemlede indgrebs karakter. Således er påbud og frihedsberøvelse reguleret i lovens §§ 11-18, regler om visitation findes i § 19, og regler om politiets adgang til ikke-frit tilgængeligt sted findes i §§ 20-21. Disse bestemmelser indeholder enkelte særlige regler om børn samt syge og hjælpeløse, jf. nærmere herom nedenfor.

For så vidt angår de nævnte indgreb indeholder lovens § 13, stk. 1, bl.a. hjemmel til, at politiet, når en person forstyrrer den offentlige orden eller udgør en umiddelbar fare for denne, kan påbyde personen at fjerne sig fra det pågældende område. Efter § 13, stk. 2, kan politiet om nødvendigt endvidere midlertidigt frihedsberøve ("tillfälligt omhänderta") den pågældende.

I tilknytning hertil er det i lovens § 16 bl.a. anført, at en person, som er frihedsberøvet efter § 13, stk. 2, skal afhøres og løslades hurtigst muligt. En frihedsberøvelse må ikke udstrækkes ud over 6 timer.

Af lovens § 19 fremgår, at politiet har mulighed for at visitere en person i politiets varetægt med henblik på at finde farlige genstande eller fastslå den pågældendes identitet. I andre situationer kan politiet visitere personer i det omfang, det er nødvendigt for at søge efter våben eller andre farlige genstande, som er egnet til at blive anvendt ved angreb på nogens liv eller helbred.

Efter lovens § 20 kan politiet skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted for at søge efter en person, som skal frihedsberøves, eller for at søge efter en genstand, som skal tages i forvaring. Kun hvor der foreligger særlige hensyn, må de nævnte foranstaltninger gennemføres mellem kl. 21.00 og 6.00.

Politiets indsats særligt i relation til forsamlinger er reguleret i politilovens § 13 b og i kapitel 2 i Ordningsslagen (1993:1617).

Efter Ordningsslagens kap. 2, § 4, kræver forsamlinger på offentlige pladser politiets tilladelse. Politiet kan i den forbindelse give de vilkår, som er nødvendige for at opretholde orden og sikkerhed ved forsamlingen, jf. § 16.

Politiet kan efter § 25 forbyde, at der afholdes en forsamling, hvis der ved en tidligere forsamling af samme slags er opstået alvorlige optøjer ved selve forsamlingen eller som en direkte følge af den i de umiddelbare omgivelser, eller hvis forsamlingen har vist sig at medføre betydelig fare for de tilstedeværende eller alvorlig forstyrrelse af trafikken.

Efter § 22 kan politiet indstille eller opløse en forsamling, som afholdes i strid med et afslag på tilladelse eller et forbud udstedt i henhold til § 25. Politiet kan efter § 23, stk. 1, endvidere opløse en forsamling, hvis der opstår større uroligheder ("svårere oordning") ved selve forsamlingen eller som en direkte følge af den i de umiddelbare omgivelser, eller hvis forsamlingen medfører betydelig ("avseværd") fare for de tilstedeværende eller alvorlig forstyrrelse af trafikken.

Det er i tilknytning hertil i § 13 b i politiloven anført, at hvis politiet efter §§ 22 eller 23 i Ordningens kapitel 2 har besluttet at indstille eller opløse en forsamling, kan politiet afvise eller fjerne deltagere og tilskuere, hvis det er nødvendigt for, at målet med beslutningen skal opnås.

I lovens § 12 og § 16, stk. 2, findes særlige regler om politiets indgreb over for børn. Efter lovens § 12 kan politiet tage hånd om en person, der antages at være under 18 år, og som træffes under forhold, som åbenbart indebærer overhængende og alvorlig risiko for personens helbred eller udvikling ("hälsa eller utveckling"), med henblik på at bringe den pågældende til forældremyndighedsindehaverne eller til de sociale myndigheder.

I en situation, hvor der er sket frihedsberøvelse efter § 13, stk. 2, jf. ovenfor, må en person under 18 år holdes tilbage med henblik på hurtigt at blive bragt til forældremyndighedsindehaverne, til en tjenestemand hos socialvæsenet eller til en anden passende voksen, jf. lovens § 16, stk. 2. Der gælder også for børn en frist på 6 timer for udtrækningen af en frihedsberøvelse.

I lovens § 21 findes en særlig regel om syge og hjælpeløse, hvorefter politiet må skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted, hvis der er formodning om, at der på det pågældende sted er en person, som er afgået ved døden, er bevidstløs eller på anden måde mangler evnen til at tilkalde hjælp. En sådan foranstaltning kan tillige foretages, når det er nødvendigt ved eftersøgning af en person, som er forsvundet, og det må antages, at denne person behøver hjælp.

Politiets indgreb over for berusede personer er særligt reguleret i lag (1976:511) om Omhændertagande av berusede personer m.m.

Af denne lovs § 1 fremgår, at politiet kan frihedsberøve en person, der træffes så beruset af alkohol eller andet rusmiddel, at den pågældende ikke kan tage vare på sig selv eller udgør en fare for

sig selv eller andre. Det gælder dog ikke, hvis personen træffes på sin eller en andens bopæl. Efter § 3 skal en frihedsberøvet om nødvendigt hurtigst muligt tilses af en læge.

Af lovens § 7, stk. 3, fremgår, at en frihedsberøvet skal løslades, så snart det kan ske uden, at den pågældende udsættes for skade, og anledningen til frihedsberøvelsen ikke længere foreligger. Løsladelse skal dog altid ske senest 8 timer efter frihedsberøvelsen, medmindre løsladelse åbenbart strider mod den pågældendes egen interesse.

Lovens § 8 indeholder hjemmel til at fratage den pågældende alkoholrikke eller andre rusmidler i vedkommendes besiddelse.

5.2.4. Politiets anvendelse af magt

Efter politilovens § 10 kan politiet, for så vidt andre midler er utilstrækkelige, og det efter omstændighederne er forsvarligt, anvende magt ("våld") for at gennemføre en tjenesteopgave. Endvidere fremgår det af lovens § 8, 2. pkt., at magt alene må anvendes i en form og en udstrækning, som er nødvendig for at det ønskede resultat kan opnås.

Magtanvendelse forudsætter efter § 10 dog, at en af en række nærmere angivne situationer foreligger. Magtanvendelse kan finde sted, hvis

- 1) polititjenestemanden mødes med vold eller trusler om vold
- 2) en person, der skal pågribes, forsøger at undvige eller modsætter sig pågribelsen
- 3) der er tale om at afværge en strafbar handling eller en fare for nogens liv, helbred eller værdifuld ejendom eller for omfattende miljøskade
- 4) det sker med henblik på at gennemføre en nærmere angivne tjenstehandling, eller
- 5) magtanvendelse i øvrigt er nødvendig for at opretholde den offentlige orden eller sikkerhed.

5.3. Finland

5.3.1. Indledning

En regulering af politiets virksomhed findes i Finland i politiloven, jf. lov 493/95 som ændret ved lov 21/2001. Loven indeholder bestemmelser i relation til politiets opgaver såvel inden for som uden for strafferetsplejen samt bestemmelser om generelle forvaltningsretlige forhold.

Nedenfor gennemgås i hovedtræk de gældende finske bestemmelser om politiets udøvelse af dets virksomhed. Den finske politilov er i øvrigt medtaget som bilag 8 til denne betænkning.

5.3.2. Politiets formål og opgaver

Den finske politilov indeholder i § 1 en overordnet beskrivelse af politiets opgaver. Det følger af bestemmelsen, at politiet skal sikre retsordenen og samfundsordenen, opretholde den offentlige orden og sikkerhed samt forebygge og forfølge forbrydelser. Endvidere skal politiet udføre de opgaver, som særligt er tillagt politiet, samt inden for dets virkefelt yde assistance til enhver, som behøver hjælp. Politiets arbejde for at opretholde sikkerheden skal ske i samarbejde med andre myndigheder og sammenslutninger samt beboere i et område.

5.3.3. Politiets indgreb

Loven indeholder en række bestemmelser om politiets indgreb. Herunder findes der bestemmelser om politiets håndhævelse af den offentlige orden og sikkerhed, bestemmelser om forsamlinger samt om politiets indsats i relation til syge og hjælpeløse og børn. Endvidere findes i en særlig lov bestemmelser om politiets indsats i relation til berusede.

Den finske politilov indeholder en række bestemmelser om politiets indgreb af hensyn til opretholdelse af den offentlige orden og sikkerhed.

Efter lovens § 2, stk. 3, skal politiet i første omgang gennem råd, opfordringer og befalinger stræbe efter at opretholde den offentlige orden og sikkerhed. Politiet må ikke foretage større indgreb i en persons rettigheder, end hvad der er nødvendigt til opgavens udførelse.

Herudover giver lovens § 18, stk. 1, politiet hjemmel til at rydde og afspærre et alment tilgængeligt område, når det er nødvendigt af hensyn til den offentlige orden eller sikkerhed eller sikring af ulykkessteder eller sikring af en persons integritet. Efter § 18, stk. 2, har politiet endvidere mulighed for at rydde og afspærre en privat ejendom, hvis dette er nødvendigt for at afværge en fare, som umiddelbart truer liv eller helbred, og hvis de personer, som findes på området, ellers ikke kan beskyttes.

Politiet kan endvidere bortvise en person fra et område, hvis den pågældende er meget forstyrrende eller forårsager en overhængende fare for den offentlige orden eller sikkerhed, jf. § 20, stk. 2. Hvis det er åbenbart, at bortvisning af en person ikke er tilstrækkeligt til at afværge faren for den offentlige orden og sikkerhed, og hvor faren ej heller kan afværges på anden måde, kan den pågældende efter § 20, stk. 3, frihedsberøves. En person må holdes frihedsberøvet så længe, den pågældende må antages at ville gøre sig skyldig i ordensforstyrrelser m.v., dog ikke ud over 24 timer.

Endelig indeholder §§ 22 og 23 hjemmel til foretage visitation og fratage en person effekter.

Bestemmelserne i § 22, stk., 1 og 2 omfatter visitation af personer i politiets varetægt med henblik på at sikre sig mod, at personen medbringer farlige genstande eller efter omstændighederne sikre sig den pågældendes identitet.

For at garantere sikkerheden for deltagerne i en retssag eller en almen sammenkomst, et offentligt arrangement eller anden tilsvarende situation, som forudsætter en beskyttelse, er der endvidere i § 22, stk. 3, givet hjemmel til, at politiet kan visitere personer, som ankommer eller opholder sig i umiddelbar nærhed af et sådant arrangement, samt undersøge medbragte genstande.

Hvis der findes farlige genstande i en persons besiddelse, skal disse om nødvendigt fratages den pågældende, jf. lovens § 22, stk. 5.

Endelig findes i § 23 hjemmel til, at politiet midlertidigt kan fratage en person farlige genstande, hvis den pågældende under hensyn til sin alder, beruselse, sindstilstand eller andre omstændigheder med føje kan mistænkes for at forårsage overhængende fare for den almene orden og sikkerhed.

En bestemmelse om politiets beføjelser i relation til forsamlinger findes i lovens § 19. Efter denne bestemmelse kan politiet sprede eller flytte en offentlig forsamling, hvis forsamlingen er til fare for den offentlige orden eller sikkerhed eller er til gene for trafikken. Hvis forsamlingen ikke følger politiets anvisninger, kan politiet med magt sprede forsamlingen samt frihedsberøve genstridige personer. Den frihedsberøvede skal løslades, så snart formålet med frihedsberøvelsen er opnået, dog senest 12 timer efter, at personen blev frihedsberøvet.

I relation til syge og hjælpeløse samt børn findes i lovens § 11, stk. 1, en bestemmelse, hvorefter politiet har ret til at tage hånd om ("gripa") en person for at beskytte ham mod alvorlig fare, som udgør en overhængende risiko for hans liv, fysiske integritet, sikkerhed eller helbred, forudsat personen mangler evne til at tage vare på sig selv, og faren ikke kan afværges på anden måde. Det er endvidere en betingelse, at personen ikke kan frihedsberøves på andet grundlag. Hvis den pågældende er under 18 år, skal han straks overgives til indehaveren af forældremyndigheden eller, hvis dette ikke er muligt, til børneværnet ("barnskyddsmyndighed"). Andre personer, som er blevet pågrebet, skal frigives, så snart behovet for frihedsberøvelsen ikke længere foreligger, dog senest 24 timer efter, at personen er frihedsberøvet. En person som ikke er løsladt før kl. 20, kan dog tilbageholdes indtil kl. 8 den følgende morgen, såfremt han ikke har bopæl eller natlogi eller af anden særlig årsag.

I lovens § 15 findes en bestemmelse, som indeholder hjemmel til, at politiet kan skaffe sig adgang til en bopæl eller andet sted i den hensigt at yde bistand til en person, finde en forsvunden person eller undersøge et dødsfald, hvis der er grund til at frygte, at nogen er i livsfare, at en persons helbred trues, at en person er blevet offer for en forbrydelse eller en ulykke, eller hvis en person i øvrigt kan formodes at have behov for umiddelbar hjælp eller at være afgået ved døden.

Efter lovens § 16 kan politiet endvidere skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted, hvis der er grund til at antage, at der er alvorlig fare for liv, personlig frihed eller helbred eller større skader på ejendom eller miljøet, og adgangen til stedet er nødvendig for at afværge faren.

Af § 17 fremgår, at de i §§ 15 og 16 nævnte beføjelser kan gennemføres ved anvendelse af fysisk magt.

Politiet indsats i relation til berusede er særligt reguleret i Lag om behandling av berusede (461/73).

Efter denne lovs § 3 kan beruset person frihedsberøves, når det under hensyntagen til graden af hans beruselse og hans helbredstilstand er påkrævet for at opretholde orden og sikkerhed.

En frihedsberøvelse skal være så kortvarig som muligt og må ikke strække sig ud over 12 timer, jf. § 4.

Loven giver endvidere mulighed for at fratage den pågældende effekter, med hvilke den berusede kan skade sig selv eller andre, mens frihedsberøvelsen står på, jf. § 8.

5.3.4. Politiets anvendelse af magt

Politiets magtanvendelse er bl.a. reguleret af politilovens almindelige principper for politiets virksomhedsudøvelse. Af § 2, stk. 2, fremgår det, at politiets foranstaltninger ikke må medføre større skader eller ulejlighed, end hvad der er nødvendigt til en opgaves gennemførelse. Politiets foranstaltninger skal være begrundet i, hvor vigtig og presserende opgaven er, samt i de øvrige omstændigheder, der indvirker på helhedsbedømmelsen af situationen.

En nærmere regulering findes i lovens § 27, stk. 1, hvorefter politiet, når det under udførelsen af sit hverv skal nedbryde modstand, fjerne en person fra en plads, frihedsberøve en person, forhindre at en frihedsberøvet flygter, fjerne en hindring eller afværge en overhængende forbrydelse eller nogen anden farlig gerning eller hændelse, skal anvende det magtmiddel, som er nødvendigt og anses for at være forsvarligt.

Hvorvidt et magtmiddel er forsvarligt, skal bedømmes på grundlag af, hvor vigtig og hastende opgaven er, hvor farlig modstanden er, hvilke ressourcer der står til rådighed, samt øvrige omstændigheder, som indvirker på helhedsbedømmelsen af situationen, jf. § 27, stk. 2.

KAPITEL 6. POLITIKOMMISSIONENS OVERVEJELSER OG FORSLAG

6.1. HOVEDSYNSPUNKTER BAG POLITIKOMMISSIONENS FORSLAG

Politikommisionen skal efter sit kommissorium bl.a. overveje, om der bør udformes en mere samlet og tidssvarende lovgivning om politiets virksomhed. Det gælder navnlig med henblik på en lovmæssig fastlæggelse af de grundlæggende principper for politiets magtanvendelse i forbindelse med den almindelige ordenshåndhævelse. Der kan i øvrigt henvises til de uddrag af kommissionens kommissorium, som er refereret i denne betæknings kapitel 1.

Politikommisionen er efter en gennemgang af den gældende regulering af politiets virksomhed af den opfattelse, at der bør gennemføres en særlig lovgivning på området.

Politiets straffeprocessuelle indgreb er detaljeret reguleret i retsplejeloven. For så vidt angår politiets øvrige virksomhed bygger den gældende regulering derimod i vidt omfang alene på de generelt udformede lovregler i retsplejelovens § 108 og straffelovens nødretsbestemmelser (der stammer fra henholdsvis 1916 og 1930) samt sædvane. Det er kun i begrænset omfang muligt ud fra disse regler umiddelbart at udlede sikre og præcise retningslinjer for politiets virksomhed uden for strafferetsplejen, og den juridiske litteratur har kun i begrænset omfang beskæftiget sig med at søge at udarbejde en samlet fremstilling af området.

Kommissionen har i den forbindelse navnlig noteret sig, at en række tilfælde, hvor politiet uden for strafferetsplejen foretager - efter omstændighederne vidtgående - indgreb over for borgerne, ikke i dag er reguleret af særlige lovregler. Heller ikke politiets magtanvendelse - såvel inden for som uden for strafferetsplejen - er reguleret af særlige lovregler.

Politikommisionen anser det for at være i bedre overensstemmelse med nutidens krav til legalitetsgrundlaget for myndighedsudøvelse, at politiets virksomhed - ikke mindst på de nævnte centrale områder vedrørende politiets magtanvendelse og indgreb over for borgerne - reguleres direkte af lovgivningsmagten. Udtrykkelige og klare lovregler på området vil styrke borgernes retssikkerhed samtidig med, at politiets arbejdsvilkår vil blive forbedret.

Der findes på denne baggrund at være behov for ajourførte og præciserende lovregler om politiets virksomhed.

Endvidere må det anses for hensigtsmæssigt at samle grundlæggende regler om politiets virksomhed ét sted. Den gældende regulering er i dag spredt på flere forskellige kilder, herunder både lovgivning og administrative forskrifter. F.eks. kan en regulering af politiets magtanvendelse - alt efter omstændighederne herved - søges i straffelovens §§ 13 og 14, straffeprocessuelle regler om anholdelse, legemsbesigtigelse og ransagning, politiets generalfuldmagt i retsplejelovens § 108, sædvaneret samt administrative forskrifter udstedt af Rigspolitichefen.

Kommissionen finder i den forbindelse, at en lovregulering – ud over særlige regler om indgreb og magtanvendelse – bør indeholde særlige regler om politiets formål og om politiets opgaver.

De enkelte elementer i kommissionens overvejelser og forslag gennemgås nærmere nedenfor.

Kommissionen har endvidere overvejet, om der i en politilov skal medtages bestemmelser om politiets organisation i lighed med ordningen i Norge og Sverige. Regler om politiets organisation findes i dag i retsplejelovens kapitel 11 side om side med retsplejelovens øvrige bestemmelser om aktørerne på området for strafforfølgning, dvs. anklagemyndighed, domstole og advokater. Politikommissionen finder det rigtigst, at bestemmelser om politiets organisation forbliver sammen med reglerne om de øvrige aktører på området for strafforfølgning, dvs. i retsplejeloven.

6.2. BESTEMMELSE OM FORMÅLET MED POLITIETS VIRKSOMHED

Politikommissionen har overvejet behovet for en bestemmelse, der beskriver formålet med politiets virksomhed.

En lovbestemmelse om formålet med politiets virksomhed vil have karakter af en hensigtserklæring og vil ikke være retligt bindende. Dette betyder imidlertid ikke, at en særlig bestemmelse om politiets formål og virke er overflødig.

En formålsbestemmelse giver lovgivningsmagten mulighed for overordnet at tage stilling til, i hvilken retning politiets udvikling skal styres, ligesom en formålsbestemmelse indebærer, at den overordnede planlægning og tilrettelæggelse af politiets virksomhed - inden for de bevillingsmæssige rammer – skal foretages under hensyntagen til de i bestemmelsen nævnte formål og under anvendelse af de nævnte midler.

En formålsbestemmelse forudsættes endvidere at have indflydelse på den overordnede tilrettelæggelse af den praktiske polititjeneste, ligesom en formålsbestemmelse kan medvirke til at sikre, at der blandt de ansatte hos politiet udvikles og forankres bestemte holdninger i overensstemmelse med formålet og ånden heri.

Politikommisionen finder på baggrund af disse hensyn, at der er behov for en særlig bestemmelse om politiets formål og virke.

Kommissionen foreslår i den forbindelse, at det i en bestemmelse herom angives, at politiet skal skabe og opretholde tryghed, sikkerhed, fred og orden i samfundet, samt at politiet skal fremme dette formål gennem forebyggende, hjælpende og håndhævende virksomhed. Der kan henvises til lovudkastets § 1.

Der findes ikke i dag en særlig lovbestemmelse om politiets formål og virke, men en beskrivelse af de overordnede mål for politiets arbejde findes i publikationen Idégrundlag og overordnede mål for dansk politi, Rigspolitichefen, januar 1998. Der anføres heri s. 17 følgende om de overordnede mål for politiets arbejde:

”Politiet skal være trygheds- og sikkerhedsskabende og synligt. Politiet skal ved en aktiv forebyggende indsats i samarbejde med lokalsamfundet forhindre, at konflikter, uro og kriminalitet opstår.

Politiet skal effektivt efterforske og forfølge begået kriminalitet.

Politiet skal ved tilsyns- og kontrolvirksomhed sikre overholdelse af gældende regler og forhindre, at ulykker sker.

Politiets administrations- og forvaltningsvirksomhed skal være effektiv og af høj kvalitet.

Grundlaget for politiets arbejde er respekten for borgernes retssikkerhed.”

Når den foreslåede bestemmelse alene fremhæver tryghed, sikkerhed, fred og orden, er det ikke et udtryk for, at ikke også andre (mere specifikke) elementer med rette vil kunne henføres til

politiets formål, herunder f.eks. de i idégrundlaget nævnte mål om synlighed og effektiv forvaltningsvirksomhed.

Det skal imidlertid have for øje, at en lovbestemmelse om formålet med politiets virksomhed indebærer en risiko for, at bestemmelsen kommer til at afspejle et ”øjebliksbillede” af, hvorledes politiets rolle i samfundet opfattes. Det gælder måske navnlig opfattelsen af, hvorledes de mange elementer i politiets virksomhed bør prioriteres. Med tiden vil denne opfattelse kunne ændres, og i et historisk perspektiv har politiets rolle i samfundet da også gennemgået omfattende ændringer. Det gælder ikke mindst med hensyn til organisering og opgavevaretagelse. I nyere tid kan den øgede fokus på beskyttelse af borgerne mod at blive udsat for overgreb fra statsmagtens side samt den øgede fokus på kriminalpræventivt arbejde nævnes som eksempler på en udvikling, som præger politiets rolle i samfundet. Endvidere er vægtningen mellem en række forskellige - og til dels modsatte - hensyn forbundet med politiets virksomhed, f.eks. hensynet til økonomisk effektiv forvaltningsvirksomhed, hensynet til grundig sagsbehandling, hensynet til opklaring af forbrydelser samt hensynet til beskyttelse af sigtede personers retsstilling, ikke uafhængig af strømninger i samfundet.

Med den foreslåede bestemmelse levnes der plads til, at udviklingen vil kunne medføre visse ændringer i politiets fokusområder samtidig med, at de grundlæggende formål med politiets virksomhed fremhæves i en særlig bestemmelse.

De enkelte udtryk tryghed, sikkerhed, fred og orden afspejler grundlæggende almene samfundsbehov, og det understreges hermed, at politiet er en integreret del af samfundet, at politiet skal beskytte almene samfundsinteresser, og at politiet således ikke må være ude af trit med det omgivende samfunds behov og opfattelse af politiets rolle.

6.3. BESTEMMELSE OM POLITIETS OPGAVER

6.3.1. Efter retsplejelovens § 108 har politiet til opgave at opretholde sikkerhed, fred og orden, at påse overholdelsen af love og vedtægter samt at foretage det fornødne til forhindring af forbrydelser og til efterforskning og forfølgning af sådanne.

Denne opgavebeskrivelse er ikke fuldt ud dækkende for politiets virksomhed. F.eks. omfatter beskrivelsen ikke en lang række serviceopgaver samt en række tilfælde, hvor politiet yder bistand til borgere eller andre myndigheder. Vil man i dag opnå et samlet billede af politiets opgaver, må beskrivelsen i retsplejelovens § 108 derfor suppleres på grundlag af politiets opgaver efter øvrige lovbestemmelser, sædvane og administrativt fastsatte forskrifter. Der kan nærmere om politiets opgaver i dag henvises til kapitel 4.3 ovenfor.

Kommissionen finder det på denne baggrund naturligt at medtage en dækkende og ajourført bestemmelse om politiets opgaver i en kommende politilov og herigennem medvirke til at tydeliggøre politiets funktion i samfundet. En generel opgavebeskrivelse findes i øvrigt i politilovgivningen i andre nordiske lande.

Det er i dag almindelig antaget, at bestemmelsen i retsplejelovens § 108 giver hjemmel til, at politiet kan foretage en række indgreb over for borgerne. I den juridiske litteratur har der imidlertid samtidig været stillet spørgsmålstegn ved, om det er i fuld overensstemmelse med legalitetsprincippet, at en hjemmel til fareafværgende indgreb over for borgerne kan søges i en generelt udformet opgavebeskrivelse for politiet. En ny bestemmelse om politiets opgaver giver mulighed for at tage udtrykkeligt stilling til dette spørgsmål.

Det er kommissionens opfattelse, at en almindelig holdt beskrivelse af politiets opgaver ikke længere bør give hjemmel til indgreb over for borgerne, og hjemlen for sådanne indgreb skal således søges andet steds i politiloven.

Politikommissionens forslag til en bestemmelse om politiets opgaver findes i lovudkastets § 2.

6.3.2. Efter den nugældende bestemmelse i retsplejelovens § 108, stk. 2, kan der med justitsministerens samtykke pålægges politiet andre opgaver end de i bestemmelsens stk. 1 nævnte. Bestemmelsen i stk. 2 blev indsat i retsplejeloven i 1954 med den begrundelse, at der havde været en tilbøjelighed til at tillægge politiet andre opgaver end de i retsplejeloven omhandlede egentlige politimæssige funktioner. Det anførtes videre bl.a., at Justitsministeriet ved udøvelsen af denne beføjelse agtede at påse, at politiets personale ikke anvendes til gennemførelse af foranstaltninger, der lige så godt eller bedre kan varetages af andre myndigheder.

Kommissionen finder, at der ikke længere er behov for en sådan bestemmelse og foreslår, at bestemmelsen udgår.

Det er justitsministeren, der har det overordnede, herunder det budgetmæssige, ansvar for politiets område. Træffer andre myndigheder beslutninger, der tillægger politiet nye opgaver, får dette således betydning for mulighederne for inden for Justitsministeriets område at tilrettelægge og prioritere politiets arbejde.

Kommissionen antager på den baggrund, at det - også uden en udtrykkelig bestemmelse herom - ikke i dag vil forekomme, at andre myndigheder tillægger politiet opgaver uden en forudgående drøftelse med justitsministeren herom.

6.4. BESTEMMELSER OM POLITIETS INDGREB

6.4.1. Generelt om orden og sikkerhed

6.4.1.1. Blandt politiets opgaver betragtes beskyttelse af den offentlige orden samt beskyttelse af enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed i almindelighed som hørende til politiets kerneopgaver.

De nævnte opgaver - som politiet varetager uden for strafferetsplejen - indebærer, at politiet dels må søge at forebygge, at der opstår fare for den offentlige orden eller enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed, og dels, hvor en sådan fare er aktualiseret, må søge at afværge denne.

6.4.1.2. Politiets forebyggende opgaver indebærer undertiden, at politiet træffer foranstaltninger, der indebærer visse begrænsninger i borgernes bevægelsesfrihed eller indebærer, at politiet må foretage visse indgreb i borgernes integritet.

Oftest er der tale om, at politiet rydder og afspærrer områder med henblik på at forebygge ordensforstyrrelser eller forebygge, at farlige situationer opstår.

Det kan f.eks. være i forbindelse med cykelløb i byområder, hvor politiet afspærrer områder med henblik på at forebygge, at der opstår farlige situationer i forhold til trafikken og publikum, i forbindelse med demonstrationer, der indebærer en risiko for sammenstød med moddemonstranter, eller fodboldkampe, der indebærer en risiko for sammenstød mellem tilhængere af de forskellige fodboldhold. Der kan endvidere være tale om, at politiet med henblik på at forebygge ulykker afspærrer farlige områder, f.eks. forfaldne bygninger eller kystområder med risiko for jordskred.

Nogle arrangementer kan erfaringsmæssigt udvikle sig til uroligheder, herunder visse fodboldkampe, og politiet foretager i forbindelse hermed undertiden visitation af publikum og undersøger tøj og genstande i de pågældendes besiddelse med henblik på at undersøge, om de pågældende er i besiddelse af farlige genstande. I forbindelse med arrangementer, der indebærer særlige sikkerhedsrisici for enkeltpersoner, f.eks. besøg af statsoverhoveder, etablerer politiet efter omstændigheder mere omfattende sikkerhedsforanstaltninger, herunder i sjældne tilfælde etablering af fuldstændig adgangskontrol til områder, der normalt er offentligt tilgængelige.

Sådanne foranstaltninger accepteres formentlig i almindelighed som et naturligt og nødvendigt led i politiets almindelige ordenshåndhævelse, og området ses ikke i litteraturen at have været genstand for nærmere overvejelser omkring spørgsmål om hjemmelsgrundlaget eller de nærmere betingelser for iværksættelse heraf. En forklaring herpå kan være, at der er tale om generelle foranstaltninger, der alene medfører begrænsede indgreb i borgernes bevægelsesfrihed og integritet. Det må antages, at hjemlen til iværksættelse af foranstaltningerne – på samme måde som indgreb over for enkelte borgere, jf. straks nedenfor – skal søges i retsplejelovens § 108.

Afspærring af områder og etablering af adgangskontrol til områder er – uanset der typisk er tale om generelle foranstaltninger rettet mod en ubestemt kreds af borgere – imidlertid i princippet indgreb over for borgerne, og kommissionen finder, at en kommende politilov bør indeholde en særlig bestemmelse om sådanne forbyggende foranstaltninger.

Kommissionen skal endvidere pege på, at det på baggrund af erfaringerne fra topmøderne i Göteborg og Genova i 2001 må antages, at der fremover kan komme øget fokus på, i hvilket omfang politiet i forbindelse med afholdelse af lignende arrangementer på dansk grund kan iværk-

sætte efter danske forhold mere omfattende forebyggende foranstaltninger. Også dette forhold taler med betydelig vægt for en udtrykkelig regulering af området.

Kommissionens forslag til en bestemmelse om politiets forebyggende foranstaltninger findes i lovudkastets § 4.

6.4.1.3. Politiets fareafværgende opgaver indebærer som nævnt, at politiet i situationer, hvor en fare for ordenen eller sikkerheden er aktualiseret, må søge at afværge denne.

Der kan f.eks. være tale om at afværge fare for ordensforstyrrelser som følge af gadeuorden, værtshusuorden, uanstændig adfærd, husspektakler, støjende adfærd, kollektive uroligheder eller tingsødelæggelser, hvor politiets opgave består i at neutralisere den eller de personer, der forstyrrer den offentlige orden, og genoprette almindelig orden på stedet.

Der kan endvidere være tale om at afværge fare for borgernes sikkerhed. Politiets opgaver går i den her foreliggende sammenhæng bl.a. ud på at værne borgerne mod at komme til skade f.eks. som følge af trafikulykker, faldefærdige bygninger, brand, kemikalieudslip fra virksomheder, eller i forbindelse med bombetrusler.

Med henblik på at varetage disse fareafværgende opgaver har politiet mulighed for at foretage forskellige indgreb over for borgerne. Indgreb foretages uden for strafferetsplejen, og valget af indgrebsmiddel afhænger af en konkret vurdering af den enkelte situation.

I praksis er det oftest udstedelse af påbud, legemsbesigtigelse, fratagelse af genstande samt frihedsberøvelse, der kommer på tale. Udstedelse af påbud har til formål at formå borgerne til frivilligt at afstå fra, ophøre med eller foretage en bestemt adfærd, der indebærer fare for forstyrrelser af den offentlige orden eller udgør en fare for sikkerheden. Stammer faren fra genstande, en person er i besiddelse af, f.eks. sirener, kanonslag eller farlige stoffer, kan fratagelse af disse genstande komme på tale, ligesom politiet med henblik herpå har mulighed for at foretage legemsbesigtigelse og undersøge tøj og genstande i den pågældendes besiddelse. Om nødvendigt kan der endvidere ske frihedsberøvelse, såfremt anvendelse af mindre indgribende midler ikke er tilstrækkelige til at afværge faren.

Det er i dag almindelig antaget, at en hjemmel til disse indgreb skal søges i retsplejelovens § 108, stk. 1, hvorefter politiet bl.a. har til opgave at ”opretholde sikkerhed, fred og orden”. I den juridiske litteratur har der imidlertid samtidig været stillet spørgsmålstegn ved, om det er i fuld overensstemmelse med legalitetsprincippet, at en hjemmel til fareafværgende indgreb over for borgerne kan søges i en generelt udformet opgavebeskrivelse for politiet.

Der kan nærmere om politiets indgreb uden for strafferetsplejen henvises til kapitel 4.4.2 ovenfor.

Kommissionen finder på denne baggrund, at der i en kommende politilov bør tilvejebringes en udtrykkelig hjemmel til, at politiet uden for strafferetsplejen kan foretage indgreb med henblik på at afværge fare for den offentlige orden eller enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed.

Kommissionen finder i den forbindelse, at der er behov for en mere generelt affattet hjemmel for politiets indgreb. Baggrunden herfor er, at fare for sikkerheden, freden og ordenen kan opstå i et utal af - både mere eller mindre forudsigelige - situationer, og det er næppe muligt i en lovbestemmelse at foretage en udtømmende og præcis opregning af de situationer, hvor det kan komme på tale at iværksætte sådanne indgreb.

Politikommisionens forslag til en bestemmelse på området findes i lovudkastets § 5. Den foreslåede bestemmelse tilsigter alene at præcisere gældende ret i de tilfælde, hvor retsplejelovens § 108 allerede i dag danner grundlag for indgreb over for borgerne. Efter den foreslåede bestemmelse har politiet til opgave at afværge fare for forstyrrelser af den offentlige orden samt fare for enkeltpersoners og den offentlige sikkerhed. Udtrykket ”fred” er ikke medtaget i bestemmelsen, da dette udtryk, som omfatter almene interesser af betydelig værdi, er dækket af udtrykkene orden og sikkerhed.

Kommissionen har i den forbindelse overvejet, i hvilket omfang den foreslåede bestemmelse bør regulere, hvilke indgreb politiet kan benytte sig af.

Som anført ovenfor er det i praksis oftest udstedelse af påbud, legemsbesigtigelse, undersøgelse af tøj og genstande i en persons besiddelse, fratagelse af genstande og frihedsberøvelse, der kan

komme på tale, og kommissionen finder det naturligt, at der medtages en udtrykkelig hjemmel til disse indgreb. En sådan løsning vil ikke alene stemme bedst overens med legalitetsprincippet, men vil samtidig også give mulighed for at beskrive udtrykkelige og mere præcise retningslinjer for politiets anvendelse af disse indgreb.

Kommissionen har overvejet, om man i lovteksten burde begrænse adgangen til frihedsberøvelse således, at frihedsberøvelse alene undtagelsesvist kan finde sted. Baggrunden herfor er, at frihedsberøvelse må anses for det mest indgribende middel, og at dette kan tale for at understrege, at frihedsberøvelse kun bør ske i særlige situationer.

Frihedsberøvelse kan imidlertid dække over en lang række af indgreb lige fra meget kortvarige frihedsberøvelser på stedet til indbringelse på stationen og anbringelse i venterum. Frihedsberøvelse af en person kan i den forbindelse dække over situationer, der vel knapt nok af den pågældende opfattes som frihedsberøvelse, f.eks. hvis politiet af hensyn til en persons sikkerhed kortvarigt tilbageholder den pågældende med henblik på at holde ham væk fra et farligt sted, f.eks. i forbindelse med tumulter under afholdelse af sportsarrangementer.

Endvidere indebærer det almindelige forvaltningsretlige proportionalitetsprincip, at muligheden for at frihedsberøve personer under alle omstændigheder er begrænset til situationer, hvor et sådant indgreb står i et rimeligt forhold til den fare, der søges afværget ved indgrebet. Hertil kommer, at politiet normalt kun må frihedsberøve personer, hvis andre og mindre indgribende midler er virkningsløse.

Politikommissionen finder på denne baggrund ikke behov for at fastsætte yderligere begrænsninger i muligheden for at foretage frihedsberøvelse af personer.

Dog bør der efter kommissionens opfattelse fastsættes udtrykkelige begrænsninger i varigheden af en frihedsberøvelse. Således foreslås en udtrykkelig regel om, at en frihedsberøvelse skal være så kortvarig som mulig og så vidt muligt ikke må udstrækkes ud over 6 timer.

Baggrunden herfor er, at frihedsberøvelse efter den foreslåede bestemmelse alene kan ske med henblik på at afværge fare for de i bestemmelsen nævnte politiretlige beskyttelsesinteresser (or-

den og sikkerhed). Frihedsberøvelse efter bestemmelsen kan således ikke ske med henblik på efterforskning eller iværksættelse af strafferetlige foranstaltninger, og behovet for en (fortsat) frihedsberøvelse vil dermed som udgangspunkt ophøre samtidig med, at den konkrete fare er afværget. Kommissionen forudsætter i den forbindelse, at der som udgangspunkt kun kan blive tale om at overskride fristen på 6 timer i forbindelse med aktioner med frihedsberøvelse af et større antal personer, hvor den tid, der vil medgå med transport til politistationen, registrering og identifikation af de frihedsberøvede, i praksis ikke vil gøre det muligt at overholde fristen.

Kommissionen finder, at det i den forbindelse kan overvejes at etablere en indberetningsordning, således at alle frihedsberøvelser, der udstrækkes ud over 6 timer, skal indberettes til en central myndighed.

I den foreslåede bestemmelse er det endvidere anført, at en frihedsberøvelse skal være så skånsom som mulig. Et krav om skånsomhed vil følge af almindelige forvaltningsretlige principper, og en frihedsberøvelse skal derfor gennemføres skånsomt, selvom udtrykket ikke var medtaget i bestemmelsen. I lyset af, at der er tale om et vidtgående indgreb, er det imidlertid fundet rigtigst at understrege kravet om skånsomhed i lovteksten.

Om betingelserne for frihedsberøvelse efter Den europæiske Menneskerettighedskonvention kan henvises til det anførte i kapitel 4.4.6.

Kommissionen finder endvidere, at bestemmelsen bør indeholde udtrykkelig hjemmel til, at politiet uden retskendelse kan skaffe sig adgang til ikke-frit tilgængeligt sted.

Kommissionen lægger i den forbindelse afgørende vægt på, at politiet i en række situationer umiddelbart kan have behov for at skaffe sig adgang til ikke-frit tilgængeligt sted med henblik på at afværge fare for ordensforstyrrelser eller fare for sikkerheden.

Det kan være i forbindelse med ulykker eller uheld på privat ejendom, f.eks. kemikalieudslip fra en virksomhed, gasudslip fra en lejlighed eller brud på vandrør i en beboelsesejendom. Er der ikke andre personer til stede, som på forsvarlig måde kan tage hånd om situationen, bør politiet kunne skaffe sig adgang til virksomheden eller hjemmet med henblik på at afværge faren eller

begrænse skaden. Det kan endvidere være i forbindelse med husspektakler, hvor politiet kan have behov for at skaffe sig adgang til private hjem i situationer, hvor der er frygt for, at nogen lider personlig overlast.

Kommissionen er opmærksom på, at hensynet til, at politiet kan skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted, skal afvejes over for væsentlige hensyn til privatlivets fred og boligens ukrænkelighed.

Kommissionen har derfor også overvejet, om man i lovteksten skulle begrænse adgangen til et ikke-frit tilgængeligt sted således, at politiet alene kan skaffe sig adgang i helt særlige situationer. I lyset af, i hvilke typer af situationer politiet kan have behov for at skaffe sig adgang til ikke-frit tilgængeligt sted, syntes det imidlertid at være mest rigtigt ikke at foretage en sådan begrænsning, hvorved adgangen ville få en teoretisk undtagelsespræget karakter, der ikke fuldt ud ville afspejle det praktiske liv.

Det skal herefter understreges, at en bestemmelse om adgang til ikke-frit tilgængeligt sted - som politiets øvrige indgreb - naturligvis er underlagt det almindelige forvaltningsretlige proportionalitetsprincip. Skaffer politiet sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted, skal dette indgreb derfor stå mål med den fare for sikkerheden eller ordensforstyrrelse, der i en given situation er tale om. I denne vurdering skal hensynet til privatlivets fred og boligens ukrænkelighed indgå med særlig vægt.

6.4.2. Forsamlinger

6.4.2.1. Politikommissionen har overvejet behovet for at medtage en særlig bestemmelse om politiets muligheder for at foretage indgreb over for forsamlinger og forsamlingsdeltagere i situationer, hvor forsamlingen eller enkelte deltagere er til fare for den offentlige orden eller enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed.

I modsætning til politiets opgaver i forbindelse med ordensforstyrrelser m.v. i øvrigt, jf. ovenfor, er politiets beføjelser i relation til forsamlinger for så vidt i dag udtrykkeligt reguleret i lovgiv-

ningen. Særlige regler om forsamlinger findes i dag i grundloven, politilovene fra 1863 og 1871 samt politivedtægterne.

Hovedbestemmelsen findes i grundlovens § 79, hvorefter der under visse betingelser er adgang til at forbyde forsamlinger under åben himmel. Spørgsmålet om politiets anvendelse af mindre indgribende midler end forbud er reguleret i bl.a. politilovene fra 1863 og 1871, hvorefter politiet bl.a. skal ”yde bistand til ordenens overholdelse”. Endvidere kan politiet efter normalpolitivedtægtens § 8 ved optog og møder på veje foreskrive ændring af tidspunktet, ruten og mødestedet, når det må anses for påkrævet af hensyn til færdslen. Det fremgår videre af bestemmelsen, at de anvisninger vedrørende ordenens overholdelse, som gives af politiet, skal iagttages. Der kan om disse bestemmelser nærmere henvises til kapitel 4.4.4 ovenfor.

Uanset, at området i dag er reguleret i lovgivningen, finder Politikommissionen, at en ny politilov bør indeholde særlige regler om politiets beføjelser i relation til forsamlinger.

En forsamling kan forbydes ved fare for den offentlige fred, og anvendelse af andre indgreb over for forsamlingen eller enkelte deltagere forudsætter en konkret og nærliggende fare for de øvrige politiretlige beskyttelsesinteresser - orden og sikkerhed. Indgreb over for forsamlinger eller enkelte forsamlingsdeltagere kan – med de begrænsninger, der følger af forsamlingsfriheden – således komme på tale ud fra de almindelige politiretlige beskyttelseshensyn, og kommissionen finder det på denne baggrund naturligt at medtage en særlig bestemmelse om forsamlinger i forlængelse af den foreslåede regulering i relation til orden og sikkerhed i øvrigt.

Endvidere findes nogle af de gældende regler om forsamlinger som nævnt i politilovene af 1863 og 1871, der såvel sprogligt som indholdsmæssigt er vanskeligt tilgængelige. En særlig bestemmelse om forsamlinger vil give mulighed for at modernisere disse regler.

Den gældende regulering findes som nævnt ovenfor spredt i en række retskilder, herunder grundloven, politilovene af 1863 og 1871 samt politivedtægterne, og at det må i øvrigt anses for hensigtsmæssigt, at regler om politiets beføjelser i relation til forsamlinger - ud over i grundloven - er samlet ét sted.

6.4.2.2. Politikommissionens forslag til bestemmelser om forsamlinger findes i lovudkastets § 6, der viderefører de gældende indgrebsmuligheder over for forsamlinger som sådan, og § 7, der regulerer politiets indgreb over for enkelte forsamlingsdeltagere.

I lovudkastets § 6 er medtaget bestemmelser, der i dag findes i grundloven. Kommissionen har fundet, at det - af hensyn til at gøre en bestemmelse om forsamlinger mest dækkende og af hensyn til samspillet med den øvrige regulering i bestemmelsen - vil være mest naturligt at medtage grundlovens bestemmelse om adgangen til at forbyde forsamlinger i forlængelse af bestemmelser om anvendelse af mindre indgribende midler end forbud. Den foreslåede bestemmelse indeholder herefter en udtømmende opregning af politiets indgrebsmuligheder over for forsamlinger.

Endvidere gengiver den foreslåede bestemmelse grundlovens bestemmelse om politiets ret til at overvære forsamlinger. Denne ret er så tæt knyttet til - og ofte en forudsætning for - politiets opgaver i relation til forsamlinger i øvrigt, at det efter kommissionens opfattelse vil være naturligt at medtage en bestemmelse herom i forbindelse med politiets beføjelser i øvrigt på området.

Som noget nyt foreslår kommissionen, at der fastsættes en bestemmelse om, at politiet har til opgave at beskytte borgernes ret til at forsamle sig. Den gældende regulering angår alene spørgsmålet om, under hvilke betingelser politiet kan gribe ind over for forsamlinger, og kommissionen finder, at man samtidig på den anden side bør understrege, at politiet også har til opgave at beskytte forsamlingsfriheden. Den foreslåede bestemmelse tager sigte på politiets forebyggende indsats og bistand i forbindelse med afholdelse af forsamlinger, f.eks. i hvilket omfang politiet skal stille personale og materiale til rådighed med henblik på at sikre et arrangements fredelige gennemførelse.

Politikommissionen har endvidere overvejet, i hvilket omfang den foreslåede bestemmelse bør indeholde regler om anmeldelse af forsamlinger. Efter normalpolitivedtægtens § 8 skal optog og møder på veje anmeldes ved personlig henvendelse til politiet senest 24 timer, før de skal finde sted.

Det er kommissionens opfattelse, at en kommende politilov i videst muligt omfang alene bør regulere politiets beføjelser i dets forhold over for borgerne.

Anmeldelsespligten retter sig mod arrangørerne af en forsamling, og det foreslås på denne baggrund, at anmeldelsespligten opretholdes i et regelsæt svarende til politivedtægterne. Det skal bemærkes, at de gældende politivedtægter forudsættes erstattet af en bekendtgørelse, jf. lovudkastets § 21.

Anmeldelsespligten er dog samtidig en vigtig forudsætning for politiets mulighed for at gøre brug af retten til at overvære en forsamling samt adgangen til at forbyde en forsamling, og kommissionen har derfor fundet, at der i den foreslåede bestemmelse bør medtages en henvisning til regler udstedt i medfør af § 21.

I overensstemmelse med grundlovens bestemmelse om, at politiet har ret til at overvære offentlige forsamlinger, er henvisningen affattet således, at ”offentlige forsamlinger” skal anmeldes til politiet i det omfang, det følger af regler i regler udstedt i medfør af § 21. Efter politivedtægterne gælder anmeldelsespligten som nævnt ”optog og møder på veje”, og anmeldelsespligten har dermed geografisk et mere snævert anvendelsesområde end grundlovens bestemmelse. Der er ikke med anvendelse af udtrykket ”offentlige forsamlinger” i henvisningen tilsigtet nogen ændring i anmeldelsespligtens omfang i forhold til de gældende regler i politivedtægterne.

Lovudkastets § 7 om indgreb over for enkelte forsamlingsdeltagere svarer - med de begrænsninger i indgrebsmulighederne, der følger af, at de pågældende befinder sig i en forsamling - til den foreslåede bestemmelse om orden og sikkerhed i lovudkastets § 5. Indgreb over for enkelte forsamlingsdeltagere kan således komme på tale, når der foreligger en konkret og nærliggende fare for ordenen eller sikkerheden. Rammerne for politiets indsats i forbindelse med forsamlinger er imidlertid snævrere end rammerne i forbindelse med orden og sikkerhed i øvrigt, idet der bl.a. fra forsamlinger ofte må accepteres visse gener, f.eks. råben, højroset sang og kortvarige færdselshindringer, som politiet ville kunne gribe ind over for, hvis de var forvoldt af enkeltpersoner eller af tilfældigt sammenstimlede personer.

6.4.3. Opløb

6.4.3.1. Politikommissionen har overvejet behovet for en særlig bestemmelse om opløb.

Politiets beføjelser i relation til opløb er i dag i et vist omfang reguleret af lovgivningen, der dels indeholder formelle regler om, at politiet skal advare mængden, før et opløb spredes med magt, dels en regel om politiets indgreb over for opløb.

Grundloven indeholder i § 80 en bestemmelse om opløb, hvorefter den væbnede magt, når den ikke angribes, kun må skride ind, efter at mængden tre gange i kongens og lovens navn forgæves er opfordret til at skilles (den såkaldte opløbsformular). Udtrykket ”den væbnede magt” antages i den overvejende del af teorien i dag at indebære, at opløbsformularen skal benyttes, før politiet anvender skydevåben. Bestemmelsen suppleres af politilovene af 1863 og 1871, der begge indeholder en bestemmelse om, at politiet, når opløb finder sted, med ”Magt (må) adskille Mængden, dog først efter at de Tilstedeværende tre Gange i Kongens og Lovens Navn forgjæves ere opfordrede til at adskilles”. Bestemmelserne omfatter anden magtanvendelse end anvendelse af skydevåben.

En bestemmelse om politiets indgreb findes i normalpolitivedtægtens § 7, stk. 1, der indeholder et forbud mod opløb på steder, hvor der er almindelig adgang. Politiet kan meddele personer, der opholder sig de nævnte steder, de påbud, ”som er påkrævede for at forebygge, at den offentlige orden forstyrres på denne måde.”

Der kan om gældende ret nærmere henvises til kapitel 4.4.5 ovenfor.

Politikommisionen finder, at der i en kommende politilov er behov for en særlig bestemmelse om opløb. Begrundelsen herfor er i vidt omfang den samme som anført ovenfor i relation til forsamlinger.

Indgreb over for opløb kan således komme på tale, når opløbet indebærer en konkret og nærliggende fare for de politiretlige beskyttelsesinteresser – sikkerhed, fred og orden. Kommissionen finder det derfor også på dette område naturligt at medtage en særlig bestemmelse om opløb i forlængelse af den foreslåede regulering i øvrigt.

Tilsvarende giver en særlig bestemmelse om opløb mulighed for at modernisere de gældende regler om opløb, som findes i politilovene af 1863 og 1871, ligesom en særlig bestemmelse giver

mulighed for - ud over bestemmelser i grundloven - at samle reglerne om politiets beføjelser i relation til opløb ét sted.

Hertil kommer, at en særlig bestemmelse om opløb vil give mulighed for en mere præcis og detaljeret regulering af politiets indsats over for opløb. Uden for de tilfælde, hvor politiet anvender magt, nævnes i gældende ret således udtrykkeligt alene muligheden for at give påbud, jf. normalpolitivedtægtens § 7.

Der kan i øvrigt henvises til, at opløsning af en forsamling teknisk medfører, at forsamlingen bliver til et opløb. Det vil derfor også af lovtekniske grunde være naturligt at medtage en særlig bestemmelse om opløb i en kommende politilov.

6.4.3.2. Politikommissionens forslag til en bestemmelse om opløb findes i lovudkastets § 8.

Der er med visse præciseringer tale om en videreførelse af den gældende regulering på området.

Efter normalpolitivedtægtens § 7, jf. § 3, stk. 1, kan politiet give påbud i forbindelse med opløb på steder, hvor der er "almindelig adgang". Grundlovens § 80 og politilovene indeholder ikke en sådan geografisk begrænsning i forbindelse med politiets anvendelse af magt. På denne baggrund indeholder hjemlen til at udstede påbud m.v. efter den foreslåede bestemmelse ikke de geografiske begrænsninger, som i dag findes i politivedtægtens § 7. Normalpolitivedtægtens formulering er i øvrigt næppe udtryk for en reel begrænsning af politiets beføjelser. Kan politiet anvende magt på steder, hvor der ikke er almindelig adgang, må politiet uanset normalpolitivedtægtens affattelse også på disse steder kunne anvende mindre indgribende midler så som påbud o.lign.

For så vidt angår opløbsformularen stilles der efter politilovene af 1863 og 1871 krav om, at politiet ved anvendelse af anden magt end den væbnede magt skal anvende formularen, også selv om politiet angribes. Efter grundlovens § 80 indebærer det forhold, at politiet angribes, at politiet kan anvende væbnet magt uden forinden at have benyttet opløbsformularen.

I overensstemmelse med, hvad der efter teorien er den gældende og mest hensigtsmæssige retstilstand, foreslås det, at politiet heller ikke ved anden form for magtanvendelse skal anvende opløbsformularen, hvis det angribes.

6.4.3.3. Den foreslåede bestemmelse omfatter opløb, der indebærer fare for forstyrrelser af den offentlige orden eller fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed. Sådanne opløb kan, da opløb udgøres af en flerhed af personer, medføre en kvalificeret fare for de nævnte beskyttelsesinteresser, men der bør alt andet lige ikke være forskel på, om politiet griber ind over for en eller flere deltagere i et opløb eller enkeltpersoner, der ikke deltager i et opløb. Politiets muligheder for at anvende indgreb efter den foreslåede bestemmelses stk. 2 og 3 svarer derfor til bestemmelsen om orden og sikkerhed i lovudkastets § 5. Politiet kan således benytte sig af de sædvanlige indgrebsmidler over for deltagere i et opløb, herunder udstedelse af påbud, legemsbesigtigelse, fratagelse af genstande og om nødvendigt frihedsberøvelse.

Efter bestemmelsen om orden og sikkerhed har politiet endvidere mulighed for uden retskendelse at skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted. I praksis vil der formentligt kun sjældent være tale om, at opløb finder sted på et område, hvor der ikke er almindelig adgang. Uanset, at behovet for en sådan hjemmel måske har en mere teoretisk karakter, finder kommissionen, at man ikke på forhånd bør afskære politiet fra at skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted med henblik på at gribe ind over for et opløb. Det kan f.eks. tænkes, at folk stimler sammen på et ikke-frit tilgængeligt sted, f.eks. i forbindelse med ulykker, ligesom der i visse tilfælde af opløb på offentligt tilgængelige steder kan være behov for, at politiet af polititaktiske årsager kan skaffe sig adgang til omliggende områder, herunder eventuelt også ikke-frit tilgængelige steder.

6.4.4. Særligt om børn, berusede samt syge og hjælpeløse

6.4.4.1. Det er Politikommissionens opfattelse, at der ved siden af en generel bestemmelse om orden og sikkerhed, jf. ovenfor, er behov for særlige bestemmelser om politiets indsats i relation til børn, berusede samt syge og hjælpeløse personer.

I retlig henseende adskiller politiets indgreb over for disse persongrupper sig ikke fra politiets indgreb i øvrigt. Indgreb over for børn, berusede samt syge og hjælpeløse finder - medmindre der

i særlovgivningen er særlig hjemmel hertil - i dag sted med hjemmel i retsplejelovens § 108 og forudsætter således en konkret og nærliggende fare for de politiretlige beskyttelsesinteresser ”sikkerhed, fred og orden”, ligesom politiets indgrebsmuligheder er begrænset af almindelige forvaltningsretlige principper, herunder proportionalitetsprincippet. Politiets indsats over for børn, berusede samt syge og hjælpeløse kunne derfor for så vidt være reguleret af den ovenfor nævnte generelle bestemmelse om orden og sikkerhed.

Når kommissionen imidlertid finder behov for særlige regler i relation til børn, berusede samt syge og hjælpeløse personer, hænger det sammen med, at den politimæssige indsats over for disse persongrupper ofte har en anden karakter, end når politiet griber ind over for andre persongrupper.

Politiets tiltag over for de nævnte persongrupper iværksættes således ofte af hensyn til de pågældende selv. Der kan f.eks. være tale om at bringe et barn ud af en faresituation og overgive barnet til forældremyndighedsindehaverne eller andre, der kan tage sig af barnet, at frihedsberøve en stærkt beruset person med henblik på hjemtransport, lægeundersøgelse eller detentionsanbringelse, eller at frihedsberøve en syg og hjælpeløs person med henblik på hjemtransport, rekvirering af lægehjælp eller etablering af kontakt til familie eller sociale myndigheder.

Særlige bestemmelser om denne persongruppe giver mulighed for at understrege denne hjælpefunktion, ligesom en mere præcis og udtrykkelig regulering af politiets indsats i disse tilfælde vil medvirke til at sikre, at politiet iværksætter de mest hensigtsmæssige tiltag.

I relation til berusede er der i øvrigt i Politikommissionens kommissorium udtrykkeligt peget på detentionsanbringelse som genstand for kommissionens overvejelser omkring en kommende politilovgivning.

Særligt i relation til børn kan der henvises til, at FNs børnekonvention i art. 37, lit. b, indeholder en bestemmelse om, at deltagerstaterne skal sikre, at intet barn ulovligt eller vilkårligt berøves sin frihed. Det følger videre af bestemmelsen, at bl.a. tilbageholdelse af et barn skal følge lovens forskrifter og kun må bruges som en sidste udvej og for det kortest mulige passende tidsrum. En særlig bestemmelse om børn vil medvirke til at sikre overholdelse af konventionens bestemmel-

ser, idet de omstændigheder, hvorunder der kan ske frihedsberøvelse af børn uden for strafferetsplejens former, hermed tydeliggøres og præciseres.

Hertil kommer, at der er tale om et område, der dækker en ikke uvæsentlig del af politiets virksomhed. Som anført i kapitel 4.3.3.6 ovenfor blev der i Politiets Journal og Døgnrapportsystem i 1999 registreret 9602 hændelser i relation til berusede, 4340 hændelser i relation til syge- og hjælpeløse, 1390 tvangsindlæggelser, 937 eftersøgninger af personer bortgået fra hjemmet eller institution, herunder 348 eftersøgninger af børn, samt 1108 hændelser i relation til børn registreret som andre undersøgelser.

6.4.4.2. Kommissionen har overvejet, hvorledes bestemmelser om de nævnte persongrupper nærmere bør afgrænses.

Kommissionen har i den forbindelse overvejet, hvorledes en bestemmelse om børn bør afgrænses for så vidt angår barnets alder og beskyttelsesinteressen i relation til børn.

Det foreslås, at bestemmelsen omfatter personer under myndighedsalderen. Efter forældremyndighedslovens § 1, jf. lov nr. 387 af 14. juni 1995, er den almindelige myndighedsalder 18 år, ligesom denne aldersgrænse afgrænser anvendelsesområdet for FNs børnekonvention og Europarådets Konvention om børns rettigheder. På denne baggrund har kommissionen fundet det naturligt, at der gælder en tilsvarende aldersgrænse i relation til den foreslåede bestemmelse, og udtrykket ”barn” i den foreslåede bestemmelse skal dermed forstås som omfattende personer under 18 år. Der foreslås ikke fastsat nogen nedre aldersgrænse.

Det foreslås endvidere, at beskyttelsesinteressen afgrænses således, at der skal foreligge en fare for barnets ”sikkerhed og sundhed”.

Udtrykket ”sikkerhed” er velkendt bl.a. fra retsplejelovens § 108 og skal forstås som sikkerheden mod at blive udsat for en ulykke eller en forbrydelse.

Udtrykket ”sundhed” er valgt på baggrund af overvejelserne i betænkning nr. 1212/1990 om de retlige rammer for indsatsen over for børn og unge. Efter § 123 i den tidligere bistandslov kunne

et barn anbringes uden for hjemmet, når en anbringelse var ”absolut påkrævet af hensyn til et barns velfærd”. I den nævnte betænkning er det - på baggrund af en udtalelse fra Dansk Sprognævn om den sproglige definition af begrebet ”velfærd” - foreslået, at begrebet ”velfærd” som kriterium for tvangsmæssige foranstaltninger erstattes af ”alvorlig skade på sundhed eller udvikling”. Om udtrykket ”velfærd” oplyste sprognævnet, at ordbogen behandler dette ord i en ret bred betydning om velvære og lykke med en henvisning til ”velgående”, men at det også er brugt specielt om gode økonomiske forhold, næsten synonymt med velstand. På den baggrund fandt sprognævnet, at det kunne være rimeligt at overveje at bruge mere entydige udtryk, f.eks. ”liv, helbred og udvikling”.

Udvalget om de retlige rammer for indsatsen over for børn og unge overvejede endvidere at anvende udtrykket ”helbred” i stedet for sundhed. Udvalget fandt imidlertid, at ”helbred” knyttede sig for snævert til fysiske og psykiske skader. Ved at vælge udtrykket ”sundhed” mente man at have fundet det ord, der bedst angiver, at det handler om barnets almentilstand, hvori helbredsmæssige forhold indgår.

Efter den nugældende regel i lov om social service § 42 kan anbringelse uden for hjemmet således alene ske, når der er ”åbenbar risiko for, at barnets eller den unges sundhed eller udvikling lider alvorlig skade på grund af 1) utilstrækkelig omsorg for eller behandling af barnet eller den unge, 2) vold eller andre alvorlige overgreb, 3) misbrugsproblemer, kriminell adfærd eller andre svære sociale vanskeligheder hos barnet eller den unge eller 4) andre adfærds- eller tilpasningsproblemer hos barnet eller den unge”.

Ved afgrænsningen af ”sundhed” i den foreslåede bestemmelse er det forudsat, at begrebet forstås i overensstemmelse med den forståelse af begrebet, der er beskrevet i den ovenfor nævnte betænkning.

I en politiretlig sammenhæng vil et indgreb herefter kunne foretages, hvis der foreligger en konkret og nærliggende fare for, at et barn vil lide sundhedsmæssig overlast, hvis politiet ikke umiddelbart griber ind. Om betingelserne er opfyldt vil således afhænge af en konkret vurdering, hvori bl.a. indgår barnets alder og udvikling samt det miljø eller de omstændigheder, det befinder sig i.

Det er således bl.a. forudsat, at politiet alene vil skulle gribe ind i situationer, hvor det ikke vil være tilstrækkeligt til afværgelse af faren at kontakte de sociale myndigheder.

For så vidt angår berusede er det kommissionens opfattelse, at en bestemmelse om berusede personer ikke kan begrænses til beruselse på grund af indtagelse af alkohol, men at også indtagelse af andre berusende eller bedøvende midler må sidestilles hermed.

Det afgørende for politiets indgreb bør således være personens tilstand, og ikke om denne tilstand er fremkommet alene ved indtagelse af alkohol.

Der kan i den forbindelse peges på, at detentionsanbringelse i praksis også iværksættes over for personer, der har indtaget euforiserende stoffer, medicin o.lign. eventuelt sammen med spiritus. I disse tilfælde vil det ofte være vanskeligt at vurdere, om den pågældendes tilstand skyldes indtagelse af alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler.

For så vidt angår syge og hjælpeløse er det afgørende, om de pågældende befinder sig i en tilstand, så de er ude af stand til at tage vare på sig selv. En sådan tilstand kan have sin oprindelse i mange forskellige forhold, f.eks. sindssygdom, fysisk sygdom, en ulykke, alderssvækkelse m.v., og kommissionen har på denne baggrund ikke i lovteksten nærmere præciseret udtrykket.

6.4.4.3. Politikommissionen finder, at der i de foreslåede bestemmelser bør tilvejebringes udtrykkelig hjemmel til indgreb, herunder navnlig en klar og udtrykkelig hjemmel til frihedsberøvelse. Begrundelsen herfor er den samme som i relation til den ovenfor i afsnit 6.4.1 omtalte generelt udformede bestemmelse, og der kan henvises hertil.

I forhold til den generelle bestemmelse om orden og sikkerhed foreslår kommissionen dog visse afvigelser i betingelserne for at gennemføre en frihedsberøvelse.

Kommissionen finder for det første ikke, at der for så vidt angår berusede samt syge og hjælpeløse bør lovfæstes en tidsfrist på 6 timer for en frihedsberøvelses udstrækning. For disse persongrupper indeholder de foreslåede bestemmelser således alene bestemmelser om, at en frihedsberøvelse skal være så kortvarig som mulig.

For så vidt angår berusede hænger dette sammen med, at detentionsanbringelse bør kunne oprettholdes, indtil den pågældende er nogenlunde ædru. Det vil således efter kommissionens opfattelse ikke være at tilgodesee den pågældendes interesser, hvis politiet automatisk efter en vis frist skulle løslade en person, uanset om den pågældende forsat var meget beruset. For så vidt angår syge og hjælpeløse er begrundelsen, at vanskeligheder med at identificere den pågældende, f.eks. en senil dement person bortgået fra en institution, kan medføre, at den pågældende må forblive i politiets varetægt i flere timer.

Kommissionen finder for det andet, at der bør gælde særlige regler for detentionsanbringelse af børn. Detentionsanbringelse indebærer normalt anbringelse i et videoovervåget aflåst mindre rum indrettet alene med en madras og et tæppe. Der bør efter kommissionens opfattelse udvises den største varsomhed med at udsætte – navnlig mindre – børn for denne anbringelsesform.

Kommissionen finder derfor, at børn under 12 år ikke bør kunne detentionsanbringes. Endvidere bør børn i alderen 12 til og med 14 år alene kunne detentionsanbringes, hvis anden anbringelse er sikkerhedsmæssig uforvarlig. Med henblik på at sikre, at barnet så hurtigt som sikkerhedsmæssigt forsvarligt hjemgives eller overgives til det sociale beredskab, foreslås det i den forbindelse, at en detentionsanbringelse i givet fald ikke må udstrækkes ud over 4 timer, medmindre vanskeligheder med at overgive barnet til andre, der på forsvarlig vis kan tage sig af dette, medfører, at det er nødvendigt at overskride fristen. Det foreslås endvidere, at politiet - ved enhver frihedsberøvelse af et beruset barn under 15 år samt ved detentionsanbringelse af et barn i alderen 15 til og med 17 år - skal forsøge at tage kontakt til andre personer, der på forsvarlig vis kan tage sig af barnet.

De ovenfor nævnte indgreb - udstedelse af påbud, fratagelse af genstande samt frihedsberøvelse - kan på samme måde som i den foreslåede generelle bestemmelse om orden og sikkerhed foretages med henblik på at afværge en konkret og nærliggende fare for de politiretlige beskyttelsesinteresser.

Politikommissionen finder, at politiet herudover som noget særligt i relation til børn, berusede samt syge- og hjælpeløse personer har behov for at anvende visse indgreb - legemsbesigtigelse, undersøgelse af tøj og genstande i en persons besiddelse samt at skaffe sig adgang til et ikke-frit

tilgængeligt sted - ikke alene med henblik på at afværge en konkret og nærliggende fare, men også med henblik på at vurdere, om en person omfattet af en af de omhandlede persongrupper er i fare og i givet fald, hvilken fare den pågældende befinder sig i.

Politiet kan ikke altid have vished for, om en person på et ikke-frit tilgængeligt sted befinder sig i en fare, f.eks. når politiet reagerer på grundlag af en anmeldelse. I relation til de omhandlede svage og udsatte persongrupper bør politiet i sådanne tilfælde have mulighed for at undersøge, om dette er tilfældet. Som eksempel kan nævnes, at politiet jævnligt modtager henvendelser fra personer, der i dagevis forgæves har forsøgt at komme kontakt med ældre slægtninge, og politiet kan i sådanne situationer have behov for at skaffe sig adgang til den pågældendes bolig med henblik på at undersøge, om beboeren er kommet til skade uden mulighed for at alarmere omverdenen. I visse tilfælde kan der endvidere være behov for at finde andet end personen selv, f.eks. kilden til, at et barn eller en beruset person er blevet forgiftet, med henblik på at kunne iværksætte den rette behandling.

Også legemsbesigtigelse og undersøgelse af tøj og genstande kan være nødvendigt for at vurdere den fare, den pågældende befinder sig i. Der kan således være behov for at undersøge, om et forgiftet barn eller svært beruset person er i besiddelse af (yderligere) farlige stoffer, om en sindssyg er i besiddelse af farlige genstande, eller undersøge en tilskadekommet person for skader o.lign.

Kommissionen finder derfor, at der bør tilvejebringes en udtrykkelig hjemmel for politiet til at skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted, foretage legemsbesigtigelse samt undersøge tøj og genstande som led i vurderingen af, om der skal iværksættes initiativer over for et barn, en beruset eller en syg og hjælpeløs person og i givet fald hvilke initiativer.

6.4.4.4. Kommissionen har i den forbindelse overvejet, om politiet bør være forpligtet til at gribe ind, når et barn, en beruset eller en syg og hjælpeløs træffes under forhold, der indebærer fare for den pågældende selv, eller under omstændigheder, hvor den pågældende er ude af stand til at tage vare på sig selv.

Der må normalt tillægges politiet en vis adgang til at skønne, om det i en given situation er hensigtsmæssigt at iværksætte et indgreb. Der kan f.eks. være tale om, at politiet efter en konkret vurdering afstår fra at gribe ind over for mindre ordensforstyrrelser med henblik på at undgå, at en situation optrappes. Endvidere må det normalt være op til politiet selv at prioritere indsatsen på de mangeartede og forskellige opgaver, som politiet varetager.

Efter kommissionens opfattelse kan disse hensyn imidlertid ikke tillægges vægt i tilfælde, hvor politiet - f.eks. i forbindelse med den almindelige patruljetjeneste eller efter anmeldelse - bliver bekendt med, at et barn, en beruset eller en syg og hjælpeløs person befinder sig i en faresituation. Kommissionen foreslår derfor, at der i disse tilfælde består en pligt for politiet til at gribe ind.

Det er dog samtidig kommissionens opfattelse, at politiet ikke bør være forpligtet til at udøve egentlig opsøgende virksomhed på området. En sådan forpligtelse vil således indebære et for vidtgående indgreb i politiets prioritering af dets ressourcer. Der kan endvidere henvises til, at politiets opgaver i relation til de omhandlede persongrupper er subsidiære i forhold til forældremyndighedsindehavere, sundhedsmyndigheder eller de sociale myndigheder, og at politiets indgreb over for sådanne personer således i givet fald alene vil have karakter af en foreløbig foranstaltning.

Politikommisionens forslag til bestemmelser om børn, berusede samt syge og hjælpeløse findes i lovudkastets §§ 9-11.

6.4.4.5. Kommissionen er bekendt med, at Folketinget den 20. april 1999 behandlede et forslag til folketingsbeslutning om anbringelse af personer til afrusning (1998/1 BSF 132). Efter forslaget pålægges det regeringen at ”fremlægge en plan for, hvorledes detentionsanbringelser i videst muligt omfang afskaffes og erstattes af afrusning i hospitalsregi eller på institutioner, hvor man har forstand på afrusning og kan skønne, om den berusede er motiveret for behandling.”

Der var under debatten i Folketinget generel enighed om, at der var behov for at undersøge mulighederne for alternativ anbringelse af visse af de personer, der i dag anbringes i detention.

Regeringens alkoholpolitiske kontaktudvalg har på et møde den 27. juni 2000 konkluderet, at der på baggrund af de foreliggende oplysninger om de detentionsanbragtes personlige forhold ikke aktuelt var grundlag for at anbefale væsentlige ændringer i den bestående ordning. Udvalget opfordrede til, at der som led i en gennemgang af forebyggelses- og behandlingsindsatsen på alkoholområdet blev foretaget en nærmere undersøgelse af de detentionsanbragte bl.a. med henblik på at afdække behovet for alkoholbehandlingstilbud. I overensstemmelse hermed er detentionsspørgsmålet indgået som en del af en udredning af indsatsen på alkoholbehandlingsområdet, som gennemføres i et samarbejde mellem Amtsrådsforeningen og Sundhedsministeriet.

Sundhedsministeriet har oplyst, at arbejdsgruppen bag dette udredningsarbejde skal aflevere midtvejsstatus sommeren 2001 og endelig afrapportering sommeren 2002. Sundhedsministeriet har samtidig oplyst, at egentlige anbefalinger for organiseringen af afrusningsopgaven først forventes i forbindelse med den endelige afrapportering.

Bestemmelsens affattelse må overvejes på ny, når overvejelserne på området er afsluttet.

6.5. BESTEMMELSER OM POLITIETS ANVENDELSE AF MAGT

6.5.1. Politikommissionen har overvejet behovet for at fastsætte særlige regler om politiets magtanvendelse.

Der findes ikke i dag lovregler, der tager særligt sigte på at regulere politiets magtanvendelse, og det kan give anledning til tvivl, på hvilket retligt grundlag politiets magtanvendelse i konkrete situationer skal vurderes.

Efter retsplejelovens § 108 er politiet tillagt visse opgaver, som ikke kan varetages uden lejlighedsvis anvendelse af magt, men der anføres ikke i den forbindelse noget om midlerne til eller betingelserne for denne magtanvendelse.

Skal det i forbindelse med en konkret sag vurderes, om politiets magtanvendelse har været berettiget, tages der undertiden udgangspunkt i nødværgereglerne i straffelovens § 13. Denne bestemmelse dækker normalt forekommende magtanvendelsessituationer, nemlig afværgelse af et

ulovligt angreb, gennemførelse af en offentlig myndigheds beslutning og efter omstændighederne afværgelse af en truende ulykke.

For visse straffeprocessuelle indgreb findes der i retsplejeloven regler, som regulerer politiets magtanvendelse. F.eks. skal en anholdelse efter retsplejelovens § 758 foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader, og det følger heraf, at politiets magtanvendelse ikke må gå ud over, hvad der er nødvendigt for at gennemtvinge selve pågribelsen.

Det må imidlertid antages, at en hjemmel for politiets magtanvendelse – alt efter omstændighederne ved den konkrete magtanvendelse – tillige kan søges i andre retskilder. Et andet hjemmelsgrundlag vil formentlig navnlig kunne komme på tale, hvor politiet anvender magt med henblik på andet end afværgelse af et ulovligt angreb eller gennemførelse af en offentlig myndigheds beslutning, f.eks. hvis politiet bryder en dør ned med henblik på at finde en savnet person.

Som muligt hjemmelsgrundlag kan der i den forbindelse peges på en almindelig ”generalfuld-magt” hvilende på retsplejelovens § 108 eller sædvaneret.

Det manglende klare hjemmelsgrundlag for politiets magtanvendelse har i teorien givet anledning til diskussion af, hvor en hjemmel til magtanvendelse skal søges.

Der kan nærmere om gældende ret henvises til kapitel 4.5 ovenfor.

Det er kommissionens opfattelse, at det gældende retlige grundlag - uanset dettes uklarhed - i det store og hele hidtil har udgjort en almindeligt accepteret ramme for politiets magtanvendelse. Det er dog i den forbindelse af væsentlig betydning, at politiets adgang til at anvende magt er nærmere reguleret i administrative forskrifter, herunder forskrifter om anvendelse af skydevåben, stav og hund.

I lyset af, at politiet som udgangspunkt har monopol på magtanvendelse og den forholdsvis hyppige magtanvendelse, der naturligt må følge heraf, må man imidlertid naturligt stille det spørgs-

mål, om det gældende retlige grundlag udgør en tilstrækkelig regulering af politiets magtanvendelse.

Det er kommissionens opfattelse, at der bør fastsættes særlige regler om politiets magtanvendelse. Kommissionen finder i den forbindelse, at allerede det forhold, at magtanvendelse efter omstændigheder kan indebære vidtgående indgreb i borgernes integritet, med betydelig vægt taler for, at de væsentlige og grundlæggende principper for politiets magtanvendelse reguleres direkte af lovgivningsmagten.

Endvidere indebærer politiets rolle som magtudøvende myndighed, at politiet ofte må gribe til magtanvendelse i konfliktsituationer. Der kan efter omstændighederne være tale om følelseladede og tilspidsede situationer med den heraf følgende risiko for, at politiets magtanvendelse af de berørte borgere opfattes som utidig indblanding.

Det forekommer da også, at politiets magtanvendelse i konkrete sager bliver genstand for offentlig debat og kritik, ligesom statsadvokaterne ind i mellem modtager klager over politiets magtanvendelse i konkrete situationer.

Søger den enkelte borger at udfinde de lovmæssige grænser for politiets magtanvendelse, må de gældende lovregler anses for svært tilgængelige. Særlige regler må således antages at medvirke til at skabe større klarhed om politiets magtanvendelse og herunder øge borgernes muligheder for at vurdere, om grænserne for magtanvendelse i konkrete situationer er overskredet.

Der kan i øvrigt være anledning til at bemærke, at magtanvendelse alene indgår som et delelement i politiets virksomhed i forbindelse med at værne om de politiretlige beskyttelsesinteresser. Det vil derfor være naturligt i en politilov at medtage bestemmelser om politiets magtanvendelse i sammenhæng med den øvrige regulering af politiets virksomhed.

6.5.2. Kommissionen har dernæst overvejet, om en regulering af politiets magtanvendelse bør indeholde mere detaljerede regler om politiets anvendelse af enkelte magtmidler, eller om der alene bør foreslås en mere generelt holdt regulering på samme måde som i f.eks. Norge, Sverige og Finland.

Kommissionen finder, at en regulering bør indeholde to led.

For det første bør der fastsættes generelle principper for politiets magtanvendelse. Disse regler bør omfatte al politiets magtanvendelse, herunder både magtanvendelse over for personer og magtanvendelse, der retter sig mod ting, f.eks. nedbrydning af en dør, skud mod et bildæk i den hensigt at bringe køretøjet til standsning m.v.

For det andet bør der fastsættes supplerende mere detaljerede regler for anvendelse af de mest indgribende magtmidler - dvs. skydevåben, stav, hund og tåregas - over for personer.

Det vil efter kommissionens opfattelse ikke være ønskeligt at søge at foretage en detaljeret regulering af alle de situationer, hvor magtanvendelse kan komme på tale. Det vil næppe være muligt at udarbejde en udtømmende opregning af disse situationer, og et forsøg herpå vil indebære den risiko, at politiet bliver stillet over for situationer, der ikke er dækket af reguleringen, men hvor politiet utvivlsomt burde have grebet ind. Meget detaljerede regler kan endvidere indebære en risiko for, at den enkelte polititjenestemand bliver i tvivl om, hvorvidt der kan gribes ind i en situation, hvor øjeblikkelig indskriden er nødvendig.

Spørgsmålet om, hvorvidt politiet i konkrete situationer bør gribe til magtanvendelse, beror desuden på en vurdering af en række faktiske omstændigheder, herunder bl.a. de involverede personers fysik og sindstilstand. Regler om politiets magtanvendelse bør derfor ikke blive så detaljerede, at der ikke fremover levnes plads til politiets skøn.

En detaljeret regulering af alle de situationer, hvor magtanvendelse kan komme på tale, vil endvidere indebære en risiko for, at tiden løber fra reguleringen.

Med fastsættelse af generelle principper for al politiets magtanvendelse og supplerende mere detaljerede regler for de mest indgribende magtmidler finder kommissionen, at man kan opnå en balance mellem på den ene side hensynet til, at politiet i alle relevante situationer på baggrund af et politimæssig skøn kan gribe ind med de nødvendige midler, og på den anden side hensynet til klarheden i lovgrundlaget og forudsigelighed i politiets magtanvendelse.

Der tages med reguleringen højde for, at der med tiden eventuelt vil kunne blive tale om at indføre nye magtmidler, idet disse vil være reguleret af de foreslåede generelle principper og således vil kunne tages i brug, uden at dette nødvendigvis forudsætter lovgivningsinitiativer. Om der i givet fald bør fastsættes særlige regler for et eventuelt nyt magtmiddel på linje med reglerne om skydevåben, hund, stav og tåregas, vil bero på politiske overvejelser.

6.5.3. Politikommissionens forslag til bestemmelser om politiets magtanvendelse findes i lovudkastets §§ 12-19.

For så vidt angår de foreslåede generelle principper for politiets magtanvendelse (lovudkastets § 14) understreges det, at politiets magtanvendelse skal være nødvendig, forsvarlig, så skånsom, som omstændighederne tillader, samt proportional i forhold til de interesser, der søges beskyttet med magtanvendelsen. Kommissionen foreslår i den forbindelse, at der fastsættes en udtrykkelig bestemmelse om, at det skal indgå i forsvarlighedsvurderingen, om magtanvendelse indebærer risiko for, at udenforstående kan komme til skade. Der er efter kommissionens opfattelse tale om en videreførelse af de principper, der i dag gælder for politiets magtanvendelse – uanset hvor grundlaget for magtanvendelsen må søges.

De foreslåede særlige bestemmelser om skydevåben, stav og hund (lovudkastets §§ 15-17) bygger på Rigspolitechefens kundgørelser om disse magtmidler og er i vidt omfang en videreførelse - og til en vis grad en sammenskrivning og sproglig tilretning - af de centrale bestemmelser heri. Bestemmelsen om gas (lovudkastets § 18) er ny.

I forhold til den gældende administrative regulering af anvendelse af skydevåben, stav og hund foreslås dog gennemført visse indholdsmæssige ændringer.

Bl.a. er der i de foreslåede bestemmelser udtrykkelig hjemmel til, at politiet kan anvende magt over for en person af hensyn til den pågældende selv (nødhjælpstilfælde). De gældende kundgørelser regulerer ikke udtrykkeligt sådanne situationer, men det kan ikke antages at have været hensigten at afskære politiet fra at anvende magt i nødhjælpsøjemed, og politiet anvender da også jævnligt magt i sådanne situationer. Der er derfor alene tale om en præcisering af, at magtanvendelse kan finde sted i nødhjælpsøjemed.

Kommissionen har endvidere fundet, at betingelserne for, hvornår politiet kan benytte stav og hund i situationer, hvor politiet mødes med passiv modstand, bør skærpes/præciseres.

Spørgsmålet om magtanvendelse over for passiv modstand kan være aktuelt i en række situationer. Passiv modstand omfatter f.eks. situationer, hvor en anholdt, der ønskes ført væk, ikke følger med, men forholder sig passiv, og hvor en større menneskemængde stimler sammen på offentlige veje m.v. og ikke fjerner sig trods politiets påbud herom. Passiv modstand omfatter også situationer, hvor en anholdt forsøger at undvige ved f.eks. at løbe fra stedet, i det omfang den anholdte ikke i den forbindelse slår eller river sig fri fra en polititjenestemand. Politiets indsats over for passiv modstand som led i længerevarende faglige konflikter og politiske aktioner af forskelligt indhold, f.eks. fysisk blokade af virksomheder, ”besættelse” af byggepladser m.v., har gennem årene givet anledning til debat. I de senere år har dette f.eks. været tilfældet i forbindelse med Ribus-konflikten i Esbjerg, hvor passiv modstand af de aktionerende blev brugt som et af flere kampmidler.

Efter kundgørelse II, nr. 37, § 2, stk. 1, nr. 5, kan stav i dag bruges mod passiv modstand, når det skønnes nødvendigt for at sikre gennemførelsen af en ordre, hvis øjeblikkelige efterkommelse er påkrævet, mens hund efter kundgørelse II, nr. 40, § 5, stk. 1, kan bruges mod passiv modstand, hvis det sker for at sikre gennemførelse af politiets lovlige påbud.

Det er kommissionens opfattelse, at der kun under skærpede betingelser bør være adgang til at anvende stav og hund over for passiv modstand. Kommissionen finder således, at det mod passiv modstand kun under visse betingelser vil være forsvarligt at bruge stav og hund. Kommissionen foreslår, at stav og hund i disse tilfælde alene kan anvendes med henblik på gennemførelse af uopsættelige tjenestehandlinger, og kun når andre og mindre indgribende midler skønnes åbenbart uegnede. Bestemmelserne herom vil i praksis medføre, at politiet først og fremmest skal overveje at anvende gas i situationer, hvor en større menneskemængde alene yder passiv modstand.

I den gældende kundgørelse om stav findes i § 2, nr. 3, en bestemmelse, hvorefter politiet kan anvende stav med henblik på at gennemføre anholdelse af ”farlige lovovertrædere”.

Efter kommissionens opfattelse bør denne bestemmelse ikke opretholdes. Kommissionen finder således, at politiet ikke bør være fuldstændig afskåret fra efter omstændighederne - og eventuelt som sidste udvej - at anvende stav med henblik på at pågribe en ikke-farlig person, f.eks. hvis den pågældende gør modstand ved at holde fast i genstande eller andre personer. Det skal i den forbindelse bemærkes, at stav i sådanne situationer kan være et mere lempeligt middel end de fysiske greb, der måtte være nødvendige for at få personen til at give slip.

6.5.4. En række bestemmelser i de nævnte kundgørelser er ikke medtaget i de foreslåede lovbestemmelser, f.eks. regler om anvendelse af stav og hund under kommando og bestemmelser om indberetning. Der vil derfor også fremover være behov for en supplerende administrativ regulering. Endvidere kan der være behov for at fastsætte andre uddybende regler eller regler om anvendelse af andre magtmidler. Der i er lovudkastets § 19 givet hjemmel hertil.

Det bør efter kommissionens opfattelse i den forbindelse overvejes fremover at fastsætte sådanne regler i bekendtgørelsesform.

6.6. ANDRE SPØRGSMÅL

6.6.1. Sanktioner

Politikommisionen har overvejet, om der i loven bør indsættes bestemmelser om sanktioner i tilfælde, hvor en borger ikke frivilligt efterkommer politiets påbud efter de foreslåede bestemmelser herom. Det er kommissionens opfattelse, at der ikke er behov for særlige regler herom.

Det kan anføres, at det for så vidt er usædvanligt, at manglende efterkommelse af en offentlig myndigheds påbud ikke kan straffes med bøde m.v.

De handlinger, som politiet efter de foreslåede bestemmelser kan gribe ind over for, er imidlertid som alt overvejende hovedregel strafsanktioneret efter andre regler, herunder navnlig regler i normalpolitivedtægten. Endvidere har udstedelse af påbud efter loven navnlig den funktion, at et påbud - hvis dette ikke efterkommes - kan danne grundlag for iværksættelse af mere indgribende midler og eventuelt udførelse af selvhjælpshandlinger.

Der kan endvidere henvises til, at den foreslåede regulering retter sig mod politiet, samt at manglende efterkommelse af politiets påbud efter retsplejelovens § 108 ikke i dag kan sanktioneres med straf.

Politikommisionen har endvidere ikke fundet anledning til at foreslå regler om sanktioner i tilfælde, hvor en polititjenestemand overtræder loven. De gældende sanktionsmuligheder på området, herunder det almindelige disciplinære system i anledning af tjenesteforseelser og bestemmelserne i straffeloven, er efter kommissionens opfattelse fuldt ud tilstrækkelige.

6.6.2. Erstatning i anledning af politiets indgreb

Der har i kommissionen været rejst spørgsmål om adgangen til domstolsprøvelse i forbindelse med erstatningskrav, der rejses over for politiet som følge af politiets indgreb eller andre dispositioner efter de foreslåede bestemmelser i politiloven.

Der kan f.eks. være tale om krav om erstatning som følge af uberettiget eller for langvarig frihedsberøvelse efter bestemmelserne om detentionsanbringelse eller de øvrige bestemmelser i lovudkastet, der giver mulighed for frihedsberøvelse, uberettiget visitation eller personskade i forbindelse med politimæssige indgreb. Der kan endvidere opstå spørgsmål om erstatning for tingskade i forbindelse med de nævnte indgreb, herunder f.eks. også i forbindelse med politiets fratagelse og opbevaring af genstande m.v. I de sidstnævnte tilfælde kan erstatningskravet tilkomme enten den person, der har været udsat for det politimæssige indgreb, eller en udenforstående tredjemand som ejer af de pågældende genstande.

Sådanne erstatningskrav vurderes i dag på grundlag af dansk rets almindelige erstatningsregler, således at der ydes erstatning, hvis politiet har handlet culpøst.

Rigspolicefen træffer afgørelse om erstatningskrav i sager, hvor kravet udgør mere end 5.000 kr., mens sager om mindre beløb afgøres af de lokale politimestre. Rigspolicefen har oplyst, at man ved afgørelse af spørgsmål om erstatning anlægger en for politiet streng culpavurdering. Afgørelser truffet af Rigspolicefen eller de lokale politimestre kan påklages til Justitsministe-

riet. Bestemmelser herom er fastsat i Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 20. juni 1989 om politiets behandling af visse erstatningssager.

Domstolsprøvelse af lovligheden af frihedsberøvelse uden for strafferetsplejen, der ikke er besluttet af en dømmende myndighed, kan ske efter regler i retsplejelovens §§ 468-475 (kapitel 43 a). Hvis den, der er administrativt frihedsberøvet, begærer lovligheden af frihedsberøvelsen prøvet af retten, skal den myndighed, som har besluttet frihedsberøvelsen eller nægtet at ophæve den, inden 5 dage forelægge sagen for byretten, jf. § 469. Byretten kan under sagen på begæring pådømme krav om erstatning i anledning af frihedsberøvelsen. Retten beskikker en advokat til at varetage den frihedsberøvedes tarv. Om salær og godtgørelsen til den beskikkede advokat gælder reglerne om fri proces.

Spørgsmålet om lovligheden af andre indgreb end frihedsberøvelse samt krav om erstatning som følge af sådanne indgreb behandles af domstolene efter retsplejelovens almindelige regler om civile sager, dvs. ved indlevering af stævning til retten.

Spørgsmål om erstatning i anledning af indgreb, som politiet iværksætter som led i strafferetlig forfølgning, afgøres efter reglerne i retsplejelovens kapitel 93 a hovedsageligt på grundlag af bestemmelser om objektivt ansvar. Det objektive ansvarsgrundlag omfatter efter retsplejelovens § 1018 a krav om erstatning for uberettiget anholdelse eller varetægtsfængsling og efter § 1018 b krav om erstatning for andre straffeprocessuelle indgreb over for en sigtet. Erstatning ydes efter lovens § 1018 a, stk. 1, 2. pkt., for økonomisk skade samt for lidelse, tort, ulempe og forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold. Efter lovens § 1018 c kan erstatning ydes, hvis det findes rimeligt, når der over for en person, der ikke har været sigtet, har været iværksat indgreb som led i strafferetlig forfølgning. Endvidere indeholder § 1018 h en bestemmelse om, at erstatningskrav, der på grundlag af dansk rets almindelige erstatningsregler rejses af sigtede, domfældte eller andre i anledning af strafferetlig forfølgning, på begæring behandles efter reglerne i kapitel 93 a.

Afgørelse om krav om erstatning træffes af statsadvokaterne eller efter omstændighederne af Rigsadvokaten eller Justitsministeriet, jf. retsplejelovens § 1018 e. Efter lovens § 1018 f skal myndighederne efter begæring indbringe ikke imødekomne erstatningskrav for domstolene, ligesom den erstatningssøgende kan få beskikket en advokat.

Der er i kommissionen rejst spørgsmål om, hvorvidt personer, der rejser krav om erstatning som følge af politiets indgreb uden for strafferetsplejen, bør have adgang til at få prøvet kravene ved domstolene i lighed med den ordning, der gælder inden for strafferetsplejen.

Et flertal i Politikommissionen finder, at det rejste spørgsmål ikke er omfattet af kommissionens kommissorium, og at en behandling af spørgsmålet - der efter flertallets opfattelse bl.a. forudsætter en nærmere analyse af virkningerne af ændrede regler på området - i givet fald i øvrigt bør foretages i et andet regi. Man finder derfor ikke grundlag for at tage nærmere stilling til spørgsmålet.

Medlem af kommissionen professor, dr. jur. Eva Smith, og medlem af det nedsatte underudvalg, Politilovsudvalget, Gorm Toftegaard Nielsen, er ikke enig i flertallets opfattelse og har ønsket at afgive følgende udtalelse.

”Vi finder, at det i dag er et naturligt led i udarbejdelsen af en politilov at tage stilling til adgangen til domstolsprøvelse for tab, en borger har lidt ved politiets handlinger inden for lovens område.

Borgeren indgiver efter retsplejelovens kapitel 93 a sit krav til statsadvokaten. Hvis anklagemyndigheden giver afslag, kan borgeren begære kravet indbragt for retten. På borgerens begæring beskikkes en advokat for ham.

Hvis indgrebet falder uden for straffeprocessen, er der tale om en civil sag, hvor borgeren selv må opsøge en advokat. Advokatens salær og retsafgifter må borgeren selv udrede, og det er langt fra sikkert, at beløbet fuldt ud dækkes, selv om borgeren vinder sagen. Det er en almindelig advokatvurdering, at det ikke svarer sig at anlægge sag for beløb under ca. 10.000 kr., jf. småsagsudvalgets bet. 1341/1997, s. 164. De krav, der her er tale om, vil typisk være (langt) under 10.000 kr., og borgeren er således i princippet uden mulighed for at få dækket tabet med den nuværende ordning, medmindre hans krav imødekommes af politiet.

Vi finder, at den borger, der påstår at have lidt et tab ved politiets indgreb efter politiloven, ikke bør henvises til at rejse civil sag mod det offentlige. Borgeren bør ligestilles med den, der har lidt et tilsvarende tab ved politiets indgreb inden for strafferetsplejen. Principielt bør denne fordel indrømmes, fordi politiet ved politiloven er tillagt beføjelse til mere indgribende foranstaltninger, end nogen anden forvaltningsmyndighed kan foretage. Dette er naturligt begrundet i, at politiet (sammen med militæret) er den eneste myndighed i staten, som er udstyret med fysisk magt. Politiet kan således i yderste fald være berettiget til at dræbe en borger, f.eks. en gidseltager. Som modstykke til disse betydelige magtbeføjelser bør en borger have en rimelig praktikabel mulighed for domstolsprøvelse, såfremt han lider økonomisk tab i forbindelse med en politiforretning. At henvise borgeren til at anlægge civil sag er oftest ensbetydende med at fratage ham en reel mulighed for domstolsprøvelse. I hvert fald vil han ofte

være helt afhængig af, om det offentlige vil give ham fri proces. For borgeren kan det i nogle tilfælde være uden betydning, om et indgreb foretages i eller uden for straffeprocessen. Hvis politiet under eftersøgning af en undvegen varetægtsfængslet tror, at han opholder sig i en bestemt lejlighed, og sprænger døren ind til denne, kan beboeren begære sit erstatningskrav prøvet efter retsplejelovens kap. 93 a. Hvis sprængningen sker for at finde en undvegen afsoner, skal beboeren i dag selv anlægge civil sag.

Når politiet er i aktion, vil det som nævnt ovenfor i kapitel 4.4.1 undertiden afhænge af et skøn, om der skal rejses sigtelse og altså skrives ind efter straffeprocessens regler, eller om der skal foretages indgreb efter politiloven. I dette skøn kan indgå polititaktiske hensyn. Det er både rimeligt og nødvendigt at give politiet en sådan skønsmargin, men det er næppe rimeligt at lade dette skøn være afgørende for, om borgeren kan begære sit erstatningskrav på dømt, eller om han selv skal anlægge civil sag.

Endvidere er det efter den praksis, der i dag følges, ofte vanskeligt at se, om et erstatningskrav skal henføres til straffeprocessen eller anses for at falde uden for denne. Rigspolicechefen har for Politilovsudvalget udarbejdet en liste over ikke-straftprocessuelle erstatningssager i 1998-2000. Det fremgår af denne liste, at hvis politiet sender en hund efter en formodet undløben gerningsmand, der viser sig at være helt uden relation til gerningen, og hunden bider denne helt sagesløse borger i benet, anses dette for et indgreb uden for strafferetsplejen. Tilsvarende da politiet lagde håndjern på en anholdt og herunder kom til at ridse den bil, anholdte tilfældigvis blev holdt op imod. I Rigspolicechefens liste findes adskillige lignende eksempler, hvilket tyder på, at adskillige erstatningskrav, som reelt skyldes politiets arbejde som led i strafefølgning, behandles efter de for borgerne besværligere og mere omkostningskrævende regler om erstatningskrav uden for strafferetsplejen.

Rent praktisk forekommer det u hensigtsmæssigt at behandle de her nævnte erstatningssager som civile sager. Behandlingen af kap. 93 a-sagerne er både billigere og hurtigere, end en tilsvarende civil sagsbehandling ville være. Det skyldes, dels at anklagemyndighedens jurister er fortrolige med straffeprocessen, men ikke har ekspertise til at føre civile sager med forudgående skriftveksling mv. Det offentlige vil således skulle møde ved Kammeradvokaten. Desuden er de civilprocessuelle regler ikke hensigtsmæssige i sager om småkrav, som de fleste af de her nævnte sager vedrører. Nogle vil måske indvende, at en proces som den her foreslåede vil føre til for mange domstolssager. Imidlertid har Rigspolicechefen oplyst, at langt de fleste erstatningskrav imødekommes. Forslaget vil ikke ændre denne praksis. Det er kun, når politiet har givet afslag, der vil være brug for domstolene. Det kan tilføjes, at den erstatningsøgende, der får beskikket en advokat, typisk bør pålægges at betale udgifterne til advokatens salær, hvis der ikke var tilstrækkeligt grundlag for at indbringe kravet for domstolene.

For fuldstændighedens skyld bemærkes, at vores forslag om, at den erstatningsøgende kan begære sit krav indbragt for domstolene, kan medføre en ændring vedrørende prøvelsen af frihedsberøvelser foretaget efter politiloven. Uden nogen ændring skal disse spørgsmål afgøres under en civil sag efter retsplejelovens kap. 43 a. Her skal den frihedsberøvede ikke selv anlægge sag, men blot begære spørgsmålet indbragt for domstolene. Det offentlige møder typisk ved en privat advokat. Denne procesform er naturlig, hvor den ansvarlige offentlige myndighed er uden procesekspertise. Det forekommer nærliggende at lade vores forslag omfatte også disse sager, således at de behandles i strafferetsplejens former. Denne behandling forekommer retssikkerhedsmæssigt fuldt så sikker som kap. 43 a-prøvelsen og indebærer, at

politiet kan møde ved dets egne jurister. Ændringen medfører bl.a., at 5-dages fristen i kap. 43 a for indbringelse af sager om frihedsberøvelse ikke omfatter frihedsberøvelser efter politiloven. Den korte frist skyldes imidlertid, at kap. 43 a-prøvelsen ofte vedrører aktuelle frihedsberøvelser. Frihedsberøvelser efter politiloven vil altid være ophørt inden en eventuel domstolsprøvelse. Det er derfor ikke grund til at opretholde 5-dages fristen.

Ved behandlingen af de nævnte erstatningssager bør ikke medvirke domsmænd, da disse i dansk ret kun anvendes inden for strafferetsplejen.”

Eva Smiths og Gorm Toftegaard Nielsens forslag til bestemmelser på området er medtaget i kapitel 7.

KAPITEL 7. UDKAST TIL LOV OM POLITIETS VIRKSOMHED (POLITILOVEN)

Kapitel I. Poli­tiets formål og virke

§ 1. Politiet skal skabe og opretholde tryghed, sikkerhed, fred og orden i samfundet. Politiet skal fremme dette formål gennem forebyggende, hjælpende og håndhævende virksomhed.

Kapitel II. Poli­tiets opgaver

§ 2. Politiet har til opgave,

- 1) at forebygge strafbare forhold, forstyrrelse af den offentlige fred og orden samt fare for enkeltpersoners og den offentlige sikkerhed,
- 2) at afværge fare for forstyrrelse af den offentlige fred og orden samt fare for enkeltpersoners og den offentlige sikkerhed,
- 3) at bringe strafbar virksomhed til ophør samt efterforske og forfølge strafbare forhold,
- 4) at yde borgerne bistand i andre faresituationer,
- 5) at udføre kontrol og tilsynsopgaver efter gældende ret,
- 6) at yde andre myndigheder bistand efter gældende ret, og
- 7) at udføre andre opgaver, der følger af gældende ret eller i øvrigt har en naturlig tilknytning til poli­tiets virksomhed.

Kapitel III. Poli­tiets indgreb

Almindelig bestemmelse

§ 3. Politiet kan uden for de tilfælde, hvor indgreb er hjemlet i anden lovgivning, alene foretage indgreb over for borgerne i det omfang, det følger af bestemmelserne i dette kapitel.

Orden og sikkerhed

§ 4. Politiet har til opgave at forebygge fare for forstyrrelse af den offentlige orden samt fare for enkeltpersoners og den offentlige sikkerhed.

Stk. 2. I det omfang, det er nødvendigt for at forebygge fare som nævnt i stk. 1, kan poli­ti­et rydde og afspærre områder samt etablere adgangskontrol til områder.

§ 5. Politiet har til opgave at afværge fare for forstyrrelse af den offentlige orden samt fare for enkeltpersoners og den offentlige sikkerhed.

Stk. 2. Med henblik på at afværge fare som nævnt i stk. 1 kan poli­ti­et foretage indgreb over for den eller de personer, der giver anledning til faren. Poli­ti­et kan herunder

- 1) udstede påbud,
- 2) besigtige en persons legeme samt undersøge tøj og genstande i den pågældendes besiddelse, når vedkommende formodes at være i besiddelse af genstande bestemt til at forstyrre den offentlige orden eller bestemt til at udgøre en fare for enkeltpersoners og den offentlige sikkerhed, samt
- 3) fratage personer genstande.

Findes mindre indgribende midler ikke tilstrækkelige til at afværge faren, kan politiet om nødvendigt frihedsberøve den eller dem, der giver anledning hertil. Frihedsberøvelsen skal være så kortvarig og skånsom som mulig og må så vidt muligt ikke udstrækkes ud over 6 timer.

Stk. 3. Med henblik på at afværge faren kan politiet endvidere uden retskendelse skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted.

Offentlige forsamlinger samt opløb

§ 6. Politiet har til opgave at beskytte borgernes ret til at forsamle sig.

Stk. 2. Politiet har ret til at overvære offentlige forsamlinger. Offentlige forsamlinger skal anmeldes til politiet i det omfang, det følger af regler fastsat i medfør af denne lovs § 21.

Stk. 3. Ved begrundet frygt for fare for betydelig forstyrrelse af den offentlige orden, herunder betydelig forstyrrelse af færdslen, eller fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed, kan politiet påbyde en forsamling afholdt et andet sted end det påtænkte eller fastsætte andre vilkår for forsamlingens afholdelse.

Stk. 4. Politiet kan forbyde forsamlinger under åben himmel, når der af dem kan befrygtes fare for den offentlige fred.

Stk. 5. Er en forsamling under åben himmel til fare for den offentlige fred, kan politiet påbyde forsamlingen opløst.

Stk. 6. Efterkommes et forbud efter stk. 4 eller et påbud efter stk. 5 ikke, anses mængden for opløst, og politiet kan da skride ind som ved opløb.

§ 7. Politiet kan ved offentlige forsamlinger under åben himmel gribe ind over for forsamlingsdeltagere, der giver anledning til fare for betydelig forstyrrelse af den offentlige orden eller fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed. Ved andre offentlige forsamlinger kan politiet efter anmodning fra forsamlingens leder gribe ind over for forsamlingsdeltagere, der giver anledning til fare for ordensforstyrrelse, og i øvrigt gribe ind over for deltagere, der giver anledning til fare for alvorlig ordensforstyrrelse eller fare for sikkerheden.

Stk. 2. Med henblik på at afværge fare som nævnt i stk. 1 kan politiet foretage indgreb over for den eller de personer, der giver anledning til faren. Politiet kan herunder

1) udstede påbud,

2) besigtige en persons legeme samt undersøge tøj og genstande i den pågældendes besiddelse, når vedkommende formodes at være i besiddelse af genstande bestemt til at forstyrre den offentlige fred eller orden eller bestemt til at udgøre en fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed, samt

3) fratage personer genstande.

Findes mindre indgribende midler ikke tilstrækkelige til at afværge faren, kan politiet om nødvendigt frihedsberøve den eller dem, der giver anledning hertil. Frihedsberøvelsen skal være så kortvarig og skånsom som mulig og må så vidt muligt ikke udstrækkes ud over 6 timer.

Stk. 3. Med henblik på at afværge faren kan politiet endvidere uden retskendelse skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted.

§ 8. Politiet har til opgave at afværge opløb, der indebærer fare for forstyrrelse af den offentlige fred og orden eller fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed.

Stk. 2. Med henblik på at afværge fare som nævnt i stk. 1 kan politiet foretage indgreb over for den eller de personer, der giver anledning til faren. Politiet kan herunder

1) udstede påbud,

2) besigtige en persons legeme samt undersøge tøj og genstande i den pågældendes besiddelse, når vedkommende formodes at være i besiddelse af genstande bestemt til at forstyrre den offentlige fred eller orden eller bestemt til at udgøre en fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed, samt

3) fratage personer genstande.

Findes mindre indgribende midler ikke tilstrækkelige til at afværge faren, kan politiet om nødvendigt frihedsberøve den eller dem, der giver anledning hertil. Frihedsberøvelsen skal være så kortvarig og skånsom som mulig og må så vidt mulig ikke udstrækkes ud over 6 timer.

Stk. 3. Med henblik på at afværge faren kan politiet endvidere uden retskendelse skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted.

Stk. 4. Politiet kan om nødvendigt med magt sprede et opløb, hvis de tilstedeværende tre gange i kongens og lovens navn forinden forgæves er opfordret til at spredes. Hvis politiet angribes, kan det dog med magt sprede et opløb uden forinden at have opfordret de tilstedeværende til at spredes som nævnt i 1. pkt.

Svage og udsatte persongrupper

§ 9. Politiet skal tage sig af et barn, der træffes under forhold, der indebærer fare for dets sikkerhed eller sundhed. Er der mistanke om, at barnet er sygt eller har pådraget sig skader af ikke ringe omfang, skal barnet straks undersøges af en læge.

Stk. 2. Med henblik på

- 1) at vurdere faren for barnet,
- 2) at afværge faren for barnet, eller
- 3) at fastlægge barnets identitet

kan politiet besigtige barnets legeme, undersøge tøj og genstande i dets besiddelse samt uden retskendelse skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted.

Stk. 3. Med henblik på at afværge faren for barnet kan politiet foretage indgreb over for dette, herunder udstede påbud og fratage barnet genstande. Findes sådanne mindre indgribende midler ikke tilstrækkelige, kan barnet om nødvendigt frihedsberøves med henblik på overgivelse til forældremyndighedens indehaver, de sociale myndigheder eller andre, der på forsvarlig vis er i stand til at tage sig af barnet. Frihedsberøvelsen skal være så kortvarig og skånsom som mulig og må så vidt mulig ikke udstrækkes ud over 6 timer.

§ 10. Politiet skal tage sig af en person, der er ude af stand til at tage vare på sig selv på grund af indtagelse af alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler, og som træffes under forhold, der indebærer fare for den pågældende selv eller andre eller den offentlige orden eller sikkerhed. Er der mistanke om, at personen er syg eller har pådraget sig skader af ikke ringe omfang, skal den pågældende straks undersøges af en læge.

Stk. 2. Med henblik på

- 1) at vurdere personens tilstand og faren for den pågældende,
- 2) at afværge faren for personen eller andre eller den offentlige orden eller sikkerhed, eller
- 3) at fastlægge personens identitet

kan politiet besigtige personens legeme, undersøge tøj og genstande i den pågældendes besiddelse samt uden retskendelse skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted.

Stk. 3. Med henblik på at afværge faren for den berusede kan politiet foretage indgreb over for den pågældende, herunder udstede påbud og fratage vedkommende berusende eller bedøvende midler eller andre genstande. Findes sådanne mindre indgribende midler ikke tilstrækkelige, kan den berusede om nødvendigt frihedsberøves med henblik på hjemtransport, overgivelse til andre,

der på forsvarlig måde kan tage sig af den pågældende, indbringelse til hospital, forsorgshjem eller lignende eller indsættelse i detention. Frihedsberøvelsen skal være så kortvarig og skånsom som mulig.

Stk. 4. Et barn under 12 år må ikke anbringes i detention. Et barn under 15 år må kun anbringes i detention, hvis anden anbringelse er sikkerhedsmæssig uforsvarlig som følge af barnets adfærd. Træffes der beslutning om anbringelse af et barn under 15 år i detention, skal barnet hurtigst muligt undersøges af en læge. Detentionsanbringelsen skal være så kortvarig og skånsom som mulig og må ikke udstrækkes ud over 4 timer, medmindre det inden for denne tid ikke er muligt at overgive barnet til andre, der på forsvarlig måde kan tage sig af dette. Har politiet frihedsberøvet et beruset barn under 15 år, skal der hurtigst muligt ske underretning af forældremyndighedsindehaverne, de sociale myndigheder eller andre, der på forsvarlig måde kan tage sig af barnet.

Stk. 5. Anbringes et barn i alderen 15 til og med 17 år i detentionen, skal politiet rette henvendelse til hjemmet med henblik på at underrette om detentionsanbringelsen.

Stk. 6. Justitsministeren træffer nærmere bestemmelser om anbringelse i detention, herunder om lægeundersøgelse og tilsynet med den anbragte.

§ 11. Politiet skal tage sig af en person, der er ude af stand til at tage vare på sig selv på grund af sygdom, tilskadekomst eller hjælpeløshed i øvrigt, og som træffes under forhold, der indebærer fare for den pågældende selv eller andre eller den offentlige orden eller sikkerhed. Er der mistanke om, at personen umiddelbart har behov for lægehjælp, skal den pågældende straks undersøges af en læge.

Stk. 2. Med henblik på

- 1) at vurdere den syge eller hjælpeløse persons tilstand og faren for den pågældende,
- 2) at afværge faren for personen eller andre eller den offentlige orden eller sikkerhed, eller
- 3) at fastlægge den pågældendes identitet

kan politiet besigtige personens legeme, undersøge tøj og genstande i den pågældendes besiddelse samt uden retskendelse skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted.

Stk. 3. Med henblik på at afværge faren for den syge eller hjælpeløse person kan politiet foretage indgreb over for den pågældende, herunder udstede påbud og fratage vedkommende genstande. Findes sådanne mindre indgribende midler ikke tilstrækkelige, kan den syge eller hjælpeløse person om nødvendigt frihedsberøves med henblik på hjemtransport, lægeundersøgelse eller overgivelse til andre, der på forsvarlig måde kan tage sig af den pågældende. Frihedsberøvelsen skal være så kortvarig og skånsom som mulig.

Kapitel IV. Politiets anvendelse af magt

Almindelige bestemmelser

§ 12. Bestemmelserne i dette kapitel gælder for politiets magtanvendelse såvel inden for som uden for strafferetsplejen.

§ 13. Politiet må anvende magt

- 1) med henblik på at forebygge og afværge fare for forstyrrelse af den offentlige fred og orden samt fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed,
- 2) med henblik på at bringe strafbar virksomhed til ophør eller i forbindelse med efterforskning og forfølgning af strafbare forhold,
- 3) som led i bistand til andre myndigheder,
- 4) som led i udførelse af kontrol- og tilsynsopgaver, samt

- 5) med henblik på at vurdere, om et barn eller en beruset, syg eller hjælpeløs person, befinder sig i en fare.

§ 14. Politiets magtanvendelse skal være nødvendig og forsvarlig og må alene ske med midler og i en udstrækning, der står i rimeligt forhold til den interesse, der søges beskyttet. Det skal indgå i forsvarlighedsvurderingen, om magtanvendelsen indebærer risiko for, at udenforstående kan komme til skade. Magt skal anvendes så skånsomt, som omstændighederne tillader, og således, at eventuelle skader begrænses til et minimum.

Særlige bestemmelser om visse magtmidler.

§ 15. Skydevåben må kun anvendes med henblik på

- 1) at afværge et påbegyndt eller overhængende farligt angreb på person,
- 2) at afværge overhængende fare i øvrigt for personers liv eller for, at personer pådrager sig alvorlige helbredsskader,
- 3) at afværge et påbegyndt eller overhængende farligt angreb på samfundsvigtige institutioner, virksomheder eller anlæg,
- 4) at sikre pågribelsen af personer, der har eller med rimelig grund mistænkes for at have påbegyndt eller gennemført et farligt angreb på person, medmindre der ikke skønnes at være risiko for, at den pågældende på ny vil gøre sig skyldig i et sådant angreb,
- 5) at sikre pågribelsen af personer, der har eller med rimelig grund mistænkes for at have påbegyndt eller gennemført et farligt angreb på samfundsvigtige institutioner, virksomheder eller anlæg, eller
- 6) at sikre pågribelsen af personer, der har eller med rimelig grund mistænkes for at have begået alvorlige forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed, mod statsforfatningen eller de øverste statsmyndigheder.

Stk. 2. Før politiet afgiver skud, der indebærer risiko for skade på person, skal det så vidt muligt først ved advarselsråb og dernæst ved varselsskud tilkendegives, at politiet har til hensigt at skyde, hvis ikke dets påbud efterkommes, ligesom det så vidt muligt skal sikres, at vedkommende har mulighed for at efterkomme påbuddet.

Stk. 3. Er der nærliggende risiko for, at udenforstående kan blive ramt, må der kun skydes i yderste nødsfald.

Stk. 4. En polititjenestemand, der er under direkte kommando, må kun anvende skydevåben efter ordre fra en leder, medmindre der foreligger en situation som nævnt i stk. 1, nr. 1 eller nr. 2.

Stk. 5. Har politiets skudafgivelse medført skade på person, skal den pågældende straks undersøges af en læge.

§ 16. Stav må kun anvendes med henblik på

- 1) at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på person,
- 2) at afværge overhængende fare i øvrigt for personers liv eller helbred,
- 3) at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på samfundsvigtige institutioner, virksomheder eller anlæg,
- 4) at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på ejendom,
- 5) at sikre gennemførelse af tjenestehandlinger, mod hvilke der gøres aktiv modstand, eller
- 6) at sikre gennemførelse af tjenestehandlinger, mod hvilke der gøres passiv modstand, såfremt tjenestehandlingens gennemførelse skønnes uopsættelig, og anden og mindre indgribende magtanvendelse skønnes åbenbart uegnet.

Stk. 2. Før stav tages i brug med henblik på rydning af gader, bygninger m.v. for et større antal personer, skal det så vidt muligt tilkendegives vedkommende, at politiet har til hensigt at bruge stav, hvis ikke dets påbud efterkommes, ligesom det så vidt muligt skal sikres, at vedkommende har mulighed for at efterkomme påbuddet.

Stk. 3. Har politiets brug af stav mod person medført skade, skal den pågældende straks undersøges af en læge, medmindre det skønnes åbenbart ubetænkeligt at undlade lægeundersøgelse.

§ 17. Hunde må kun anvendes med henblik på

- 1) at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på person,
- 2) at afværge overhængende fare i øvrigt for personers liv eller helbred,
- 3) at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på samfundsvigtige institutioner, virksomheder eller anlæg,
- 4) at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på ejendom,
- 5) at sikre pågribelse af personer,
- 6) at sikre gennemførelse af tjenestehandlinger, mod hvilke der gøres aktiv modstand, eller
- 7) at sikre gennemførelse af tjenestehandlinger, mod hvilke der gøres passiv modstand, såfremt tjenestehandlingens gennemførelse skønnes uopsættelig, og anden og mindre indgribende magtanvendelse skønnes åbenbart uegnet.

Stk. 2. Før hund tages i brug, skal det så vidt muligt tilkendegives vedkommende, at politiet har til hensigt at bruge hund, hvis ikke dets påbud efterkommes, ligesom det så vidt muligt skal sikres, at vedkommende har mulighed for at efterkomme påbuddet.

Stk. 3. Har politiets brug af hund mod person medført skade, skal den pågældende straks undersøges af en læge, medmindre det skønnes åbenbart ubetænkeligt at undlade lægeundersøgelse.

§ 18. Gas må kun anvendes med henblik på

- 1) at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på person,
- 2) at afværge overhængende fare i øvrigt for personers liv eller helbred,
- 3) at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på samfundsvigtige institutioner, virksomheder eller anlæg,
- 4) at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på ejendom, eller
- 5) at sikre gennemførelse af tjenestehandlinger, mod hvilke der gøres aktiv eller passiv modstand.

Stk. 2. Før gas tages i brug, skal det så vidt muligt tilkendegives, at politiet har til hensigt at bruge gas, hvis ikke dets påbud efterkommes, ligesom det så vidt muligt skal sikres, at vedkommende har mulighed for at efterkomme påbuddet.

Stk. 3. Har politiets brug af gas mod person medført gener, der skønnes at kræve lægehjælp, skal den pågældende straks undersøges af en læge.

§ 19. Justitsministeren fastsætter nærmere bestemmelser om politiets anvendelse af skydevåben, stav, hund og gas.

Stk. 2. Justitsministeren kan i øvrigt fastsætte nærmere regler om politiets anvendelse af magt.

Kapitel V. Politiets selvhjælpshandlinger

§ 20. Politiet kan lade foranstaltninger udføre, når

- 1) den ansvarlige har undladt at efterkomme påbud udstedt i medfør af denne lov eller regler udstedt med hjemmel i loven, og den ansvarlige er gjort bekendt med, at undladelse af at efterkomme påbuddet kan få denne følge, eller

2) øjeblikkelig indgriben er nødvendig til beskyttelse af enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed eller for at undgå betydelige forstyrrelser af den offentlige orden.

Stk. 2. Den ansvarlige er forpligtet til at dække politiets udgifter i forbindelse med foranstaltninger udført i medfør af stk. 1. Der er udpantningsret for disse udgifter.

Kapitel VI. Bemyndigelsesbestemmelser

§ 21. Justitsministeren fastsætter regler om sikring af den offentlige orden samt beskyttelse af enkeltpersoners og den offentlige sikkerhed, forebyggelse af fare eller ulempe for færdselen, dyr på offentligt sted, offentlige anlæg, husnumre og opslag, erhvervsvirksomhed på veje, offentlige forlystelser, renholdelse af veje m.v.

Stk. 2. De i medfør af stk. 1 fastsatte bestemmelser kan indeholde regler om, at politimesteren (politidirektøren) med henblik på at forebygge fare for den offentlige orden eller enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed kan udstede midlertidige forbud eller påbud.

Stk. 3. Det kan i regler fastsat i medfør af stk. 1 og 2 fastsættes, at overtrædelse af reglerne eller overtrædelse eller manglende efterkommelse af påbud eller forbud udstedt i medfør af sådanne regler straffes med bøde. Det kan endvidere fastsættes, at der ved overtrædelser begået af selskaber m.v. (juridiske personer) kan pålægges selskabet m.v. strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel.

§ 22. Justitsministeren kan for hver af landets politikredse fastsætte en politivedtægt, hvis særlige lokale forhold tilsiger det.

Stk. 2. Forslag til en politivedtægt udarbejdes af politimesteren (politidirektøren) efter drøftelse med den eller de berørte kommuner.

Stk. 3. En politivedtægt kan indeholde bestemmelser om sikring af den offentlige orden, bestemmelser om beskyttelse af enkeltpersoners og den offentlige sikkerhed samt bestemmelser om udstedelse af midlertidige forbud eller påbud.

Stk. 4. Det kan i en politivedtægt fastsættes, at overtrædelse af vedtægtens bestemmelser eller overtrædelse eller manglende efterkommelse af påbud eller forbud udstedt i medfør af vedtægten straffes med bøde. Det kan endvidere fastsættes, at der ved overtrædelser begået af selskaber m.v. (juridiske personer) kan pålægges selskabet m.v. strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel.

Stk. 5. Politivedtægter offentliggøres i Lovtidende.

Kapitel VII. Ikrafttrædelsesbestemmelser m.v.

§ 23. Loven træder i kraft den (...).

§ 24. Lov af 11. februar 1863 angaaende Omordning af Kjøbenhavns politi m.v. og lov nr. 21 af 4. februar 1871 om Politiet uden for Kjøbenhavn ophæves.

§ 25. I retsplejeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 809 af 14. september 2001, ophæves § 108.

§ 26. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som særlige færøske eller grønlandske forhold tilsiger.

Eva Smiths og Gorm Toftegård Niensens forslag til bestemmelser om erstatning i anledning af politiets indgreb. Der kan i øvrigt henvises til kapitel 6.6.2.

Kap. V. Erstatning i anledning af foretagne indgreb

§ 20. Den, der mener at have krav på erstatning på grund af et indgreb foretaget i medfør af denne lov, kan inden for 2 måneder efter indgrebets ophør fremsætte krav over for den politimester (politidirektøren), der er ansvarlig for indgrebet. Der kan ses bort fra en undskyldelig overskridelse af fristen.

Stk. 2. Justitsministeren fastsætter nærmere regler om behandlingen af disse krav, herunder regler om klagemuligheder.

§ 21. Den erstatningssøgende, der ved en endelig administrativ afgørelse har modtaget et helt eller delvis afslag på sit krav, kan inden 2 måneder begære kravet indbragt for den byret, i hvis kreds indgrebet er foretaget.

Stk. 2. På den erstatningssøgendes begæring beskikkes der en advokat for vedkommende. De regler, der i retsplejeloven er fastsat for forsvarere, finder anvendelse for den beskikkede advokat.

Stk. 3. Erstatningssagen behandles i strafferetsplejens former. Der medvirker ikke domsmænd ved behandlingen af sagen.

Bestemmelserne i flertallets kap. V §§ 20-22 bliver herefter kap. VI §§ 22-23 og kap. VI § 22 bliver kap. VII § 24.

Følgeændring:

I retsplejelovens § 468 indføjes stk. 2:

“For frihedsberøvelse foretaget med hjemmel i politiloven foretages domstolsprøvelsen efter reglerne i politilovens kap. V.”

KAPITEL 8. BEMÆRKNINGER TIL LOVUDKASTET

Til kapitel I. Politiets formål og virke

Kapitlet indeholder lovudkastets § 1.

Lovudkastets § 1 beskriver formålet med politiets virksomhed. Efter bestemmelsen skal politiet skabe og opretholde tryghed, sikkerhed, fred og orden i samfundet. Politiet skal fremme dette formål gennem forebyggende, hjælpende og håndhævende virksomhed. Bestemmelsen er en hensigtserklæring.

Bestemmelsen indebærer, at politiets udvikling skal styres under hensyntagen til det nævnte formål. Politiets virksomhed skal således - inden for de bevillingsmæssige rammer - overordnet planlægges og tilrettelægges med det sigte at skabe og opretholde tryghed, sikkerhed, fred og orden i samfundet. Bestemmelsen forudsættes endvidere at have indflydelse på den overordnede tilrettelæggelse af den praktiske polititjeneste.

Efter bestemmelsen har politiet bl.a. til formål at ”skabe” tryghed og sikkerhed m.v. i samfundet. Det understreges hermed, at et moderne politi ikke kan begrænse dets virksomhed til reaktivt at sætte ind over for aktuel eller allerede begået kriminalitet, men også ved en offensiv indsats må søge at forbedre den almindelige tryghed m.v. i samfundet, f.eks. ved at have en sådan viden om og kontakt med lokalsamfundet, at konflikter og uroligheder kan tages i opløbet.

Politiet har endvidere til formål at ”opretholde” tryghed og sikkerhed m.v. Dette udtryk er velkendt fra politiretten og sigter først og fremmest til, at politiet i dets virksomhed har til formål at afværge de farer, der måtte true de nævnte beskyttelsesinteresser.

De nævnte beskyttelsesinteresser tryghed, sikkerhed, fred og orden afspejler grundlæggende almene samfundsbehov, og det understreges hermed, at politiet er en integreret del af samfundet, at politiet skal beskytte almene samfundsinteresser, og at politiet således ikke må være ude af trit med det omgivende samfunds behov og opfattelse af politiets rolle.

Udtrykket ”tryghed” indebærer i den forbindelse, at politiet har til formål at bidrage til samfundets almindelige tryghed. Dette skal først og fremmest ske ved, at politiets virksomhed udøves på en betryggende måde, men herudover skal virksomhedsudøvelsen endvidere fremstå betryggende. Dette indebærer, at politiet ikke alene skal arbejde for, at borgerne skal *være* trygge, men også, at borgerne skal have *følelsen* af tryghed.

Udtrykkene ”sikkerhed, fred og orden” omfatter - i overensstemmelse med en nutidig forståelse heraf - samfundets og enkeltpersoners sikkerhed mod at blive udsat for forbrydelser, ulykker eller ordensforstyrrelser m.v. Sikkerheden mod at blive udsat for forbrydelser omfatter enhver strafbelagt bestemmelse. Herudover er enkeltpersoners sikkerhed mod at blive udsat for overgreb fra statsmagtens side omfattet. Politiet har således også til formål at medvirke til at sikre overholdelsen af borgernes retssikkerhedsgarantier.

Efter bestemmelsen skal politiet fremme dets formål gennem ”forebyggende, hjælpende og håndhævende virksomhed”. Med anvendelsen af disse udtryk er det tilsigtet at dække alle aspekter af politiets opgaver, jf. nærmere om disse opgaver i bemærkningerne til lovudkastets § 2. Politiets formål skal således ikke alene fremmes gennem traditionelle politimæssige opgaver som forebyggelse og afværgelse af strafbare forhold, opretholdelse af den offentlige orden og sikkerhed m.v., men bl.a. også ved at yde borgerne bistand i andre faresituationer eller ved at udføre andre opgaver, som følger af gældende ret eller i øvrigt har en naturlig tilknytning til politiets virksomhed.

Til kapitel II. Politiets opgaver

Kapitlet indeholder lovudkastets § 2. Formålet med bestemmelsen i § 2 er at foretage en udtømmende opregning af de opgaver, som politiet i dag varetager. Det præciseres i den forbindelse bl.a., at en række opgaver, som ikke er nævnt i den nugældende bestemmelse i retsplejelovens § 108, hører til politiets opgaveportefølje. Den foreslåede bestemmelse indebærer ikke en udvidelse af politiets opgaver.

Der er alene tale om en beskrivelse af politiets opgaver. Bestemmelsen kan ikke i sig selv danne grundlag for indgreb og magtanvendelse m.v. over for borgerne, og hjemlen hertil skal derfor

søges andet sted, herunder i denne lovs kapitel III om indgreb og kapitel IV om magtanvendelse, straffeprocessuelle regler eller særlovgivningen.

Der er endvidere ikke med bestemmelsen taget stilling til, i hvilket omfang politiet i forbindelse med varetagelse af dets opgaver er forpligtet til at handle. Spørgsmålet om, hvorvidt politiet har en handlepligt i konkrete situationer, afhænger derfor af andre regler. Der kan - ud over hvad der nedenfor er anført til enkelte af de foreslåede bestemmelser i lovudkastet - nærmere herom henvises til kapitel 4.3 og 4.4 ovenfor om gældende ret.

Til nr. 1

Efter bestemmelsen i nr. 1 har politiet til opgave at forebygge strafbare forhold, forstyrrelse af den offentlige fred og orden samt fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed.

Bestemmelsen omfatter politiets forebyggende virksomhed, herunder politiets holdningsbearbejdende, vejledende og generelt regulerende arbejde.

Et hovedelement i dette arbejde er politiets kriminalitetsforebyggende og kriminalpræventive virksomhed, hvor SSP-samarbejdet mellem politiet, skole og socialforvaltning i de enkelte kommuner samt arbejdet i forbindelse med Det kriminalpræventive råd er fremtrædende eksempler herpå. Politiet giver i den forbindelse bl.a. råd og vejledning til borgerne om, hvordan man kan beskytte sig mod kriminalitet, f.eks. om ”nabohjælp” (objektiv kriminalprævention), samt udvikler metoder til og materiale om, hvordan især børn og unge kan påvirkes til ikke at begå kriminalitet (subjektiv kriminalprævention). Politiet arbejder endvidere bl.a. med udvikling og benyttelse af tekniske indretninger med præventive formål, f.eks. ”operation mærkning”, ligesom politiets overvågningsvirksomhed, herunder patruljevirkosomhed, ofte har en forebyggende karakter.

Et andet element i politiets forebyggende virksomhed er de foranstaltninger, der tager sigte på konkrete situationer og har til hensigt umiddelbart at regulere borgernes adfærd. Der kan f.eks. være tale om afspærring af farlige områder med henblik på at forebygge fare for ulykker eller afspærring af områder og visitation af publikum i forbindelse med større arrangementer med

henblik på at forebygge fare for ordensforstyrrelser. Selvom der er tale om generelle foranstaltninger rettet mod en ubestemt kreds af personer i anledning af en abstrakt fare for ordensforstyrrelser eller sikkerheden, er sådanne foranstaltninger i princippet indgreb over for borgerne. Der er i lovudkastets § 4 indsat en særlig hjemmel til disse foranstaltninger, og der kan nærmere herom henvises til bemærkningerne til denne bestemmelse.

Til nr. 2

Efter bestemmelsen har politiet til opgave at afværge fare for forstyrrelse af den offentlige fred og orden samt fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed.

Bestemmelsen henviser til politiets fareafværgende opgaver uden for strafferetsplejen. Det er i disse tilfælde forudsat, at der foreligger en konkret og nærliggende fare for de politiretlige beskyttelsesinteresser, og politiet kan i disse tilfælde benytte sig af indgreb så som udstedelse af påbud, legemsbesigtigelse, fratagelse af genstande og efter omstændighederne frihedsberøvelse.

I lovudkastets §§ 5-11 findes særlige bestemmelser om politiets fareafværgende opgaver og de indgreb, der kan benyttes i forbindelse hermed. Der kan nærmere herom henvises til bemærkningerne til disse bestemmelser.

Til nr. 3

Efter bestemmelsen i nr. 3 har politiet til opgave at bringe strafbar virksomhed til ophør samt efterforske og forfølge strafbare forhold.

Bestemmelsen henviser til politiets virksomhed inden for strafferetsplejen.

Efterforskning og forfølgning af begåede forbrydelser er en af politiets kerneopgaver, og først og fremmest straffeloven, men også en lang række særlove samt administrativt fastsatte forskrifter, indeholder strafsanktionerede bestemmelser, hvis overtrædelse påtales af det offentlige.

Politiet griber naturligvis også ind over for igangværende kriminalitet, jf. udtrykket ”bringe strafbar virksomhed til ophør”. Det er i den forbindelse forudsat, at grænsen for forsøg - eller hvor forsøgsstraf ikke er hjemlet, grænsen for den fuldbyrdede handling - er overskredet.

Bliver politiet bekendt med, at strafbare handlinger er under udførelse, skal politiet som udgangspunktet umiddelbart bringe disse handlinger til ophør. Dog kan bl.a. videre efterforskningsmæssige hensyn i visse tilfælde tale for, at politiet undlader dette. Det kan f.eks. være tilfældet, hvis en persons strafbare handlinger indgår i et større kompleks, og hensynet til at kunne pågribe andre personer i komplekset overstiger hensynet til at bringe den konstaterede strafbare handling til ophør. F.eks. kan hensynet til at kunne pågribe bagmænd overstige hensynet til umiddelbart at pågribe en narkokurer.

Politiet kan i forbindelse med dets opgaver inden for strafferetsplejen iværksætte en række nærmere angivne straffeprocessuelle indgreb, herunder indgreb i meddelelshemmeligheden, anholdelse, legemsbesigtigelse og ransagning, i det omfang, retsplejelovens betingelser herfor er opfyldt.

Der kan i øvrigt henvises til det anførte i kapitel 4.3.2 ovenfor samt strafferetlige og straffeprocessuelle fremstillinger af området.

Til nr. 4

Efter bestemmelsen i nr. 4 har politiet til opgave at yde borgerne bistand i andre faresituationer end de i stk. 2 og stk. 3 nævnte.

Bestemmelsen henviser til en lang række opgaver, der bedst kan karakteriseres som hjælp til borgerne i situationer, der ligger i forlængelse af de primære politiopgaver eller i øvrigt har en saglig tilknytning til politiets primæropgaver. Bestemmelsen omfatter alene situationer, hvor der (eventuelt endnu) ikke foreligger en konkret og nærliggende fare for de politiretlige beskyttelsesinteresser, og politiet kan i disse situationer ikke benytte sig af indgreb.

Som eksempler på hjælpeopgaver kan nævnes hjemtransport af personer efter et trafikuheld, hjemtransport af spirituspåvirkede personer, der skønnes hjælpeløse uden at være til konkret fare for sig selv eller andre, opsamling af personer, der er faret vild eller sidder fast i sneen, efterlysning af savnede samt vejledning og kontaktskabende indsats over for syge og hjælpeløse, der sættes i forbindelse med rette myndighed eller følges til deres hjem eller bestemmelsessted.

Politiet er som udgangspunkt ikke forpligtet til at udføre sådanne hjælpeopgaver. Politiet skal imidlertid - som andre forvaltningsmyndigheder - i forbindelse med dets virksomhed udøve "god forvaltningsskik". Rækkevidden af kravet om god forvaltningsskik kan give anledning til tvivl og afhænger - i relation til spørgsmålet om politiets iværksættelse og gennemførelse af en hjælpebehandling af den omhandlede karakter - som udgangspunkt af en konkret vurdering af en given situation. I vurderingen af, om politiet bør udføre en hjælpeopgave, indgår navnlig, om varetagelse af den konkrete hjælpeopgave har en naturlig tilknytning til politiets virksomhed, om der i offentligheden er en almindelig forventning om, at politiet varetager en sådan opgave, og om varetagelse af opgaven er udtryk for en fornuftig prioritering af politiets ressourcer.

Til nr. 5

Efter bestemmelsen har politiet til opgave at udføre kontrol- og tilsynsopgaver efter gældende ret. Bestemmelsen henviser til de tilsyns- og kontrolopgaver, som politiet efter en række særlove selvstændigt skal varetage inden for de pågældende særloves område.

Politiet varetager en række kontrol- og tilsynsopgaver i medfør af f.eks. færdselsloven, dyreværnsloven, restaurationsloven, inkassoloven, lov om vagtvirksomhed og våbenloven, og politiet har i den forbindelse ofte hjemmel til at foretage visse nærmere angivne indgreb som led i tilsynet.

Der kan f.eks. være tale om, at politiet uden retskendelse kan skaffe sig adgang til lokaliteter (jf. f.eks. inkassolovens § 28, lov om vagtvirksomhed § 19, våbenlovens § 3, stk. 3 og 4, og dyreværnslovens § 24) eller meddele påbud o.lign. (jf. f.eks. restaurationslovens § 29, stk. 4, om midlertidigt forbud mod udskænkning af stærke drikke, samme lovs § 32, stk. 4, om den sikkerhedsmæssige indretning af serveringssteder og dyreværnslovens § 21 om aflivning af dyr). Færd-

selsloven giver politiet en række kontrolbeføjelser, hvoraf adgangen til at standse og undersøge et køretøj for fejl og mangler formentlig er den mest kendte (det såkaldte § 77-eftersyn).

Herudover kan politiet - uanset om særloven giver hjemmel til indgreb - inden for et særlovsområde gribe ind efter de foreslåede bestemmelser i kapitel III om politiets indgreb, forudsat at der er en konkret og nærliggende fare for sikkerheden, freden og ordenen. Bliver politiet i forbindelse med dets kontrol- og tilsynsopgaver eller på anden måde opmærksom på, at der foreligger en lovovertrædelse, kan der endvidere blive tale om efterforskning og strafforfølgning.

Til nr. 6

Efter bestemmelsen har politiet til opgave at yde andre myndigheder bistand efter gældende ret.

Bestemmelsen omfatter navnlig tilfælde, hvor politiet efter anmodning fra en særmyndighed bistår med at påse overholdelsen af love og vedtægter inden for det pågældende særområde. Det kan være en anmodning fra toldvæsnet, arbejdstilsynet, miljømyndighederne eller anden særmyndighed, der har tilsynet med et bestemt område.

Der findes i dag i særlovgivningen en lang række eksempler på lovbestemmelser, hvorefter politiet yder bistand til en anden myndighed i forbindelse med administrationen af en bestemt lovgivning. Der er ofte tale om bestemmelser, hvorefter politiet yder særmyndigheden bistand med at skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted i forbindelse med særmyndighedens kontrol- og tilsynsopgaver.

Bestemmelser om politiets bistand kan være affattet således, at politiet er forpligtet til at yde den beskrevne bistand, jf. udtrykkene ”politiet skal efter anmodning yde bistand” og ”(kommunen) kan forlange bistand fra politiet”. Politiets bistand til andre myndigheder vil imidlertid ofte forudsætte anvendelse af magt, f.eks. ved at skaffe en myndighed adgang til en aflåst lokalitet. Det er i den forbindelse politiet, som skønner, om betingelserne for at anvende magt er til stede, herunder om magtanvendelse i den konkrete situation vil være i overensstemmelse med de almindelige krav om nødvendighed, proportionalitet og anvendelse af mindste middel, jf. lovudkastets § 14. Politiet kan således - uanset om det efter den pågældende særlov er forpligtet til at yde bi-

stand - efter en konkret vurdering afslå en anmodning om bistand i tilfælde, hvor bistanden vil forudsætte magtanvendelse, og hvor politiet skønner, at betingelserne herfor ikke er opfyldt.

Hertil kommer, at bistand til andre myndigheder som politiets øvrige opgaver naturligvis er underlagt politiets prioritering af dets ressourcer. Det kan således tænkes, at politiet må afslå en konkret anmodning om bistand fra en myndighed af hensyn til at kunne varetage andre og mere presserende opgaver.

Anmodes politiet om bistand i en situation, hvor der kan blive tale om strafferetlig forfølgning, skal det vurderes, om sagens videre forløb bør behandles af politiet efter straffeprocessens regler om afhøring, ransagning og beslaglæggelse m.v. Baggrunden herfor er navnlig, at særlovgivningens bestemmelser ikke må benyttes på en sådan måde, at de straffeprocessuelle beskyttelsesregler omgås.

Det anførte ovenfor drejer sig om tilfælde, hvor der kan blive tale om, at politiet benytter sig af indgreb eller magtmidler. Politiet bistår imidlertid endvidere myndigheder i en række andre tilfælde, f.eks. ved at optage rapport til brug for den videre sagsbehandling ved andre offentlige myndigheder, foretage de indledende skridt i en sag om umyndiggørelse efter værgemålsloven, undervise personale fra andre etater eller udlåne lokaler til andre myndigheder. Der er i disse tilfælde selvsagt ikke mulighed for, at politiet kan benytte sig af indgreb og magtmidler.

Til nr. 7

Af bestemmelsen fremgår, at politiet har til opgave at udføre andre opgaver, der følger af gældende ret eller i øvrigt har en naturlig tilknytning til politiets virksomhed.

Bestemmelsen er en opsamlingsbestemmelse for opgaver, der er pålagt politiet, eller som politiet selv har påtaget sig, men som ikke fremgår af nr. 1-6.

Bestemmelsen henviser særligt til de mange opgaver af forvaltningsmæssig karakter, der er pålagt politiet ved lov eller i kraft af at være underlagt Justitsministeriet. Der kan både være tale om opgaver, hvor politiet er afgørelsesmyndighed, og opgaver, hvor politiet alene foretager for-

beredende sagsbehandling for en anden myndighed. Som eksempler kan nævnes forvaltning af hittegods, pas, kørekort, motorvæsen, jagttegn, udlændingesager og næringsvirksomhed.

Der kan endvidere være tale om hjælpeopgaver, der gennem årene er pålagt politiet i forlængelse af dets primæropgaver i lyset af, at ingen anden myndighed varetager disse opgaver. Her kan nævnes underretning af slægtninge ved dødsfald samt samtaler af social karakter, herunder med parterne i husspektakelsager.

I nogle tilfælde følger det af lov, at politiet skal varetage den pågældende opgave. Det gælder navnlig de nævnte opgaver af forvaltningsmæssig karakter, hvor politiets opgaver er beskrevet i den pågældende særlovgivning. Det forhold, at en opgave ikke har hjemmel i lov, betyder dog ikke, at politiet ikke kan varetage denne. At politiet f.eks. tager en samtale med parterne i husspektakelsager kræver således selvsagt ikke hjemmel.

Grænsen til de opgaver, som politiet af saglige og ressourcemæssige grunde ikke bør tage sig af, kan være vanskelig at drage. I vurderingen af dette spørgsmål bør med betydelig vægt indgå, om en opgave ligger i naturlig forlængelse af politiets primæropgaver eller i øvrigt har en saglig tilknytning til politiets primæropgaver, og om politiet har de nødvendige, evt. tekniske, forudsætninger for at løse opgaven. Endvidere bør politiet have mulighed for at prioritere primæropgaverne frem for disse andre opgaver.

Til kapitel III. Politiets indgreb

Kapitlet indeholder lovudkastets §§ 3-11.

Formålet med disse bestemmelser er at fastsætte udtrykkelige regler om politiets indgreb uden for strafferetsplejen. Hjemlen til indgreb uden for strafferetsplejen antages i dag i den overvejende del af teorien at skulle søges i den generelt udformede bestemmelse i retsplejelovens § 108, men også sædvane eller administrativ praksis er blevet nævnt som muligt hjemmelsgrundlag for sådanne indgreb.

Med de foreslåede bestemmelser erstattes det nævnte løsere hjemmelsgrundlag af udtrykkelige regler på området. Det er ikke med bestemmelserne hensigten hverken at udvide eller begrænse de indgrebsmuligheder, som politiet har allerede i dag, og de foreslåede bestemmelser skal således ses som en videreførelse og præcisering af den gældende retstilstand.

Bestemmelserne angår alene politiets indgreb og berører ikke politiets muligheder for at iværksætte foranstaltninger på grundlag af civilretlige regler. Hvis f.eks. politiet skaffer sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted på grundlag af reglerne om uanmodet forretningsførelse, ligger denne handling - uanset at det efter omstændighederne af den berørte borger kan opleves som et indgreb - uden for det område, de foreslåede regler tilsigter at regulere.

Til § 3

Efter bestemmelsen i § 3 gør de foreslåede bestemmelser om politiets indgreb i §§ 4-11 udtømmende op med, hvornår politiet kan iværksætte indgreb over for borgerne. Til politiets indgreb hører de af politiets foranstaltninger uden for strafferetsplejen, der indebærer begrænsninger i borgernes rådighed og frihed. Der kan om de enkelte indgreb nærmere henvises til bestemmelserne i §§ 4-11.

Uden for de tilfælde, der er omfattet af §§ 4-11, forudsætter et indgreb således hjemmel i anden lovgivning.

Ved anden lovgivning forstås først og fremmest lovbestemmelser, f.eks. de straffeprocessuelle indgrebsbestemmelser i retsplejeloven, eller bestemmelser udstedt i medfør af lov. Efter omstændighederne kan der også være tale om en analogi af sådanne bestemmelser. Til illustration kan nævnes Højesterets kendelse af 26. september 2000, hvorefter pejling må anses for en særlig form for observation, og at pejling ved anvendelse af udstyr, hvis installation indebærer et straffeprocessuelt indgreb, derfor må "anses for at være omfattet af eller sidestillet med" observationsbegrebet i retsplejelovens § 791 a.

Også andet grundlag kan komme på tale, herunder sædvaneret og almindelige nødretlige principper. Politikommissionen har med de foreslåede regler i §§ 4-11 i videst muligt omfang ønsket at dække de situationer uden for strafferetsplejen, der - ud over, hvad der på særligt regulerede

områder følger af lov eller bestemmelser fastsat i medfør af lov - kan berettige indgreb. Det er imidlertid i praksis umuligt at overskue alle de situationer, hvor et indgreb kan komme på tale, og der kan derfor forekomme tilfælde, hvor det ikke kan udelukkes, at et indgreb kan finde sted på andet grundlag, herunder sædvane eller almindelige nødretlige betragtninger.

Til § 4

Til stk. 1

Efter de foreslåede bestemmelser nedenfor i §§ 5 og 7-11 kan politiet under visse betingelser foretage indgreb over for borgerne. Fælles for disse bestemmelser er, at et indgreb forudsætter, at der foreligger – eller i visse tilfælde formodes at foreligge – en konkret og nærliggende fare for forstyrrelse af den offentlige orden eller fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed

Bestemmelsen i § 4 regulerer politiets muligheder for at foretage indgreb i situationer, hvor der ikke foreligger en konkret og nærliggende fare for de politiretlige beskyttelsesinteresser, men hvor omstændighederne ved situationen i øvrigt tilsiger, at der er behov for en politimæssig indsats.

Bestemmelsen omfatter de af politiets forebyggende foranstaltninger, der har til hensigt umiddelbart at regulere borgernes adfærd. Sådanne foranstaltninger, der normalt iværksættes i forbindelse med konkrete situationer eller begivenheder, er - uanset, at der typisk er tale om generelle foranstaltninger rettet mod en ubestemt kreds af personer - i princippet indgreb over for borgerne.

Foranstaltninger af mere alment forebyggende karakter som f.eks. kriminalpræventivt arbejde eller anden holdningsbearbejdende og vejledende virksomhed, almindelig patruljering på offentlige steder m.v. er ikke omfattet. Der kan nærmere om politiets alment forebyggende virksomhed henvises til bemærkningerne til § 2, nr. 1.

Der findes i anden lovgivning bestemmelser, der giver politiet hjemmel til at iværksætte forebyggende foranstaltninger, der har karakter af indgreb over for borgerne. F.eks. kan politiet efter

færdselslovens § 4 give anvisninger for færdslen og efter beredskabslovens § 17 afspærre områder og sørge for evakuering heraf. Sådanne regler berøres ikke af den her foreslåede bestemmelse.

Til stk. 2

Efter bestemmelsen kan politiet rydde og afspærre områder og etablere adgangskontrol til områder i det omfang, det er nødvendigt for at forebygge fare for forstyrrelse af den offentlige orden eller fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed.

Udtrykket ”områder” skal forstås bredt og omfatter udendørs arealer, overdækkede arealer, bygninger, bygningskonstruktioner m.v.

De i bestemmelsen nævnte foranstaltninger kan iværksættes i det omfang, det er ”nødvendigt” for at forebygge fare for ordensforstyrrelser eller sikkerheden. Bestemmelsen suppleres af det almindelige forvaltningsretlige proportionalitetsprincip, der indebærer, at der skal være et rimelig forhold mellem det konkrete indgreb og den fare, der søges forebygget ved indgrebet.

Dette indebærer bl.a., at bestemmelsen ikke kan anvendes til at iværksætte forebyggende foranstaltninger andre steder end i det geografiske område, som udgør en potentiel sikkerhedsrisiko, f.eks. en bygning med nedstyrtningfare eller et område med risiko for jordskred, eller hvor den begivenhed, der giver anledning til foranstaltningerne, skal finde sted. Den nærmere udstrækning af dette geografiske område afhænger i den forbindelse af en konkret risikovurdering af situationen. Endvidere må omfanget af afspærring og adgangskontrol i et område ikke gå videre, end hvad den konkrete situation berettiger til.

Som eksempel kan nævnes, at politiet i forbindelse med et arrangement efter omstændighederne kan foretage visitation af personer, der ønsker adgang til arrangementet, men politiet kan som udgangspunkt ikke med hjemmel i den her foreslåede bestemmelse foretage visitation af personer, der i øvrigt blot mere eller mindre tilfældigt befinder sig i nærheden af området.

Videregående indgreb forudsætter, at politiet på baggrund af en konkret og nærliggende fare for ordenen eller sikkerheden kan gå frem efter de øvrige bestemmelser i lovudkastet – i praksis lovudkastets § 5 om orden og sikkerhed eller § 8 om opløb.

Hvad der er nødvendigt for at forebygge fare i forbindelse med en given situation eller begivenhed afhænger i øvrigt af en konkret vurdering, og der må gives politiet en vis margin i forbindelse med denne vurdering.

Politiet kan efter bestemmelsen bl.a. ”rydde og afspærre områder”. Adgangen til at rydde et område indebærer, at politiet kan påbyde personer at fjerne sig fra området. Som det mindre i det mere kan politiet inden for området give de påbud, der er nødvendige for at forebygge faren. Ofte vil rydning af et område gennemføres med henblik på at afspærre dette, men det er ikke nogen betingelse for at anvende dette indgreb. Måden at afspærre et område på er ikke forbunden. Afspærring af et område kan ske ved etablering af egentlige fysiske afspærringer så som afspærringsbånd eller barrierer, men også det forhold, at politiet afspærre et område ved kædeformation eller mundtligt forbyder personer at bevæge sig ind i et givet område, er omfattet.

De nævnte foranstaltninger kan iværksættes med henblik på at forebygge, at personer udsætter sig selv for at komme til skade som følge af ulykker. Som eksempler kan nævnes afspærring af forfaldne bygninger eller kystområder med risiko for jordskred. Beslægtet hermed er opsætning af forbudsskilte, f.eks. mod at færdes på en isbelagt sø.

Politiet kan endvidere afspærre ulykkessteder med henblik på at forebygge forstyrrelser af hjælpearbejde m.v.

Større arrangementer kan undertiden indebære en risiko for ordensforstyrrelser, herunder forstyrrelser af trafikken, og eventuelt fare for enkeltpersoner, og politiet kan i sådanne tilfælde rydde og afspærre områder med henblik på at forebygge fare herfor. Det kan f.eks. være i forbindelse med cykelløb i byområder, hvor politiet kan afspærre områder med henblik på at forebygge, at der opstår farlige situationer i forhold til trafikken og publikum. Visse arrangementer indebærer risiko for voldelige sammenstød mellem forskellige grupperinger. Det kan f.eks. være i forbindelse med demonstrationer, der indebærer en risiko for sammenstød med moddemonstranter,

eller fodboldkampe, der indebærer en risiko for sammenstød mellem tilhængere af de forskellige fodboldhold. Politiet kan i sådanne tilfælde afspærre områder med henblik på at holde disse grupperinger adskilt.

Det skal nævnes, at politiet i forbindelse med forsamlinger under visse betingelser har mulighed for at iværksætte andre forebyggende foranstaltninger end de i denne bestemmelse nævnte, jf. de særlige regler om forsamlinger i lovudkastets § 6. Der er således bl.a. mulighed for at stille vilkår for en forsamlings afholdelse samt i særlige tilfælde at nedlægge et forudgående forbud mod forsamlingen.

Politiet kan efter bestemmelsen endvidere ”etablere adgangskontrol til områder”.

Etablering af adgangskontrol til et område indebærer, at politiet kan afvise personer fra området eller betinge en persons adgang til området af, at politiet visiterer den pågældende, undersøger tøj eller genstande i den pågældendes besiddelse, undersøger køretøjer o.lign. med henblik på at vurdere, om det er forsvarligt at give personen adgang til området.

I forbindelse med arrangementer, der erfaringsmæssigt kan udvikle sig til uroligheder, herunder visse fodboldkampe, foretager politiet ind imellem visitation af publikum og undersøger tøj og genstande i de pågældendes besiddelse med henblik på at undersøge, om de pågældende er i besiddelse af farlige genstande. Det samme gælder i forbindelse med arrangementer, der indebærer særlige sikkerhedsrisici for enkeltpersoner, f.eks. besøg af statsoverhoveder. Er en person i besiddelse af farlige genstande, og vil den pågældende ikke aflevere disse, kan politiet afvise vedkommende fra arrangementet. Bestemmelsen indeholder derimod ikke hjemmel til at fratage en person genstande imod den pågældendes vilje. En hjemmel hertil skal i givet fald søges i de øvrige indgrebsbestemmelser i dette kapitel, der forudsætter, at der foreligger en konkret og nærliggende fare for ordensforstyrrelser eller sikkerheden. I det omfang, indgrebet er et vilkår for at opnå adgang til et arrangement, kræver indgrebet ikke særlig hjemmel.

Visse arrangementer er af en så særlig karakter, at det må accepteres, at politiet iværksætter omfattende forebyggende foranstaltninger.

Som et eksempel fra praksis, der rejste særlige spørgsmål om sikkerhed, kan nævnes besøget i juli 1997 af præsidenten for Amerikas forenede Stater, præsident Clinton. Politiet iværksatte i den forbindelse omfattende forebyggende sikkerhedsforanstaltninger og sikrede herunder en række hoteller og lignende samt de lokaliteter, hvor præsident Clinton under sit besøg skulle færdes. I forbindelse med et arrangement på Nytorv i København etablerede politiet forskellige adgangs- og kontrolordninger til Nytorv, der også omfattende personer med bopæl eller arbejdsplads i området.

På baggrund af erfaringerne fra topmøderne i Göteborg og Genova i 2001 må det endvidere antages, at der i forbindelse med lignende arrangementer på dansk grund kan være behov for at afspærre større byområder og eventuelt etablere adgangskontrol til disse områder for at forebygge uroligheder.

Politidirektøren i København har over for kommissionen oplyst, at politiet i sådanne tilfælde i første omgang vil søge at sikre et byområde ved at gennemføre en såkaldt sektorpatruljering. Dette indebærer, at et byområde inddeles i mindre sektorer med sædvanligvis en eller flere patruljerende gruppevogne i hver sektor.

Om nødvendigt kan sektorpatruljeringen suppleres af såkaldte overvågningsposter. Overvågningsposter består af et antal gruppevogne med politipersonale, der placeres i en ring omkring det aktuelle byområde, således at det er muligt at afvise personer, som det må antages vil forvolde uroligheder i området.

Som den sidste og mest indgribende forebyggende foranstaltning kan det efter omstændighederne være nødvendigt at forstærke overvågningsposterne med en egentlig fysisk afspærring. Dette indebærer, at politiet sikrer sig, at ingen – eller kun de, der har et legitimt ærinde til et område – kan passere – til fods eller i bil – gennem afspærringen. En sådan afspærring kan bestå af opstilling af forskudte, tydeligt markerede cementblokke ved hver indfaldsvej, således at politiet kan overvåge og eventuelt kontrollere, hvem der bevæger sig ind i området.

Til § 5

Lovudkastets § 5 regulerer, i hvilket omfang politiet uden for strafferetsplejen generelt kan anvende indgreb med henblik på at afværge fare for forstyrrelser af den offentlige orden samt fare for enkeltpersoners og den offentlige sikkerhed.

Formålet med bestemmelsen er først og fremmest at tilvejebringe udtrykkelig hjemmel til de indgreb, der i dag støttes retsplejelovens § 108. Samtidig angives mere præcise regler for disse indgreb.

Bestemmelsens praktiske anvendelsesområde vil navnlig være situationer, hvor en person udgør en fare for andre eller den offentlige orden eller sikkerhed. Situationer, hvor indgreb over for en person gennemføres af hensyn til den pågældende selv, vil formentlig i praksis oftest være omfattet af de særlige bestemmelser om børn, berusede samt syge og hjælpeløse i lovudkastets §§ 9-11.

En del af de indgreb, der kan finde sted efter bestemmelsens stk. 2 og 3, f.eks. legemsbesigtigelse, fratagelse af genstande og frihedsberøvelse, kan minde om straffeprocessuelle indgreb. Endvidere indebærer politiets opgaver efter bestemmelsen, at disse indgreb kan foretages med henblik på at forhindre strafbare forhold. Der kan derfor opstå spørgsmål om, hvorvidt hjemlen for et konkret indgreb skal søges i denne bestemmelse eller i retsplejeloven. Vurderingen af dette spørgsmål afhænger i første omgang af formålet med indgrebet. Indgreb efter denne bestemmelse har først og fremmest til formål at afværge fare for de i bestemmelsen nævnte beskyttelsesinteresser, mens indgreb efter retsplejeloven sker med henblik på strafforfølgning.

Indgreb efter stk. 2 og 3 må ikke anvendes på en måde, så de straffeprocessuelle betingelser for legemsindgreb, ransagning, beslaglæggelse og anholdelse omgås. Hvis et forhold må antages at ville medføre strafferetlig forfølgning mod den, der udsættes for indgrebet, skal politiet som udgangspunkt gå frem efter retsplejelovens regler. I en situation, hvor der er behov for en øjeblikkelig indskriden - som det ofte er tilfældet, når der foreligger en konkret og nærliggende fare for sikkerheden eller den offentlige orden - er politiet imidlertid ikke forpligtet til forinden nærmere at vurdere, om hjemmelsgrundlaget for et indgreb formelt skal støttes på retsplejelovens regler eller denne lov. Der kan således forekomme situationer, hvor f.eks. en frihedsberøvelse umiddel-

bart iværksættes uden for strafferetsplejen, men senere overgår til at være en anholdelse, fordi der skønnes at være grundlag for strafforfølgning.

Det skal dog bemærkes, at politiet i situationer, hvor et strafbart forhold er realiseret, i et vist omfang har mulighed for at vælge at foretage indgreb efter denne bestemmelses stk. 2 og 3 frem for at indlede strafforfølgning. Det gælder navnlig i forbindelse med ordensforstyrrelser, der ofte vil indebære en lovovertrædelse, men ikke nødvendigvis af en karakter, at strafforfølgning bør indledes. Bestemmelsen begrænser således f.eks. ikke politiets mulighed for at fastholde den praksis, at overtrædelse af mindre alvorlige bestemmelser, f.eks. af politivedtægtens § 3 om forstyrrelse af den offentlige orden, konkret giver anledning til et påbud frem for en sigtelse for overtrædelsen.

Det skal endvidere bemærkes, at indgreb efter stk. 2 og 3 kan anvendes med henblik på at forhindre forsøg på overtrædelse af særlovgivningen, selvom forsøgshandlingen ikke i sig selv er kriminaliseret, fordi loven ikke foreskriver højere straf end bøde, jf. straffelovens § 21, stk. 3.

Til stk. 1

Efter bestemmelsen i stk. 1 har politiet til opgave at afværge fare for forstyrrelse af den offentlige orden samt fare for enkeltpersoners og den offentlige sikkerhed. Med stk. 1 afgrænses det område, hvor politiet har mulighed for at anvende indgreb efter bestemmelsens stk. 2 og 3.

Er der tale om indgreb over for et barn, en beruset, syg eller hjælpeløs person, skal politiet som udgangspunkt gå frem efter de særlige bestemmelser herom. Bestemmelsen om børn omfatter dog kun fare for barnet selv, og er et barn er til fare for andre eller den offentlige orden m.v., finder bestemmelsen om orden og sikkerhed anvendelse, medmindre barnets tilstand indebærer, at politiet skal gå frem efter bestemmelserne om berusede eller syge og hjælpeløse.

Med udtrykket ”har til opgave” angives, at politiet har mulighed for at foretage en konkret afvejning af, om navnlig ordenshensyn er så tungtvejende, at der bør gribes ind over for en konkret forstyrrelse, herunder om et indgreb i sig selv vil kunne føre til en optrapning af en given situation. Denne retstilstand svarer til, hvad der i dag antages at gælde efter retsplejelovens § 108.

Der kan i den forbindelse henvises til Justitsministeriets besvarelser af henholdsvis den 22. februar 1996 og 26. august 1997 af spørgsmål fra Folketinget (S 1388 om ”skraldemandskonflikten” og S 3002 om ”RiBuskonflikten”) om politiets indsat i forbindelse med arbejdskonflikter. Justitsministeriet anførte i besvarelsen af spørgsmål S 1388 bl.a. følgende:

”Som led i pligten til at påse overholdelsen af love og vedtægter samt at foretage det fornødne til forhindring af forbrydelser og til efterforskning og forfølgning af sådanne har politiet i forbindelse med fysiske blokader til opgave at sikre uhindret færdsel til og fra den pågældende ejendom, og derved forhindre eller bringe eventuelle strafbare forhold (...) til ophør.

Som led i pligten til at opretholde sikkerhed, fred og orden, skal politiet dog ved enhver indgriben samtidig sikre, at indgrebet ikke står i misforhold til den foreliggende situation, herunder hensynet til det gode, som ønskes beskyttet ved politiets indgriben. Ved løsningen af eventuelle episoder og situationer, som måtte opstå i tilknytning til en arbejdskonflikt, skal politiet derfor så vidt muligt undgå, at den politimæssige indsats medfører en optrapning af uroen og eventuelle ulovligheder.

Politiets overordnede forpligtelse til at opretholde sikkerhed, fred og orden, vil derfor kunne betyde, at politiet i situationer, hvor der er tale om mindre lovovertrædelser, vil skulle foretage en helt konkret afvejning mellem hensynet til forfølgning af disse lovovertrædelser og ønsket om at sikre et større gode, nemlig en hindring af en spredning og eskalering af uroen.”

Omvendt skal politiet som udgangspunkt altid gribe ind i situationer, hvor der foreligger fare for enkeltpersoners og den offentlige sikkerhed. Hensynet til sikkerheden er så tungtvejende, at politiet i sådanne situationer kun helt undtagelsesvist kan undlade at gribe ind, og i praksis vil dette formentlig kun komme på tale i situationer, hvor politiet på stedet er talmæssigt underlegne, og det af hensyn til disse politifolks egen sikkerhed er uforvarsligt ikke at afvente forstærkninger.

Efter bestemmelsen har politiet bl.a. til opgave at afværge fare for forstyrrelser af ”den offentlige orden”.

Forstyrrelse af den offentlige orden omfatter f.eks. gadeuorden, værtshusuorden, uanstændig adfærd, støjende adfærd og krænkelse af fællesgoder som monumenter o.lign. Der kan i forbindelse være tale om f.eks. slagsmål, blåafbrænding, uroligheder i tilknytning til fodboldkampe, fysiske blokader, husbesættelser, høj musik på offentlig sted eller fra en ejendom, skrigen og råben, tuden med sirener og angreb på monumenter m.v. I en utrykt Østre Landsretsdom af 19. maj 1999 fandt landsretten, at det forhold, at et medlem af rockergruppen Bandidos sammen med

6 andre personer deltog i torvekoncert iført skudsikre veste, var egnet til på det pågældende tidspunkt at forstyrre den offentlige orden.

Også hensynet til myndighedsudøvelse kan være omfattet. Således kan politiet af hensyn til en uhindret udførelse af dets opgaver efter omstændighederne påbyde tilskuere at holde en vis afstand til politiforretninger, ulykkessteder o.lign.

Den nærmere fastlæggelse af udtrykket den offentlige orden afhænger i øvrigt af, hvad der må anses for en almindeligt accepteret adfærd i samfundet, og begrebet kan ændre sig med tiden og samfundsudviklingen.

Bestemmelsen omfatter alene forstyrrelser af den ”offentlige” orden, og dermed falder forstyrrelser, der er begrænset til inden for hjemmets fire vægge, uden for bestemmelsen. Politiet vil således ikke kunne gribe ind over for høj musik, skænderier og verbale forulempelser m.v., der ikke samtidig forstyrrer omkringboende eller andre. Heller ikke sådanne private skænderier o.lign. på offentlig vej er omfattet.

Bestemmelsen omfatter endvidere fare for ”enkeltpersoners og den offentlige sikkerhed”.

Der sigtes hermed til fare for borgernes liv, helbred eller ejendom i forbindelse med ulykker, sygdom m.v., hvad enten faren er opstået som følge af andre personers adfærd eller naturskabte begivenheder o.lign. Naturskabte begivenheder kan være f.eks. kraftig blæst, der medfører risiko for, at en mur vælter ud over en befærdet gade, kemikalieudslip fra en virksomhed eller risiko for jordskred.

Politiet kan i den forbindelse gribe ind over for det potentielle offer selv, f.eks. ved kortvarigt at frihedsberøve en person for at bringe den pågældende ud af en faresituation, samt over for personer, der selv har sat et farligt begivenhedsforløb i værk.

Der kan endvidere være tale om farlige optøjer eller andre forbrydelser, hvor politiet kan gribe ind for at bringe den eller de farlige handlinger til ophør eller forhindre, at igangværende uroligheder spredes eller kommer ud af kontrol.

Politiet griber endvidere jævnlige ind med henblik på at bringe husspektakler til ophør. Husspektakler kan ofte rejse spørgsmål om strafferetlig forfølgning, og Rigsadvokaten har i meddelelse 5/2000 om dette spørgsmål anført bl.a. følgende:

”Når politiet bliver tilkaldt i anledning af voldsomme stridigheder mellem parterne i et parforhold (husspektakler), er den første opgave at standse eventuelle håndgribeligheder og yde hjælp, hvis nogen er skadet. Først derefter kan politiet søge at skabe et overblik over, hvad der er sket på stedet.

Politiet optræder i disse situationer både som mægler mellem parterne og som retshåndhavende myndighed. Selv om der foreligger en formodning om vold, må der således ved politiets indgriben også tages hensyn til, at politiet ikke optræder på en måde, der er egnet til at optrappe en konflikt mellem parterne.

Hvis det er åbenbart, at den ene af parterne har været udsat for vold begået af den anden – f.eks. fordi denne har friske skader – skal sagen imidlertid fra starten behandles som en straffesag.”

Til stk. 2

Efter bestemmelsen kan politiet foretage indgreb med henblik på afværge fare for en ordensforstyrrelse eller sikkerheden. Bestemmelsen angiver i den forbindelse, at politiet kan anvende indgreb så som udstedelse af påbud, legemsbesigtigelse, fratagelse af genstande og frihedsberøvelse.

Bestemmelsens opregning er ikke udtømmende, og politiet er ikke afskåret fra efter omstændighederne at anvende andre indgreb. Anvendelse af andre indgreb, f.eks. legemsundersøgelse, vil imidlertid i praksis kun komme på tale i sjældne og helt atypiske situationer og er derfor ikke nævnt i bestemmelsen.

Udtrykket ”afværge fare” indebærer, at politiets indgreb forudsætter en konstateret konkret og nærliggende fare for en forstyrrelse af den offentlige orden eller fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed. Afgørelsen af, om der foreligger den til et indgreb fornødne fare, afhænger af en konkret vurdering af situationen, men det bør ikke være således, at politiet lader en fare udvikle sig, før der gribes ind. Politiet kan således f.eks. gribe ind ved optræk til slagsmål foran et værtshus o.lign.

Det er ikke en betingelse, at en krænkelse af de nævnte politiretlige beskyttelsesinteresser endnu er realiseret, men der skal være en vis sandsynlighed for, at det vil ske. Et indgreb forudsætter ikke nødvendigvis viden om, hvorledes en krænkelse i detaljer vil udmønte sig, eller hvilke konkrete interesser der vil blive krænkede. Endvidere forudsætter en konkret og nærliggende fare ikke nødvendigvis, at faren i tidsmæssig sammenhæng er tæt på at blive realiseret. Det afgørende er sandsynligheden for, at faren vil blive realiseret, hvis ikke politiet griber ind. Hvis f.eks. en person er ved at opstille et musikanlæg med henblik på at forstyrre afviklingen af et politisk møde, kan politiet gribe ind, selvom mødet først starter flere timer senere.

Alene det forhold, at en person er kendt som uromager, kan ikke i sig selv danne grundlag for et indgreb. Tidligere erfaringer med en person - eller en gruppe af personer - kan dog sammen med de konkrete omstændigheder indgå i vurderingen af, om der er en konkret og nærliggende fare for en forstyrrelse m.v.

Politiet skal efter bestemmelsen om muligt anvende det mindst indgribende middel i en given situation. Kan en faresituation afværges ved, at politiet udsteder et påbud, er politiet således afskåret fra at gennemføre en frihedsberøvelse. Vurderingen af, hvilke indgreb der bør iværksættes, vil i øvrigt afhænge af en konkret vurdering af situationen.

Endvidere indebærer det almindelige forvaltningsretlige proportionalitetsprincip, at politiet alene må foretage indgreb i det omfang, et indgreb er proportionalt i forhold til den fare, der truer de politiretlige beskyttelsesinteresser (orden og sikkerhed). Det kan f.eks. tænkes, at politiet i en situation, hvor mindre indgrebsmidler har vist sig nytteløse, alligevel må afstå fra at gennemføre en frihedsberøvelse, fordi en frihedsberøvelse vil være uproportional i forhold til faren. Mindre betydelige ordenskrænkelser vil f.eks. næppe altid kunne danne grundlag for frihedsberøvelse, og politiet må derfor i sådanne tilfælde i stedet overveje at udstede et bødeforelæg i anledning af krænkelsen.

Af det almindelige forvaltningsretlige proportionalitetsprincip følger endvidere bl.a., at indgreb skal gennemføres så skånsomt som forsvarligt.

Om de enkelte indgreb kan anføres, at politiet efter bestemmelsens nr. 1 kan udstede påbud.

Udtrykket påbud dækker i denne sammenhæng, hvad der i den almindelige forvaltningsretlige terminologi betegnes som påbud og forbud, og er en ordre om at foretage eller undlade en bestemt adfærd. Påbud kan være meget varierende i intensitet og kan efter omstændighederne dække over et påbud om at forlade et farligt offentligt område til et påbud om ikke at tage ophold i sit hjem. Et så vidtgående indgreb som påbud om ikke at tage ophold i sit hjem kan f.eks. komme på tale, hvis der tæt på hjemmet ved sprængning skal ske nedrivning af bygninger, f.eks. en skorsten, eller der er fare for, at et stort træ vælter ned i hjemmet.

Et påbud er oftest en mundtlig ordre rettet mod en eller flere personer, men kan også bestå i fysisk afspærringer af områder, enten ved opstilling af barrierer eller ved at politiet stiller sig i en kæde og dermed tilkendegiver, at et område er afspærret. Påbudet går i sidstnævnte tilfælde ud på, at personer ikke må komme inden for det afspærrede område. Bestemmelsen supplerer i den forbindelse bestemmelsen i lovudkastets § 4 om politiets forebyggende afspærringer. Afspærring af områder i fareafværgende øjemed kan f.eks. komme på tale ved fare for, at igangværende uroligheder spredes eller kommer ud af kontrol.

Politiet kan efter nr. 2 under visse betingelser foretage legemsbesigtigelse af en person samt undersøge tøj og genstande i den pågældendes besiddelse. Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med politiets adgang til at fratage genstande efter nr. 3 og giver politiet mulighed for at foretage legemsbesigtigelse m.v. med henblik herpå.

Legemsbesigtigelse af en person omfatter besigtigelse af legemets ydre, aftryk og lignende af legemets ydre, visitation af det tøj, den pågældende er iført, samt optagelse af fotografier. Denne afgrænsning svarer til retsplejelovens § 792, stk. 1, nr. 1, om legemsbesigtigelse inden for straffeprocessen. Tøj og genstande i en persons besiddelse er ikke omfattet af reglerne om legemsbesigtigelse, jf. betænkning 1104/1987 om legemsindgreb under efterforskning, s. 43, og der er derfor indsat udtrykkelig hjemmel til dette indgreb. Bestemmelsen indebærer således, at politiet har mulighed for at undersøge en persons taske eller andre genstande i den pågældendes besiddelse f.eks. med henblik på at finde farlige genstande.

Anvendelse af de nævnte indgreb er betinget af, at politiet formoder, at vedkommende er i besiddelse af genstande bestemt til at forstyrre den offentlige orden eller at udgøre en fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed.

Formodningen skal være velbegrundet, og indgreb efter bestemmelse vil derfor navnlig komme på tale, når politiet observerer, at en person forsøger at gemme de omhandlede genstande på kroppen eller i en medbragt taske e.lign., eller modtager troværdige oplysninger om, at en person er i besiddelse af farlige genstande.

Det er ikke tilstrækkeligt, at de pågældende genstande er egnet til at forstyrre den offentlige orden m.v. Indgreb efter bestemmelsen er således betinget af, at politiet har en formodning om, at en ordensforstyrrelse m.v. aktuelt vil blive realiseret, hvis ikke der gribes ind. Der kan således være grundlag for at gribe ind over for en person i besiddelse af spraymalingsdåser, hvis den pågældende ved nattetid er ved at forcere indhegningen til et jernbaneterræn, men ikke hvis den pågældende træffes i malertøj ved arbejdstids ophør.

Politiet kan efter bestemmelsens nr. 3 fratage en person genstande. Det er en forudsætning, at fratagelsen - eventuelt i kombination med andre indgreb - kan medvirke til at afværge en fare for ordensforstyrrelser eller sikkerheden.

Der kan f.eks. være tale om at ind gribe ind over for en person, der medbringer fyrværkeri til en udendørskoncert, eller aktionerende, der med en boltsaks og et brækjern nærmer sig et indhegnet anlæg.

Bestemmelsen giver ikke adgang til at konfiskere de pågældende genstande, der som udgangspunkt skal tilbageleveres, når den fare, der begrundede fratagelsen, ikke længere er til stede.

Det er ikke en betingelse, at der er en ansvarlig ejer/bruger af genstandene til stede.

Såfremt anvendelsen af mindre indgribende midler ikke findes tilstrækkelige i den konkrete situation, kan der om nødvendigt ske frihedsberøvelse.

En frihedsberøvelse skal være så kortvarig som mulig. Formålet med frihedsberøvelsen skal indgå i denne vurdering, og en person skal løslades, når de omstændigheder, der gav grundlag for frihedsberøvelsen, ikke længere er til stede. Er der tale om at bringe personer ud af faresituationer, vil der normalt ikke være grundlag for at indbringe den pågældende til en politistation. Omvendt kan der eventuelt ske indbringelse af en person, der gentagne gange forsøger at forcere afspærringen til et farligt område el.lign.

Bestemmelsen indeholder herudover en grænse på 6 timer, der skal regnes fra frihedsberøvelsens iværksættelse. Den tid, der måtte medgå med indtransport til en politistation, skal således medregnes i fristen.

Denne tidsgrænse må så vidt muligt ikke overskrides. Det er forudsat, at der normalt alene kan blive tale om at overskride tidsgrænsen på 6 timer i forbindelse med aktioner med frihedsberøvelse af et større antal personer, og hvor den tid, der vil medgå med transport til politistation, registrering og identifikation af de frihedsberøvede, i praksis ikke vil gøre det muligt at overholde fristen.

Bestemmelsen indeholder endvidere en regel om, at en frihedsberøvelse skal være så skånsom som mulig. Et krav om skånsomhed følger i forvejen af forvaltningsretlige principper, men i lyset af, at der er tale om et vidtgående indgreb, er kravet nævnt udtrykkeligt i lovteksten. Kravet om skånsomhed indebærer f.eks., at den frihedsberøvede ikke må transporteres og anbringes på en unødigt belastende måde, og at en frihedsberøvelse om muligt skal gennemføres med diskretion.

Til stk. 3

Efter stk. 3 kan politiet uden retskendelse skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted, hvis det er nødvendigt for at afværge en fare for en ordensforstyrrelse eller sikkerheden

Efter grundlovens § 72 må husundersøgelse, hvor ingen lov hjemler en særegen undtagelse, alene ske efter en retskendelse. Der er derfor indsat en særlig hjemmel til, at politiet kan skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted uden retskendelse. Der kan i den forbindelse henvises til,

at indgreb efter bestemmelsen forudsætter, at der foreligger en konkret og nærliggende fare for de politiretlige beskyttelsesinteresser, herunder efter omstændighederne fare for personers sikkerhed. I sådanne tilfælde er der behov for en øjeblikkelig indskriden, og politiet skal derfor ikke være henvist til at afvente en retskendelse, før der gribes ind. Der skal på den nævnte baggrund imidlertid ikke sluttes modsætningsvist fra bestemmelsen. Også de i stk. 2 nævnte indgreb kan gennemføres uden retskendelse.

Bestemmelsen kan anvendes i forbindelse med ulykker eller uheld på erhvervsvirksomheder, f.eks. kemikalieudslip fra en virksomhed eller anden udledning af sundhedsfarlige stoffer. Er der ikke i disse tilfælde andre personer til stede, som på forsvarlig måde kan tage hånd om situationen, kan politiet skaffe sig adgang til virksomheden med henblik på at afværge faren eller begrænse skaden.

Der kan endvidere være tale om skaffe sig adgang til personer, der færdes i farlige afspærrede områder, f.eks. affaldsdepoter, byggepladser e.lign.

Politiets mulighed for at skaffe sig adgang til private hjem uden beboerens samtykke rejser særlige spørgsmål. Skaffer politiet sig adgang til ikke-frit tilgængeligt sted, skal dette indgreb under hensyn til det almindelige proportionalitetsprincip stå mål med den fare for sikkerheden eller ordensforstyrrelse, der er tale om. I denne vurdering skal hensynet til privatlivets fred og boligens ukrænkelighed indgå med særlig vægt.

Det er generelt en forudsætning for tvangsmæssigt at skaffe sig adgang til private hjem, at der foreligger en fare for krænkelse af væsentlige politiretlige beskyttelsesinteresser. Som eksempler herpå kan nævnes gasudslip, der indebærer fare for omkringboende, eller brud på en vandhane i en lejlighed, der indebærer fare for større materielle skader i ejendommen. Er beboeren ikke til stede, kan politiet eventuelt gå frem efter regler om uanmodet forretningførelse.

I praksis bliver politiet jævnligt kaldt ud til husspektakler, og i det omfang, der er grund til at antage, at nogen er i fare, er betingelserne for, at politiet kan skaffe sig adgang opfyldt. Husspektakler af denne karakter rejser dog samtidig ofte spørgsmål om strafferetlig forfølgning, jf. nær-

mere herom ovenfor til stk. 1. Er der derimod alene tale om, at omkringboende forstyrres af høj-røstede skænderier o.lign., kan politiet ikke skaffe sig adgang mod beboernes protest.

Til § 6

Bestemmelsen i § 6 regulerer - sammen med lovudkastets § 7 - politiets indsats i relation til forsamlinger. Lovudkastets § 6 regulerer politiets indsats over for forsamlinger som sådan, mens § 7 regulerer indgreb over for enkelte forsamlingsdeltagere.

Formålet med de to bestemmelser er at samle den gældende regulering af politiets forpligtelser og indgrebsmuligheder på området. Bestemmelser om forsamlinger findes i dag i grundloven, politilovene af 1863 og 1871 samt politivedtægterne.

Til stk. 1

Efter bestemmelsen har politiet til opgave at beskytte borgernes ret til at forsamle sig.

Bestemmelsen er en hensigtserklæring, og det understeges hermed, at politiet i dets virksomhed skal værne om den grundlovssikrede forsamlingsfrihed.

Endvidere skal politiet i forbindelse med iværksættelse af indgreb over for en forsamling tage hensyn til forsamlingsfriheden. Hvis politiet f.eks. forud for en demonstration mod en ambassade afspærrer et område for at holde demonstranterne i en vis afstand hertil, skal dette således ske under skyldig hensyntagen til demonstrationens mulighed for at give sin mening til kende.

Politiet kan også mere generelt bistå en forsamlings ledelse ved planlægningen af et arrangements gennemførelse.

Politiet skal endvidere stille personale og materiel til rådighed i det omfang, politiet skønner, dette er nødvendigt for at sikre et arrangements fredelige gennemførelse. Politiet er dog ikke forpligtet til at stille sig til rådighed, hvis der efter en konkret vurdering af oplysningerne om arrangementets karakter og planlagte afvikling ikke er grund til antage, at der kan være behov for en politimæssig indsats. Spørgsmålet om, i hvilket omfang politiet skal stille personale og mate-

riel til rådighed, afhænger endvidere af, i hvor god tid politiet får kendskab til, at forsamlingen afholdes. Afholdes en forsamling med kort varsel, er politiets muligheder for at afsætte personale og materiel samt mulighederne for at planlægge indsatsen i forbindelse med forsamlingens gennemførelse i sagens natur alt andet lige begrænsede.

I en situation, hvor der er behov for en politimæssig indsats, og hvor det må antages, at det ikke vil være muligt at forebygge uroligheder med en politistyrke af en størrelse, der gør det muligt at opretholde et forsvarligt beredskab i øvrigt, kan et forbud i stedet komme på tale i det omfang, grundlovens farekrav er opfyldt.

Til stk. 2

Efter bestemmelsens 1. pkt. har politiet ret til at overvære offentlige forsamlinger. Bestemmelsen er en gengivelse af grundlovens § 79, 2. pkt., og skal forstås i overensstemmelse hermed.

Efter bestemmelsen i 2. pkt. skal offentlige forsamlinger anmeldes til politiet i det omfang, der følger af regler fastsat i medfør af denne lovs § 21.

Det forudsættes, at der i forbindelse med udstedelse af regler efter lovudkastets § 21 medtages en bestemmelse svarende til normalpolitivedtægtens § 8, stk. 1, hvorefter optog og møder på veje skal anmeldes ved personlig henvendelse til politiet senest 24 timer, før de skal finde sted. Tilside sættes anmeldelsespligten efter politivedtægten, kan arrangøren ifalde strafansvar, men forsamlingen bliver ikke af den grund ulovlig. 24 timers fristen i bestemmelsen er ikke absolut. Såfremt det ikke har været muligt at overholde fristen, fordi arrangementet ikke har været planlagt så lang tid i forvejen, skal meddelelsen blot gives til politiet umiddelbart efter, at beslutningen er truffet.

Til stk. 3

Efter bestemmelsen i stk. 3 kan politiet ved begrundet frygt for fare for betydelige forstyrrelser af den offentlige orden, herunder betydelige forstyrrelser af færdselen, eller fare for enkeltperso-

ners eller den offentlige sikkerhed, påbyde en forsamling afholdt et andet sted end det påtænkte eller fastsætte andre vilkår for forsamlingens afholdelse.

Bestemmelsen regulerer - sammen med bestemmelserne i stk. 4-6 - politiets muligheder for at gribe ind over for en forsamling som sådan. Stk. 3 og 4 regulerer politiets indgrebsmuligheder inden forsamlingens afholdelse, mens stk. 5 og 6 regulerer indgrebsmulighederne over for igangværende forsamlinger. Bestemmelserne i stk. 3 og 4 supplerer i den forbindelse lovudkastets § 4 om politiets forebyggende foranstaltninger.

Bestemmelsen er ikke begrænset til forsamlinger under åben himmel. Dermed er der i bestemmelse bl.a. hjemmel til at anvise et andet mødested til en forsamling, der afholdes indendørs, f.eks. i en kondemneret ejendom, der udgør en sikkerhedsrisiko for deltagerne.

Det er ikke en betingelse for et indgreb, at der foreligger en - i politilovens forstand - konkret og nærliggende fare for en forstyrrelse m.v., jf. ordene ”ved begrundet frygt for”.

Det antages, at en forsamling efter omstændighederne kan forbydes på grundlag af en forudgående vurdering af, om politiet kan sikre en forsvarlig afvikling heraf. Så meget desto mere kan politiet anvende de i bestemmelsen nævnte mindre indgreb - anvisning af et andet sted til forsamlingens afholdelse eller fastsættelse af andre vilkår for forsamlingens afholdelse - efter en forudgående konkret vurdering af, hvilke ordensforstyrrelser eller sikkerhedsrisici en given forsamling kan give anledning til. Det kan nærmere herom henvises til det anførte i kapitel 4.4.3 ovenfor, herunder de refererede afgørelser af 14. august 1998 fra Justitsministeriet, hvor det bl.a. anføres, at Justitsministeriet ikke havde taget stilling til, om en nazistdemonstration ad en anden rute end den anmeldte ud fra en konkret vurdering ville kunne gennemføres på en sikkerheds- og færdselsmæssig forsvarlig måde, og ”hvilke forskrifter politiet i givet fald ville kunne fastsætte for at sikre dette”.

Udtrykket ”betydelige forstyrrelser” indebærer, at bestemmelsen ikke kan anvendes i anledning af de ordensforstyrrelser, der normalt må accepteres fra forsamlinger. Betydelige forstyrrelser kan således efter omstændighederne bl.a. omfatte afspærring eller blokering af veje til gene for

trafikken i det omfang, afspærringen eller blokeringen ikke er en naturlig følge af, at der afholdes et møde på en offentlig plads, eller at der passerer et demonstrationsoptog gennem byen.

Der stilles ikke skærpede krav til de farer for sikkerheden, der kan begrunde et indgreb efter bestemmelsen. Fare for sikkerheden kan f.eks. opstå, fordi politiet på en given rute ikke vil være i stand til at forebygge sammenstød med moddemonstranter, eller fordi den valgte lokalitet i sig selv udgør en fare for forsamlingens deltagere. Bestemmelsen vil således bl.a. kunne anvendes ved fare for, at en tribune vil bryde sammen under vægten af de forsamlede personer.

Politiet har pligt til at gøre en indsats for at forebygge bl.a. uroligheder, og bestemmelsen kan således ikke anvendes, alene fordi en given rute ikke er den mest hensigtsmæssige ud fra et politimæssigt synspunkt, eller det valgte tidspunkt for forsamlingens afholdelse er ubelejligt for politiet.

Det skal i den forbindelse understreges, at politiets indgreb skal bygge på en konkret vurdering, hvori med betydelig vægt skal indgå hensynet til forsamlingens mulighed for at ytre sig.

Politiet kan efter bestemmelsen bl.a. anvise et andet mødested. Det er en forudsætning, at forsamlingens ytringstilkendegivelse ikke herved udelukkes. Dog kan der altid anvises et andet mødested, hvis en forsamling afholdes eller påtænkes afholdt i strid med rettigheder af privat karakter, f.eks. ejendomsretten til det areal eller den lokalitet, der udgør foramlingsstedet.

Endvidere kan politiet fastsætte vilkår for forsamlingens afholdelse. Politiets vilkår kan ikke medføre indskrænkninger i, hvad der i øvrigt er tilladt efter lovgivningen, f.eks. politivedtægten eller færdselsloven. Overtrædes sådanne vilkår, kan forsamlingens ledelse eventuelt ifalde strafansvar f.eks. i medfør af politivedtægten eller færdselsloven. Der kan efter omstændigheder endvidere blive tale om at hæve forsamlingen, såfremt overtrædelse af fastsatte vilkår indebærer krænkelse af særlige hensyn til f.eks. færdselen, jf. U 2001.1200 Ø.

Til stk. 4

Efter bestemmelsens 1. pkt. kan politiet forbyde forsamlinger under åben himmel, når der af dem kan befrygtes fare for den offentlige fred. Bestemmelsen svarer til grundlovens § 79, 3. pkt., og skal forstås i overensstemmelse hermed.

Efter ordlyden af grundlovens § 79 er det en betingelse for at kunne nedlægge forbud, at faren for den offentlige fred udgår fra forsamlingen, jf. udtrykket ”af dem” (kan befrygtes fare). Det er dog i den forfatningsretlige litteratur almindeligt antaget, at en fare for, at udenforstående vil forårsage omfattende uroligheder, vil kunne begrunde et forbud ud fra nødretsbetragtninger.

I nyere tid er det i administrativ praksis endvidere antaget, at et forbud ud fra nødretsbetragtninger kan nedlægges - ikke alene hvor nødretssituationen er aktuel, dvs. under forsamlingen eller umiddelbart før denne mødes - men også som et forudgående forbud. Det kan henvises til det anførte i kapitel 4.4.3 om Justitsministeriets afgørelser af 14. august 1998 vedrørende anmeldte nazistdemonstrationer i Køge og København.

Til stk. 5

Efter bestemmelsen i stk. 5 kan politiet, hvis en forsamling under åben himmel er til fare for den offentlige fred, påbyde forsamlingen opløst.

Bestemmelsen - der tager sigte på igangværende forsamlinger - er en videreførelse og sproglig modernisering af bestemmelser i § 12 i politiloven af 1863 og i § 10 i loven af 1871, hvorefter politiet, hvis der opstår ”uorden, som udarter til voldelig adfærd, kan fordre forsamlingen hævet; efterkommes ikke denne fordring kan politiet selv erklære forsamlingen for hævet og indskrider da som ved opløb.”

Det er i den juridiske litteratur den overvejende opfattelse, at sætningen ”uorden, som udarter til voldelig adfærd” ikke skal forstås som en indskrænkning af grundlovens bestemmelse om, at der kan nedlægges forbud ved ”fare for den offentlige fred”. I overensstemmelse hermed anvendes i

den foreslåede bestemmelse grundlovens udtryk, og bestemmelsen er affattet således, at politiet kan påbyde en forsamling under åben himmel, der er til fare for den offentlige fred, opløst.

Der kan nærmere om indholdet af udtrykket ”den offentlige fred” henvises til det anførte i kapitel 4.4.3.

Til stk. 6

Bestemmelsen angiver retsvirkningen af, at et forbud efter stk. 4 eller et påbud efter stk. 5 ikke efterkommes. Forsamlingen anses i disse tilfælde for opløst, og politiet kan herefter skride ind som ved opløb. Politiets indgrebsmuligheder over for opløb er reguleret i bestemmelsen i § 8, jf. nedenfor.

Til § 7

Bestemmelsen i § 7 regulerer, hvornår politiet kan foretage indgreb over for enkeltpersoner i en forsamling, der forstyrrer forsamlingens rolige afvikling.

Bestemmelsen bygger på politilovene af 1863 § 12 og af 1871 § 10. Efter disse bestemmelser skal politiet ved offentlige forsamlinger under åben himmel yde bistand til at opretholde ordenen og ved andre offentlige forsamlinger efter anmodning fra forsamlingens leder yde bistand til ordenes opretholdelse og på hans begæring, eller når der opstår ufred eller slagsmål, anholde eller med magt fjerne fredsforstyrrelserne.

Til stk. 1

Efter bestemmelsens 1. pkt. kan politiet ved offentlige forsamlinger under åben himmel gribe ind over for forsamlingsdeltagere, der giver anledning til fare for betydelige forstyrrelser af den offentlige orden eller fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed.

Politilovenes udtryk ”yde bistand” (til forsamlingsledelsen/forsamlingen) er ikke medtaget, da udtrykket efter en umiddelbar sproglig forståelse ikke omfatter de tilfælde, hvor personer i for-

samlingen gør sig skyldige i ordensforstyrrelser m.v. med forsamlingsledelsens og forsamlingens accept. Endvidere anføres i bestemmelsen, at politiet ”kan” gribe ind, hvor det i politilovene anføres, at politiet ”skal” yde bistand. Den foreslåede formulering er valgt for ikke at forpligte politiet til at gribe ind i tilfælde, hvor et indgreb efter en konkret politimæssig vurdering ikke kan anses for hensigtsmæssig. Det kan f.eks. være tilfældet, hvor risikoen for, at et indgreb ville skabe eller optrappe en konflikt i forhold til forsamlingen, overskygger hensynet til, at politiet griber ind over for en ordensforstyrrelse m.v. Det er dog naturligvis forudsat, at politiet som udgangspunkt griber ind, når der er anledning hertil.

Bestemmelsen omfatter forsamlinger ”under åben himmel”. Dette udtryk skal forstås i overensstemmelse med grundlovens § 79, dvs. at der normalt vil være tale om udendørs forsamlinger.

Efter bestemmelsen kan fare for ”betydelige” ordensforstyrrelser danne grundlag for et indgreb. Baggrunden herfor er, at der fra forsamlingsdeltagere ofte må accepteres visse gener, f.eks. råben, højrøstet sang og kortvarige færdselshindringer, som politiet ville kunne gribe ind overfor, hvis de var forvoldt af enkeltpersoner eller af tilfældigt sammenstimlede personer.

Ofte vil råb og højrøstet sang være et led i forsamlingens ytringstilkendegivelse og må dermed umiddelbart henføres til de forstyrrelser, der må accepteres fra forsamlinger. Det må imidlertid også accepteres, at enkeltpersoner i forsamlingen herudover på eget initiativ råber f.eks. slagord, og der kan således heller ikke gribes ind over for enkeltpersoner i forsamlingen, der alene gør sig skyldige i sådanne mindre ordensforstyrrelser, uanset om disse forstyrrelser ikke indgår som et planlagt led i forsamlingens ytringstilkendegivelse.

Betydelige forstyrrelser kan efter omstændighederne omfatte f.eks. brug af sirener, kast med genstande mod bygninger eller skilte samt beskadigelser af beplantninger på veje eller i anlæg.

Der stilles ikke skærpede krav til politiets indgreb af hensyn til enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed. Politiets indgrebsmuligheder svarer i disse tilfælde til indgrebsmulighederne efter bestemmelsen om orden og sikkerhed, jf. nærmere herom ovenfor til § 5. Det indskrænker således ikke politiets mulighed for f.eks. at fratage en person farlige genstande, at den pågældende befinder sig i en forsamling. Politiet kan imidlertid ud fra mere overordnede hensyn - f.eks. hen-

synet til ikke at skabe konflikter i forhold til en forsamling - efter en konkret vurdering acceptere visse former for mindre sikkerhedsfarer, f.eks. at deltagere i forsamlingen enkelte gange affyrer mindre farligt fyrværkeri e.lign. Det kan i sådanne tilfælde være hensigtsmæssigt at afvente, om situationen udvikler sig, herunder om andre forsamlingsdeltagere eller forsamlingens ledelse i givet fald vil gribe ind over for de pågældende forsamlingsdeltagere.

Det er i alle tilfælde en betingelse for et indgreb, at der foreligger en konkret og nærliggende fare.

Hvis faren udgår fra personer, som ikke deltager i forsamlingen, kan politiet gribe ind over for disse personer efter den almindelige bestemmelse om orden og sikkerhed eller eventuelt efter bestemmelsen om opløb. Et grænsetilfælde kan opstå, hvis en forsamlingsdeltager modarbejder forsamlingens ytringstilkendegivelse, f.eks. ved at forstyrre talere med råb eller højrøstet sang. Det kan anføres, at den pågældende hermed ikke er en del af forsamlingen, og at politiet derfor kan gribe ind over for den pågældende efter den almindelige regel om orden og sikkerhed.

På den anden side må hensynet bag forsamlingsfriheden - den fri debat og meningstilkendegivelse - også omfatte retten til at være uenig i en forsamlings ytringstilkendegivelse. Politiet kan derfor i disse tilfælde alene gribe ind efter bestemmelsen om orden og sikkerhed, hvis den pågældendes optræden først og fremmest må antages at have obstruktive formål og således ikke søger at fremme en meningsudveksling.

Efter bestemmelsen i 2. pkt. kan politiet ved andre offentlige forsamlinger efter anmodning fra forsamlingens leder gribe ind over for forsamlingsdeltagere, der giver anledning til fare for ordensforstyrrelser, og i øvrigt uopfordret gribe ind over for deltagere, der giver anledning til fare for alvorlige ordensforstyrrelser eller fare for sikkerheden.

Udtrykket ”andre offentlige forsamlinger” skal ses i modsætning til forsamlinger under åben himmel, og bestemmelsen i 2. pkt. omfatter dermed som udgangspunkt forsamlinger, der ikke foregår udendørs.

Efter bestemmelsen forudsætter politiets indgreb i disse tilfælde som udgangspunkt en anmodning fra forsamlingslederen. Baggrunden herfor er, at det ved forsamlinger, der ikke foregår udendørs, i første omgang bør overlades til forsamlingens ledelse at vurdere, i hvilket omfang der bør gribes ind over for ordensforstyrrelser. Ordensforstyrrelser er i disse tilfælde som udgangspunkt "alene" til gene for forsamlingen selv, og de hensyn, der normalt vil kunne begrunde politiets indgreb over for deltagere i forsamlinger under åben himmel - hensynet til, at udenforstående personer ikke generes - vil derfor som udgangspunkt ikke være til stede.

I tilfælde af fare for alvorlige forstyrrelser af den offentlige orden eller fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed tilsiger almindelige politimæssige hensyn dog, at politiet kan gribe ind, uden at der foreligger en anmodning herom fra forsamlingens leder.

Fare for "alvorlige ordensforstyrrelser" forudsætter, at der er tale om fare for ordensforstyrrelser af en vis voldsomhed, f.eks. fare for slagsmål eller hærværk. Der vil dermed ofte være tale om strafbare forhold, men det er ikke en betingelse for et indgreb, at dette er tilfældet. Visse "betydelige ordensforstyrrelser", f.eks. verbale forulempelser og brug af sirener, kan herefter ikke danne grundlag for et indgreb, medmindre forsamlingens leder anmoder herom.

Er der tale om fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed, kan politiet gribe ind på sædvanlig vis.

Det er også her i alle tilfælde en betingelse for et indgreb, at der foreligger en konkret og nærliggende fare.

Til stk. 2 og 3

Efter bestemmelserne i stk. 2 og 3 kan politiet foretage indgreb over for forsamlingsdeltagere med henblik på at afværge fare som nævnt i stk. 1. Tilsvarende bestemmelser findes i § 5 om orden og sikkerhed, og der kan - med de begrænsninger i indgrebsmulighederne, der følger af, at de pågældende befinder sig i en forsamling, jf. ovenfor til stk. 1 - nærmere henvises til bemærkningerne hertil.

Til § 8

Bestemmelsen i § 8 regulerer politiets indsats i relation til opløb.

Formålet med bestemmelsen er at samle den gældende regulering af politiets indgrebsmuligheder på området. Bestemmelser om opløb findes i dag i grundloven, politilovene af 1863 og 1871 samt i politivedtægterne.

Til stk. 1

Efter bestemmelsen har politiet til opgave at afværge opløb, der indebærer fare for forstyrrelser af den offentlige fred eller orden eller fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed. Ved opløb forstås en tilfældig og helt uorganiseret sammenstimlen af mennesker, ligesom en forsamling bliver til et opløb, hvis den forbydes af politiet eller går i indre opløsning. Der kan i øvrigt nærmere herom henvises til kapitel 4.4.4.

Udtrykket ”fred” er medtaget i bestemmelsen - og i stk. 2, nr. 2 - på grund af sammenhængen med forsamlinger. En forsamling kan forbydes ved fare for den offentlige fred, og et forbud medfører teknisk, at en forsamling bliver til et opløb. Krænkelser af den offentlige fred dækker over kvalificerede ordensforstyrrelser, og anvendelsen af udtrykket medfører ikke indholdsmæssige ændringer i betingelserne for politiets indgreb i anledning af fare for ordensforstyrrelser og sikkerheden i øvrigt.

Bestemmelsen omfatter opløb, hvad enten det finder sted udendørs eller indendørs, ligesom bestemmelsen omfatter opløb på steder, hvortil der er almindelig adgang, og opløb på steder, hvortil der ikke er almindelig adgang.

Til stk. 2 og 3

Efter bestemmelserne i stk. 2 og 3 kan politiet foretage indgreb over for deltagere i et opløb med henblik på at afværge fare som nævnt i stk. 1. Tilsvarende bestemmelser findes i § 5 om orden og sikkerhed, og der kan nærmere henvises til bemærkningerne hertil.

Det skal her supplerende bemærkes, at bestemmelsen i stk. 3 om, at politiet uden retskendelse kan skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted, i praksis næppe vil omfatte private hjem, jf. den ovenfor nævnte definition af et opløb. Opløb på ikke-frit tilgængelige steder vil som alt overvejende hovedregel udspille sig udendørs, f.eks. i forbindelse med demonstrationer mod anlægsarbejder, politiske møder o.lign.

Bestemmelserne i stk. 2 og 3 kan anvendes over for både enkeltdeeltagere og det samlede antal deltagere i et opløb. Der kan alt efter omstændighederne være tale om, at et opløb kan afværges eller spredes ved at gribe ind over for særligt aktive enkeltpersoner, f.eks. personer der forsøger at anstifte et opløb, mens opløb i andre tilfælde bør imødegås ved at anmode en menneskemængde om at spredes.

Efter bestemmelsen kan politiet foretage indgreb med henblik på at afværge fare for en ordensforstyrrelse eller sikkerheden. Indgrebsmidlerne kan dermed ikke benyttes alene på baggrund af en fare for et opløb. Dette har i praksis den fordel, at politiet i forbindelse med vurderingen af, om der er grundlag for et indgreb, ikke skal tage stilling til, om en konkret fare udgår fra et opløb eller fra personer, der ikke deltager i et opløb. Politiet skal alene tage stilling til, om der er den fornødne konkrete og nærliggende fare for en ordensforstyrrelse eller sikkerheden.

Til stk. 4

Efter bestemmelsen kan politiet anvende magt med henblik på at sprede et opløb, hvis de tilstedeværende tre gange i kongens og lovens navn forinden forgæves er opfordret til at spredes (den såkaldte opløbsformular). Opløbsformularen skal dog ikke anvendes, hvis politiet angribes. Bestemmelsen bygger på bestemmelserne i grundlovens § 80, § 12 i politiloven af 1863 og § 19 i politiloven af 1871. Der kan i øvrigt herom henvises til kapitel 4.4.4 ovenfor.

Kravet om anvendelse af opløbsformularen er en formel regel, der er særligt knyttet til magt-anvendelse i forbindelse med opløb. Herudover skal politiet iagttage de betingelser for magt-anvendelse, der findes i lovens kapitel IV, jf. nærmere herom nedenfor.

Til § 9

Lovudkastets § 9 regulerer politiets indsats i relation til børn i situationer, hvor der foreligger eller formodes at foreligge en fare for barnet selv.

Formålet med bestemmelsen er at beskytte børn. Bestemmelsen skal i den forbindelse medvirke til at sikre, at politiet iværksætter de mest hensigtsmæssige tiltag i situationer, hvor et barn er i fare. Samtidig tilvejebringes udtrykkelig hjemmel til, at politiet kan foretage de efter omstændighederne nødvendige indgreb med henblik på at vurdere og afværge en fare for et barn.

Til stk. 1

Bestemmelsens anvendelsesområde angives i 1. pkt., hvorefter politiet skal tage sig af et barn, der træffes under forhold, der indebærer fare for dets sikkerhed eller sundhed. Ved udtrykket ”barn” forstås børn og unge under myndighedsalderen (i dag 18 år).

Bestemmelsen omfatter alene tilfælde af fare for barnet selv. Er et barn til fare for andre eller den offentlige orden eller sikkerhed, skal hjemlen til politiets indgreb som udgangspunkt søges i bestemmelsen om orden og sikkerhed.

Er der tale om et beruset eller sygt og hjælpeløst barn, er det dog de særlige bestemmelser om berusede eller syge og hjælpeløse i lovudkastets §§ 10 og 11, der gælder. Disse regler omfatter i givet fald situationer, hvor et barn er til fare for sig selv, andre eller den offentlige orden m.v.

Bestemmelsen har som nævnt til formål at beskytte barnet. Med udtrykket ”skal tage sig af” angives, at der består en pligt for politiet til at gribe ind, når et barn træffes i en situation, der indebærer fare for barnet selv. Bestemmelsen gælder, uanset om barnet befinder sig på et privat område eller et offentligt tilgængeligt sted.

Politiets ansvar for børn er dog subsidiært i forhold til forældremyndighedsindehaverne m.v. samt eventuelt de sociale myndigheder. Politiets forpligtelser efter bestemmelsen rækker således ikke ud over de midlertidige tiltag, der er nødvendige for at afværge en fare og eventuelt overgive barnet til andre, der på forsvarlig måde kan tage sig af dette.

At politiets ansvar er subsidiært udelukker imidlertid ikke, at politiet kan tage vare om et barn i en situation, hvor forældremyndighedsindehaveren er til stede. Det kan f.eks. tænkes, at et barn befinder sig i en faresituation som følge af, at forældremyndighedsindehaveren er ude af stand til på betryggende vis at drage omsorg for barnet, f.eks. på grund af indtagelse af alkohol eller narkotiske stoffer.

Bestemmelsen indebærer ikke en udvidelse af politiets opgaver. Med udtrykket ”træffes” angives, at politiet ikke er forpligtet til at udøve opsøgende virksomhed i videre omfang, end det er tilfældet i dag.

Politiet vil typisk komme i kontakt med et barn i faresituationer i forbindelse med en anmeldelse eller under almindelig patruljering på offentligt tilgængelige steder. Der er dog intet til hinder for, at også politiets kontakt med barnet i andre sammenhænge kan give grundlag for et politimæssigt indgreb, f.eks. hvis et mindre barn træffes under en politiaktion i et misbrugsmiljø.

Efter bestemmelsen skal barnet træffes under ”forhold, der indebærer fare” for dets sikkerhed eller sundhed.

Dette led er omdrejningspunktet i bestemmelsen. Spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger eller formodes at foreligge en fare for et barn, er således afgørende for, om politiet kan benytte indgrebsmulighederne i bestemmelsens stk. 2 og 3.

Det er i forbindelse med indgreb efter stk. 3 en betingelse, at der foreligger en konstateret konkret og nærliggende fare for barnet. De i stk. 2 nævnte indgreb kan anvendes bl.a. med henblik på at vurdere, om der er fare for et barn, og disse indgreb kan derfor anvendes på grundlag af en formodning om, at der foreligger en konkret og nærliggende fare for et barn.

At faren skal være konkret og nærliggende indebærer, at der skal være en vis sandsynlighed for, at et barn lider skade, før politiet kan gribe ind. En mere abstrakt fare for skade kan derfor ikke legitimere et politimæssigt indgreb. Træffes et 15-årigt barn f.eks. i selskab med kendte berigelseskriminelle, kan dette som udgangspunkt alene give anledning til kriminalpræventive tiltag.

Afgørelsen af, om der foreligger eller formodes at foreligge en konkret og nærliggende fare for et barn, beror på en konkret vurdering af situationen. Politiet har en vis margin i forbindelse med denne vurdering, og det bør bl.a. ikke være således, at politiet lader en situation udvikle sig på en måde, at en fare realiseres, før der gribes ind.

Barnets egne forhold skal indgå i vurderingen, og i nogle tilfælde kan barnets alder være afgørende for, om der er grundlag for et indgreb. Mindre børn er alt andet lige dårligere rustet til at tage vare på sig selv, og nogle situationer kan tænkes at indebære en fare for et barn, hvis barnet er f.eks. 8 år, men ikke nødvendigvis, hvis barnet er 17 år. Endvidere har barnets tilstand betydning. Er et barn f.eks. påvirket af alkohol eller narkotika - uden dog at være så påvirket, at politiet skal gå frem efter bestemmelsen i § 10 om berusede - vil barnet i mindre grad være i stand til at tage vare på sig selv.

Er barnet sammen med andre, der skønnes at være i stand til at tage sig forsvarligt af barnet, kan der naturligvis være mindre behov for en politimæssig indsats. Omvendt kan andre personer i sig selv udgøre en fare for barnet, og der kan således f.eks. være grundlag for et indgreb i en situation, hvor et barn træffes i selskab med narkomaner o.lign.

Bestemmelsen omfatter fare for barnets ”sikkerhed og sundhed”.

Udtrykket ”sikkerhed” skal forstås som sikkerheden mod at blive udsat for en forbrydelse eller en ulykke. Udtrykket ”sundhed” henviser til barnets almentilstand, herunder også helbredsmæssige forhold. Såvel fare for sygdom og fysiske skader som for alvorlige psykiske skader er omfattet af udtrykket. Fysiske skader omfatter skader, der nødvendiggør lægehjælp, eller kan medføre sygeleje eller udelukkelse fra normale sociale aktiviteter, skolegang m.v. Derimod er fare for hævelser, buler, blå øjne, blå mærker og striber, mindre rifter og sår som udgangspunkt ikke omfattet af bestemmelsen.

Det vil normalt ikke volde særlige vanskeligheder at vurdere, om der foreligger den til et indgreb fornødne konkrete og nærliggende fare for et barn i situationer, hvor det er fare for fysiske skader, der er tale om.

Det kan indimellem være vanskeligere at vurdere, om der i en situation er en konkret og nærliggende fare for, at et barn pådrager sig alvorlige psykiske skader. I nogle tilfælde er der grundlag for et umiddelbart indgreb, f.eks. ved fare for, at et barn pådrager sig en traumatisk neurose i forbindelse med voldsomme begivenheder. Derimod kan vurderingen være vanskelig i en situation, hvor et barn træffes i psykisk belastende miljøer, f.eks. grupper med aggressiv eller selvdestruktiv adfærd. Vurderes det, at der alene er fare for barnets udvikling på længere sigt, er der ikke grundlag for et indgreb, men politiet bør alternativt underrette de sociale myndigheder om forholdet.

Efter bestemmelsens 2. pkt. skal barnet, når der er mistanke om, at det er sygt eller har pådraget sig skader af ikke ringe omfang, straks undersøges af en læge.

Det må bero på den konkrete situation, om det vil være mest hensigtsmæssigt at tilkalde en læge eller sørge for, at barnet bliver bragt på hospitalet.

Til stk. 2

Efter bestemmelsens stk. 2 har politiet i nærmere angivne øjemed mulighed for at foretage legemsbesigtigelse, undersøge tøj og genstande i barnets besiddelse samt uden retskendelse skaffe sig adgang til et ikke frit tilgængeligt sted.

Efter stk. 2, nr. 1, kan de nævnte indgreb bl.a. benyttes med henblik på at vurdere faren for barnet. Politiet kan ikke altid have vished for, om der i konkrete situationer i realiteten foreligger en fare for et barn, f.eks. hvor politiet reagerer på grundlag af en anmeldelse eller reagerer på grundlag af råb om hjælp fra et ikke-frit tilgængeligt sted, og det ikke umiddelbart kan vurderes, om råbene er en del af en leg. Udtrykket ”vurdere faren” indebærer, at politiet i sådanne tilfælde kan benytte de i bestemmelsen nævnte indgreb på grundlag af en formodning om, at der foreligger en konkret og nærliggende fare for et barn. Det kan f.eks. være tale om at foretage legemsbesigtigelse af et barn på grundlag af en formodning om, at barnet er i besiddelse af genstande, der kan skade barnet, eller at skaffe sig adgang til et ikke frit tilgængeligt sted på grundlag af en formodning om, at et barn har behov for hjælp.

Efter stk. 2, nr. 2, kan de nævnte indgreb benyttes med henblik på at afværge faren for barnet. Bestemmelsen præciserer, at indgrebsmulighederne i stk. 2 også omfatter de tilfælde, hvor det er konstateret, at der foreligger en konkret og nærliggende fare for barnet.

Efter nr. 3 kan indgrebene benyttes med henblik på at fastslå et barns identitet. Der vil dog formentlig kun helt undtagelsesvist være behov for at skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted med henblik på at fastslå et barns identitet. I praksis vil der oftest være tale at visitere et barn for at fastslå identiteten med henblik på hjemtransport eller underretning af forældre, værge e.lign.

Bestemmelsen gør udtømmende op med, hvilke indgreb der kan anvendes med henblik på at vurdere faren for et barn og fastslå barnets identitet.

Om de enkelte indgreb kan nævnes, at legemsbesigtigelse af et barn - som i lovudkastets § 5 om orden og sikkerhed - omfatter besigtigelse af legemets ydre, aftryk og lignende af legemets ydre, visitation af det tøj, som barnet er iført, samt optagelse af fotografier.

Besigtigelse af et barns ydre kan f.eks. have til formål at undersøge, om et barn har pådraget sig skader efter en ulykke eller et overgreb, eller om et barn har skadet sig selv, f.eks. om et barn har mærker efter injektioner e.lign. Besigtigelse af barnets legeme vil kunne foretages uden lægelig medvirken.

Visitation af et barn kan f.eks. have til formål at undersøge, om et barn er i besiddelse af farlige genstande, herunder f.eks. hård narkotika eller kemikalier, som det må frygtes barnet vil indtage, sprængfarlige genstande eller våben m.v.

Politiet kan endvidere visitere et barn med det formål at få identificeret barnet, f.eks. med henblik på hjemtransport af et barn, der er bortgået fra hjemmet. Det er dog forudsat, at politiet som udgangspunkt spørger om barnets identitet, før der foretages visitation.

Der vil formentlig kun være behov for at optage personfotografier med henblik på forevisning i situationer, hvor et barn er blevet borte fra hjemmet og ikke er i stand til at give oplysninger om

sin identitet. Det forudsættes i den forbindelse, at politiet løbende vurderer behovet for fortsat opbevaring af optagne personfotografier, således at det sikres, at personfotografier destrueres i tilfælde, hvor der ikke er behov for fortsat opbevaring, og hvor fortsat opbevaring ikke er hjemlet efter andre regler.

Efter bestemmelsen er der endvidere adgang til at undersøge tøj og genstande i barnets besiddelse. Bestemmelsen giver politiet mulighed for at undersøge barnets taske eller andre genstande i barnet besiddelse f.eks. med henblik på at finde farlige genstande eller for at fastlægge barnets identitet.

Efter bestemmelsen kan politiet endvidere skaffe sig adgang til ikke-frit tilgængeligt sted.

Bestemmelsen giver bl.a. politiet mulighed for at skaffe sig adgang til et barn, der er eller formodes at være i fare på et ikke-frit tilgængeligt sted. Det kan f.eks. være for at skaffe sig adgang til et barn, der i færd med en farlig leg på en byggeplads, nær elektriske anlæg eller nær sundhedsfarlige affaldsdepoter m.v.

Bestemmelsen omfatter også tilfælde, hvor politiet skaffer sig adgang for at finde andet end barnet. Det kan f.eks. være tilfælde, hvor politiet finder et forgiftet barn på fortovet uden for dets hjem og af hensyn til en korrekt medicinsk behandling af barnet skaffer sig adgang til hjemmet for at søge årsagen til forgiftningen.

Det skal fremhæves, at politiets mulighed for at anvende de nævnte indgreb er underlagt det almindelige forvaltningsretlige proportionalitetsprincip, og et indgreb skal derfor være proportionalt i forhold til faren.

Det er hermed ikke enhver konkret og nærliggende fare, der kan begrunde, at politiet f.eks. skaffer sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted. Politiets mulighed for at benytte dette indgreb beror på en konkret afvejning af, om formålet med at skaffe sig adgang til et ikke frit tilgængeligt sted står mål med den fare, barnet befinder sig i. I denne afvejning skal med særlig vægt indgå hensynet til privatlivets fred og boligens ukrænkelighed.

Til stk. 3

Bestemmelsen indeholder hjemmel til, at politiet kan anvende andre indgreb end de i stk. 2 nævnte med henblik på at afværge en fare for et barn. Bestemmelsen i stk. 3 angiver i den forbindelse udtrykkeligt, at politiet kan benytte sig af indgreb så som udstedelse af påbud, fratagelse af genstande og om nødvendigt frihedsberøvelse.

Bestemmelsens opregning af indgreb er ikke udtømmende, og politiet er ikke afskåret fra efter omstændighederne at anvende andre indgreb. Anvendelse af andre indgreb vil imidlertid i praksis kun komme på tale i sjældne og helt atypiske situationer og er derfor ikke nævnt i bestemmelsen. I praksis vil der endvidere i givet fald alene være tale om mindre indgreb end frihedsberøvelse.

Udtrykket ”afværge fare” indebærer, at et indgreb efter bestemmelsen forudsætter en konkret og nærliggende fare for barnet. Det er dermed kun de i stk. 2 nævnte indgreb, der kan tages i anvendelse på grundlag af en formodning om, at der foreligger en faresituation.

Politiet skal efter bestemmelsen om muligt anvende det mindst indgribende middel i en given situation. Kan en faresituation afværges ved, at politiet udsteder et påbud, er politiet således afskåret fra at gennemføre en frihedsberøvelse.

Vurderingen af, hvilke indgreb der bør iværksættes, vil i øvrigt afhænge af barnets tilstand og modenhed sammenholdt med den konkrete faresituation. Det må i den forbindelse antages, at der består en vis aldersbetinget undergrænse for, hvornår et barn er i stand til at forstå betydningen af et påbud, og derfor kan en frihedsberøvelse i visse tilfælde være at foretrække frem for et påbud, uanset at frihedsberøvelse er et mere indgribende middel.

Endvidere indebærer det almindelige forvaltningsretlige proportionalitetsprincip, at politiet alene må foretage indgreb i det omfang, et indgreb er proportionalt i forhold til den fare, der truer barnet. Det kan således f.eks. tænkes, at politiet i en situation, hvor mindre indgrebsmidler har vist sig nytteløse, alligevel må afstå fra at frihedsberøve et barn, fordi en frihedsberøvelse vil være uproportional i forhold til den fare, barnet befinder sig i.

Proportionalitetsprincippet indebærer endvidere bl.a., at indgreb skal gennemføres så skånsomt, som det er forsvarligt i forhold til de interesser, som indgrebet skal varetage (hensynet til barnet).

Om de enkelte indgreb kan nævnes, at udstedelse af et påbud kan være en besked til barnet om selv at medvirke til at bringe sig ud af en given faresituation. Der kan f.eks. være tale om at påbyde et barn at komme ind fra en sø med tynd is, forlade en motorvejsstrækning eller aflevere farlige genstande i barnets besiddelse. Efter omstændighederne kan der endvidere være tale om at påbyde barnet at forlade et selskab af stofmisbrugere eller alkoholikere, f.eks. hvis der er fare for, at barnet vil stikke sig på en kanyale eller få tilbudt narkotiske stoffer eller spiritus.

Efter bestemmelsen kan der endvidere bl.a. ske fratagelse af genstande i barnets besiddelse.

Bestemmelsen giver mulighed for at fratage de farlige genstande, som politiet finder f.eks. i forbindelse med legemsbesigtigelse af et barn eller en undersøgelse af barnets taske m.v.

Bestemmelsen indeholder ikke hjemmel til at konfiskere genstandene, der - medmindre besiddelsen i sig selv er ulovlig - skal tilbageleveres til barnet eller forældrene, når der ikke længere består nogen fare, der nødvendiggør fratagelsen.

Findes anvendelsen af mindre indgribende midler ikke tilstrækkelige i den konkrete situation, kan der om nødvendigt ske frihedsberøvelse af barnet.

Efter bestemmelsen skal en frihedsberøvelse være så skånsom som mulig. Det understreges hermed, at politiet i forbindelse med både iværksættelse og gennemførelse af frihedsberøvelsen skal tage særligt hensyn til, at der er tale om et barn.

Der kan i den forbindelse henvises til Rigsadvokatens meddelelse nr. 7/98, hvor det anføres, at tilbageholdte børn under 15 år skal anbringes i et almindeligt kontor, vagtlokale eller lignende, og at anbringelse i venterum eller detentionslokale kun må ske, såfremt anden anbringelse ikke er mulig. Anbringelse i arresthus må ikke ske.

Et krav om skånsomhed vil som nævnt ovenfor følge af almindelige forvaltningsretlige principper, og en frihedsberøvelse vil derfor skulle være skånsom, selvom udtrykket ikke var medtaget i bestemmelsen. I lyset af, at der er tale om et vidtgående indgreb over for en svag befolkningsgruppe, er det imidlertid fundet rigtigst at medtage et udtrykkeligt krav om skånsomhed i lovtæksten.

Frihedsberøvelse af et barn kan finde sted med henblik på overgivelse til forældremyndighedens indehaver, de sociale myndigheder eller andre, der på forsvarlig vis er i stand til at tage sig af barnet.

I praksis må politiet forventes først at forsøge at komme i kontakt med forældrene, medmindre situationen tilsiger noget andet, f.eks. hvis forældrene er på ferie. Kan forældrene ikke umiddelbart træffes, må barnet overleveres til de sociale myndigheder eller andre, f.eks. familiemedlemmer eller naboer, såfremt de pågældende har en sådan tilknytning til barnet, at det er forsvarligt at anbringe barnet hos dem, og de i øvrigt er indstillet herpå.

En frihedsberøvelse skal endvidere være så kortvarig som mulig og må så vidt muligt ikke udstrækkes ud over 6 timer. De nævnte tidsfrister skal naturligvis først og fremmest iagttages af hensyn til barnet selv, men fristerne skal også ses i lyset af, at beredskabet - i tilfælde, hvor en overgivelse til forældremyndighedsindehaverne e.lign. ikke kan eller bør finde sted - i forhold til børn og unge under 18 år bør ligge hos de sociale myndigheder og ikke hos politiet.

En tidsfrist medvirker til at sikre, at der ikke sker en udglidning, således at beredskabet i praksis overgår til politiet, der hverken er uddannet til eller har ressourcer til denne ofte krævende opgave. Tidsfristen er til gengæld af en varighed, så overlevering af barnet bør kunne nås, uanset hvornår på døgnet det træffes. Det er således forudsat, at der i de enkelte kommuner er et vist beredskab i relation til børn.

Det kan i den forbindelse nævnes, at kommunerne efter Socialministeriets bekendtgørelse nr. 79 af 4. februar 1998 i forvejen er forpligtet til at have et vist beredskab i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring af børn.

Til § 10

Lovudkastets § 10 regulerer politiets indsats over for personer, der er så påvirket af alkohol eller andre bedøvende eller berusende midler, at de ikke er i stand til at tage vare på sig selv.

Formålet med bestemmelsen er at medvirke til at sikre, at politiet iværksætter de mest hensigtsmæssige tiltag over for denne persongruppe. Samtidig tilvejebringes udtrykkelig hjemmel til, at politiet kan foretage de efter omstændighederne nødvendige indgreb med henblik på at bringe den berusede person ud af en faresituation eller afværge en fare, den pågældende måtte udgøre for andre eller den offentlige orden eller sikkerhed.

Til stk. 1

Bestemmelsens anvendelsesområde angives i 1. pkt., hvorefter politiet skal tage sig af en person, der er ude af stand til at tage vare på sig selv på grund af indtagelse af alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler, og som træffes under forhold, der indebærer fare for den pågældende selv eller andre eller den offentlige orden eller sikkerhed.

Bestemmelsen omfatter også berusede børn. Er der tale om en beruset, der samtidig er syg og hjælpeløs, må det ud fra en vurdering af den pågældendes tilstand bero på politiets skøn, hvilke tiltag der i den konkrete situation bør iværksættes over for den pågældende, og om dette bør ske efter denne bestemmelse eller bestemmelsen om syge og hjælpeløse i lovudkastets § 11.

Af bestemmelsen fremgår, at politiet ”skal tage sig af” en beruset person, når de i bestemmelsen anførte omstændigheder er til stede. Hermed er det tilkendegivet, at der består en pligt for politiet til at hjælpe den pågældende. Bestemmelsen gælder, uanset om den pågældende befinder sig på et privat område eller et offentligt tilgængeligt sted.

Der kan være tale om rent hjælpende foranstaltninger, f.eks. at anvise en beruset person vejen hjem, yde førstehjælp eller at tilkalde lægehjælp. Om nødvendigt har politiet endvidere mulighed for at foretage en række indgreb i medfør af bestemmelsens stk. 2 og 3, jf. nærmere herom nedenfor.

Bestemmelsen omfatter personer, der ”er ude af stand til tage vare på sig selv”. Det er denne manglende evne til selv at forhindre eller afværge en faresituation, der nødvendiggør politiets indsats. Beruselse kan således ikke i sig selv begrunde, at politiet skrider ind i medfør af bestemmelsen.

Efter bestemmelsen skal tilstanden være begrundet i ”indtagelse af alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler”. Dermed er også indtagelse af euforiserende stoffer, medicin m.v. eventuelt i kombination med alkohol, omfattet.

Efter bestemmelsen skal den pågældende ”træffes” under forhold, der indebærer fare. Hermed angives, at politiet ikke er forpligtet til at udøve opsøgende virksomhed i videre omfang, end det er tilfældet i dag.

Den pågældende skal træffes under ”forhold, der indebærer fare for ham selv eller andre eller den offentlige orden eller sikkerhed.”

Dette led indebærer, at politiet - ikke alene hvor der er fare for den berusede selv, men også hvor den pågældende udgør en fare for andre personer eller for mere almene beskyttelsesinteresser som ordenshensyn - skal tage særligt hensyn til den pågældendes tilstand ved vurderingen af, hvilke foranstaltninger der bør iværksættes.

Spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger eller formodes at foreliggende en fare, er afgørende for politiets muligheder for at anvende indgreb efter bestemmelsens stk. 2 og 3. Det er - på samme måde som ved bestemmelsen om børn - i forbindelse med indgreb efter stk. 3 en betingelse, at der foreligger en konstateret konkret og nærliggende fare for den berusede selv eller andre m.v. De i stk. 2 nævnte indgreb kan - i tilfælde af fare for den berusede person selv - anvendes bl.a. med henblik på at vurdere, om der foreligger en fare, og kan således anvendes på grundlag af en formodning om, at der foreligger en konkret og nærliggende fare for den pågældende.

At faren skal være konkret og nærliggende indebærer, at der skal være en vis sandsynlighed for krænkelse af de i bestemmelsen nævnte beskyttelsesinteresser, før politiet kan gribe ind. En mere

abstrakt fare for skader så som fare for social deroute og risiko for at blive kriminel kan dermed ikke danne grundlag for indgreb.

Afgørelsen af, om der foreligger eller formodes at foreligge en konkret og nærliggende fare, beror på en konkret vurdering af situationen. Politiet har en vis margin i forbindelse med denne vurdering, og det bør bl.a. ikke være således, at politiet lader en situation udvikle sig på en sådan måde, at en fare realiseres, før der gribes ind. Hvis f.eks. en beruset person træffes i færd med at kravle over indhegningen til en højspændingsmast, bør politiet kunne gribe ind uden at afvente, om den pågældende rent faktisk vil forsøge at bestige masten.

Ved ”forhold, der indebærer fare for ham selv” vil det ofte være rusen i forbindelse med de øvrige faktiske omstændigheder, der medfører en faresituation. Den pågældende kan naturligvis være så kraftigt påvirket, at dette i sig selv udgør en fare for den pågældende, men ofte vil det være personens færden, der i forbindelse med påvirkningen skaber den farlige situation. Der kan f.eks. være tale om tilfælde, hvor en beruset person flakker omkring på en trafikeret vej, forsøger at balancere på farlige steder eller forsøger at bestige lysmaster, bropiller e.lign.

Bestemmelsen omfatter både fare for fysiske skader og alvorlige psykiske skader. Der kan nærmere herom henvises til bemærkningerne til bestemmelsen i § 9, stk. 1, om børn ovenfor.

Tilsvarende omfatter ”forhold, der indebærer fare for andre” fare for, at en beruset person tilføjer andre fysiske eller alvorlige psykiske skader.

Det praktiske anvendelsesområde for dette led af bestemmelsen begrænses af, at de tilfælde, hvor en beruset person har forsæt til skade på andre, normalt behandles inden for straffeprocessens former. Bestemmelsen giver dog politiet mulighed for at søge at løse konkrete situationer på en mere pragmatisk måde, end hvis der altid skal gås frem efter straffeprocessuelle bestemmelser.

Bestemmelsen omfatter endvidere fare for ”den offentlige orden eller sikkerhed”. Indholdet af disse udtryk er nærmere beskrevet ovenfor i forbindelse med lovudkastets § 5, og der kan herom henvises til bemærkningerne til denne bestemmelse.

Efter bestemmelsens 2. pkt. skal politiet, hvis der er mistanke om, at den pågældende umiddelbart har behov for lægehjælp, sørge for, at vedkommende straks undersøges af en læge.

Det beror på den konkrete situation, om det vil være mest hensigtsmæssigt at tilkalde en læge eller sørge for, at den pågældende bliver bragt på hospitalet.

Til stk. 2

Efter bestemmelsens stk. 2 har politiet i visse nærmere angivne øjemed mulighed for at foretage legemsbesigtigelse af den berusede person, for at undersøge tøj og genstande i den pågældendes besiddelse samt for at skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted.

Efter stk. 2, nr. 1, har politiet bl.a. mulighed for at benytte de nævnte indgreb med henblik på at vurdere personens tilstand og faren for den pågældende. Hermed kan politiet - i tilfælde af fare for personen selv, men ikke ved fare for andre eller den offentlige orden eller sikkerhed - skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted og besigtige personens legeme m.v. på grundlag af en formodning for, at der foreligger en faresituation.

Bestemmelsen giver politiet mulighed for at benytte indgrebene i situationer, hvor politiet ikke kan have vished for, at en beruset person befinder sig i en faresituation. Det kan f.eks. være tilfældet, hvor politiet reagerer på baggrund af en anmeldelse om, at en beruset person udsætter sig selv for fare på et ikke-frit tilgængeligt sted eller er i besiddelse af livsfarlige stoffer, som den pågældende agter at indtage.

Efter stk. 2, nr. 2, kan politiet benytte indgrebene med henblik på at afværge fare for personen selv, andre eller den offentlige orden eller sikkerhed. Det er i disse tilfælde en betingelse, at der er konstateret en konkret og nærliggende fare for de nævnte beskyttelsesinteresser. Der skal hermed være en vis sandsynlighed for, at beskyttelsesinteresserne bliver krænket, hvis ikke politiet griber ind.

Endvidere har politiet efter nr. 3 mulighed for at benytte de nævnte indgreb med henblik på at fastslå en persons identitet. Denne bestemmelse må antages først og fremmest at finde anvendelse

delse som grundlag for legemsbesigtigelse og undersøgelse af tøj og genstande i den pågældendes besiddelse. Det vil i praksis formentlig kun sjældent være nødvendigt at skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted alene med henblik på at fastlægge en persons identitet.

Med den forskel, at også fare for andre eller den offentlige orden eller sikkerhed er omfattet, svarer bestemmelsen til § 9, stk. 2, om børn. Bestemmelsen omfatter i den forbindelse samme indgreb som ved børn. Bestemmelsen gør udtømmende op med, hvilke indgreb der kan anvendes med henblik på at vurdere fare for den berusede person og med henblik på at fastslå den pågældendes identitet.

Idet der i øvrigt kan henvises til bemærkningerne til § 9, stk. 2, ovenfor, kan i denne sammenhæng nævnes, at legemsbesigtigelse af en beruset person f.eks. kan have til formål at undersøge, hvorvidt en beruset person er i besiddelse af farlige genstande, eller i hvilket omfang en tilskadekommen person har flænger, mærker efter fald m.v., der kræver lægelig behandling.

Endvidere kan der være behov for at fastslå identiteten af en beruset person med henblik på at kunne anvise den pågældende vejen hjem, bringe den pågældende til sin bopæl, eller for at underrette pårørende om, at en beruset person er kommet til skade. Det er forudsat, at politiet som udgangspunkt spørger om den pågældendes identitet, før der foretages visitation.

Der vil formentlig næppe i praksis være behov for at optage personfotografier efter bestemmelsen.

Bestemmelsen om politiets adgang til at undersøge tøj og genstande i den pågældendes besiddelse giver politiet mulighed for at undersøge tøj, tasker m.v. i den berusede persons besiddelse med henblik på at fratage den pågældende farlige genstande eller berusende eller bedøvende midler eller undersøge den pågældendes identitet.

Politiet kan endvidere skaffe sig adgang til ikke-frit tilgængeligt sted.

I relation til berusede personer kan der f.eks. være behov for at benytte denne mulighed i forbindelse med husspektakler, eller når en beruset person findes livløs på et ikke-frit tilgængeligt sted.

Det følger af det forvaltningsretlige proportionalitetsprincip, at iværksættelse af et indgreb skal være proportionalt i forhold til faren.

Det er hermed ikke enhver konkret og nærliggende fare, der kan begrunde, at politiet f.eks. skaffer sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted. Det beror på en konkret afvejning, om formålet med at skaffe sig adgang til et ikke frit tilgængeligt sted står mål med faren, og i denne afvejning skal med særlig vægt indgå hensynet til privatlivets fred og boligens ukrænkelighed.

Dermed vil der kun helt undtagelsesvist være grundlag for at skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted med henblik på at finde andet end den berusede person. Det kan dog tænkes, at en person er påvirket af flere forskellige berusende eller bedøvende stoffer, og at politiet af hensyn til en korrekt akut medicinsk behandling af den pågældende må skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted for at finde ud af, hvilke stoffer den pågældende har indtaget.

Til stk. 3

Bestemmelsen indeholder hjemmel til, at politiet kan anvende andre indgreb end de i stk. 2 nævnte med henblik på at afværge fare for den berusede selv, andre eller den offentlige orden eller sikkerhed. Bestemmelsen i stk. 3 angiver i den forbindelse, at politiet kan benytte sig af indgreb så som udstedelse af påbud, fratagelse af genstande og om nødvendigt frihedsberøvelse. Bestemmelsens opregning af indgreb er ikke udtømmende.

Udtrykket ”afværge fare” indebærer, at et indgreb efter bestemmelsen forudsætter en konkret og nærliggende fare. Det er dermed kun bestemmelsen i stk. 2, der - i visse tilfælde, jf. ovenfor - kan tages i anvendelse på grundlag af en formodning om, at der foreligger en faresituation.

Af bestemmelsen følger, at det mindst indgribende middel skal anvendes i en given situation, og herudover skal et indgreb i sig selv være proportionalt i forhold til den fare, indgrebet har til hensigt at afværge.

Betingelserne for indgreb svarer til bestemmelsen om børn, og der kan i øvrigt henvises til bemærkningerne til § 9, stk. 3, ovenfor.

Efter bestemmelsen har politiet bl.a. mulighed for at udstede påbud.

Det kan være et påbud til en beruset person om selv at bringe sig ud af en faresituation, f.eks. at bevæge sig bort fra farlige steder eller at vende hjem, eller et påbud om at ophøre med ordensforstyrrende adfærd, f.eks. fornærmende råb eller kast med flasker.

Politiet har endvidere adgang til at fratage den berusede person berusende eller bedøvende midler eller andre genstande, herunder genstande, der kan være til fare for den berusede selv eller andre.

Denne mulighed giver ikke automatisk politiet adgang til at konfiskere genstandene, der således skal tilbageleveres, når den pågældende er blevet ædru, medmindre besiddelsen i sig selv er ulovlig.

Om nødvendigt kan der endvidere ske frihedsberøvelse af den berusede.

Frihedsberøvelse kan ske med henblik på hjemtransport, overgivelse til andre, der på forsvarlig måde kan tage sig af den pågældende, indbringelse til hospital, forsorgshjem eller lignende eller indsættelse i detention.

Det må bero på den konkrete situation, hvilken af de nævnte muligheder der må anses mest hensigtsmæssig. Selvom hjemtransport af en beruset ofte vil være at foretrække, bør dette således f.eks. ikke ske i tilfælde, hvor den pågældende skønnes til fare for sig selv, medmindre der er andre i hjemmet, der på forsvarlig vil kunne tage sig af den pågældende.

En frihedsberøvelse skal være så kortvarig og skånsom som mulig. Den påvirkede person skal derfor løslades, når formålet med detentionsanbringelsen ikke længere er til stede. Det vil i praksis sige, når personen bliver nogenlunde ædru eller har sovet ud.

Kravet om skånsomhed indebærer, at der ikke alene i forbindelse med iværksættelse af frihedsberøvelsen, men også under udførelsen af denne, bør tage hensyn til, at der er tale om en beruset person. Politiet bør således bl.a. udvise diskretion i forbindelse med frihedsberøvelsen og i øvrigt

så vidt muligt sikre, at detentionsanbringelsen ikke bliver unødigt krænkende for den pågældende. Ved detentionsanbringelse af børn skal dette tillægges særlig vægt. Det må naturligvis i øvrigt indgå med betydelig vægt i proportionalitetsbedømmelsen, at der er tale om et barn. For så vidt angår detentionsanbringelse af børn kan i øvrigt henvises til bemærkningerne nedenfor til bestemmelsens stk. 4 og 5.

Til stk. 4

Bestemmelsen i stk. 4 indeholder særlige regler i relation til berusede børn under 15 år.

Bestemmelsen indeholder i den forbindelse særlige regler om muligheden for at detentionsanbringe børn. Detentionsanbringelse indebærer normalt anbringelse i et videoovervåget aflåst mindre rum indrettet alene med en madras og et tæppe. Der skal derfor udvises største varsomhed med at udsætte børn for denne anbringelsesform.

Efter bestemmelsen må der på den baggrund ikke ske detentionsanbringelse af børn under 12 år. Politiet skal derfor - uanset barnets opførsel og tilstand - altid finde en alternativ anbringelsesform til berusede børn under denne alder.

Endvidere gælder der skærpede betingelser for at anbringe børn i alderen 12 til og med 14 år i detention. Sådant anbringelse må kun ske, hvis anden anbringelse er sikkerhedsmæssigt uforvarsomlig som følge af barnets adfærd. Dette vil være tilfældet, hvor barnets opførsel har karakter af voldelig eller ustyrlig adfærd, der indebærer en alvorlig risiko for skade på barnet selv eller på andre, og hvor anden anbringelse af barnet som følge heraf ikke skønnes forsvarligt. Bl.a. kan provokerende og generende optræden således ikke i sig selv begrunde detentionsanbringelse.

En detentionsanbringelse skal være så kortvarig som muligt og må som udgangspunkt ikke udstrække sig ud over 4 timer. Hermed er det understreget, at barnet, så hurtigt som det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt, skal hjemgives eller overgives til de sociale myndigheder.

Den nævnte tidsfrist kan dog overskrides, hvis det inden for fristen ikke er muligt at overgive barnet til andre, der på forsvarlig vis kan tage sig af dette. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis

der ikke i den pågældende kommune findes et beredskab, der inden for 4 timer kan tilbyde en alternativ anbringelsesform. Kommunerne bør imidlertid ved planlægningen af beredskabet tilstræbe, at det er muligt inden for 4 timer at overtage ansvaret for et detentionsanbragt barn under 15 år, således at overskridelser af fristen i videst muligt omfang undgås.

Et detentionsanbragt barn skal udtages af detentionen, så snart barnets tilstand ikke længere nødvendiggør denne anbringelsesform.

Anbringes et barn i alderen 12 til 15 år undtagelsesvist i detentionen, skal barnet hurtigst muligt tilses af en læge. Et lovkrav om obligatorisk lægeundersøgelse skal ses i lyset af kombinationen af barnets tilstand, adfærd og unge alder.

Spørgsmålet om lægeundersøgelse af berusede børn under 12 år - samt af berusede børn i alderen 12 til 15 år, som ikke detentionsanbringes - følger reglerne i bestemmelsens stk. 1, hvorefter den berusede straks skal undersøges af en læge, hvis der er mistanke om, at den pågældende er syg eller har pådraget sig skader af et ikke ringe omfang. Det er forudsat, at politiet i relation til et beruset barn, der træffes under de i bestemmelsens stk. 1 nævnte omstændigheder, som udgangspunkt sørger for, at barnet bliver undersøgt af en læge.

Politiet skal underrette forældremyndighedsindehaverne, de sociale myndigheder eller andre, der på forsvarlig måde kan tage sig af barnet, hvis politiet frihedsberøver et beruset barn under 15 år i medfør af bestemmelsens stk. 2, jf. stk. 1. Det afgørende er, at der sker underretning af (mindst) en person, som politiet skønner på forsvarlig måde kan tage sig af barnet. Underretningspligten gælder enhver frihedsberøvelse af et beruset barn under 15 år, og det er således ikke afgørende, om barnet detentionsanbringes.

Politiet bør normalt i første omgang søge at underrette forældremyndighedsindehaverne, men skønnes det, at forældremyndighedsindehaverne ikke på forsvarlig måde kan tage sig af barnet, eller kan disse ikke træffes, kan der ske underretning af andre. Har barnet fast ophold hos andre slægtninge, er barnet i familiepleje eller lignende, vil det normalt være mest naturligt, at der sker underretning af disse slægtninge m.v. Der kan også være tale om, at barnet på grund af sociale forhold i hjemmet ofte befinder sig hos naboer eller andre bekendte, uden at der er tale om et

mere formaliseret fast ophold. I disse tilfælde kan det skønnes mest hensigtsmæssigt at underrette disse bekendte om frihedsberøvelsen. Endvidere kan der ske underretning af de sociale myndigheder, hvis forældremyndighedsindehaverne eller andre ikke skønnes at kunne tage forsvarlig vare om barnet eller ikke er til at træffe.

Til stk. 5

Efter bestemmelsen skal politiet, hvis et barn i alderen 15 til og med 17 år anbringes i detentionen, rette henvendelse til hjemmet med henblik på at underrette om detentionsanbringelsen.

Heraf følger, at politiet skal søge at tage kontakt til de personer, hos hvilke barnet har fast ophold. Der vil i reglen være tale om forældremyndighedsindehavere, men der kan også være tale om, at barnet har ophold hos en værge, er i familiepleje eller anbragt på institution.

Har barnet ikke fast ophold hos forældremyndighedsindehaverne m.v., er politiet ikke forpligtet til at give underretning efter bestemmelsen.

Politiet er endvidere alene forpligtet til at rette henvendelse til hjemmet, og bestemmelsen forpligter således ikke politiet til at udøve opsøgende arbejde i tilfælde, hvor forældremyndighedsindehaverne m.v. ikke er til stede i hjemmet. Bestemmelsen udelukker imidlertid ikke, at politiet efter en konkret vurdering af barnets modenhed og tilstand udøver sådant opsøgende arbejde eller tager kontakt til andre personer, der kan tage sig af barnet, eller eventuelt de sociale myndigheder.

De ovenfor i stk. 3 nævnte bestemmelser om lægetilsyn og detentionsanbringelsens udstrækning gælder tilsvarende.

Til stk. 6

Efter bestemmelsen træffer justitsministeren nærmere bestemmelser om anbringelse i detention, herunder om lægeundersøgelse og tilsynet med den anbragte. Justitsministeren kan delegere denne kompetence til en underordnet myndighed, f.eks. Rigspolicechefen. Bestemmelsen sigter

bl.a. til, at der kan fastsættes regler om lægetilsyn, der går videre, end hvad der følger af denne bestemmelses stk. 1.

Rigspolitichefen har ved Kundgørelse II, nr. 55, af 27. juni 2001 fastsat administrative regler om detentionsanbringelse af berusede personer, jf. bilag 1 til denne betænkning. Disse regler er udarbejdet på grundlag af de ovenfor nævnte foreslåede bestemmelser til en lovregulering på området. Det skal her fremhæves, at lægetilsyn af detentionsanbragte personer efter denne kundgørelse nu er obligatorisk.

Til § 11

Lovudkastets § 11 regulerer politiets indsats over for personer, der ikke er i stand til at tage vare på sig selv på grund af sygdom, tilskadekomst eller hjælpeløshed i øvrigt.

Formålet med bestemmelsen er at medvirke til at sikre, at politiet iværksætter de mest hensigtsmæssige tiltag over for denne persongruppe. Samtidig tilvejebringes udtrykkelig hjemmel til, at politiet kan foretage de efter omstændighederne nødvendige indgreb med henblik på at bringe den syge eller hjælpeløse person ud af en faresituation eller afværge en fare, den pågældende måtte udgøre for andre eller den offentlige orden eller sikkerhed.

Til stk. 1

Bestemmelsens anvendelsesområde angives i 1. pkt., hvorefter politiet skal tage sig af en person, der er ude af stand til at tage vare på sig selv på grund af sygdom, tilskadekomst eller hjælpeløshed i øvrigt, og som træffes under forhold, der indebærer fare for den pågældende selv eller andre eller den offentlige orden eller sikkerhed.

Bestemmelsen omfatter også et sygt og hjælpeløst barn. Er der tale om en syg og hjælpeløs beruset person, må det ud fra en vurdering af den pågældendes tilstand bero på politiets skøn, hvilke tiltag der i den konkrete situation bør iværksættes over for den pågældende, og om dette bør ske efter bestemmelsen om berusede.

Bestemmelsen svarer i øvrigt i vidt omfang til bestemmelsen om berusede personer, og de retlige betingelser for politiets indgreb er identiske.

Således er politiet bl.a. forpligtet til at hjælpe en syg eller hjælpeløs person, når de i bestemmelsen anførte omstændigheder er til stede. Dette følger af, at politiet ”skal tage sig af” den pågældende. Politiets opgaver skal dog afgrænses i forhold til andre myndigheders forpligtelser. Politiet fører som udgangspunkt ikke tilsyn inden for sundhedsområdet, herunder med plejen af syge og hjælpeløse, og bestemmelsen indebærer ikke, at politiet overtager nogle af de opgaver, som i dag varetages af hospitaler, plejehjem eller andre institutioner på området.

Endvidere skal pågældende efter bestemmelsen ”træffes” under forhold, der indebærer fare. Hermed angives, at politiet ikke er forpligtet til at udøve opsøgende virksomhed i videre omfang, end det er tilfældet i dag. Politiet vil typisk komme i kontakt med en syg og hjælpeløs person i forbindelse med en anmeldelse eller under politiets almindelige patruljering på offentligt tilgængelige steder.

Som eksempler på politiets opgaver på området kan nævnes eftersøgning af personer, der er bortgået fra institutioner, at politiet skaffer sig adgang til en bolig med henblik på at hjælpe en person, der er kommet til skade og er ude af stand til at meddele sig til omverdenen, henvendelser til personer, der uden mål og med flakker omkring på offentlige tilgængelige steder, samt at yde førstehjælp eller at tilkalde lægehjælp.

Bestemmelsen omfatter personer, der ”er ude af stand til tage vare på sig selv”. Det er denne manglende evne til selv at forhindre eller afværge en faresituation, der er udgangspunktet for politiets indsats.

Spørgsmålet om politiets indsats over for en person, der ønsker at tage sit eget liv, rejser i den forbindelse særlige spørgsmål. På sundhedsområdet er patienters selvbestemmelsesret over eget liv fastslået, og denne ret omfatter også retten til at begå selvmord. Der kan bl.a. henvises til § 6 i lov om patienters retsstilling, jf. lov nr. 482 af 1. juli 1998, der i uddrag lyder således:

”§ 6. Ingen behandling må indledes eller fortsættes uden patientens informerede samtykke, medmindre andet følger af lov eller bestemmelser fastsat i henhold til lov eller af §§ 8-10.

Stk. 2. Patienten kan på ethvert tidspunkt tilbagekalde sit samtykke efter stk. 1.”

Af lovens § 10 fremgår, at hvis en patient, der midlertidigt eller varigt mangler evnen til at give informeret samtykke eller er under 15 år, befinder sig i en situation, hvor øjeblikkelig behandling er påkrævet for patientens overlevelse eller for på længere sigt at forbedre patientens chance for overlevelse eller for et væsentligt bedre resultat af behandlingen, kan en sundhedsperson indlede eller fortsætte en behandling uden samtykke fra patienten eller fra forældremyndighedsindehaverens indehaver, nærmeste pårørende eller værge.

Lovens § 14 lyder således:

”§ 14. Hvis en patient har iværksat en sultestrejke, og patienten er informeret om sultestrejkens helbredsmæssige konsekvenser, må en sundhedsperson ikke afbryde denne.”

Endvidere findes i lovens § 15 en bestemmelse om retten til at nægte at modtage blod.

Tilsvarende anføres i betænkning 1068/1986 om tvang og frihedsberøvelse i psykiatrien, s. 225, følgende:

”Hvis selvmordsønsket derimod ikke skyldes en psykisk lidelse, men er en velovervejet beslutning, et standpunkt, som udspringer af alment menneskelige og dermed forståelige grunde, er der tale om hvad man kan betegne som et eksistentielt begrundet ønske om selvmord. En sådan stillingtagen til eksistensen og ønsket om at opgive den er ikke en behandlelig psykisk lidelse og bør følgelig ikke begrunde tvangsindlæggelse på psykiatrisk afdeling. Da der heller ikke er tale om en handling eller trussel, som kan begrunde indgreb fra politi eller anden offentlig myndighed, må retten til at realisere et eksistentielt begrundet ønske om selvmord være en del af den frihed, som tilkommer ethvert menneske og ikke en adfærd, som samfundet bør gribe ind over for med en tvangsindlæggelse. Der bør for disse mennesker ikke være tale om andet end hjælpetilbud, som det er op til den enkelte at afgøre, om man ønsker at gøre frivilligt brug af, hvad enten der er adgang til at tale med egen læge, en præst, sociale myndigheder eller frivillige hjælpeorganisationer.”

Det kan på denne baggrund anføres, at en moden og habil person, der træffer en velovervejet beslutning om selvmord, ikke opfylder betingelserne i bestemmelsen om, at den pågældende ”ikke kan tage vare på sig selv”. Der kan således forekomme tilfælde, hvor en politimæssig indskriden ikke vil være berettiget.

I praksis kan der imidlertid ofte være tvivl om, hvorvidt der er tale om et eksistentielt begrundet ønske om at begå selvmord, eller om ønsket skyldes en psykisk lidelse, depression eller lignende. Politiet vil således have pligt til - f.eks. på baggrund af henvendelser fra familie, naboer eller bekendte til den pågældende - at eftersøge potentielle selvmordere og træffe foranstaltninger for at forhindre et selvmord, ligesom politiet, hvis en person antræffes i færd med at begå selvmord, skal søge at forhindre dette. Det bør ikke være politiets opgave at foretage en lægefaglig vurdering af baggrunden for den pågældendes selvmordsønske.

Kan den potentielle selvmorder ikke antages at være syg eller hjælpeløs, kan politiet med de ovennævnte forbehold eventuelt gå frem efter bestemmelsen om orden og sikkerhed i § 5.

Efter bestemmelsen skal den pågældende være ude af stand til at tage vare på sig selv på grund af ”sygdom, tilskadecomst eller hjælpeløshed i øvrigt”.

Disse udtryk dækker over en lang række tilfælde, hvor den pågældendes handleevne er lammet eller forstyrret i en sådan grad, at han er ude af stand til på forsvarlig vis at tage vare på sig selv. Der kan være tale om både fysiske og psykiske forhold. Som eksempler kan nævnes senil demens, sindssygdom, åndssvaghed, alderssvækkelse, konfusitet og helbredsskader, herunder faldskader.

Efter bestemmelsen skal den pågældende træffes under ”forhold, der indebærer fare for ham selv eller andre eller den offentlige orden eller sikkerhed.”

Dette led findes tilsvarende i bestemmelsen om berusede og er på samme måde afgørende for politiets indgrebsmuligheder efter stk. 2 og 3, ligesom det indebærer, at politiet i alle tilfælde, hvor en syg eller hjælpeløs træffes i en faresituation, skal tage særligt hensyn til den pågældendes tilstand ved vurderingen af, hvilke foranstaltninger der bør iværksættes.

Idet der i øvrigt kan henvises til bemærkninger til § 10, stk. 1, om berusede, kan det her nævnes, at indgreb efter bestemmelsen forudsætter, at der skal være en vis sandsynlighed for, at en syg og hjælpeløs pådrager sig fysiske eller psykiske skader, eller at en eksisterende tilstand forværres, hvis ikke politiet griber ind.

Der vil ofte være tale om, at sygdommen, skaden eller hjælpeløsheden i sig selv medfører en fare for den pågældende. Det gælder f.eks. tilfælde, hvor en ældre person med faldskade ligger hjælpeløs i en lejlighed.

Der kan også tænkes tilfælde, hvor det er kombinationen af tilstanden sammen med de konkrete faktiske omstændigheder, der indikerer faren. Hvis f.eks. politiet træffer en senil dement og forvirret omflakker, kan det forhold, at den pågældende ikke selv kan finde hjem, være tilstrækkeligt til, at politiet griber ind efter bestemmelsen. Således kan der i disse tilfælde være en vis risiko for, at den pågældende uden politiets indsats kan pådrage sig skader, f.eks. i trafikken eller ved at skulle sove ude om natten.

En syg og hjælpeløs person kan endvidere være til fare for andre eller den offentlige orden eller sikkerhed. I praksis vil det formentlig oftest være psykisk syge personers adfærd, der kan give anledning til indgreb på dette grundlag.

Bestemmelsens 2. pkt. forpligter politiet til straks at sørge for lægehjælp, hvis der er mistanke om, at den pågældende umiddelbart har behov herfor.

Til stk. 2

Efter bestemmelsens stk. 2 har politiet i visse nærmere angivne øjemed mulighed for at foretage legemsbesigtigelse, undersøge tøj og genstande i den pågældendes besiddelse samt skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted.

En tilsvarende bestemmelse findes i § 10, stk. 2, om berusede. Der kan for så vidt henvises til bemærkningerne til § 10, stk. 2, herunder om muligheden for at benytte indgreb efter bestemmelsen på grundlag af en formodning om, at der er fare for en syg og hjælpeløs, samt om de begrænsninger, der følger af det almindelige forvaltningsretlige proportionalitetsprincip.

I denne sammenhæng skal nævnes, at legemsbesigtigelse f.eks. kan have til formål at undersøge, om en sindssyg person er i besiddelse af farlige genstande, at undersøge en tilskadekomne person for flænger, mærker efter fald m.v., der kræver lægelig behandling, eller at fastslå identiteten

af en konfus omflakkende person med henblik på at kunne anvise den pågældende vejen hjem eller at underrette pårørende.

Politiets mulighed for at skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted kan komme på tale, f.eks. hvis politiet får en henvendelse fra pårørende, der ikke har kunnet komme i kontakt med en ældre slægtning i dagevis, eller hvis en sindssyg er kravlet over et hegn til elektriske anlæg eller anden farlig erhvervsvirksomhed.

Til stk. 3

Bestemmelsen indeholder hjemmel til, at politiet kan anvende andre indgreb end de i stk. 2 nævnte med henblik på at afværge fare for den syge og hjælpeløse selv, andre eller den offentlige orden eller sikkerhed. Bestemmelsen i stk. 3 angiver i den forbindelse, at politiet kan benytte sig af indgreb så som udstedelse af påbud, fratagelse af genstande og om nødvendigt frihedsberøvelse. Bestemmelsens opregning af indgreb er ikke udtømmende.

Tilsvarende bestemmelser findes i § 9, stk. 3, og børn, og § 10, stk. 3, om berusede. Der kan om politiets indgrebsmuligheder derfor for så vidt henvises til bemærkningerne til disse bestemmelser, herunder om farebegrebet og de proportionalitetskrav, der gælder i forbindelse med indgreb efter bestemmelsen.

I denne sammenhæng skal det nævnes, at muligheden for at udstede påbud i lyset af personkredsen formentlig i praksis vil have mindre betydning. Frihedsberøvelse kan finde sted med henblik på hjemtransport, lægeundersøgelse eller overgivelse til andre, der kan tage sig af den pågældende. Det bemærkes, at der i lov om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien findes særlige regler om frihedsberøvelse af psykisk syge personer.

En frihedsberøvelse skal efter bestemmelsen være så kortvarig og skånsom som muligt. Bestemmelsen indeholder ikke nogen absolut tidsgrænse for frihedsberøvelsen, idet vanskeligheder med at identificere en person kan medføre, at den pågældende må forblive i politiets varetægt i flere timer, og det forekommer derfor uhensigtsmæssigt at opstille faste grænser for frihedsberøvelsens varighed.

Til kapitel IV. Politiets anvendelse af magt

Kapitlet indeholder lovudkastets §§ 12-19. Formålet med disse bestemmelser er at fastsætte udtrykkelige regler om politiets magtanvendelse. Der findes ikke i dag lovregler, der særligt tager sigte på at regulere dette område.

Den foreslåede regulering består af to hovedgrupper. Den ene gruppe indeholder almindelige bestemmelser om politiets magtanvendelse (§§ 12-14) og omfatter enhver magtanvendelse med eller uden magtmidler. Der fastlægges i den forbindelse bl.a. nogle grundlæggende principper for politiets magtanvendelse. Den anden hovedgruppe indeholder supplerende særlige regler for anvendelse af de mest indgribende magtmidler (§§ 15-18), dvs. skydevåben, stav, hund og gas.

Det er forudsat, at bestemmelserne danner rammerne for, hvornår politiet som forvaltningsmyndighed er berettiget til at anvende magt. Straffelovens § 13, stk. 3, skal derfor ikke længere danne grundlag for en vurdering af, om politiets magtanvendelse har været berettiget.

Overtrædes politilovens bestemmelser, kan der efter omstændighederne blive tale om et erstatningsansvar for politiet. Spørgsmålet om et evt. strafansvar for den enkelte polititjenestemand skal fortsat afgøres efter de almindelige strafferetlige regler, herunder straffelovens § 13, stk. 1 og 2. Endvidere skal spørgsmålet om, hvorvidt den enkelte polititjenestemand ifalder disciplinæransvar fortsat afgøres på grundlag af almindelige tjenestemandsretlige regler.

Til §§ 12-14. Almindelige bestemmelser

Til § 12

Efter bestemmelsen gælder den foreslåede regulering for politiets magtanvendelse såvel inden for som uden for strafferetsplejen.

Betingelserne for magtanvendelse i §§ 13-18 gælder således, uanset om politiet f.eks. anvender magt for at gennemtvinge en anholdelse i strafferetsplejens former eller anvender magt for at gennemtvinge en frihedsberøvelse uden strafforfølgning for øje.

Der er i retsplejeloven enkelte bestemmelser, der regulerer politiets anvendelse af magt. F.eks. skal en anholdelse efter retsplejelovens § 758 foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader. Tilsvarende betingelser gælder for ransagning, jf. retsplejelovens § 798, og legemsbesigtigelse, jf. § 792 e, stk. 2. De foreslåede bestemmelser vil erstatte retsplejelovens regler i forbindelse med en vurdering af, om magtanvendelse i konkrete situationer har være berettiget. Det betyder imidlertid ikke, at de nævnte bestemmelser i retsplejeloven bliver overflødige. Retsplejelovens krav om skånsomhed i forbindelse med anholdelser, ransagning og legemsbesigtigelse regulerer også andre forhold end politiets magtanvendelse, og retsplejelovens bestemmelser vil således fremover have en selvstændig betydning ved siden af den foreslåede regulering. F.eks. er retsplejelovens § 758 anvendt som grundlag for en vurdering af, om person anholdt om natten burde have lejlighed til at klæde sig på, jf. FOB 1956, s. 137.

Til § 13

Efter bestemmelsen i § 13 må politiet anvende magt i forbindelse med varetagelse af en række nærmere angivne opgaver.

Politiet er naturligvis ikke berettiget til at anvende magt i enhver situation. Nogle af politiets opgaver kan efter deres karakter aldrig i sig selv berettigede magtanvendelse. Det gælder f.eks. politiets varetagelse af en række administrative eller kriminalpræventive opgaver. Bestemmelsen angiver de typer af opgaver, hvor magtanvendelse overhovedet kan komme på tale. Dermed er magtanvendelse udelukket i situationer, som ikke udtrykkeligt er medtaget i bestemmelsens opregning.

Skal politiet udføre en af de i bestemmelsen nævnte opgaver, vil det i øvrigt afhænge af en konkret vurdering, om magtanvendelse vil være berettiget. Der er i lovens øvrige bestemmelser givet regler om dette spørgsmål, herunder lovens § 14, hvorefter magtanvendelse bl.a. skal være nødvendig og forsvarlig.

De situationer, hvor magtanvendelse kan komme på tale, svarer til, hvornår politiet kan benytte sig af indgreb. Politiet er således ikke berettiget til at anvende magt, medmindre betingelserne for et indgreb samtidig er opfyldt. Det er dog ikke en betingelse, at politiet forinden har forsøgt

at løse en situation med et påbud m.v. Der kan således forekomme situationer, hvor øjeblikkelig magtanvendelse er nødvendig, f.eks. med henblik på at afværge et påbegyndt angreb på en person.

Efter bestemmelsens nr. 1 kan politiet anvende magt med henblik på at forebygge og afværge fare for forstyrrelse af den offentlige fred og orden samt fare for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed.

Der er hermed henvist til de tilfælde, der kan begrunde politimæssige indgreb uden for straffetsplejen efter bestemmelserne herom i denne lovs kapitel III. Der er således f.eks. mulighed for at anvende magt med henblik på at etablere en afspærring og holde personer uden for et afspærret område efter lovudkastets § 4 samt med henblik på at gennemføre et indgreb i anledning af en konkret og nærliggende fare for ordenen eller sikkerheden efter lovudkastets § 5.

Efter bestemmelsen i nr. 2 kan politiet anvende magt med henblik på at bringe strafbar virksomhed til ophør eller i forbindelse med efterforskning og forfølgning af strafbare forhold,

Efter retsplejeloven har politiet adgang til at iværksætte en række straffeprocessuelle indgreb, som det efter omstændighederne kan være nødvendigt at gennemføre med fysisk magt. Det kan f.eks. være med henblik på at gennemføre en anholdelse i en situation, hvor den mistænkte person forsøger at undløbe eller på anden måde gør modstand mod anholdelsen.

Af bestemmelsens nr. 3 fremgår, at politiet kan anvende magt som led i bistand til andre myndigheder.

Der findes i dag i særlovgivningen en lang række eksempler på lovbestemmelser, hvorefter politiet yder bistand til en anden myndighed i forbindelse med administrationen af en bestemt lovgivning. Det kan f.eks. være bistand med henblik på at skaffe andre forvaltningsmyndigheder adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted, bistand til en myndigheds selvhjælpshandlinger eller bistand til gennemførelse af afgørelser om anbringelse af børn uden for hjemmet. Der kan nærmere herom henvises til det anførte ovenfor til § 2 om politiets opgaver.

Andre forvaltningsmyndigheder vil i sådanne tilfælde normalt anmode om politiets bistand, hvis der bliver eller formodes at ville blive lagt hindringer i vejen i forbindelse med udførelse af myndighedens opgaver.

Det følger af bestemmelsens nr. 4, at politiet kan anvende magt som led i udførelse af kontrol- og tilsynsopgaver.

Politiet fører efter en række særlove tilsyn inden for den pågældende særlovs område. Dette gælder f.eks. færdselsloven, dyreværnsloven, restaurationsloven, inkassoloven, lov om vagtvirksomhed og våbenloven, og politiet har i den forbindelse ofte hjemmel til at foretage visse nærmere angivne indgreb som led i tilsynet. Der kan f.eks. være tale om, at politiet uden retskendelse kan skaffe sig adgang til lokaliteter eller meddele påbud o.lign.

Det kan også her efter omstændighederne være nødvendigt for politiet at anvende magt med henblik på at kunne varetage disse tilsynsforpligtelser.

Endelig følger det af bestemmelsens nr. 5, at politiet kan anvende magt med henblik på at vurdere, om et barn, en beruset eller en syg eller hjælpeløs person, befinder sig i en fare.

Efter de foreslåede bestemmelser om børn, berusede samt syge og hjælpeløse har politiet mulighed for at foretage visse indgreb med henblik på at vurdere, om et barn, en beruset eller en syg og hjælpeløs person, befinder sig i en fare. Der kan herom nærmere henvises til bemærkningerne til §§ 9-11.

Det kan også i sådanne situationer være nødvendigt at anvende magt. Der kan f.eks. blive tale om at fastholde en psykisk syg og uregerlig person med henblik på at undersøge, om den pågældende har gjort skade på sig selv. Som et andet eksempel kan nævnes situationer, hvor politiet med henblik på at vurdere faren vil skaffe sig adgang til et ikke frit tilgængeligt sted, og det i den forbindelse er nødvendigt at anvende magt over for personer, der søger at hindre politiets adgang.

Til § 14

Efter bestemmelsen i § 14 skal politiets magtanvendelse være nødvendig og forsvarlig, ligesom magtanvendelse alene må ske med midler og i en udstrækning, der står i rimeligt forhold til den interesse, der søges beskyttet. Det skal indgå i forsvarlighedsvurderingen, om magtanvendelse indebærer risiko for, at udenforstående kommer til skade. Er det nødvendigt og forsvarligt at anvende magt, skal dette endvidere ske så skånsomt, som omstændighederne tillader, og således, at eventuelle skader begrænses til et minimum.

Bestemmelsen indeholder de generelle betingelser for politiets magtanvendelse.

Bestemmelsen omfatter al magtanvendelse med eller uden særlige magtmidler og dermed f.eks. anvendelse af almindelig fysisk magt, håndjern eller sømmåtter og de tilfælde, der er udtrykkeligt reguleret af de særlige bestemmelser om skydevåben, stav, hund og gas.

Bestemmelsen omfatter såvel magtanvendelse over for personer som magtanvendelse over for ting. Magtanvendelse over for ting kan f.eks. være opbrydning af en dør med henblik på at pågribe en person, der har forskanset sig, eller afgivelse af skud mod et bildæk med henblik på at bringe et køretøj til standsning.

Endvidere gælder bestemmelserne alle situationer, der kan give anledning til magtanvendelse, dvs. afværgelse af angreb, retshåndhævelse og nødhjælp. Bestemmelsen omfatter i den forbindelse også magtanvendelse, der rammer eller truer med at ramme udenforstående.

Efter bestemmelsen skal politiets magtanvendelse være ”nødvendig” og ”forsvarlig”. Tilsvarende udtryk findes i straffelovens § 13, og denne bestemmelse kan - sammen med retspraksis på området - være vejledende ved forståelsen af de nævnte udtryk.

Bestemmelsen indeholder for det første et grundlæggende krav om, at magt kun må anvendes, hvis mindre indgribende midler ikke findes at være tilstrækkelige. Kan de politiretlige beskyttelsesinteresser varetages ved, at politiet udsteder et påbud m.v., må magtanvendelse ikke finde sted.

For det andet må politiet – i en situation, hvor der er grundlag for at anvende magt – kun anvende den fornødne magt.

Er anvendelse af almindelig fysisk magt tilstrækkeligt, må der således ikke anvendes skydevåben og som udgangspunkt heller ikke stav eller andre kraftigere midler.

Det skal dog understreges, at der er tale om en samlet vurdering af hele den konkrete situation. Der skal således bl.a. foretages en konkret vurdering af, hvilket magtmiddel der må anses for mest egnet, herunder samlet vil kunne medføre mindst skade. Uanset at anvendelse af almindelig fysisk magt måske vil kunne sprede et farligt opløb, vil dette kunne indebære en så nærliggende risiko for personlig overlast for den enkelte polititjenestemand eller andre, at politiet i situationen vil være berettiget til at anvende f.eks. gas eller hund. I andre tilfælde kan en konkret vurdering føre til, at f.eks. antallet af betjente (og muligheden for assistance) over for antallet af ordenskrænkere tilsiger, at der alene må anvendes almindelig fysisk magt. Politiets vurdering foretages ofte i pressede situationer, og der må tillades politiet en betydelig margin ved udøvelse af det konkrete skøn.

Bestemmelsen retter sig endvidere mod den faktiske brug af magtmidler. Selvom det i en given situation vil være forsvarligt at anvende f.eks. stav, gas eller skydevåben, vil det ikke være forsvarligt at slå ukontrolleret med stav eller at bruge uforholdsmæssigt store mængder gas, ligesom der normalt kun må afgives skud i en situation, hvor den pågældende polititjenestemand har kontrol over sine bevægelser og skudretningen.

Efter bestemmelsen må magt endvidere alene anvendes ”med midler og i en udstrækning, der står i rimeligt forhold til den interesse, der søges beskyttet”.

Hermed præciseres de krav til politiets magtanvendelse, der følger af udtrykkene nødvendig og forsvarlig, i en situation, hvor der er grundlag for at anvende magt.

Der skal være et rimeligt forhold mellem den konkrete magtanvendelse og det beskyttede gode.

Der kan på denne baggrund tænkes situationer, hvor det mindst indgribende af de tilstrækkelige midler er for indgribende, herunder især under hensyn til den aktuelle lovovertrædelse, og hvor politiet således må afstå fra at anvende magt. Hvis det f.eks. kun er muligt umiddelbart at standse en bilist, der har begået en mindre færdselsforseelse, ved at anvende sømmåtte, må politiet afstå herfra og i stedet søge at pågribe personen på et senere tidspunkt.

På den anden side findes der ikke absolutte grænser for magtanvendelsen. Hvis der er meget stor risiko for, at en person vil begå et drab, og dette kun kan undgås ved at affyre et dræbende skud mod den pågældende, er dette tilladt. En sådan situation vil f.eks. kunne tænkes at opstå i gidselstagningssituationer.

Det skal efter bestemmelsens 2. pkt. indgå i forsvarlighedsvurderingen, om magtanvendelse indebærer risiko for, at udenforstående kan komme til skade. Således kan risikoen for udenforstående medføre, at en ellers nødvendig og forsvarlig magtanvendelse i den konkrete situation er uforsvarlig. Det kan f.eks. være nødvendigt og forsvarligt at sende en hund efter en flygtende indbrudstyv, hvis den pågældende flygter ad en øde villavej, men uforsvarligt, hvis der er legende børn på vejen, ligesom det kan være nødvendigt og forsvarligt at anvende gas mod opløb på pladser og offentlige veje, men efter omstændighederne uforsvarligt, hvis det er tæt på f.eks. en børnehave eller et plejehjem.

Endvidere kan bestemmelsen indebære, at et givet magtmiddel ved fare for udenforstående alene må anvendes med visse restriktioner. Det vil f.eks. i visse situationer ikke være forsvarligt at anvende hund, medmindre hunden er tilkoblet en føreline.

I bestemmelsen angives endvidere, at nødvendig og forsvarlig magt skal udøves så ”skånsomt, som omstændighederne tillader, og således, at eventuelle skader begrænses til et minimum”.

Med bestemmelsen præciseres bl.a., at et givet magtmiddel skal anvendes således, at der forvoldes mindst mulig skade, herunder at midler som skud og stav som udgangspunkt skal rettes mod ikke-vitale legemsdele.

Udtrykket retter sig også mod personers ret til diskretion, og f.eks. skal det - i det omfang antallet af anholdte eller omstændighederne ved politiforretningen i øvrigt ikke taler afgørende imod - søges undgået, at personer ilagt håndjern ligger på gaden til offentlig beskuelse o.lign.

Til §§ 15-19. Særlige bestemmelser om visse magtmidler

Bestemmelserne i §§ 15-18 indeholder særlige regler om politiets anvendelse af skydevåben, stav, hund og tåregas over for personer.

Disse bestemmelser supplerer og præciserer de ovenfor nævnte generelle bestemmelser om politiets magtanvendelse. Bl.a. præciseres det, at det kun er i forbindelse med nogle af de opgaver og situationer, som er nævnt i § 13, at anvendelse af disse magtmidler kan komme på tale, ligesom der på visse punkter er foretaget en præcisering af de krav, der følger af de generelle betingelser for magtanvendelse i § 14.

Bestemmelserne er i vidt omfang en videreførelse af allerede eksisterende bestemmelser i Rigs-politichefens kundgørelser. Dog er bestemmelsen om gas ny.

Til § 15

Bestemmelsen regulerer politiets anvendelse af skydevåben. Med skydevåben menes alle former for våben, der kan udskyde skarp ammunition, og bestemmelsen omfatter således f.eks. både pistol og maskinpistol.

Til stk. 1

I bestemmelsen i stk. 1 foretages en udtømmende opregning af de situationer, hvor anvendelse af skydevåben som magtmiddel kan komme på tale. Der er tale om en præcisering og indskrænkning i forhold til de situationer, der er nævnt i § 13. De nævnte situationer svarer til, hvornår der efter den gældende administrative regulering er adgang til at anvende skydevåben, idet den foreslåede bestemmelse dog også udtrykkeligt har medtaget nødhjælpssituationer.

Et skydevåben anses for ”anvendt” ikke alene ved faktisk afgivelse af skud, herunder varsels-skud, men også ved advarsler og andre tilkendegivelser om afgivelse af skud. Politiet må således ikke - mundtligt eller ved dets blotte optræden – bevidst give indtryk af, at skud vil blive afgivet, medmindre betingelserne i bestemmelsen er opfyldt.

Spørgsmålet om, hvornår sådanne tilkendegivelser foreligger, må bero på en konkret vurdering af den enkelte polititjenestemandes håndtering af sit våben eventuelt sammenholdt med den pågældendes udtalelser. Bestemmelsen vil normalt ikke omfatte situationer, hvor politiet trækker våben med henblik på at forberede sig mod et angreb. Det kan i øvrigt være vanskeligt præcist at angive, hvor grænsen går mellem ”anvendelse” og anden håndtering af våbenet, og f.eks. vil en advarsel om afgivelse af skud ikke altid forudsætte, at våbenet er trukket. Spørgsmålet vil imidlertid i praksis formentlig kun sjældent give anledning til tvivl.

Bestemmelsen omfatter ikke situationer, hvor et skydevåben alene anvendes som slagvåben.

Efter nr. 1 kan skydevåben bl.a. anvendes med henblik på at afværge et påbegyndt eller overhængende farligt angreb på person.

Udtrykket ”overhængende” angreb omfatter i forhold til det påbegyndte angreb det tidsmæssige fjernere, men dog sikre angreb, f.eks. aktivering af en tidsindstillet bombe e.lign.

Et ”farligt” angreb forudsætter, at angrebet indebærer eller formodes at indebære fare for den angrebne persons liv eller fare for, at den pågældende pådrager sig alvorlige helbredsskader. Dette vil navnlig være tilfældet, hvis angriberen er bevæbnet med skydevåben eller farligt stik- eller slagvåben. Et angreb kan endvidere være farligt, hvis det udføres så kraftigt og brutalt (evt. af flere i forening), at der af denne grund er anledning til at frygte for den angrebne persons liv m.v. Det er den enkelte polititjenestemand, der ud fra de foreliggende oplysninger og sine egne observationer i situationen må vurdere, om et angreb er farligt. Et angreb kan derfor vurderes som farligt, selvom det senere f.eks. måtte vise sig, at gerningsmandens pistol ikke var ladet eller var en attrappistol, eller at angriberen, der havde truet med at skyde og havde ført hånden til lommen som for at fremtage en pistol, viste sig at være ubevæbnet.

Efter nr. 2 kan skydevåben anvendes med henblik på at afværge fare i øvrigt for personers liv eller for, at personer pådrager sig alvorlige helbredsskader.

Bestemmelsen sigter navnlig til de situationer, hvor politiet anvender magt over for en person af hensyn til den pågældende selv (nødhjælp).

Det kan dog ikke fuldstændig udelukkes, at anvendelse af skydevåben også kan komme på tale i andre tilfælde, f.eks. over for personer, der lægger hindringer i vejen for politiets mulighed for at redde en person i livsfare.

Bestemmelsen vil formentlig kun kunne anvendes i uhyre sjældne tilfælde, men det er i praksis forekommet, at politiet har skudt på en person og dermed forhindret den pågældende i at begå selvmord.

Med udtrykket ”alvorlige helbredsskader” præciseres kravet om, at anvendelse af skydevåben skal stå i rimeligt forhold til den persons skade, politiet har til hensigt at afværge fare for. Politiet er således som udgangspunkt ikke berettiget til at anvende skydevåben, medmindre der er fare for skader af en karakter, der vil kunne medføre varige mén, længere tids sygeleje el.lign.

Efter nr. 3 kan politiet anvende skydevåben med henblik på at afværge et påbegyndt eller overhængende farligt angreb på samfundsvigtige institutioner, virksomheder eller anlæg.

Et farligt angreb kan i disse situationer for så vidt udføres af en enkeltperson, f.eks. en bombe-mand, men angrebets farlighed vil formentlig oftere skulle vurderes ud fra angribernes antal og bevæbning sammenholdt med formålet med angrebet, herunder om angrebet eventuelt er et led i omfattende alvorlige uroligheder.

Udtrykket ”samfundsvigtige institutioner, virksomheder og anlæg” omfatter først og fremmest offentlige institutioner med en særlig betydning for samfundets funktion, men også private virksomheder af særlig betydning kan være omfattet.

Som eksempler kan nævnes kongehuset, Folketinget, ministerierne, politi- og retsbygninger, jernbaneanlæg, broer, havne, lufthavne, telefonanlæg, radio- og TV-stationer, elektricitetsværker, vandforsyningsanlæg, banker og posthuse, samt større eller livsvigtige industrianlæg.

Efter nr. 4-6 kan politiet anvende skydevåben i nogle nærmere angivne pågribelsessituationer.

Der er tale om pågribelse af personer, som har eller med rimelig grund mistænkes for at have gjort sig skyldig i nærmere angivne angreb eller forbrydelser. Der skal være tale om et aktuelt forhold, og tidligere forhold kan således ikke berettiggende anvendelse af skydevåben. En persons tidligere forhold kan dog indgå i vurderingen af, om den pågældende ”med rimelig grund” kan mistænkes for at have begået et angreb m.v. som nævnt i bestemmelserne.

Efter bestemmelserne kan rene retshåndhævelsessyn i sjældne tilfælde begrunde, at politiet anvender skydevåben med henblik på at pågribe en person. Anvendelse af skydevåben skal dog naturligvis også i disse tilfælde være nødvendig og forsvarlig m.v. I en situation, hvor der er tale om at pågribe en flygtende person, må karakteren af det begåede forhold, sandsynligheden for, at den pågældende på ny vil gøre sig skyldig i et farligt angreb m.v., samt sandsynligheden for, at den pågældende kan pågribes på et senere tidspunkt, således indgå i vurderingen af, om anvendelse af skydevåben vil være berettiget.

Der kan efter nr. 4 for det første anvendes skydevåben med henblik på at sikre pågribelsen af personer, der har eller med rimelig grund mistænkes for at have påbegyndt eller gennemført et farligt angreb på person, medmindre der ikke skønnes at være risiko for, at den pågældende på ny vil gøre sig skyldig i et sådant angreb.

Udtrykket ”farligt angreb på person” sigter til de af bestemmelsens nr. 1 omfattede angreb, og udtrykket skal forstås i overensstemmelse hermed.

Udtrykket ”påbegyndt angreb” fastlægger i tidsmæssig henseende en ydergrænse for, hvornår skydevåben kan anvendes. Et angreb vil som udgangspunkt være påbegyndt, når forberedelse-handlingerne er afsluttet, f.eks. ved at komme patroner i et skydevåben. Det er ikke en betingelse, at skadevirkningen af angrebet indtræder umiddelbart. Bestemmelsen kan således efter om-

stændigheder også omfatte pågribelsen af en bombemand med henblik på at få oplyst placering og detonationstidspunkt for en tidsindstillet bombe.

Efter bestemmelsen er anvendelse af skydevåben endvidere udtrykkeligt betinget af, at der skønnes at være risiko for, at den pågældende på ny vil gøre sig skyldig i et farligt angreb på person. Om den betingelse er opfyldt beror på en samlet konkret vurdering af oplysninger navnlig om personens sindstilstand, det begåede forhold, og om den pågældende er bevæbnet.

Efter nr. 5 kan skydevåben anvendes med henblik på pågribelse af personer, der har eller med rimelig grund mistænkes for at have påbegyndt eller gennemført et farligt angreb på samfundsvigtige institutioner, virksomheder eller anlæg.

Bestemmelsen vil i praksis kun sjældent finde anvendelse. Således vil kravet om nødvendighed og forsvarlighed indebære, at det formentlig kun vil være i forbindelse med handlinger, der har karakter af terrorvirksomhed, at anvendelse af skydevåben kan komme på tale.

Endelig kan skydevåben efter nr. 6 anvendes med henblik på at sikre pågribelsen af personer, der har eller med rimelig grund mistænkes for at have begået alvorlige forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed, mod statsforfatningen eller de øverste statsmyndigheder. Bestemmelsen sigter til de i straffelovens kapitel 12 og 13 nævnte forbrydelser.

Til stk. 2

Efter bestemmelsen skal politiet, før der afgives skud, der indebærer risiko for skade på person, så vidt muligt først ved advarselsråb og dernæst ved varselsskud tilkendegive, at politiet har til hensigt at skyde, hvis ikke dets påbud efterkommes. Det skal endvidere så vidt muligt sikres, at vedkommende har mulighed for at efterkomme påbuddet.

De i bestemmelsen nævnte formelle krav om advarselsråb og -skud er en præcisering af de almindelige betingelser for magtanvendelse efter den foreslåede bestemmelse i § 14. I det omfang, advarselsråb og varselsskud kan føre til det ønskede resultat, er det naturligvis ikke nødvendigt eller forsvarligt at afgive skud.

Bestemmelsen omfatter først og fremmest sigtede skud mod person, men også skud mod genstande er omfattet, hvis skuddet indebærer fare for skade på person, f.eks. på grund af risiko for rikochetterende projektiler.

Det er efter bestemmelsens affattelse forudsat, at politiets tilkendegivelse og eventuelle brug af skydevåben sker med henblik på at få efterkommet et påbud. Dette vil i praksis også som oftest være tilfældet, idet det bemærkes, at enhver mundtlig ordre anses som et påbud i politilovens forstand, f.eks. ”stands”, ”læg våbenet” m.v. Efter bestemmelsen skal sådanne påbud så vidt muligt følges op af advarselsråb. Sådanne advarselsråb skal udtrykkeligt angive, at politiet har til hensigt at skyde, f.eks. ”stands eller jeg skyder”, ”læg våbenet eller jeg skyder” m.v.

Efter bestemmelsen skal der endvidere afgives varselskud. Varselskud skal efter den gældende administrative regulering afgives, så de i den foreliggende situation ikke udgør en nærliggende fare for andre og afgives derfor, hvis det sker under åben himmel, lige op i luften, jf. kundgørelsens § 8, stk. 2. En lignende administrativ bestemmelse forudsættes videreført, jf. bemærkningerne nedenfor til § 19.

Advarselsråb og -skud skal som nævnt afgives ”så vidt muligt”. I nogle tilfælde vil der ikke være tid til hverken at give påbud eller ved advarselsråb eller advarselskud at tilkendegive, at politiet har til hensigt at skyde. I sådanne situationer - der formentlig i praksis kun vil opstå ved meget pludselige (farlige) angreb - kan politiet skyde umiddelbart.

Endvidere er der mulighed for at skyde umiddelbart i en situation, hvor advarselsråb eller -skud indebærer en risiko for optrapning af situationen. Det kan f.eks. være tilfældet i gidselstagnings-situationer, hvis advarselsråb eller -skud indebærer risiko for, at gidseltageren påfører gidslerne skade. Også i en situation, hvor det ikke er muligt at høre advarselsråb eller -skud på grund af larm e.lign., er der efter omstændighederne mulighed for at skyde umiddelbart.

Til stk. 3

Efter bestemmelsen må der kun skydes i yderste nødsfald i en situation, hvor der er nærliggende risiko for, at udenforstående vil blive ramt af skuddet. En tilsvarende bestemmelse findes i dag i kundgørelsens § 5.

Med bestemmelsen præciseres forsvarlighedsbetingelsen i de situationer, hvor der er nærliggende risiko for at ramme udenforstående.

Medmindre afgivelse af skud mod en person sker på et øde sted, kan afgivelse af skud ofte indebære en vis eller mindre risiko for, at udenforstående personer bliver ramt. I lyset heraf gælder bestemmelsen ved ”nærliggende risiko” for udenforstående. Dermed er situationer med en mere teoretisk risiko for udenforstående undtaget fra de skærpede betingelser for anvendelse af skydevåben. En nærliggende risiko for, at andre personer kan blive ramt, vil navnlig være til stede i situationer med mange mennesker, men også risikoen for gennemskydning og rikoletterende projektiler kan efter omstændighederne medføre en nærliggende risiko for andre.

Om der er tale om ”yderste nødsfald” må afhænge af en konkret vurdering af den enkelte situation, men det må som udgangspunkt kræves, at der foreligger en høj grad af sandsynlighed for, at personer pådrager sig alvorlige helbredsskader eller mister livet, hvis ikke politiet anvender skydevåben. Denne vurdering kan være vanskelig. Som illustration kan nævnes, at politiet f.eks. ved en gidselstagning i givet fald må vurdere risikoen for, at gerningsmanden vil forvolde skader på gidslet/gidslerne, hvilken skade der i givet fald vil blive forvoldt og hvornår, samt om det ved forhandling eller ved hjælp af andre midler vil være muligt at få gerningsmanden til at afstå herfra m.v.

Hensynet til at pågribe en person eller til at afværge fare for tingsødelæggelser kan som udgangspunkt ikke berettige anvendelse af skydevåben i situationer, hvor anvendelse vil medføre en nærliggende risiko for, at udenforstående kommer til skade.

Til stk. 4

Bestemmelsen fastlægger visse betingelser for skydning i en situation, hvor en polititjenestemand er under kommando. En polititjenestemand må herefter alene skyde på eget initiativ, hvis det sker med henblik på at afværge et farligt angreb på en person, jf. stk. 1, nr. 1, eller i øvrigt for at afværge fare for nogens liv m.v., jf. stk. 1, nr. 2.

En lignende bestemmelse findes i dag i kundgørelsens § 7.

Til stk. 5

Efter bestemmelsen har politiet pligt til straks at sørge for lægehjælp til personer, der er ramt af politiets skud. Bestemmelsen gælder, uanset hvor den pågældende er ramt, og uanset om politiet skønner, at der alene er tale om overfladiske skader.

Bestemmelsen forpligter dog ikke politiet til med magt at gennemtvinge lægehjælp til en person mod den pågældendes vilje, såfremt vedkommende skønnes at være ved sin fornufts fulde brug og i stand til at varetage sine egne interesser.

Til § 16

Bestemmelsen regulerer politiets anvendelse af stav. Med stav menes den til politiudrustningen normalt tilhørende stav. Justitsministeren eller Rigspolicehøveden træffer bestemmelse om, hvilken stav der indgår i politiets udrustning.

Til stk. 1

I bestemmelsen foretages en udtømmende opregning af de situationer, hvor anvendelse af stav som magtmiddel kan komme på tale.

De i bestemmelsen nævnte situationer svarer hovedsageligt til, hvornår der efter den gældende administrative regulering er adgang til at anvende stav, idet den foreslåede bestemmelse dog

også udtrykkeligt har medtaget nødhjælpssituationer, ligesom adgangen til at anvende stav over for passiv modstand er begrænset og præciseret.

Politistaven anses for ”anvendt” ikke alene ved tildeling af slag. Også advarsler og andre tilkendegivelser om tildeling af slag er omfattet. Politiet må således ikke - mundtligt eller ved dets blotte optræden – bevidst give indtryk af at ville slå med stav, medmindre betingelserne i bestemmelsen er opfyldt.

Spørgsmålet om, hvornår sådanne tilkendegivelser foreligger, må bero på en konkret vurdering af den enkelte polititjenestemands håndtering af staven eventuelt sammenholdt med den pågældendes udtalelser. Bestemmelsen vil normalt ikke omfatte situationer, hvor politiet trækker staven med henblik på at forberede sig mod et angreb. Det kan i øvrigt være vanskeligt præcist at angive, hvor grænsen går mellem ”anvendelse” og anden håndtering af staven, men spørgsmålet vil i praksis formentlig kun sjældent give anledning til tvivl.

Efter nr. 1 kan stav bl.a. anvendes med henblik på at afværge et påbegyndt eller overhængende angreb på person.

Udtrykket ”overhængende” angreb omfatter det tidsmæssigt fjernere end påbegyndte, men dog sikre angreb.

Det er den enkelte polititjenestemand, der ud fra de foreliggende oplysninger og sine egne observationer i situationen skal vurdere, om der er tale om et angreb.

Bestemmelsen er ikke - som den tilsvarende bestemmelse om skydevåben - begrænset til farlige angreb, men det er dermed naturligvis ikke ethvert personangreb, der kan mødes med anvendelse af stav. Angrebet skal således bl.a. være af en sådan karakter, at anvendelse af stav står i rimeligt forhold hertil, og angreb, der alene kan forvolde skader som f.eks. blå mærker, mindre rifter o.lign., kan ikke mødes med anvendelse af stav.

Efter nr. 2 kan stav anvendes med henblik på at afværge fare i øvrigt for personers liv eller helbred.

Bestemmelsen sigter navnlig til de situationer, hvor politiet anvender magt over for en person af hensyn til den pågældende selv (nødhjælp). Anvendelse af stav kan endvidere komme på tale i situationer, hvor nogen søger at forhindre politiet i at hjælpe en person i fare, f.eks. ved at stille sig i vejen for politiets adgang til det sted, den pågældende befinder sig.

Bestemmelsen er ikke begrænset til fare for alvorlige helbredsskader, som det er tilfældet med skydevåben, men det er dermed ikke enhver fare for personskade, der kan berettige anvendelse af stav, jf. ovenfor til nr. 1. Dette følger af den almindelige betingelse om, at magtanvendelse skal stå i rimeligt forhold til den interesse, der søges beskyttet.

Efter nr. 3 og 4 kan politiet anvende stav med henblik på at afværge påbegyndt eller overhængende angreb på samfundsvigtige institutioner, virksomheder eller anlæg eller påbegyndt eller overhængende angreb på ejendom.

Udtrykket ”samfundsvigtige institutioner, virksomheder og anlæg” har den samme betydning som i bestemmelsen om skydevåben, jf. ovenfor. Udtrykket ”ejendom” omfatter angreb på fast ejendom og andre formuegoder. Den økonomiske værdi af godet er ikke i sig selv afgørende for, om der er tale om et angreb omfattet af bestemmelsen, men værdien spiller naturligvis en selvstændig rolle ved vurderingen af, om det vil være nødvendigt og forsvarligt at anvende stav.

Efter nr. 5 kan stav anvendes for at sikre gennemførelse af tjenestehandlinger, mod hvilke der gøres aktiv modstand.

Udtrykket ”tjenestehandlinger” omfatter f.eks. anholdelse/frihedsberøvelse, påbud, visitation, fratagelse af genstande og adgang til frit eller ikke-frit tilgængeligt sted.

Udtrykket ”aktiv modstand” kan omfatte en række situationer fra omfattende uroligheder til situationer, hvor en anholdt/pågrebet person holder fast i en genstand eller andre personer, når politiet forsøger at føre den pågældende væk, hvor en pågrebet person forsøger at slå eller rive sig løs fra en polititjenestemandes greb, eller hvor en person gør fysisk modstand mod en visitation.

Der kan også være tale om, at tredjemænd forsøger at lægge hindringer i vejen for politiets arbejde, f.eks. at personer forsøger at forhindre en anholdelse eller at befri en anholdt.

Det følger af straffelovens § 119, stk. 3, at det er strafbart at forsøge at lægge f.eks. politiet hindringer i vejen for udførelse af deres tjeneste eller hverv. Udtrykket ”lægger hindringer i vejen” omfatter enhver aktivitet, der lægger hindringer i vejen for udøvelse af politiets tjeneste, og straffelovens § 119, stk. 3, kan således i øvrigt være vejledende for, hvornår der er tale om aktiv modstand efter den foreslåede bestemmelse. Rigsadvokaten har i sin meddelelse 9/1994 anført, at § 119, stk. 3, omfatter det forhold, at anholdte holder fast i genstande eller personer, når politiet forsøger at føre den pågældende bort fra stedet, og tilsvarende modstand under den efterfølgende transport og indbringelse på politistation/detention m.v.

Efter nr. 6 kan stav under visse betingelser anvendes med henblik på at gennemføre tjenestehandlinger, der mødes med passiv modstand.

Passiv modstand omfatter f.eks. situationer, hvor en anholdt, der ønskes ført væk, ikke følger med, men forholder sig passiv, eventuelt lægger sig ned, og hvor en større menneskemængde stimuler sammen til en ulykke, blokerer adgangen til virksomheder m.v. og ikke fjerner sig trods politiets påbud herom. Passiv modstand omfatter også situationer, hvor en anholdt forsøger at undvige ved f.eks. at løbe fra stedet, i det omfang den anholdte ikke i den forbindelse slår eller river sig fri fra en polititjenestemand.

Bestemmelsen omfatter ikke passiv modstand, der indebærer risiko for nogens liv eller helbred, f.eks. at en person blokerer for adgang til en person, der forsøger selvmord eller på anden måde er i fare. Sådanne situationer er omfattet af bestemmelsens nr. 2. Den her foreslåede bestemmelse vil således i praksis navnlig omfatte tjenestehandlinger med henblik på at afværge fare for ordensforstyrrelser, bringe strafbar virksomhed til ophør, eller at pågribe personer, der har eller med rimelig grund mistænkes for at have begået en forbrydelse.

Det vil som udgangspunkt ikke være forsvarligt at anvende stav mod personer, der alene yder passiv modstand, og der stilles derfor krav om, at tjenestehandlingen skal være uopsættelig, samt at andre og mindre indgribende midler skal skønnes åbenbart uegnede. Hermed præciseres og

udddybes kravet om nødvendighed og forsvarlighed i en situation, hvor der bliver tale om at gribe ind over for passiv modstand.

Om gennemførelse af en tjenestehandling er ”uopsættelig” må bero på en konkret vurdering og afvejning af flere forhold, herunder navnlig de mulige konsekvenser ved at undlade at gribe ind og hensynet til retsordenens autoritet. Som udgangspunkt må tjenestehandlinger med henblik på at afværge forstyrrelser af vigtige samfundsfunktioner, f.eks. kollektiv transport, brandslukning, ambulancekørsel, madudbringning, hjemmepleje m.v., eller at bryde en blokade af en større færdselsåre anses for uopsættelige. Endvidere vil pågribelse/anholdelse af en gerningsmand ofte være en uopsættelig tjenestehandling, navnlig hvis den pågældende tages ”på fersk gerning”.

Passiv modstand kan udøves af en eller flere personer, og der kan være en forskel i politiets muligheder for at anvende stav i de forskellige situationer. Generelt må antallet af betjente over for antallet af personer, der modsætter sig politiets tjenestehandlinger, samt muligheden for forstærkninger spille en væsentlig rolle ved vurderingen af, om anvendelse af almindelig fysisk kraft er et åbenbart uegnet middel.

Er der tale om, at en eller ganske få personer yder modstand ved at forholde sig passivt, f.eks. at en anholdt nægter at følge med, må det antages, at det næsten undtagelsesfrit altid vil være muligt at gennemføre tjenestehandlingen ved anvendelse af almindelig fysisk magt, dvs. magtanvendelse uden midler. Det må således antages, at det - uanset gennemførelsen af tjenestehandlingen skønnes uopsættelig - i praksis i disse situationer kun helt undtagelsesvist vil være nødvendigt at anvende stav.

Er der tale om, at et større antal personer yder modstand ved at forholde sig passivt, f.eks. ved ikke at efterkomme politiets påbud om at fjerne sig fra et område, kan det efter omstændighederne være vanskeligere at gennemføre tjenestehandlingen ved hjælp af almindelig fysisk magtudøvelse. Det kan f.eks. være, at de pågældende udgør et meget stort antal personer i forhold til antallet af betjente, eller at der skønnes at være en risiko for, at anvendelse af almindelig fysisk kraft vil føre til slagsmål med personerne.

Politiet må i sådanne situationer først og fremmest overveje at anvende gas, og kun såfremt dette middel skønnes åbenbart uegnet, kan anvendelse af stav komme på tale. Det skal her bemærkes, at hund ikke anses for et mindre indgribende middel end stav, og betingelserne for anvendelse af hund i de omhandlede situationer svarer derfor til betingelserne for anvendelse af stav.

Gas vil i praksis navnlig kunne være et ”åbenbart uegnet” middel ved risiko for, at anvendelse vil medføre gener for udenforstående. Dette vil f.eks. kunne være tilfældet, hvor der er overvejende sandsynlighed for, at et større antal udenforstående vil blive generet af gassen, eller hvor gassen vil kunne ramme særlig udsatte (udenforstående) persongrupper som børn, ældre eller svagelige personer. Der kan endvidere være tale om, at de personer politiet griber ind over for, bærer gasmasker. Der kan i øvrigt om gas henvises til bestemmelsen herom nedenfor.

Til stk. 2

Efter bestemmelsen skal politiet, før stav tages i brug med henblik på rydning af gader, bygninger m.v. for et større antal personer, så vidt muligt tilkendegive over for vedkommende, at politiet har til hensigt at bruge stav, hvis ikke dets påbud efterkommes, ligesom det så vidt muligt skal sikres, at vedkommende har mulighed for at efterkomme påbuddet.

Det i bestemmelsen nævnte formelle krav om tilkendegivelse er en præcisering af de almindelige betingelser for magtanvendelse efter den foreslåede bestemmelse i § 14. I det omfang, en advarsel kan føre til det ønskede resultat, vil det naturligvis ikke være nødvendigt eller forsvarligt at bruge stav.

Det er efter bestemmelsens affattelse forudsat, at politiets tilkendegivelse og eventuelle brug af stav sker med henblik på at få efterkommet et påbud. Enhver mundtlig ordre anses i den forbindelse som et påbud, f.eks. ”passér gaden” m.v. Efter bestemmelsen skal sådanne påbud så vidt muligt følges op af en tilkendegivelse om, at politiet har til hensigt at bruge stav. Det er forudsat, at denne tilkendegivelse afgives så utvetydigt, at der ikke kan være rimelig tvivl om, at stav vil blive taget i brug.

Tilkendegivelsen skal gives ”så vidt muligt”. I nogle tilfælde vil der ikke være tid til hverken at give påbud eller advare om brug af stav. I sådanne tilfælde kan politiet bruge stav umiddelbart. Dette vil dog formentlig i praksis kun være relevant ved meget pludselige (voldelige) opløb.

Bestemmelsen omfatter alene brug af stav med henblik på rydning af gader, bygninger m.v. for et større antal personer. Baggrunden herfor er, at anvendelse af stav i andre situationer i praksis oftest kommer på tale, når der er behov for en umiddelbar reaktion. Undtaget er således f.eks. situationer, hvor politiet anvender stav med henblik på at afværge et angreb udført af en enkeltperson. I sådanne situationer skal spørgsmålet om, hvorvidt der i en konkret situation bør advares om brug af stav, afgøres efter den almindelige bestemmelse i § 14.

Til stk. 3

Efter bestemmelsen har politiet pligt til straks at sørge for lægehjælp til personer, der er kommet til skade som følge af politiets brug af stav, medmindre det skønnes åbenbart ubetænkeligt at undlade lægeundersøgelse.

Det skal således sørges for lægehjælp, medmindre et slag med stav alene har medført mindre overfladiske skrammer, blå mærker e.lign. Er der tvivl om, hvorvidt eventuelle skader kræver lægehjælp, skal lægehjælp rekvireres.

Bestemmelsen forpligter dog ikke politiet til med magt at gennemtvinge lægehjælp til en person mod den pågældendes vilje, såfremt vedkommende skønnes at være ved sin fornufts fulde brug og i stand til at varetage sine egne interesser.

Til § 17

Bestemmelsen regulerer politiets anvendelse af hund i forbindelse med magtudøvelse. Bestemmelsen omfatter således bl.a. ikke anvendelse af hund i forbindelse med humanitære opgaver, f.eks. eftersøgning af bortgæede, forulykkede m.v., søgning efter koster og søgning efter spor fra gerningssteder.

Til stk. 1

I bestemmelsen foretages en udtømmende opregning af de situationer, hvor anvendelse af hund som magtmiddel kan komme på tale.

De i bestemmelsen nævnte situationer svarer hovedsageligt til, hvornår der efter den gældende administrative regulering er adgang til at anvende hund, idet den foreslåede bestemmelse dog også udtrykkeligt har medtaget nødhjælpssituationer, ligesom adgangen til at anvende hund over for passiv modstand er begrænset og præciseret.

Hund anses for ”anvendt” som magtmiddel ikke alene ved faktisk brug heraf, dvs. at hunden slippes løs eller i line føres frem mod en eller flere personer med risiko for bidskader til følge, men også ved advarsler og andre tilkendegivelser om brug af hund.

Det kan være vanskeligt præcist at angive, hvor grænsen går mellem sådanne tilkendegivelser og den blotte medbringelse af hund. Alene det forhold, at en polititjenestemand i forbindelse med en politiforretning medbringer en hund, kan opfattes som en implicit trussel om brug heraf, men det vil føre til u hensigtsmæssige begrænsninger i politiets muligheder for at anvende hund, hvis sådanne situationer var omfattet af bestemmelsen. Hund anvendes som assistance i forbindelse med mange dagligdags situationer, hvor den ekstra ”styrke” en politihund udgør, kan medvirke til at løse en politiforretning på en fredsommelig måde.

Tilkendegivelse om brug af hund må således forudsætte noget mere ”kvalificeret” end hundens blotte tilstedeværelse. Således vil bl.a. ”defensiv” brug af hund, f.eks. i forbindelse med bevogtning af gerningssteder, afspærringer o.lign., ikke være omfattet, men spørgsmålet må i øvrigt bero på en konkret vurdering.

Efter bestemmelsens nr. 1-4 kan anvendelse af hund komme på tale med henblik på at afværge en række nærmere angivne angrebssituationer eller ved fare for nogens liv eller helbred. Disse svarer til stk. 1, nr. 1-4, i bestemmelsen om anvendelse af stav, og der kan om det nærmere indhold af bestemmelserne henvises hertil. Det kan dog her bemærkes, at det i de enkelte situationer

naturligvis skal være nødvendigt og forsvarligt m.v. at anvende hund. Om stav eller hund i en given situation er det mest hensigtsmæssige middel må bero på en konkret vurdering.

Efter nr. 5 kan politiet anvende hund med henblik på at sikre pågribelse af personer.

Denne bestemmelse kunne – som det er tilfældet i bestemmelsen om anvendelse af stav – for så vidt være indeholdt i bestemmelserne om gennemførelse af tjenestehandlinger, jf. bestemmelsens nr. 6 og nr. 7. Når pågribelsessituationer er medtaget som et selvstændigt punkt, skyldes det, at der er tale om en i praksis ofte forekommende anvendelse af hund. Der er navnlig tale om situationer, hvor en flygtende gerningsmand til f.eks. røveri, indbrudstyveri, hærværk, brugstyveri af bil m.v. undlader at standse trods politiets anmodning herom og trods advarsel om brug af hund, hvorefter hunden slippes løs med henblik på at pågribe den pågældende.

Efter nr. 6 kan hund anvendes for at sikre gennemførelse af tjenestehandlinger, mod hvilke der gøres aktiv modstand.

Udtrykket ”tjenestehandlinger” kan - ud over anholdelse/frihedsberøvelse, der vil være omfattet af bestemmelsen i nr. 5 omtalt ovenfor - omfatte f.eks. påbud, visitation, fratagelse af genstande og adgang til frit eller ikke-frit tilgængeligt sted.

Bestemmelsen kan omfatte indsættelse af hund med henblik på f.eks. at sprede opløb i form af gadeuorden, kollektiv udøvelse af hærværk, blåafbrænding m.v., rydning i forbindelse med værtshusuorden samt rydning i forbindelse med blokader.

Som anført ovenfor under bestemmelsen om stav, omfatter udtrykket ”aktiv modstand” også f.eks. situationer, hvor en anholdt/pågrebet person holder fast i en genstand eller andre personer, når politiet forsøger af føre den pågældende fra stedet. Det vil formentlig i praksis næppe være forsvarligt at anvende hund i sådanne situationer.

Også i relation til anvendelse af hund kan straffelovens § 119, stk. 3, i øvrigt være vejledende for, hvornår der er tale om aktiv modstand efter den foreslåede bestemmelse. Der kan nærmere herom henvises til § 16, stk. 1, nr. 5, ovenfor.

Efter nr. 7 kan hund under visse betingelser anvendes med henblik på at gennemføre tjenestehandlinger, der mødes med passiv modstand.

Passiv modstand omfatter som f.eks. situationer, hvor en anholdt, der ønskes ført væk, ikke følger med, men forholder sig passivt, eventuelt lægger sig ned, og hvor en større menneskemængde stimuler sammen til en ulykke, blokerer adgangen til og fra virksomheder m.v. og ikke fjerner sig trods politiets påbud herom.

Efter bestemmelsen må hund alene anvendes i disse tilfælde, hvis gennemførelse af tjenestehandlingen skønnes uopsættelig, og andre og mindre indgribende midler skønnes åbenbart uegnede.

Om gennemførelse af en tjenestehandling er ”uopsættelig” må bero på en konkret vurdering og afvejning af flere forhold, herunder navnlig de mulige konsekvenser ved at undlade at gribe ind og hensynet til retsordenens autoritet. Der kan i øvrigt henvises det anførte herom under bestemmelsen om stav.

I en situation, hvor en eller ganske få personer yder modstand ved at forholde sig passivt, f.eks. at en anholdt nægter at følge med, må det antages, at det næsten undtagelsesfrit vil være muligt at gennemføre tjenestehandlingen ved hjælp af almindelig fysisk magtudøvelse. I disse tilfælde må det således antages, at det kun sjældent vil være nødvendigt at anvende hund.

Er der tale om, at et større antal personer yder modstand ved at forholde sig passivt, f.eks. ved ikke at efterkomme politiets påbud om at fjerne sig fra et område, kan det efter omstændighederne være vanskeligere at gennemføre tjenestehandlingen ved anvendelse af almindelig fysisk kraft. Antallet af betjente over for antallet af personer, der yder passiv modstand, skal indgå i vurderingen heraf. Det kan i øvrigt henvises til det anførte ovenfor om anvendelse af stav.

Skønnes det uhensigtsmæssigt at søge at gennemføre tjenestehandlingen ved anvendelse af almindelig fysisk kraft, må politiet i sådanne situationer først og fremmest overveje at anvende gas, og kun såfremt dette middel skønnes åbenbart uegnet, kan anvendelse af hund (eventuelt stav) komme på tale. Valget mellem anvendelse af hund eller stav beror på en konkret vurdering af, hvad der i situationen må anses for at være det mest hensigtsmæssige magtmiddel.

Til stk. 2

Efter bestemmelsen skal politiet, før hund tages i brug, så vidt muligt tilkendegive over for vedkommende, at politiet har til hensigt at bruge hund, hvis ikke dets påbud efterkommes, ligesom det så vidt muligt skal sikres, at vedkommende har mulighed for at efterkomme påbuddet.

Det i bestemmelsen nævnte formelle krav om tilkendegivelse om brug af hund er en præcisering af de almindelige betingelser for magtanvendelse efter den foreslåede bestemmelse i § 14. I det omfang, en advarsel kan føre til det ønskede resultat, vil det naturligvis ikke være nødvendigt eller forsvarligt at bruge hund. Der kan i øvrigt henvises til bemærkningerne til den tilsvarende betingelse for brug af stav.

Det er forudsat, at politiet altid giver et forudgående varsel i tilfælde, hvor hunden påtænkes anvendt med henblik på at rydde et område for personer, der alene gør passiv modstand. Dette skal sikre, at personer, der deltager i fysiske blokader af virksomheder o.lign. altid advares om, at hund tages i brug, samt får den fornødne tid til at forlade området.

Til stk. 3

Efter bestemmelsen har politiet pligt til straks at sørge for lægehjælp til personer, der er kommet til skade som følge af politiets brug af hund, medmindre det skønnes åbenbart ubetænkeligt at undlade lægeundersøgelse.

Det skal således som udgangspunkt sørges for lægehjælp. Det er i den forbindelse forudsat, at der altid rekvireres lægehjælp ved bidskader, også selv om et bid alene har medført rifter e.lign. på den pågældende. Lægehjælp kan undlades, hvis personen alene har pådraget sig blå mærker e.lign., f.eks. som følge af, at hunden har væltet den pågældende omkuld. I tilfælde, hvor der er tvivl om, hvorvidt eventuelle skader kræver lægehjælp, skal lægehjælp rekvireres.

Bestemmelsen forpligter dog ikke politiet til med magt at gennemtvinge lægehjælp til en person mod den pågældendes vilje, såfremt vedkommende skønnes at være ved sin fornufts fulde brug og i stand til at varetage sine egne interesser.

Til § 18

Bestemmelsen regulerer politiets anvendelse af såkaldt tåregas. Politiet anvender i dag CS-gas som tåregas, men bestemmelsen omfatter også andre gasarter, der virker på lignende måde, i det omfang disse med tiden måtte blive en del af politiets magtmidler.

Til stk. 1

I bestemmelsen foretages en udtømmende opregning af de situationer, hvor anvendelse af gas kan komme på tale.

Bestemmelsen omfatter både advarsel og andre tilkendegivelse om brug af gas og faktisk brug af gas.

Efter bestemmelsens nr. 1-4 kan anvendelse af gas komme på tale med henblik på at afværge en række nærmere angivne angrebssituationer eller ved fare for nogens liv eller helbred. Disse svarer til stk. 1, nr. 1-4, i bestemmelserne om anvendelse af stav og hund, og der kan om det nærmere indhold heraf henvises til anførte ovenfor. Det kan dog her bemærkes, at det i de enkelte situationer naturligvis skal være nødvendigt og forsvarligt m.v. at anvende gas. Om gas, stav eller hund i en given situation er det mest hensigtsmæssige middel må bero på en konkret vurdering. Det må således f.eks. antages, at gas ofte vil være mindre egnet til at afværge angreb udført af én person, men måske ofte mere egnet til at afværge angreb udført af en større menneskemængde.

Efter nr. 5 kan gas anvendes for at sikre gennemførelse af tjenestehandlinger, mod hvilke der gøres aktiv eller passiv modstand.

Udtrykket ”tjenestehandlinger” omfatter f.eks. anholdelse/frihedsberøvelse, påbud, visitation, fratagelse af genstande og adgang til frit eller ikke-frit tilgængeligt sted.

Bestemmelsen kan omfatte anvendelse af gas med henblik på f.eks. at sprede opløb i form af gadeuorden, kollektiv udøvelse af hærværk, blåafbrænding m.v., at rydde besatte ejendomme, at

rydde et område i forbindelse med fysiske blokader, samt at pågribe gerningsmænd, der har forskanset sig lejligheder m.v.

I en situation, hvor politiet griber ind over for en større menneskemængde, der yder passiv modstand, må politiet som tidligere nævnt overveje at anvende gas, før anvendelse af stav eller hund kan komme på tale.

Om gas i den konkrete situation er et anvendeligt magtmiddel afhænger bl.a. af, i hvilket omfang gas vil kunne medføre gener for udenforstående. Navnlig i tæt bebyggede områder samt nær børnehaver, skoler og plejehjem m.v. kan risikoen for udenforstående tale for, at gas ikke er et anvendeligt middel. Risikoen for udenforstående kan dog efter omstændighederne begrænses ved at advare omkringboende, tilskuere, forbigående m.v. om, at gas vil blive anvendt. Omvendt vil gas i tyndt befolkede eller øde områder normalt være et anvendeligt magtmiddel. Gas kan endvidere være et uanvendeligt magtmiddel, hvis den eller de personer, politiet griber ind over for, bærer gasmasker eller på anden måde er beskyttet mod virkningerne af gas.

Endvidere må der udvises tilbageholdenhed med at anvende gas over for en større menneskemængde, der befinder sig indendørs, navnlig hvis det på grund af dårlige adgangsforhold vil være vanskeligt at komme væk fra det pågældende sted, og anvendelse af gas vil kunne føre til tumult og/eller panik.

Til stk. 2

Efter bestemmelsen skal politiet, før gas tages i brug, så vidt muligt tilkendegive over for vedkommende, at politiet har til hensigt at bruge gas, hvis ikke dets påbud efterkommes, ligesom det så vidt muligt skal sikres, at vedkommende har mulighed for at efterkomme påbuddet.

Tilsvarende bestemmelser findes om anvendelse af stav og hund, og der kan nærmere henvises til bemærkningerne hertil.

Til stk. 3

Efter bestemmelsen skal politiet sørge for lægehjælp til personer, der som følge af politiets anvendelse gas har fået gener, der skønnes at kræve lægehjælp.

Det er således udgangspunktet, at personer, der udsættes for tåregas, ikke har behov for lægehjælp, idet tåregas normalt alene medfører forbigående gener og ubehag, der forsvinder efter et kortere ophold i frisk luft. Hertil kommer, at politiet er udstyret med antitåregasmiddel til brug for at rense ramte personer.

Det kan dog ikke udelukkes, at nogle personer bliver så kraftigt påvirket af tåregas, at der er behov for lægehjælp, og politiet har i disse tilfælde pligt til at sørge for lægehjælp til de pågældende.

Bestemmelsen forpligter dog ikke politiet til med magt at gennemtvinge lægehjælp til en person mod den pågældendes vilje, såfremt vedkommende skønnes at være ved sin fornufts fulde brug og i stand til at varetage sine egne interesser.

Til § 19

Til stk. 1

Bestemmelserne i §§ 15-17 om skydevåben, stav og hund afløser en række centrale bestemmelser i Rigspolicehens kundgørelser om disse magtmidler.

En række kundgørelsesbestemmelser er imidlertid ikke er medtaget. Det gælder f.eks. bestemmelser om afgivelse af varselsskud, hvor på kroppen det er tilladt at slå med stav, om anvendelse af stav og hund under kommando, samt bestemmelser om indberetning.

Efter den foreslåede bestemmelse skal justitsministeren fastsætte nærmere regler om anvendelse af skydevåben, stav og hund. Denne administrative regulering forudsættes at omfatte de bestemmelser, som i dag findes i kundgørelserne, men som ikke er medtaget i de foreslåede be-

stemmelser. Justitsministeren kan delegere sin kompetence til en underordnet myndighed, i praksis Rigspolitichefen.

Justitsministeren skal efter bestemmelsen endvidere fastsætte nærmere bestemmelser om anvendelse af gas. Der findes ikke i dag administrative regler, der særligt regulerer betingelserne for politiets anvendelse af gas. Det er forudsat, at et administrativt fastsat regelsæt på området f.eks. kan indeholde bestemmelser om, hvilke gastyper der må anvendes, samt præciserende regler for anvendelsessituationerne, herunder i hvilket omfang gas må anvendes indendørs.

Til stk. 2

Efter bestemmelsen kan justitsministeren i øvrigt fastsætte nærmere regler om politiets anvendelse af magt. Justitsministeren kan delegere sin kompetence til en underordnet myndighed, i praksis Rigspolitichefen.

Der kan f.eks. være tale om at fastsætte administrative forskrifter for anvendelse af eventuelle nye magtmidler, eller at uddybe/præcisere de gældende regler, hvis der med tiden måtte opstå behov herfor. Bestemmelsen giver ikke hjemmel til at lempe på de betingelser, der følger af lovdokumentets øvrige bestemmelser.

Til kapitel V. Politiets selvhjælpshandlinger

Til § 20

De foreslåede bestemmelser i lovens kapitel III giver politiet mulighed for at foretage indgreb over for borgerne f.eks. ved udstedelse af påbud, fratagelse af genstand og ved at skaffe sig adgang til et ikke-frit tilgængeligt sted. Efter omstændighederne kan et indgreb gennemtvinges ved anvendelse af magt efter bestemmelserne i lovens kapitel IV. Bestemmelsen i § 20 supplerer disse bestemmelser ved at give hjemmel til, at politiet under visse betingelser kan foretage selvhjælpshandlinger med henblik på at varetage de politiretlige beskyttelsesinteresser.

Iværksættelse af selvhjælpshandlinger kan komme på tale i situationer, hvor en borger ikke opfylder en handlepligt over for det offentlige. En selvhjælpshandling indebærer, at politiet udfører eller lader udføre det arbejde, der påhviler den pågældende borger.

Politiets selvhjælpshandlinger foretages med henblik på at sikre, at personers undladelser ikke får skadevirkninger i forhold til omverdenen, ligesom andre hensyn end økonomisk tab kan begrunde iværksættelse af selvhjælpshandlinger.

Bestemmelsen suppleres af reglerne om handlinger foretaget som led i uanmodet forretningsførelse (negotiorum gestio). En sådan handling foretages med henblik på at afværge et formueretligt tab i situationer, hvor den, på hvis vegne handlingen foretages, selv er forhindret i at varetage sine interesser. Som eksempel kan nævnes afdækning en knust butiksrude med henblik på at forhindre tyveri fra butikken.

Der findes i adskillige særlove hjemmel til, at forvaltningen kan udføre selvhjælpshandlinger, f.eks. lov om offentlige veje § 102, stk. 2, om fjernelse af genstande på vejen, miljøbeskyttelseslovens § 69, stk. 1, nr. 3, om at bringe ulovlige forhold til ophør, når en fastsat frist er udløbet, samt samme lovs § 70, der indeholder hjemmel til, at miljømyndigheden i tilfælde af overhængende fare for sundheden eller i tilfælde, hvor øjeblikkelige indgreb er påkrævet for at afværge væsentlig forurening eller forureningens udbredelse, kan foretage det nødvendige uden påbud og for den ansvarliges regning.

Særlig for så vidt angår politiet indeholder politiloven fra 1871 i § 6, stk. 3, en hjemmel til selvhjælpshandlinger, der i det væsentlige er gentaget i normalpolitivedtægtens § 62 og politivedtægten for København § 68. Normalpolitivedtægtens § 62 lyder således:

”§ 62. Når nogen undlader, hvad der påhviler ham ifølge vedtægten eller de i medfør af denne truffne bestemmelser, kan politiet lade det udføre eller træffe foranstaltninger til at forhindre, at forsømmelsen afstedkommer skade.

Stk. 2. Omkostningerne herved udredes af den ansvarlige. Det samme gælder omkostninger ved foranstaltninger, som politiet træffer for at forhindre forestående eller standse endnu ikke fuldførte handlinger, der er forbudt ved eller i henhold til vedtægten.”

Til stk. 1

Bestemmelsen i stk. 1 indeholder udtrykkelig hjemmel for iværksættelse af selvhjælpshandlinger samt de nærmere betingelser herfor.

Efter nr. 1 kan politiet foretage selvhjælpshandlinger, når den ansvarlige har undladt at efterkomme påbud udstedt i medfør af denne lov eller regler udstedt med hjemmel i loven, og den ansvarlige er gjort bekendt med, at undladelse af at efterkomme påbudet kan få denne følge.

Henvisningen til regler udstedt i medfør af denne lov sigter til den videreførelse af politivedtægternes bestemmelser, der forudsættes gennemført efter reglerne i §§ 21 og 22. Dette led af bestemmelsen erstatter derfor for så vidt den nugældende bestemmelse i normalpolitivedtægtens § 62. I lyset af politivedtægtens brede anvendelsesområde må det antages, at politiet selvhjælpshandlinger normalt vil kunne gennemføres på baggrund af regler udstedt i medfør af §§ 21 og 22.

Bestemmelsen omfatter endvidere påbud udstedt i medfør af denne lov, og det sikres hermed, at politiet ikke er afskåret fra at foretage selvhjælpshandlinger, selvom det forhold, selvhjælpshandlingen tager sigte på, ikke er omfattet af regler udstedt i medfør af §§ 21 og 22.

Det er en betingelse for at iværksætte selvhjælpshandlinger efter bestemmelsen, at der er udstedt et påbud.

Påbud udstedt efter de foreslåede bestemmelserne i denne lovs §§ 5-11 forudsætter en konkret og nærliggende fare for den offentlige orden eller enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed. Dermed afgrænses i praksis området for iværksættelse af selvhjælpshandlinger i disse tilfælde til situationer, hvor der foreligger en sådan fare.

Påbud udstedt efter regler fastsat i medfør af §§ 21 og 22 vil typisk gå ud på at bringe et ulovligt forhold til ophør. Det er dog naturligvis ikke ethvert ulovligt forhold, der kan begrunde iværksættelse af selvhjælpshandlinger, idet det ulovlige forhold skal være af en sådan karakter, at det giver mening at foretage selvhjælpshandlinger. Som eksempler på områder, hvor der efter normalpolitivedtægten i dag er mulighed for at foretage selvhjælpshandlinger, kan nævnes, at politiet

kan fjerne farlige istapper, slukke bål på vejen, fjerne ærekrænkende skilte, lægge ubevogtede stiger ned samt indhegne farlige udgravninger nær vej.

Det er generelt en betingelse, at der skal være proportionalitet mellem iværksættelse af en selvhjælpshandling og den fare eller det ulovlige forhold, selvhjælpshandlingen tager sigte på at afværge eller bringe til ophør.

Der må normalt gives den ansvarlige en vis frist til at efterkomme et påbud. I situationer, hvor der er behov for en øjeblikkelig indskriden, kan der gås frem efter bestemmelsens nr. 2.

Efter bestemmelsen skal den ansvarlige endvidere være gjort opmærksom på, at undladelse af at efterkomme et påbud kan få til følge, at politiet foretager selvhjælpshandlinger. Formålet med denne bestemmelse er først og fremmest at give den ansvarlige mulighed for at bringe forholdet i orden, før politiet for den pågældende iværksætter udgiftskrævende foranstaltninger.

Det er ikke en betingelse for at iværksætte en selvhjælpshandling, at den ”ansvarlige” kan bebrejdes, at den konkrete og nærliggende fare er opstået. Bestemmelsen omfatter således f.eks. tilfælde, hvor en bilalarm går i gang af sig selv, eller hvor et produktionsapparat går i stykker og udleder farlige stoffer.

Efter nr. 2 kan selvhjælpshandlinger endvidere foretages, når øjeblikkelig indgriben er nødvendig til beskyttelse af enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed eller for at undgå betydelige forstyrrelser af den offentlige orden.

Det er i disse tilfælde ikke en betingelse, at der er udstedt et påbud, og bestemmelsen giver således politiet mulighed for at skride ind umiddelbart under de i bestemmelsen nævnte betingelser.

Bestemmelsen sigter navnlig til situationer, hvor der er overhængende fare for personers sikkerhed eller ordensforstyrrelser af en vis kvalificeret karakter. Nogle af de til nr. 1 nævnte eksempler kan efter omstændighederne danne grundlag for, at politiet skrider ind umiddelbart, f.eks. bål på kørebanen, kemikalieudslip fra virksomheder og uindhegnede udgravninger på vej. Som

yderligere eksempler kan nævnes, at politiet efter bestemmelsen kan lukke for en tændt gashane eller slukke en sirene.

Til stk. 2

Bestemmelsen fastlægger, hvem der skal betale for politiets udgifter i forbindelse med udførelse af selvhjælpshandlinger. Efter bestemmelsen er den ”ansvarlige” forpligtet til at dække politiets udgifter i forbindelse med foranstaltninger udført i medfør af stk. 1.

Bestemmelsen omfatter alene udgifter afholdt af politiet i forbindelse med iværksættelse af selvhjælpshandlinger, f.eks. til låsesmed, teknisk assistance m.v. Den ansvarlige kan således ikke efter bestemmelsen forpligtes til at betale for politiets tidsforbrug o.lign.

Efter det oplyste synes der i de enkelte politikredse at være praksis for, at der alene kræves betaling for politiets udgifter i situationer, hvor den ansvarlige har handlet culpøst. Denne praksis forudsættes videreført.

Det synes dog samtidig at være forskellig praksis med hensyn til, hvornår politiet rent faktisk søger dets udgifter dækket i tilfælde, hvor der efter almindelige erstatningsretlige regler er grundlag herfor. Det kan derfor efter kommissionens opfattelse overvejes at fastsætte retningslinjer for opkrævning af afholdte udgifter på området.

Til kapitel VI. Bemyndigelsesbestemmelser

Til § 21

Til stk. 1

Bestemmelsen i stk. 1 giver hjemmel til at videreføre en regulering med strafsanktionerede regler ud fra de hensyn, der i dag ligger bag reglerne i politivedtægterne.

Politivedtægter er hidtil blevet udstedt med hjemmel i lov angående Omordning af Københavns Politi m.v. fra 1863 § 8 og i lov om Politiet uden for København fra 1871 §§ 1 og 2. For at sikre

ensartetheden af de enkelte politikredses politivedtægter har Justitsministeriet gennem tiden adskillige gange udstedt normalpolitivedtægter, der danner grundlag for udarbejdelse af lokale politivedtægter. Væsentlige afvigelser fra normalpolitivedtægtens tekst kan ikke forventes godkendt af Justitsministeriet, medmindre ganske særlige omstændigheder taler for det. Der kan i øvrigt nærmere henvises til kapitel 4.2.4.

Efter bestemmelsen fastsætter justitsministeren bestemmelser om sikring af den offentlige orden m.v. Det følger heraf, at området fremover skal reguleres ved bekendtgørelse, jf. dog § 22 nedenfor om lokale politivedtægter. Baggrunden herfor er navnlig, at det - da der er tale om strafsanktionerede regler på områder, hvortil der er knyttet almindelige politimæssige interesser - findes mest tidssvarende, at den overordnede regulering fastsættes centralt. Det vil efter Politikommisionens opfattelse være naturligt, at justitsministeren forinden udstedelsen drøfter det nærmere indhold af en bekendtgørelse med de lokale politimestre samt med repræsentanter for amter og kommuner.

Det er forudsat, at en sådan bekendtgørelse som udgangspunkt viderefører de centrale bestemmelser i normalpolitivedtægten. I bestemmelsen er - med henblik på at sikre hjemmel til en videreførelse af de gældende vedtægtsregler - opregnet de områder, der i dag findes regler om i normalpolitivedtægten. Denne opregning er dog ikke bindende, og det kan tænkes, at der findes behov for at revidere den gældende regulering på området. I det omfang, nye regler eller en revision af de gældende regler er i begrundet i de hensyn, der er nævnt i bestemmelsen, giver bestemmelsen endvidere hjemmel hertil.

Til stk. 2

Bestemmelsen i stk. 2 giver hjemmel til, at der i en bekendtgørelse fastsat i medfør af stk. 1 kan fastsættes regler om, at politimesteren (politidirektøren) også fremover kan træffe midlertidige foranstaltninger.

Hjemmel til at træffe midlertidige foranstaltninger findes i dag i loven for Københavns politi § 8, stk. 3, og § 9 samt i § 7 i loven om politiet uden for København. Der kan i øvrigt nærmere henvises til kapitel 4.2.2.

Til stk. 3

Bestemmelsen indeholder hjemmel til at videreføre gældende straffebestemmelser i politivedtægterne og - for så vidt angår midlertidige foranstaltninger - i politilovene.

Til § 21

Til stk. 1

Efter bestemmelsen kan der udstedes lokale politivedtægter, hvis særlige lokale forhold tilsiger det. En række lokale politivedtægter indeholder i dag visse afvigelser fra normalpolitivedtægten bestemmelser. F.eks. findes der i dag i lokale regler om færdsel på nærmere angivne søer, fiskeri fra nærmere angivne lokaliteter samt henkastning af genstande på offentlig badestrand.

Bestemmelsen giver ikke hjemmel til lokalt helt eller delvist at ophæve den regulering, der fastsættes efter § 20. Der kan således ikke i medfør af § 21 fastsættes regler om, at en eller flere bestemmelser i en bekendtgørelse udstedt i medfør af § 20 ikke skal gælde lokalt.

Udstedelse af lokale politivedtægter er efter bestemmelsen betinget af, at ”lokale forhold tilsiger det”. Der understreges hermed, at udstedelse af politivedtægter - og dermed fravigelse af den retsenhed, der søges fremmet gennem bestemmelsen i § 20 - på samme måde som i dag kræver en særlig begrundelse.

Til stk. 2 og stk. 3

Efter bestemmelsen i stk. 2 udarbejdes forslag til en lokal politivedtægt af politimesteren (politidirektøren) efter drøftelse med den eller de berørte kommuner.

Bestemmelsen indebærer, at politimesteren (politidirektøren) - i forhold til ordningen efter politilovene af 1863 og 1871 - får en mere central rolle i forbindelse med udarbejdelse af eventuelle politivedtægter. Baggrunden herfor er, at regler i en politivedtægt vil skulle håndhæves af politimesteren (politidirektøren) samtidig med, at udstedelsen af en politivedtægt - på samme måde

som udstedelse af en bekendtgørelse efter § 20 - vil skulle være begrundet i hensyn til den offentlige orden m.v. Det er i bestemmelsens stk. 3 præciseret, at regler i en politivedtægt skal være begrundet i sådanne hensyn.

Til stk. 4 og 5

Bestemmelsen i stk. 4 indeholder hjemmel til en videreførelse af gældende straffebestemmelser i politivedtægterne og - for så vidt angår midlertidige foranstaltninger - i politilovene.

Efter bestemmelsen i stk. 5 skal fastsatte politivedtægter offentliggøres i Lovtidende.

Efter bekendtgørelse nr. 171 af 16. december 1871 § 1 skal politivedtægter i dag indrykkes ”3 gange i denne eller de Tidender, i hvilke Bekjendtgørelser fra Politiet paa Stedet pleie at offentliggøres”. I lyset af, at en politivedtægt normalt vil indeholde generelle regler sanktioneret med bødestraf i medfør af bestemmelsen i stk. 4, findes det rigtigst, at offentliggørelse sker gennem Lovtidende.

BILAG 1. RIGSPOLITICHEFENS KUNDGØRELSE II, NR. 55, AF 27.

JUNI 2001 OM DETENTIONSANBRINGELSE AF BERUSEDE

PERSONER

I. Politiets behandling af berusede personer.

§ 1. Politiet skal tage sig af en person, der er ude af stand til at tage vare på sig selv på grund af indtagelse af alkohol eller andre berusede og/eller bedøvende midler, og som træffes under forhold, der indebærer en fare for den pågældende selv eller andre eller den offentlige orden eller sikkerhed (berusede personer).

Stk. 2. Politiet skal tage stilling til, om den berusede person skal tilbageholdes med henblik på

1. overgivelse til andre, der på forsvarlig måde kan tage sig af den pågældende, f.eks. ved at bringe den pågældende til hjemmet,
2. indbringelse til hospital,
3. indbringelse til forsorgshjem eller lignende eller
4. indsættelse i politiets detention.

Stk. 3. Såfremt mindre indgribende foranstaltninger som nævnt i stk. 2, nr. 1-3, ikke findes tilstrækkelige eller egnede til at afværge faren, kan personen anbringes i politiets detentioner.

Stk. 4. Tilbageholdelse efter stk. 2, nr. 1-4, skal fremgå af detentionsrapporten, jf. kundgørelsens bilag 1. Tilbageholdelsen skal tillige opdateres i POLSAS.

II. Anvendelse af politiets detentioner.

§ 2. Berusede personer kan efter reglerne i § 1 anbringes i politiets detentioner.

Stk. 2. Personer, der i øvrigt er tilbageholdt af politiet, må som udgangspunkt ikke anbringes i detentionen. Hvor detentionen undtagelsesvis anvendes til anbringelse af ikke berusede personer, finder bestemmelserne i denne kundgørelse ikke anvendelse.

III. Tilbageholdelse, transport og indbringelse til politistationen af berusede personer.

§ 3. Er betingelserne for at tilbageholde en beruset person til stede, skal den berusede person orienteres om, at vedkommende er tilbageholdt. Tilbageholdelsen skal ske så skånsomt, som omstændighederne tillader.

§ 4. For at sikre det bedst mulige grundlag for at vurdere den tilbageholdtes helbredstilstand skal politiet have opmærksomheden henledt på, i hvilken tilstand den tilbageholdte befinder sig ved den første kontakt, herunder om den pågældende har pådraget sig skader. Det bør endvidere undersøges, hvorvidt der på stedet, blandt tilbageholdtes ejendele eller på pågældendes person findes flasker, tabletter, injektionssprøjter eller lignende. Eventuelle vidner, herunder ambulanceførere, bør udspørges om den tilbageholdtes tilstand, færdens m.v.

§ 5. Er der grund til at nære mistanke om, at den tilbageholdte er syg, eller har den pågældende pådraget sig synlige behandlingskrævende skader af ikke ringe omfang, skal indbringelse straks ske til sygehus, lægehus eller lignende.

§ 6. Under transporten til politistationen underrettes vagthavende om tilbageholdelsen, og den vagthavende skal tilkalde en læge med henblik på lægeundersøgelse af den tilbageholdte, jf. § 14. Tidspunkt for tilkald af læge anføres i detentionsrapporten.

§ 7. Under transporten til politistationen skal den tilbageholdte konstant være under tilsyn. Transporteres den tilbageholdte af personale af det modsatte køn, skal indtransporten så vidt muligt ske af mindst 2 polititjenestemænd, der under hele transporten skal opholde sig hos den tilbageholdte.

§ 8. Ved ankomsten til politistationen skal den tilbageholdte straks fremstilles for den vagthavende, der indfører den pågældendes data samt tidspunkterne for tilbageholdelsen og fremstillingen i detentionsrapporten samt i POLSAS.

Stk. 2. Den vagthavende skal sikre sig alle relevante oplysninger, som foreligger om den tilbageholdte i forbindelse med tilbageholdelsen, indbringelsen og eventuel anmeldelse, hvorefter den vagthavende på grundlag af en vurdering af tilbageholdtes tilstand og adfærd skal afgøre, om der skal ske anbringelse af den pågældende i detentionen.

§ 9. Løslades den pågældende efter fremstilling for den vagthavende, foretager vagthavende straks afbestilling af den tilkaldte læge, og løsladelsestidspunktet anføres i detentionsrapporten samt i POLSAS.

§ 10. Politiet skal inden detentionsanbringelsen mundtligt gøre den tilbageholdte bekendt med retten til at få kontakt med pårørende og/eller arbejdsgiver. Er den tilbageholdte anholdt, anvendes reglerne i Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 12. juni 2001.

Stk. 2. Det skal anføres i detentionsrapporten, at pågældende er blevet vejledt i overensstemmelse med stk. 1.

Stk. 3. Politiet skal i alle tilfælde, hvor omstændighederne tillader det, efterkomme en tilbageholdts begæring om, at pårørende og/eller arbejdsgiver bliver underrettet om tilbageholdelsen. Er den tilbageholdte under 18 år, skal forældremyndighedsindehaver/værges og socialforvaltningen uopfordret underrettes om tilbageholdelsen.

Stk. 4. Fremsætter den tilbageholdte anmodning om selv telefonisk at underrette pårørende og/eller arbejdsgiver, skal en sådan begæring efterkommes. Dette gælder dog ikke, hvis særlige forhold taler herimod, f.eks. at den tilbageholdte ved sin meddelelse til hjemmet eller arbejdsgiver kan modvirke en eventuel strafferetlig undersøgelse.

§ 11. Et barn under 15 år må ikke anbringes i detentionen, medmindre anden anbringelse er sikkerhedsmæssig uforsvarlig som følge af barnets adfærd.

Stk. 2. Anbringes et barn under 15 år undtagelsesvist i detentionen, skal barnet undergives et skærpet tilsyn, jf. § 19.

IV. Fremgangsmåden ved indsættelse af tilbageholdte i detentioner, herunder lægeundersøgelse af tilbageholdte, samt tilsyn med detentionsanbragte.

§ 12. Inden den endelige anbringelse i detentionen skal den tilbageholdte altid undersøges af en læge.

Stk. 2. Indtil den tilbageholdte er lægeundersøgt, er anbringelse i detentionen foreløbig, og der skal i den periode føres et skærpet tilsyn med den tilbageholdte, jf. § 19.

§ 13. Inden den foreløbige anbringelse i detentionen og inden lægeundersøgelsen bliver foretaget, skal den tilbageholdte underkastes en visitation.

Stk. 2. Vagthavende skal, inden visitation foretages, indhente oplysninger om den tilbageholdte i kriminalregisteret herunder med henblik på at afgøre, om der ved endelig detentionsanbringelse skal iværksættes et skærpet tilsyn, jf. § 19. Oplysningerne skal udprintes og opbevares i overensstemmelse med reglerne i § 22, stk. 3.

Stk. 3. Ved visitationen skal den tilbageholdte fratages penge og værdigenstande samt iøvrigt alle genstande, som kan benyttes til at volde skade på den pågældende selv, på andre personer eller på ting. Samtlige lommer tømmes og krænges, hvis det er muligt. Ved visitationen bør der så vidt muligt medvirke to polititjenestemænd til undersøgelse af den tilbageholdte.

Stk. 4. Hvis omstændighederne tilsiger en visitation, der kan krænke blufærdigheden, må denne visitation alene foretages af personer af samme køn som den tilbageholdte. Er det ikke muligt at gennemføre en sådan visitation inden endelig detentionsanbringelse, foretages foreløbigt en visitation efter stk. 3. Den tilbageholdte undergives herefter et skærpet tilsyn, jf. § 19, indtil visitation som beskrevet i 1. pkt. har fundet sted.

Stk. 5. Effekter, der fratages en tilbageholdt, skal holdes adskilt fra effekter, der tilhører andre tilbageholdte. Penge og værdigenstande samt navnene på de polititjenestemænd, der har foretaget visitationen, skal noteres i detentionsrapporten.

§ 14. Lægeundersøgelse af den tilbageholdte foretages enten ved tilkald af en læge, ved undersøgelse på skadestue eller ved tilkald af vagtlæge. Vagthavende skal ved lægevalget vurdere, hvad der under hensyn til tid og afstand må anses for mest hensigtsmæssigt.

Stk. 2. Lægeundersøgelsen skal belyse, om den tilbageholdte er i en tilstand, der taler mod anbringelse i detentionen, og om den tilbageholdtes tilstand eventuelt kræver behandling på sygehus, lægehus eller lignende.

Stk. 3. Tidspunkt for lægeundersøgelse, lægens navn samt lægens bemærkninger om den tilbageholdte anføres i detentionsrapporten. Til brug for lægens eventuelle skriftlige bemærkninger til politiet anvendes kundgørelsens bilag 2 lægeerklæring i forbindelse med detentionsanbringelse. Lægens eventuelle skriftlige bemærkninger til politiet om tilbageholdte skal opbevares i overensstemmelse med reglerne i § 22, stk. 3.

Stk. 4. Politiet må kun efter tilladelse fra den undersøgende læge give en tilbageholdt medicin. En sådan tilladelse skal noteres i detentionsrapporten.

Stk. 5. Udgifter til lægeundersøgelse af detentionsanbragte bogføres på kontoen for straf-feretsplejen. Udgifterne skal ikke søges refunderet hos detentionsanbragte.

§ 15. Inden en detention tages i anvendelse, skal det konstateres, at lokalet er i forsvarlig stand, at lys, lytte- og overvågningsapparater fungerer, og at der ikke findes glemte genstande i lokalet.

§ 16. Der må som udgangspunkt kun indsættes én person i hver detention.

Stk. 2. Under helt ekstraordinære forhold kan der dog anbringes flere personer af samme køn i en detention. I så fald skal der foretages en særlig vurdering af personernes farlighed, og der skal føres et skærpet tilsyn med de indsatte, jf. § 19.

§ 17. Stationens vagthavende har ansvaret for, at der føres et effektivt tilsyn med benyttede detentioner.

Stk. 2. På politistationer med flere samtidigt tjenestegørende vagthavende skal der ved hver vagtiltrædelse udpeges en vagthavende med særligt ansvar for de detentionsanbragte.

Stk. 3. Ved vagtskifte skal der mellem aftrædende og tiltrædende vagthavende ske en mundtlig eller skriftlig videregivelse af oplysninger vedrørende de på skiftetidspunktet detentionsanbragte personer. På lignende måde skal der ske en videregivelse af oplysninger om eventuelle telefoniske anmeldelser, der kan forventes at medføre detentionsanbringelse af berusede personer.

§ 18. Tilsyn med benyttede detentioner skal ske ved fremmøde i detentionen så hyppigt, som den anbragtes tilstand gør det nødvendigt. Tilsyn ved fremmøde i detentionen skal så vidt muligt ske mindst 1 gang hver halve time.

Stk. 2. Er en detentionsanbragt tilset 2 gange ved fremmøde i detentionen efter stk. 1, og er der ikke påvist forhold ved anbragtes tilstand, der nødvendiggør, at fremtidige tilsyn sker ved fremmøde i detentionen, kan de efterfølgende tilsyn af anbragtes tilstand ske via lytte- og overvågningsudstyr, der er godkendt af Rigspolitiet til elektronisk overvågning. Selve detentionsanbringelsen udgør ikke et tilsyn.

Stk. 3. Tilsynet via lytte- og overvågningsudstyret skal ske så hyppigt, som den detentionsanbragtes tilstand gør det nødvendigt og mindst 1 gang hver halve time. Opstår der under denne form for tilsyn tvivl om den detentionsanbragtes tilstand, skal der straks iværksættes et tilsyn af den detentionsanbragte ved fremmøde i detentionen.

Stk. 4. Opstår der i forbindelse med tilsyn med den detentionsanbragte mistanke om, at pågældende er så syg, at det taler mod fortsat detentionsanbringelse, skal der straks tilkaldes læge eller ambulance.

Stk. 5. Når tilsyn ved fremmøde i detentionen eller detentionstilsyn ved elektronisk overvågning er udført, skal det noteres i detentionsrapporten, at tilsynet er udført med angivelse af klokkeslet og navn på den polititjenestemand, der har udført tilsynet, samt om tilsynet er sket elektronisk eller ved personligt fremmøde.

Stk. 6. Der kan i politikredsene fastsættes lokale bestemmelser om tilsynets forløb. Disse lokale bestemmelser må ikke være lempeligere end kundgørelsens regler om detentionsanbringelser.

§ 19. Ved et skærpet tilsyn med en detentionsanbragt efter § 11, stk. 2, § 12, stk. 2, § 13, stk. 2, § 13, stk. 4, og § 16, stk. 2, forstås et tilsyn, der er mere eller efter omstændighederne betydeligt mere intensivt end det tilsyn, der er fastsat ved § 18.

Stk. 2. Et skærpet tilsyn kan kun ske ved en polititjenestemands fremmøde i detentionen.

Stk. 3. Er der iværksat et skærpet tilsyn, skal det noteres i detentionsrapporten med angivelse af klokkeslettet for tilsynet og navnet på den polititjenestemand, som har udført tilsynet.

V. Udtagelse af detention.

§ 20. Enhver detentionsanbragt skal udtages af detentionen, så snart begrundelsen for tilbageholdelsen ikke mere er til stede. Tidspunktet for løsladelsen skal fremgå af detentionsrapporten samt af POLSAS.

§ 21. Efter udtagelse af detentionen vejledes den tilbageholdte om adgangen til at klage over detentionsanbringelsen til Justitsministeriet, om muligheden for at få en skriftlig begrundelse for detentionsanbringelsen samt om muligheden for alkoholafvænnning og behandling. Vejledning sker ved udlevering af pjece "Hvor går du hen, når du går ud" eller lokal udarbejdet pjece/blanket, der indeholder de nævnte oplysninger.

Stk. 2. Det skal anføres i detentionsrapporten, at pågældende er blevet vejledt i overensstemmelse med stk. 1 ved udlevering af pjece/blanket.

§ 22. Alle punkter anført i kundgørelsens bilag1 detentionsrapporten - skal udfyldes.

Stk. 2. Er den tilbageholdte frataget effekter, der skal udleveres til tilbageholdte, skal den tilbageholdte anmodes om at kvittere herfor på detentionsrapporten.

Stk. 3. Detentionsrapporten skal sammen med udskrift fra kriminalregisteret samt eventuelle skriftlige lægelige bemærkninger til politiet opbevares på politistationen i minimum 2 år.

§ 23. Taler særlige omstændigheder herfor, bør den pågældende på begæring bringes til sit hjem, til læge eller til de sociale myndigheder ved politiets foranstaltning.

VI. Anbringelse af berusede personer i institutioner under Kriminalforsorgen.

§ 24. Arresthuse kan undtagelsesvis anvendes til anbringelse af berusede personer.

Stk. 2. Tilsynet med tilbageholdte under opholdet i arresthusene sker efter de retningslinjer, der fastsættes af Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen.

Stk. 3. Bestemmelse om tilbageholdelsens ophør træffes for de heromtalte tilbageholdte af politiet efter forhandling med arrestforvareren.

VII. Indberetning om detentionsforhold.

§ 25. Politikredsene skal en gang årligt fremsende statistiske oplysninger til Rigspolitiet vedrørende antallet af de forskellige typer af tilbageholdelser, jf. § 1, stk. 2.

Stk. 2. Dødsfald i forbindelse med detentionsanbringelser skal hurtigst muligt indberettes til Statsadvokaten og Rigspolitiet.

VIII. Ikrafttræden.

§ 26. Kundgørelsen træder i kraft den 1. august 2001. Samtidig ophæves kundgørelse II nr. 55 af 28. marts 1994.

Torsten Hesselbjerg
/Erik Justesen

Bilag 2. Responsum udarbejdet af professor, dr. jur Henning Koch om forholdet mellem Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 5 og udvalgte landes politilovgivninger særligt med henblik på frihedsberøvelse for krænkelse af den offentlige orden

Til
POLITIKOMMISSIONEN
Justitsministeriet

Responsum
vedrørende forholdet mellem
Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 5
og udvalgte landes politilovgivninger
særligt med henblik på frihedsberøvelse for krænkelse af
den offentlige orden

af
professor, dr. jur. Henning Koch
Retsvidenskabeligt Institut B.
Københavns Universitet

1. Om fortolkning af konventionen

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) er *ikke* en domstol, der fungerer som 4. instans i forhold til medlemsstaternes retssystem. Der eksisterer i henhold til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) ejheller en præjudiciel forelæggelsesret, endsige - pligt, i lighed med art. 234 (tidligere art. 177) i Traktaten om De Europæiske Fællesskaber (TEF-Amsterdam).

Dette særlige forhold, som er eet af de forfatningsretlige elementer, der medfører, at det europæiske menneskerettigheds-system alene har en quasi-overnational karakter, har afgøren-

de betydning for selve fortolkningen af konventionen såvel set fra Strasbourg som set fra lovgivers, administrationens og domstolenes side i de enkelte medlemsstater. Strasbourg-domstolen er således nødsaget til at anvende andre midler til skabelsen af en europæisk retsenhed end EF-domstolen (Luxembourg-domstolen).

Som led i den gradvise, tilstræbte tilnærmelse af de nationale lovgivninger henimod en fælles europæisk fortolkning, en menneskeretlig normkonformitet, der håndhæves af Strasbourg-domstolen, kan der blive tale om to forskellige former for retlig komparation.

For det første en **vertikal**, d.v.s. en sammenligning af det fællesnationale normsæt (EMRK) med de enkelte nationale regler, og for det andet en **horisontal** komparation: en transnational sammenligning mellem de enkelte medlemsstaters specifikke lovgivninger. For at sikre den effektive gennemførelse af EMRK - og ikke mindst opfattelsen af normsystemets legitimitet - er det nødvendigt, at begge typer fortolkningsøvelser gennemføres såvel på det centrale som på det decentrale niveau, d.v.s. i medlemsstaterne, f.eks. Danmark. Det er derfor selvsagt uomgængeligt at orientere sig dels i forskellige udenlandske fremstillinger af og kommentarer til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention dels i forskellig national teori og praksis.

Medens både den transnationale og den fællesnationale komparation udføres af EMD i forbindelse med behandlingen af klagesager, er det mindre almindeligt forekommende, at en medlemsstat ved udarbejdelsen af sin lovgivning sammenligner med andre landes bestemmelser med det udtrykkelige formål at bidrage til forståelsen af og indholdet i den *fælles* menneskeretlige normsætning.

Såvel horisontale som vertikale komparationer vanskeliggøres, i det omfang der alene er tale om **abstrakt normkontrol**.¹⁾ Dette begreb dækker den juridiske virksomhed, at to eller flere normsæt "samfortolkes" i deres generelle formulering og indhold, uden at der foreligger et konkret faktum, som kan anvendes til at illustrere normfortolkningen. Denne form for juridisk eksegese støder endvidere på vanskeligheder under sammenligningen mellem retstilstanden i "code law-countries" (som landene på Det Europæiske Kontinent) og "case law-countries" (som f.eks. Storbritannien), ikke mindst når den også omfatter uskreven ret (common law) i modsætning til skreven ret (statute law).

---

1. Henning Koch: "Dommerret" i Morten Kjærum, Klaus Slavensky og Jens Vedsted-Hansen (red.): "Grundloven og menneskerettigheder i et dansk og europæisk perspektiv", s. 327-330, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 1997.

Strasbourg-domstolen søger under sagens forberedelse og med sin tværnationale sammensætning at opnå en balance i fortolkningen, som tilgodeser behovet for fælles europæiske standarder og kravet om respekt for de nationale forskelligheder.

EMD har i **Golder v. United Kingdom** fra 1975 erklæret, at Wiener Konventionens fortolkningsprincipper skal være retningsgivende for domstolens fortolkning af EMRK. Art. 31 stk. 1 lyder: "A treaty shall be interpreted in good faith in accordance with the ordinary meaning to be given to the terms of the treaty in their context and in the light of its object and purpose".

Det antages i domstolens praksis, at disse almindelige principper dog skal anvendes med nogen forsigtighed i lyset af de særlige træk ved Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, fordi konventionen gennemtrænger den nationale retsorden ved at kræve, at medlemsstaterne behandler borgerne på en speciel måde. Selvom domstolen terminologisk set håndhæver princippet om "the independent classification of terms" for at sikre en ensartet menneskerettighedsbeskyttelse af individerne i Europa, er der grænser for valget af kriterier til fastlæggelsen af rækkevidden af konventionens ordlyd.

Francis G. Jacobs og Robin C.A. White udtrykker det således: "Many of the terms used to belong essentially to the domestic legal order and so the Court has used comparative law techniques in assigning the Convention meaning to the terms. Where common approaches or standards emerge from the comparative study, that meaning will be applied. Where common standards do not emerge, then a greater flexibility of standards is accepted which has come to be known as the 'margin of appreciation'".¹⁾

---

2. Jacobs and White: "The European Convention on Human Rights", 2nd edition, p. 29, Clarendon Press, Oxford 1996.

Dette er ikke ensbetydende med, at domstolen nødvendigvis fortolker konventionen til fordel for medlemsstaternes suverænitet; tværtimod skal fortolkningen effektivt sikre, at konventionens rettigheder i videst muligt omfang tilgodeser individets behov i lyset af konventionens formål. Dette sker gennem den såkaldt "dynamiske fortolkning", der igen bestemmes af udviklingen i de europæiske "sociale og politiske holdninger"¹⁾ for at modvirke, at konventionens beskyttelsesniveau alene retter sig mod fortidens, og ikke fremtidens, trusler mod menneskerettighederne, jf. **Artico v. Italy** fra 1980 i henhold til hvilken fortolkningen skal være i overensstemmelse med "the general spirit of the Convention, an instrument designed to maintain and promote the ideals and values of a democratic society". Domstolens fortolkning er imidlertid ikke autonom; den er "based on a common tradition of constitutional law and a large measure of legal traditions common to the Member States of the Council of Europe"¹⁾, hvorfor den heller ikke nødvendigvis altid kan være overensstemmende med andre internationale menneskerettighedsinstrumenter.

Såvel den tidligere Kommission som Domstolen betjener sig af komparativretlige undersøgelser af medlemsstaterne. Domstolen vil normalt acceptere en højere grad af national skønsmargin, hvis der er (væsentligt) fravær af et fælles grundlag for fortolkning.¹⁾

Forholdet mellem Europarådets institutioner og medlemsstaternes institutioner kan derfor bedst betegnes som en *løbende, juridisk dialog* til afklaring af de fælleseuropæiske værdiers nærmere menneskeretlige indhold under fortolkningsdogmet: "present day conditions".¹⁾ Denne dialog finder ikke sted som en lukket samtale mellem Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol og f.eks. danske domstole - men udfolder sig også i forbindelse med det lovfor-

---

3. Jacobs & White, anf. arb., s. 31.

4. Jacobs & White, anf. arb., s. 32.

5. Jacobs & White, anf. arb., s. 37

6. Peer Lorenzen, Lars Adam Rehof og Tyge Trier: "Den Europæiske Menneskerettighedskonvention", s. 46 ff., Jurist- og Økonomforbundets Forlag 1994.

beredende arbejde i centraladministration og Folketing med bidrag gennem forskning og udredning fra universiteter og eksempelvis Det Danske Center for Menneskerettigheder.

2. Frihedsberøvelse i henhold til europæisk ret

EMRK's artikel 5, stk. 1, indeholder regler for berøvelse af frihed gennem en tilbageholdelse (detention).

Hvis man ser bort fra litra f), der omhandler frihedsberøvelse af udlændinge, opererer bestemmelsen med tre forskellige typer af 'detentions': '**criminal detentions**' i litra a) og c), '**social detentions**' i litra d) og e), som kan falde ind under kriminalretten, og '**civil detentions**' i litra b).¹⁾

Jeg skal i det følgende se bort fra de frihedsberøvelser, der besluttet af en dommer, og frihedsberøvelser af mindreårige, af sindssyge, narkomaner og vagabonder samt frihedsberøvelser i form af anholdelser af mistænkte for overtrædelser af straffeloven. Tilbage bliver navnlig politiets frihedsberøvelser som følge af krænkelse af den offentlige orden, hvadenten disse måtte være strafbelagte eller ej, og politiets frihedsberøvelser af berusede.

Jeg skal med andre ord koncentrere gennemgangen om konventionens kategorier:

- "lovlig ... frihedsberøvelse af en person ... for at sikre opfyldelsen af en ved lov foreskrevet forpligtelse" (**(b)**),

- "lovlig ... frihedsberøvelse af en person med det formål at stille ham for den kompetente retlige myndighed, når der er begrundet mistanke om, at han har begået en forbrydelse, eller rimelig grund til at anse det for nødvendigt at hindre ham i at begå en forbrydelse ..." (**(c)**)

og endelig

- "lovlig frihedsberøvelse ..., af personer, der er ..., alkoholikere, ..." (**(e)**).

Indledningsvist må det erindres, at de opregnede frihedsberøvelsesgrunde på den ene side antages at være udtømmende, på den anden side kun i begrænset omfang foreligger fastlagt

---

7. Jacobs & White, anf. arb., s. s. 110-111.

gennem EMD's praksis. Det er alene inden for de seneste år, at der er afsagt principielle domme om kortvarige frihedsberøvelser, der ikke vedrører mistanke for terroristisk virksomhed.

Først bemærkes, at Kommissionen i sagen **Lawless v. Ireland** (om frihedsberøvelse i 5 måneder grundet medlemskab af IRA) fra 1959 fastslog, at litra b)'s ordlyd som gengivet ovenfor ikke kunne dække 'preventive detention' i betydningen præventive frihedsberøvelser for krænkelser af den offentlige orden eller af statens sikkerhed. Den foreskrevne forpligtelse måtte være specifik. Dette spørgsmål blev imidlertid ikke prøvet for EMD i den samme sags afgørelse fra 1960.¹⁾

Men EMD fastslog i **Engel v. The Netherlands** fra 1976 (om disciplinærstraffe overfor værnepligtige), at almindelige lovmæssige forpligtelsers opfyldelse gennem frihedsberøvelse ikke faldt ind under bestemmelsen.

Derimod antog Kommissionen i **McVeigh, O'Neill and Evans v. United Kingdom** fra 1981 (om tilbageholdelse i 45 timer ved indrejse til Storbritannien fra Irland) med henvisning til lov om forebyggelse af terrorisme, der bestemte, at enhver på anmodning fra en politimand havde pligt til "at underkaste sig nærmere undersøgelse", at denne forpligtelse var af en tilstrækkelig specifik og konkret natur i lyset af den fortsatte og alvorlige trussel fra den organiserede terrorisme.

Tilsyneladende modsat denne opfattelse havde EMD i sagen **Ireland v. United Kingdom** fra 1978 (om længerevarende extrajudiciel internering og mishandling af formodede irske terrorister) udtalt, at i et vist begrænset omfang kan litra b) anvendes til at retfærdiggøre kortvarig tilbageholdelse, selvom der ikke forudgående har været udvist en ikke-opfyldelse af forpligtelsen, hvis det er nødvendigt, at forpligtelsens udøvelse gøres effektiv, allerede på det tidspunkt hvor den opstår. Retten fandt dengang: "In considering whether such circumstances exist, account must be taken ... of the nature of the obligation. It is necessary to consider whether its fulfilment is a matter of immediate necessity and whether the circumstances are such that no other means of securing fulfilment is reasonably practicable. A balance must be drawn between the importance in a democratic society of securing the immediate fulfilment of the obligation in question, and the importance of the right to liberty. The duration of the period of detention is also a relevant factor in drawing such a balance".

---

8. Jacobs & White, anf. arb., s. 112.

Kommissionen har i en ikke-rapporteret afgørelse, **Reyntjens (Filip) v. Belgium** fra 1992 samt i en offentliggjort sag fra 1987, **B v. France**, fastslået, at forpligtelsen til at bære identitetskort og lade sig underkaste et identitetscheck, er en frihedsberøvelse omfattet af b). Forpligtelsen til at afholde sig fra videre fredskrænkelser efter et dommertilhold er i sagen **Steel v. United Kingdom** fra 1998 af EMD blevet erklæret omfattet af samme litranummer,¹⁾ se iøvrigt nærmere om sagen nedenfor.

I den tyske EMRK-kommentar, der også tillægger kommissionsafgørelsen fra 1992 vægt, skriver Frowein & Peukert på den ene side, at dommene i sagerne **Lawless** og **Engel** viser, at litra b) ikke kan forstås som en generalklausul, der tillader sikkerhedsforvaring af personer, nårsomhelst det synes nødvendigt for at opfylde enhver borgers almindelige pligt til at respektere ret og orden, på den anden side konkluderer de: "Allgemeine Kriterien darüber, ob eine gesetzliche Verpflichtung genügend "konkret" ist, lassen sich der bisherigen Rechtsprechung nicht entnehmen".¹⁾

Litra b)'s ordlyd kan på denne baggrund ikke anses for endeligt klarlagt, ligesom flere af de foreliggende tilfælde må betragtes som atypiske i forhold til behovene i en dansk politilovgivning.

---

9. Richard Clayton & Hugh Tomlinson: "The Law of Human Rights", s. 486-488, Oxford University Press 2000.

10. Jochen Abr. Frowein & Wolfgang Peukert: "Europäische Menschenrechtskonvention - EMRK-Kommentar", 2. Auflage, s. 104, N.P. Engel Verlag, Strassbourg 1996.

Van Dijk og van Hoof skriver i deres kommentar, at litra b)'s andet led er "less clear" end første led (om frihedsberøvelse for ikke at efterkomme en domstols lovlige påbud), men anfører, at "taking preventive action before a norm has been violated ... would erode a good many of the guarantees contained in the other provisions of Article 5".¹⁾ Den hollandske kommentar, der på dette område iøvrigt er væsentligt mindre omfattende end både den britiske og den tyske, synes at være mere restriktiv end disse.

En hjemmel til frihedsberøvelse, der er begrundet i en *afværgelse af konkret og aktuel fare for den offentlige orden* kan allerede på det hidtidige grundlag efter min vurdering **ikke** antages at være konventionsstridig. Denne opfattelse er nu bestyrket af to nye afgørelser fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol - een fra 1998 og een fra 2000.

Steel and others v. United Kingdom fra 1998 omhandler 5 personer, der var blevet frihedsberøvet af det britiske politi, fordi de med forskellige begrundelser og af forskellig varighed "was arrested for acting in a manner which allegedly caused or was likely to cause a breach of the peace and detained until he or she could be brought before a magistrates' court" (se dommens para. 47).

I henhold til britisk politiret, se pkt. 3 a, er politiet/anklagemyndigheden *ikke* forpligtet til at forelægge sagen for en dommer.

Den første klager var frihedsberøvet i næsten 44 timer for at have realiseret "a breach of the peace" og blev efterfølgende tiltalt for en ordensforseelse i henhold til § 5 i Public Order Act 1986 (para. 8-10), se nærmere under pkt. 3 a. Den anden klager blev frihedsberøvet i 17 timer alene for "a conduct likely to provoke a disturbance of the peace" (para. 16), d.v.s. uden nogen sigtelse eller tiltale, i lighed med de tre sidste klagere, der blev frihedsberøvet i lidt over 7 timer, fordi deres adfærd "constituted or was likely to provoke a disturbance of the peace"(para. 22). Der er med andre ord tale om tre forskellige kategorier af frihedsberøvelsesgrunde: een for en strafnormeret forseelse, een uden sådan forseelse og kun med en ikke-realiseret ordenskrænkelser og endelig een ligeledes uden forseelse, men med en (formentlig) realiseret krænkelser af den offentlige orden.

---

11. P. van Dijk & G.J.H. van Hoof: "Theory and Practice of the European Convention on Human Rights", 3rd edition, s. 353-354, Kluwer Law International, Haag 1998.

De tre sidstnævnte frihedsberøvede personer blev fremstillet for en dommer, men uden videre løsladt på grund af manglende tid til at behandle sagen. Ved genoptagelsen dagen efter blev sagen imidlertid hævet, eftersom anklagemyndigheden besluttede ikke at føre nogen beviser (para. 23-24).

EMD vurderede lovligheden af alle klagernes frihedsberøvelser, også de der ikke havde været prøvet af en britisk dommer.

Strasbourg-domstolen kræver ikke i sin afgørelse, at denne sag om de tre skulle have været afgjort ved en domstol, men udtaler, at EMD, der selv har måttet tage stilling til beviserne i sagen, "in the absence of any national decision on the question" (para. 64) - som følge af at den britiske anklagemyndighed afstod fra at føre sagen for retten, og fordi de pågældende ikke selv rejste et civilt søgsmål mod politiet - anser art 5 stk. 1 for overtrådt. De pågældende deltog i en angiveligt helt fredelig protest i et center, hvor der blev afholdt en konference for at fremme salget af militære helikoptere. De uddelte pjecer og holdt et banner, hvorpå der stod: "Work for Peace and not War", jf. art. 10 om ytringsfrihedens beskyttelse.

Den pågældende menneskerettighedssag er imidlertid mere interessant for så vidt angår de to første klagere. Den ene blev frihedsberøvet, fordi hun på trods af politiets advarsler gik ind foran en rypejæger og således forhindrede ham i at udøve sin sport (para. 7-8), og den anden stillede sig ind under grabben på et graveredskab i protest mod udvidelsen af en motorvej i forbindelse med en demonstration (para. 15-16).

EMD anfører i sine præmisser vedrørende alle 5 frihedsberøvelser:

"48. Breach of the peace is not classed as a criminal offence under English law. However, the Court observes that the duty to keep the peace is in the nature of a public duty; the police have powers to arrest any person who has breached the peace or who they reasonable fear will breach the peace; ...".

Strasbourg-domstolen fortsætter herefter:

"49. Bearing in mind the nature of the proceedings in question and the penalty at stake, the Court considers that breach of the peace must be regarded as an 'offence' within the meaning of Article 5(1)(c)".

Med sætningens første led refererer EMD her til det særlige engelske retsinstitut "binding over", som er et af the magistrates' court ikendt tilhold om ikke *for fremtiden* at forstyrre freden. Det blev kun anvendt efterfølgende i fortsættelse af den politimæssige tilbageholdelse

over for de to første, og blev overhovedet ikke påberåbt over for de tre sidste klagere. Det er en forebyggende forholdsregel, der ikke må udstedes for en begået handling, som ikke forventes gentaget. Det besluttet af en domstol. Der er imidlertid hverken tale om en dom eller en straf. Tilholdet er heller ikke afhængigt af, at den pågældende har begået en "offence", således som dette begreb forstås efter engelsk ret.¹⁾ Kun hvis tilholdet afvises af den pågældende, udløser det en fortsat frihedsberøvelse.

Det afgørende for at kunne forholde sig til EMD's subsumption af de pågældende frihedsberøvelser er at forstå, at politiet og/eller anklagemyndigheden som tidligere nævnt *ikke* er forpligtet til at fremstille en fredsforstyrrelse for en dommer, jf. art. 5, stk. 3.

Ikke destomindre konkluderer EMD:

"50. The Court therefore finds that each applicant was arrested and detained with the purpose of bringing him or her before the competent legal authority on suspicion of having committed an 'offence' or because it was considered necessary to prevent the commission of an 'offence'. ..."

Den præventive frihedsberøvelse efter britisk politiret, se nedenfor under pkt. 3 a, bliver herved bragt ind under litra c) - og ikke under litra b), se ovenfor.¹⁾ Domstolens hidtidige praksis har ellers krævet, at konventionens betingelser kun er opfyldt, "if the ... detention is **really** aimed at bringing the accused before a competent judicial authority"¹⁾ (min udhævning). Med artiklens udtryk "competent legal authority" menes i henhold til **Ireland v. United Kingdom**: "judge or other officer authorised by law to exercise judicial power".

Der er med andre ord tale om, at EMD med den seneste afgørelse foretager en fortolkningsteknisk manøvre, der redefinerer et nationalretligt begreb: "offence" og giver samme ord

---

12. Jack English & Richard Card: "Butterworths Police Law", 6th edition, s. 605, Butterworths, London 1999.

13. Clayton & Tomlinson, anf. arb., s. 524-525.

14. Van Dijk & van Hoof, anf. arb., s. 356.

på samme sprog et nyt, internationalretligt, indhold, hvorved den nationale lovgivning og praksis subsumeres ind under den ønskede bestemmelse i EMRK.

Dette er for så vidt usædvanligt. Van Dijk og Van Hoof skriver, at "... the deprivation of liberty itself must be imposed in conformity with the substantive and procedural rules of the applicable national law. The Strasbourg organs are competent to satisfy themselves of this compliance, but are not called upon to give their own interpretation of national law".¹⁾

Clayton & Tomlinson bemærker i deres fremstilling, at : "The interpretation of these Articles is difficult both because of unclear wording of Article 5(1)(c) and (3) and because of the differences between the systems of criminal procedure in common law and civil law jurisdictions in Europe. ...".¹⁾

Det mest interessante ved **Steel and others v. United Kingdom** er dog spørgsmålet om graden af klarhed i frihedsberøvelsens hjemmel, der som nævnt ikke er nedfældet i statute law. I sagen **Amuur v. France** (om somaliske flygtninge, der blev tilbageholdt i 20 dage i luft-

---

15. Van Dijk & van Hoof, anf. arb., s. 349.

16. Clayton & Tomlinson, anf. arb., s. 488. Også i forhold til tysk ret er der problemer med subsumtionen under art. 5 - omend af en anden karakter - hvilket har betydning for spørgsmålet om frihedsberøvelser i forbindelse med bødebelagte ordensforseelser. Den tyske oversættelse af 'an offence' lyder: "eine strafbare Handlung". Frowein & Peukert, anf. arb. s. 106, anfører hertil: "Fraglich ist, ob blosses Ordnungsunrecht ..., ebenfalls von lit. c erfaßt wird, also die U-Haft selbst bei derartigen Übertretungen konventionsrechtlich zulässig ist. Im Schrifttum wird überwiegend die Meinung vertreten, der Begriff "strafbare Handlung" in lit. c sei in einem umfassenden Sinne zu verstehen, denn es sei das öffentliche Interesse an einer wirksamen Strafverfolgung in Rechnung zu stellen und die Strafhaft sei auch bei Ordnungswidrigkeiten nicht völlig ausgeschlossen, denn Geldbussen könnten nach den meisten Strafgesetzen in Haft umgewandelt werden oder Freiheitsentziehung komme zumindest als Zwangsmittel gegen den säumigen Bussgeldschuldner in Frage".

havnsområdet omkring Orly) fra 1996 gjorde EMD gældende, at art. 5's kriterium om "den ved lov foreskrevne fremgangsmåde" ikke blot er et kriterium, der alene henviser til retskildens formelle karakter, der som bekendt også kan være uskreven ret, men tillige indeholder et krav om "quality of the law", d.v.s. at retskilden skal være "sufficiently accessible and precise".¹⁾

I den her gennemgåede sag hævdede klagerne, at frihedsberøvelserne havde været ulovlige, fordi "the concept of breach of the peace ... were insufficiently certain under English law" (para. 52).

EMD udtaler:

"54. ... In addition, given the importance of personal liberty, it is essential that the applicable national law meets the standard of 'lawfulness' set by the Convention, which requires that all law, whether written or unwritten, be sufficiently precise to allow the citizen - if need be, with appropriate advice - to foresee, to a degree that is reasonable in the circumstances, the consequences which a given action may entail.

55. In this connection, the Court observes that the concept of breach of the peace has been clarified by the English courts over the last two decades, to the extent that it is now sufficiently established that a breach of the peace is committed only when an individual causes harm, or appears likely to cause harm, to persons or property or acts in a manner the natural consequence of which would be to provoke others to violence. It is also clear that a person may be arrested for causing a breach of the peace or where it is reasonably apprehended that he or she is likely to cause a breach of the peace.

Accordingly, the Court considers that the relevant legal rules provided sufficient guidance and were formulated with the degree of precision required by the Convention".

---

17. Van Dijk and van Hoof, *anf. arb.*, s. 348-349.

Med det udløsende kriterium "likely to cause a breach of the peace", der dog kvalificeres gennem kravet om "likely to cause harm to persons or property", synes legitimiteten af præventive frihedsberøvelser at være udvidet i forhold til Froweins & Peukerts beskrivelse i 1996: "Nach lit. c ist Präventivhaft in engen Grenzen zulässig, nämlich zur Verhinderung einer bevorstehenden, bestimmten (concrete and specific) strafbaren Handlung".¹⁾

Jeg skal nedenfor under 3 a-c nærmere gennemgå visse regler om politiets frihedsberøvelse i henhold til britisk, tysk og norsk ret.

Afslutningsvist skal jeg gennemgå EMD's dom i sagen **Witold Litwa v. Poland** fra 2000 om frihedsberøvelse af berusere i henhold til art. 5 litra e).

Sagens omstændigheder var følgende: En 48-årig synshandicappet mand ankom ledsaget af sin førerhund ved middagstid en dag i 1994 til posthuset i Krakow for at tømme sin postboks. Det viste sig, at boksen var åbnet - og tom. Den pågældende klagede til postpersonalet, der tilkaldte politiet, idet de hævdede at den blinde mand var fuld og havde optrådt aggressivt. Klageren blev indbragt til Krakows afrensingscenter og tilbageholdt i 6 timer og 30 minutter. Klageren rejste erstatningssag for uberettiget anholdelse, der blev prøvet ved 2 retsinstanser, som begge erklærede, at anholdelsen havde været lovlig, idet klageren "being under the influence of alcohol, caused a disturbance of public order". Det fremgår af politiets vidneudsagn, at han inde i posthuset havde optrådt verbalt set voldsomt støjende. Han lugtede af alkohol og var derfor bragt til afrensingscenteret, der vurderede ham til "moderat beruset". Hans ven, der delvist var vidne til episoden, erklærede, at den pågældende, som han iøvrigt benægtede var påvirket af alkohol, alene havde hævet stemmen meget for at kunne overdøve omkring 200 kunder, der ventede i kø, med et krav om at tale med postmesteren.

I henhold til en polsk lov om reaktioner over for alkoholikere og berusere hedder det i § 40 om sidstnævnte: "1. Intoxicated persons who behave offensively in a public place or a place of employment, ..., may be taken to a sobering-up centre ..., or to their place of residence" og "2. In the absence of a sobering-up centre, such persons may be taken to a police station".

Det blev endvidere oplyst for retten, at "forstyrrelse af den offentlige orden" efter polsk ret er strafbar som en forseelse i henhold til the Code of Administrative Offences. Det hedder her (§ 50): "1. Anyone who, by shouting or by noisy, alarming or other unruly behaviour disturbs

---

18. Frowein & Peukert, anf. arb., s. 111.

the public peace or the public order, or a citizen's night rest or who behaves offensively in a public place, shall be liable to a maximum of two months' imprisonment or a fine of ..." samt "2. If the behaviour in question is of a hooligan character or the person concerned was intoxicated, he shall be liable to a maximum of three months' imprisonment ... or a fine ...". Et anholdelsesgrundlag, der byggede på disse strafbestemmelser, var imidlertid *ikke* blevet anvendt af politiet.

Domstolen indleder med at fastslå (para. 49), at frihedsberøvelsesgrundene (d.v.s. f.eks. b) og c) eller c) og e)) godt kan optræde i kombination, hvilket dog som nævnt ikke var tilfældet i den foreliggende sag. Lovligheden af den konkrete frihedsberøvelse bliver derfor alene vurderet i forhold til udtrykket "alcoholics" i litra e)(para. 50).

Med hensyn til beskyttelsesinteressen bag litra e) påbegynder EMD sit ræsonnement med at foretage en samlet tekstmæssig analyse af de forskellige kategorier af potentielle frihedsberøvede, i hvilken forbindelse formuleringerne af en række forarbejder til EMRK bliver inddraget (jf. para. 33-39). Det hedder herefter (para. 60): "There is a link between all those persons in that they may be deprived of their liberty either in order to be given medical treatment or because of considerations dictated by social policy, or on both medical and social grounds" (Der henvises endvidere til **Guzzardi v. Italy** fra 1980, hvoraf det fremgår, at en frihedsberøvelse efter litra e) ikke alene retfærdiggøres af, at de pågældende er "dangerous for public safety but also that their own interests may necessitate their detention").

Med dette tekstnære udgangspunkt og forekomsten af en kontekstuel dobbeltpræmis gennemfører EMD herefter en formålsbestemt fortolkning (para. 61): "The Court considers that, under Article 5 § 1 (e) of the Convention, persons who are not medically diagnosed as "alcoholics", but whose conduct and behaviour under the influence of alcohol pose a threat to public order **or** themselves, can be taken into custody for the protection of the public **or** their own interests, such as their health or personal safety" (mine udhævninger).

Dette er dog ikke ensbetydende med, fortsætter retten, at myndighederne kan frihedsberøve personer alene på grund af indtagelse af alkohol. Men (para. 62): "... there is nothing to suggest that this provision prevents that measure from being applied by the State to an individual abusing alcohol, in order to limit the harm caused by alcohol to himself and the public, or to prevent dangerous behaviour after drinking. On this point, the Court observes that there can be no doubt that the harmful use of alcohol poses a danger to society and that a person who is in a state of intoxication may pose a danger to himself and others, regardless of whether or not he is addicted to alcohol".

EMD afslutter sin fortolkning (para. 63) med at redefinere udtrykket i e) fra "alcoholics" til "drunkenness" (der modsvares af "l'alcoolisme" på fransk), d.v.s. fra alkoholikere til **beru-**

selse, hvilket betyder, at fokuset for beskyttelsesinteressen i dette tilfælde forskydes fra individet til samfundet. Dette legitimeres med en henvisning til ekspertkomiteen bag EMRK, der havde påpeget, at frihedsberøvelser "were justified by the requirements of public morality and order".

Den foreliggende fortolkning repræsenterer en udvidende fortolkning i forhold til EMD's tidligere praksis, der netop har fremhævet art. 5, stk. 1, som en udtømmende liste af undtagelser, der må fortolkes snævert af hensyn til den enkeltes frihed.

I den konkrete sag kommer domstolen dog frem til, at der må udtrykkes alvorlig tvivl om, hvorvidt den pågældende "behaved in such a way, influenced by alcohol, that he posed a threat to the public or himself, or that his own health, well-being or personal safety were endangered" (para. 77).

En frihedsberøvelses lovlighed bestemmes endvidere af fravær af vilkårlighed. I denne forbindelse måtte det være sandsynliggjort, at den foretagne frihedsberøvelse havde været nødvendig, d.v.s. at mindre indgribende forholdsregler - såsom at køre vedkommende hjem - ikke havde været tilstrækkelige. Fraværet af disse konkrete overvejelser overbeviste domstolen om, at frihedsberøvelsen ikke havde været "lawful" (para. 78-80).

Sammenfatningsvist kan det konkluderes, at Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, ikke mindst gennem afgørelserne i **Steel and others v. United Kingdom** (1998) og **Witold Litwa v. Poland** (2000), under nærmere betingelser anerkender den politiretlige beskyttelsesinteresse: *den offentlige orden* som grundlag for frihedsberøvelse, hvadenten begrebet henføres til art. 5 litra c) eller e) - og med nogen usikkerhed også litra b).¹⁾

---

19. I Sverige antages det i SOU 1993:60, der iøvrigt indeholder en meget summarisk og til dels overfladisk gennemgang af engelsk og tysk ret, at "omhändertagande" (pågribelse) af personer i maximalt 6 timer med det formål 1) at "upprätthålla den allmänna ordningen" og/eller 2) at "avvärja straffbelagd handling" er konventionsstridig (s. 134-135). Disse fortolkninger, der finder sted i udtrykkelig erkendelse af, at der findes lignende bestemmelser i en lang række lande, som har ratificeret EMRK, er foretaget før de to centrale præjudikater, der i modsætning til den tidligere retstilstand også indeholder bedømmelser af kortvarige frihedsberøvelser.

I stedet foreslåes indført en udvidelse af et eksisterende politiretligt begreb: "avlägsnande" (bortfjernelse), der fortsat i konventionsmæssig henseende skal dække en begrænsning af bevægelsesfriheden, ikke en berøvelse af denne. "Avlägsnande" defineres nu således: "en sådan inskränkning i rörelsesfriheten som innefattar att en polisman för någon bort från en plats till hans bostad, till en polisstation eller till någon annan plats" (s. 139). Dette indebærer på den ene side, at politiet kan foranstalte afhøring (s. 140), på den anden side, at politiet ikke kan tilbageholde den pågældende (s. 138). Der foreslås derfor i tillæg indført en straffeprocessuel bestemmelse, der hjemler adgang til at foretage anholdelse for mindre alvorlig kriminalitet, herunder brud på ordensforskrifter (s. 142-143).

En undersøgelse af praksis viste, at det i særdeleshed er berusede, der bliver "omhændertagen" (s. 143), og at mange af de indbragte ofte er faldet ned, når de ankommer til politistationen, og derfor kan frigives (s. 137).

Regeringen har i Prop. 1996/97:175 ikke fulgt udkastet fra betænkningen, men opretholdt politilovens § 13 bl.a. med følgende begrundelse: "den bedömningen att ett omhändertagande som varar enbart några få timmar inte bör anses utgöra ett frihetsberövande i Europakonventionens mening" (s. 43). Dette er med de to gennemgåede domme ikke (længere) en korrekt fortolkning af EMRK (Kommissionen har i **X v. Germany** fra 1981 antaget, at en ung pige som afhørt i to timer, uden at være blevet anholdt, placeret i en celle eller formelt tilbageholdt, ikke blev frihedsberøvet i strid med art. 5).

3. Frihedsberøvelse i henhold til national ret

a. Storbritannien

En af den britiske politimands grundlæggende pligter er bevarelsen af "the Queen's peace". Dette common law-begreb dækker den form for "public peace and good order", som kan forventes opretholdt for at give de britiske undersåtter mulighed for at leve deres liv uden behørig indblanding fra andre borgere. Det er blevet beskrevet "as 'that normal state of the peace and tranquillity' which should always exist in an ordered society and as a 'normal and ordered' state of society".¹⁾

The Court of Appeal har fastlagt, at der foreligger "breach of the peace" når og hvor (selv på private områder):

- harm is actually done to a person or in his presence to his property; or
- harm is likely to be done to a person or in his presence to his property; or
- a person is genuinely in fear of being so harmed as a result of an assault, affray, riot, or other disturbance.

---

20. English & Card, anf. arb., s. 604. Se iøvrigt om den britiske politiideologi og -organisering, Henning Koch: "Den engelske Bobby - mellem teknokratisk selvstyre og folkeligt samtykke" i Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab nr. 5 1984, s. 460-470.

Det hedder i Butterworths Police Law: "This definition can be justified on the ground that in the cases covered by it, particularly if they occur in public, there is an actual or likely disturbance of the public peace and good order which it is expected that citizens should be able to enjoy". Og der fortsættes: "A police officer has power to arrest without a warrant a person who commits a breach of the peace in his presence, or a person who has been guilty of such a breach (provided there is a reasonable belief that a renewal of it is threatened), or a person whom he reasonably believes will commit a breach of the peace in the immediate future (although that person has not yet committed a breach)".¹⁾

Fredskrænkelsen - i en dansk terminologi: ordenskrænkelsen - kan med andre ord være aktuel eller blot befrygtet. Efter retspraksis er: "public alarm and excitement", "noise alone" eller "being a nuisance and keeping one's neighbours awake" ikke tilstrækkeligt til at konstituere en ordenskrænkelse, selvom krænkelsen kan udgå fra private hjem.¹⁾ Iøvrigt tilkommer beføjelsen til at frihedsberøve for ordenskrænkelser enhver borger i overensstemmelse med den britiske politiideologi.¹⁾

Politiets indbringelse/tilbageholdelse af personer "in order to prevent a breach of the peace" betragtes som personer, der *ikke* er "arrested for an offence", og de er derfor ikke omfattet af kravene i kap. 4 i Police and Criminal Evidence Act fra 1984. En sådan person kan være frihedsberøvet op til 24 timer.¹⁾

En række ordenskrænkelser er endvidere reguleret i statute law gennem The Public Order Act fra 1986. De udgør alle en "offence", for hvilken der kan foretages "arrest" (anholdelse).

I § 1 bestemmes, at når 12 eller flere personer, som er tilstede samtidigt "use or threaten unlawful violence for a common purpose and the conduct of them (taken together) is such as would cause a person of reasonable firmness present at the scene to fear for his personal safe-

---

21. English & Card, anf. arb., s. 604-605.

22. Clayton & Tomlinson, anf. arb., s. 461-462.

23. Koch, anf. arb, s. 460 ff.

24. Clayton & Tomlinson, anf. arb., s. 462-463.

ty", kan enhver antages at være skyldige i "riot", og hvis 3 eller flere under de samme betingelser udviser den samme adfærd, dog ikke med et "common purpose", men rettet mod personer eller ejendom, gør de sig skyldige i "violent disorder" (§ 2), jf. § 6 om tilregnelser. 3. mand kan gerne være fiktiv, og både opløb og den voldelige uorden kan finde sted både på private og offentlige steder.

I henhold til § 3 kan en person være skyldig i "affray" (tumult/slagsmål), "if he uses or threatens unlawful violence towards another and his conduct is such as would cause a person of reasonable firmness present at the scene to fear for his personal safety". En politimand kan anholde enhver "he reasonably suspects is committing an affray". Denne ordenskrænkelse kan også finde sted på privat grund og er anvendelig i forbindelse med (større eller alvorligere) husspektakler med non-verbale trusler over for personer. Kravet om den hypotetiske iagttagers oplevelse af situationen udelukker dog mange almindelige spektakler.

En person kan gøre sig skyldig i overtrædelse af § 4 (*fear or provocation of violence*), "if he uses towards another person threatening, abusive or insulting words or behaviour; or distributes or displays to another person any writing, sign or other visible representation which is threatening, abusive or insulting" samt i overtrædelse af § 5 (*harassment, alarm or distress*) "if he uses threatening, abusive or insulting words or behaviour or disorderly behaviour; or displays any writing, sign or other visible representation which is threatening, abusive or insulting within the hearing or sight of a person", sidstnævnte rettet f.eks. mod hooliganisme og anden antisocial adfærd. "Disorderly" dækker bl.a. beruselse. Adfærden efter § 4 skal være rettet mod en person, mens § 5-adfærden har ubestemt adresse. For sidstnævnte ordenskrænkelses vedkommende skal den krænkede person tænkes ramt af følelserne som gengivet i den ovennævnte parentes; "annoyance" eller "disturbance" er ikke tilstrækkeligt.

Anholdelsesbeføjelsen efter § 4 er identisk med § 3 ("he reasonably suspects is committing an offence"), mens der efter § 5 er indført en særlig beføjelse: "A constable may arrest without warrant any person if: a) he engages in offensive conduct which a constable warns him to stop; and b) he engages in further offensive conduct immediately or shortly after the warning".

Det interessante her er, at "offensive conduct" retsteknisk defineres som "conduct the constable reasonably suspects to constitute an offence under sect. 5". En udstedt advarsel er en

nødvendig, men ikke tilstrækkelig, betingelse for anholdelsens lovlighed. Den fortsatte adfærd behøver ikke at være identisk med den oprindelige.¹⁾

Som politiretlige beføjelser i forhold til et grænseområde mellem ordensforseelser og forbrydelser kan nævnes et sæt regler om "stop and search" fra the Criminal Justice and Public Order Act (1994), der ikke specielt sigter på bekæmpelse af terrorisme, som har sin særlige lovgivning.

---

25. Gennemgangen af paragrafferne i The Public Order Act (1986) hviler på English & Card, anf. arb., s. 605-616.

Ifølge lovens § 60 kan en højereplaceret politileder, der med rimelig grund antager, at "incidents involving serious violence may take place", hvis det skønnes nødvendigt, autorisere brugen af særlige beføjelser til at standse og undersøge personer og biler i en nærmere defineret lokalitet i op til 24 timer. Enhver betjent får herved delegeret en myndighed til at foretage undersøgelse efter "offensive weapons or dangerous instruments". Det hedder videre i bestemmelsen: "A constable may ... stop any person or vehicle and make any search he thinks fit whether or not he has any grounds for suspecting that the person or vehicle is carrying weapons or articles of that kind".¹⁾

b. Tyskland

Det er vanskeligt at etablere et overblik over den samlede tyske politiret, eftersom straffebestemmelserne - også for ordensforseelser - typisk er et føderalt anliggende, mens politilovgivningen er underlagt delstaternes jurisdiktion.

Jeg har til den følgende, kortfattede gennemgang betjent mig af et nyere værk af Christoph Gusy: "Polizeirecht" fra 2000, idet han refererer til forskellige delstatslovgivninger.

Først bemærkes, at tysk politiret tager sin oprindelse i Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten fra 1794, hvori det hedder: "Die nöthigen Anstalten zur Erhaltung der öffentlichen Ruhe, Sicherheit und Ordnung, und zur Abwendung der dem Publico oder einzelnen Mitgliedern desselben bevorstehenden Gefahren zu treffen, ist das Amt der Polizey." Denne opgavebeskrivelse har i tiden efter 1849 dannet forbillede for det danske politi og den såkaldte "generalfuldmagt" senest i den gældende retsplejelovs § 108.

Den konkrete fareafværgelse står som det konstituerende element for politiets legitime forfatnings- og forvaltningsretlige funktion i et liberalt-demokratisk samfund. Mens den offentlige ro ikke (længere) optræder som en selvstændig beskyttelsesinteresse, forefindes i den tyske lovgivning stadigt begge de klassiske begreber: den offentlige orden og sikkerhed.

---

26. Clayton & Tomlinson, anf. arb., s. 457, jf. s. 523.

Mens ordensbegrebet tidligere har stået som det centrale og mest omfattende kendemærke for politivirksomheden, er denne opgavebeskrivelse som selvstændig opgave og hjemmel på retur i visse delstater. I et aftagende antal tyske politilove anføres "den offentlige orden" ved siden af "den offentlige sikkerhed". Dette skyldes bl.a. forfatningsretlige indvendinger mod ordensbegrebet, der af nogle teoretikere betragtes som indeholdende en "befuldmægtiget, statslig værdidannelse", der mangler såvel demokratisk legitimitet som forudsigelighed.¹⁾ Det er i denne sammenhæng selvsagt af væsentlig betydning, at begrebet "den offentlige orden" ikke forefindes i den tyske grundlov.¹⁾

Efter tysk forfatningsretlig teori kan "den offentlige orden" defineres således: "Summe ungeschriebener Normen, deren Befolgung als unentbehrliche Voraussetzung eines geordneten menschlichen Zusammenlebens angesehen wird". Den her gengivne definition udtrykker et såkaldt retligt henvisningsbegreb, d.v.s. et begreb, der henviser til noget, som ligger uden for det lovmæssige indhold; i dette tilfælde social-etiske værdier eller "socialnormer". Sådanne socialnormer kan kun vanskeligt fastlægges empirisk, og selvom det måtte kunne lade sig gøre, er det vanskeligt at skabe enighed om deres normative betydning.

De største vanskeligheder opstår derfor, hvis begrebet: "den offentlige orden" lovteknisk optræder side om side med begrebet: "den offentlige sikkerhed". Det første begreb må da kom-

---

27. Christoph Gusy: "Polizeirecht", 4. neubearbeitete Auflage, s. 56, Mohr Siebeck 2000.

28. Gusy, anf. arb., s. 7-8 og s. 42-45, mens statsopgaven: "sikkerhed" af en række forfatningsretsekspertter indfortolkes i GG § 20 og i grundrettighedskonceptet: "Freiheit von Furcht". I den danske grundlov optræder begrebet: "den offentlige orden" i § 67 (om religionsfriheden) og "den offentlige fred" i § 79 (om forsamlingsfriheden).

me til at referere til de ikke-positivretlige normer. Spørgsmålet er herefter om sådanne kan eller bør danne selvstændigt grundlag for politimæssig indgriben.¹⁾

---

29. Gusy, anf. arb., s. 55-58.

Der er imidlertid ikke enighed i teorien, og retspraksis synes fortsat at anvende og anerkende begrebet: "den offentlige orden".¹⁾

Politi-loven for Nordrhein-Westfalen (NWPolG) anvender - i lighed med fire andre delstaters politi-love - imidlertid alene begrebet: "den offentlige sikkerhed". Sikkerhed er betegnelsen for retsgodernes sikkerhed, d.v.s. den tilstand i hvilken retsgoderne kan og bør befinde sig, nemlig tilstanden af relativ fravær af fare. Etableringen af farebegrebet som konstitutivt element for politiets handlepligt medfører anerkendelse af en vis præventiv virksomhed, også i indgrebsmæssig forstand, fra politiets side.

Sikkerheden selv er ikke noget retsgode, men det er også et henvisningsbegreb, som peger uden for sig selv mod et antal beskyttelsesgoder. Politi-loven for Freie Hansestadt Bremen § 2, nr. 2 definerer derfor "öffentliche Sicherheit" således: "Die Unverletzlichkeit der Rechtsordnung, der subjektiven Rechte und Rechtsgüter des einzelnen sowie der Einrichtungen und Veranstaltungen des Staates und sonstiger Träger der Hoheitsgewalt".

Når tillægsbegrebet: "offentlig" knyttes til grundbegrebet: "sikkerhed" udtrykker det, at der består en offentlig interesse i de pågældende retsgoders opretholdelse. Heraf følger, at: "Öffentliche Sicherheit in diesem Sinne ist die Summe aller Rechtsgüter, die durch Normen des öffentlichen Rechts geschützt sind".¹⁾ Og hvilke er disse så?

Udover regler, der modvirker en forhindring af politiets virksomhed, påpeger Gusy navnlig to beskyttelsesgoder, som dækkes af begrebet "offentlig sikkerhed" og har særlig betydning for politiets daglige arbejde.

For det første: "**Der Schutz von Individualrechten wie Leib, Leben, Gesundheit oder Ehre** obliegt der Polizei nach der ge-

---

30. Volkmar Götz: "Allgemeines Polizei- und Ordnungsrecht", s. 55, 13. Auflage, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2001.

31. Gusy, anf. arb., s. 46-47.

nannten Umschreibung der "öffentlichen Sicherheit", soweit diese Güter durch Normen des öffentlichen Rechts geschützt sind. Das gilt insbesondere bei drohenden Straftaten, aber auch bei Beeinträchtigungen durch unzulässige Immissionen, insbesondere Lärm, Erschütterungen und Luftverunreinigungen" (min udhævning). For det andet: "Schutz vor Selbstgefährdung", der dog ikke er undtagelsesfri, men i hvert fald omfatter frihedsberøvelse af f.eks. alkohol- og narkotikaforfaldne og sindssyge.¹⁾

Det er efter min vurdering et åbent spørgsmål om retstilstanden og særligt individets retssikkerhed er eller skulle være bedre beskyttet efter tysk politiret, hvor der i stigende grad lovteknisk anvendes begrebet: "den offentlige sikkerhed" med det nævnte indhold, end efter den britiske politiret, hvor der anvendes begrebet "den offentlige fred" (orden), se under pkt. 3 a.

Dette illustreres videre af det forhold, at NWPolG i sin § 8 udstyrer politiet med en generalklausul til at træffe de nødvendige foranstaltninger for at afværge en i det enkelte tilfælde bestående fare for den offentlige sikkerhed. Det må dog understreges, at der ikke er tale om en "over-klausul", som i tidligere politiret, men snarere en "under-klausul", d.v.s. en klausul, der er subsidiær og alene tjener til "... Lückenfüllung, sofern ausnahmsweise keine speziellere Eingriffsermächtigung zur Anwendung kommt".

Hvis politiet håndhæver en af de iøvrigt mange politiretlige speciallove og -fuldmagter, som er udstedt i Tyskland, er det de regler, der skal følges. Kun i det omfang sådanne love ikke indeholder nogen regler om beføjelser, er generalklausulen anvendelig. Generalklausulen kan imidlertid ikke anvendes i forbindelse med forfølgningen af strafbare handlinger, hverken over for forbrydelser eller ordensforseelser, ligesom det er udelukket, at den skal kunne udvide området for anvendelsen af de såkaldte politimæssige "Standardmassnahmen" som eksempelvis udspørgning og afhøring, identitetsfastlæggelse o.lign.¹⁾, der er specialreguleret i politiloven.

I henhold til en sådan særbestemmelse (NWPolG § 35 Abs. 1, nr. 2) er politiet beføjet til at gennemføre en frihedsberøvelse af præventive grunde i form af en såkaldt "sikkerhedsarrest" dog højst indtil udgangen af den næste dag (§ 38 Abs. 1, nr. 3). Denne form for frihedsberøvelse kan iværksættes: "wenn ... das

---

32. Gusy, anf. arb., s. 50.

33. Gusy, anf. arb., s. 167-168.

unerlässlich ist, um die unmittelbar bevorstehender Begehung oder Fortsetzung einer Straftat oder einer Ordnungswidrigkeit von erheblicher Bedeutung für die Allgemeinheit zu verhindern".

Politiet har herefter pligt til ufortøvet at tage skridt til en domstolsmæssig afgørelse af lovligheden og fortsættelsen af frihedsberøvelsen, omend med følgende yderst væsentlige - og praktiske - modifikation: "Der Herbeführung der richterlichen Entscheidung bedarf es nicht, wenn anzunehmen ist, dass die Entscheidung des Richters erst nach Wegfall des Grundes der polizeilichen Massnahmen ergehen würde" (§ 36 Abs. 1). Det vil meget ofte forekomme ved almindelige, selv væsentlige, ordensforstyrrelser, at dommerens afgørelse ikke vil kunne forventes at foreligge før efter bortfaldet af anledningen til den politimæssige indgriben.

Strafforfølgningen af en "Ordnungswidrigkeit" (= "eine rechtswidrige und vorwerfbare Handlung, die den Tatbestand eines Gesetzes verwirklicht, das die Ahndung mit einer Geldbusse zulässt", jf. Gesetz über Ordnungswidrigkeiten (OWiG) § 1 Abs. 1), skal følge reglerne i Strafprozessordnung (StPO), medmindre OWiG har indført særregler.

I OWiG findes afslutningsvist et par afsnit, der indeholder materielle regler om ordenskrænkelser. Der skal her blot gives et par eksempler:

- "Ordnungswidrig handelt, wer ohne berechtigten Anlass oder in einem unzulässigen oder nach den Umständen vermeidbaren Ausmass Lärm erregt, der geeignet ist, die Allgemeinheit oder die Nachbarschaft erheblich zu belästigen oder die Gesundheit eines anderen zu schädigen" (§ 117, Abs. 1)
- "Ordnungswidrig handelt, wer eine grob ungehörige Handlung vornimmt, die geeignet ist, die Allgemeinheit zu belästigen oder zu gefährden und die öffentliche Ordnung zu beeinträchtigen" (§ 118, Abs. 1).
- "Wer sich vorsätzlich oder fahrlässig durch alkoholische Getränke oder andere berauschende Mittel in einen Rausch versetzt, handelt ordnungswidrig, wenn er in diesem Zustand eine mit Geldbussbedrohte Handlung begeht ... (= Vollrausch - § 122, Abs. 1).

c. Norge

Indledningsvist henvises til betænkningens gengivelse af den nye norske politilovs enkeltbestemmelser, jf. Kapitel 5.

Endvidere henledes opmærksomheden på lærebogen: "Politirett" fra 1998 skrevet af Ragnar L. Auglend, Henry John Mæland og Knut

Røsandhaug, se straks nedenfor. Disse forfattere har netop redigeret og udgivet en "Regelsamling for politiet" 2001.¹⁾

I bogens teoretiske del om politiets ordensansvar skriver forfatterne først, at udtrykkene ro og orden stort set er synonyme i politiretlig henseende. Herefter bruges alene begrebet orden, som defineres således: "Orden er således et tids-, steds- og situationsbetinget *rettsligt begreb*, der indholdet bestemmes af de reglerne som gælder til enhver tid, herunder sedvaner og allment aksepterete adferdsnormer av social og moralsk karakter".¹⁾ Det fremhæves sammesteds, at begrebet er fast forankret både i almenhedens og politifolks opfattelse af korrekt tjenesteudøvelse - og som et positivt element, at det har et fleksibelt indhold.

Forfatterne fastlægger herefter et moderne ordensbegreb. I sammenligning med den tyske, teoretiske diskussion, se under pkt. 3 b, er det interessant at notere sig, at forfatterne gør: orden til overbegrebet, idet de inkluderer (dele af) sikkerhedsbegrebet herunder.

Først beskriver de opretholdelsen af den *fysiske* ro og orden i samfundet, som ordensfunktionens (i modsætning til strafforfølgningens) centrale element.

Det drejer sig om modvirkning af personlige krænkelse, forulempelse eller "annen adferd som virker truende på det almindelige publikum", men også "forstyrrelser i form af larm, bråk eller uroligheder", jf. ovenfor under pkt. a. om britisk politiret, samt "forurening", jf. ovenfor under pkt. b. om tysk politiret. Derud-over omfatter ordensbegrebet visse former for kriminalitet, der almindeligvis betragtes som en del af sikkerhedsbegrebet, hvorefter den almindelige

---

34. Ragnar L. Auglend, Henry John Mæland & Knut Røsandhaug: "Regelsamling for politiet", Gyldendal Norsk Forlag 2001. Samlingen indeholder: love, forskrifter, rundskrivelse, instrukser, konventioner og aftaler, nationale retskilder af betydning for internationalt samarbejde om strafferetspleje, principudtalelser og etiske kodex samt en oversigt over internationale organisationer.

35. Ragnar L. Auglend, Henry John Mæland & Knut Røsandhaug: "Politirett", s. 247, Ad Notam Gyldendal, Oslo 1998.

sikkerhed på offentligt sted, d.v.s. værnet mod direkte fare på grund af uheld og ulykker, også inkluderes.¹⁾

---

36. Auglend, Mæland & Røsandhaug, anf. arb., s. 248-249.

Det fremhæves, at en lang række af politiets tidligere opgaver nu varetages af andre myndigheder, og at "handlefrihedens grenser" medfører, at hovedvægten i ordenhåndhævelsen koncentrerer sig om "lovstridige forhold" eller "krenkelser som er sanksjonert med straff". Offentligheds-rekvisittet betyder, at det er politiets opgave at værne: "allmenhetens eller fellesskapets interesser".¹⁾

I modsætning til politiets strafforfølgning overfor ordenskrænkelser har den rene ordensfunktion til opgave at standse en aktuel krænkelse og genoprette ordenen.¹⁾ Der kunne her sondres mellem en repressiv og en reparativ ordensfunktion.

I henhold til politilovens § 8, stk. 1, nr. 1 og 2 kan politiet indbringe en person som led i opretholdelsen af den offentlige ro og orden. Denne midlertidige, ikke-straffeprocessuelle, frihedsberøvelse kan højst vare i 4 timer. I mangel af en politilov stod denne bestemmelse tidligere i straffeprocessloven og blev oprindeligt gennemført med politiets generalfuldmagt som hjemmel.¹⁾

Efter paragraffens første bestemmelse kan politiet indbringe enhver som på offentligt sted "forstyrrer ro og orden". Dette indebærer "fysiske forstyrrelser og fredskrenkelser, d.v.s. forstyrrelse av den psykiske roen, herunder følelsen av å kunne ferdes i fred. Forstyrrelsene av den faktiske ro og orden vil primært dreie seg om roping, skråling, høylydt krangel, slåssing og liknende uroligheter".¹⁾ Ifølge den anden bestemmelse kan politiet indbringe den person, som "ikke etterkommer pålegg om å fjerne seg ... når omstendighetene gir skjellig grund til frykt for forstyrrelse av den alminnelige ro og orden ...". Forfatterne kalder dette et indgreb med et preventivt formål ud fra faren for ordensforstyrrelse. Gerningsbeskrivelsen inkluderer således både

---

37. Anf. arb. s. 250-251.

38. Anf. arb. s. 247.

39. Anf. arb. s. 418.

40. Anf. arb. s. 420.

en lydighedsnægtelse, som er strafbar i henhold til straffeloven, og den ulovlige tilstedeværelse.¹⁾

---

41. Anf. arb. s. 421-422.

Det skal afslutningvist nævnes, at politiet i henhold til politilovens § 9 kan indbringe enhver, som i beruset tilstand forstyrrer den almindelige ro og orden. Det er ingen betingelse for frihedsberøvelsen, at den pågældende eventuelt kan straffes efter reglerne i løsgjengerloven. Beruselsen skal være åbenbar, d.v.s. klart synlig. Udseende og adfærd giver normalt bedømmelsen tilstrækkelige holdepunkter: "f.eks. snøvlete eller utydelig tale, lukt og sviktende evne til å kontrollere kroppsbevegelsene".¹⁾

Begrebet "forstyrre" defineres usædvanligt vidtgående. Indbringelse kan begrundes på grundlag af: "... ikke bare *aktive* forstyrrelser i form av bråk, støy, skrik og skrål, men også *passivitet* eller at den berusede *som sådan*, d.v.s. gjennom sin tilstedeværelse, sitt vesen eller sin adferd, omgir seg med utrygghet og frykt, selv om vedkommende ikke er involvert i noen konkret ordenskrengelse."¹⁾

København, d. 24. oktober 2001

Henning Koch
Københavns Universitet

---

42. Anf. arb. s. 432.

43. Anf. arb. s. 433.

BILAG 3. RIGSPOLITICHEFENS KUNDGØRELSE II, NR. 38, AF 18.

FEBRUAR 1998 OM POLITIETS BRUG AF SKYDEVÅBEN

I. Almindelige regler for anvendelse af skydevåben

§ 1. Politiet må kun anvende skydevåben, når det er nødvendigt, og da kun når andre midler og metoder under de givne forhold skønnes utilstrækkelige, for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb, og anvendelse af skydevåben ikke åbenbart går ud over, hvad der under hensyn til angrebets farlighed, angriberens person og det angrebne retsgodes betydning er forsvarligt.

Stk. 2. Tilsvarende regler gælder handlinger, som er nødvendige for på retmæssig måde at skaffe lovlige påbud adlydt, iværksætte en lovlig pågribelse eller hindre en persons rømning.

§ 2. Før skydevåben tages i brug, bør det ved advarselsråb så vidt muligt tilkendegives, at politiet har til hensigt at anvende skydevåben.

§ 3. Før afgivelse af skud mod person bør der endvidere forinden så vidt muligt afgives varselsskud.

§ 4. Skud mod person skal afgives, således at følgeskader søges begrænset til et minimum, og således at de i den foreliggende situation ikke udgør en nærliggende fare for andre.

§ 5. Er der nærliggende fare for, at udenforstående kan blive ramt, må skydevåben kun anvendes i yderste nødsfald.

II. Bestemmelser for polititjenestemænds afgivelse af skud

§ 6. Skydevåben må anvendes til afværgelse af et overhængende eller påbegyndt farligt angreb på en person.

Stk. 2. Skydevåben må tillige anvendes til afværgelse af et overhængende eller påbegyndt farligt angreb på samfundsvigtige institutioner, virksomheder og anlæg.

Stk. 3. Skydevåben må endvidere anvendes til at gennemføre anholdelse af eller forhindre undvigelse af personer, som efter det foreliggende med føje må antages at have begået eller ville begå de under stk. 1 eller 2 nævnte forbrydelser, eller alvorlige forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed, mod statsforfatningen eller de øverste statsmyndigheder.

III. Bestemmelser for afgivelse af skud under direkte kommando

§ 7. En polititjenestemand, som er under direkte kommando, må, bortset fra de tilfælde der er nævnt under § 6, stk. 1, kun anvende skydevåben efter ordre fra en leder.

Stk. 2. Ved afgivelse af skud under direkte kommando skal der anvendes følgende ordrer:

Iværksættelsesordre: "Træk pistolen."

Udførelsesordre: "Afgiv varselsskud" henholdsvis "Afgiv skud."

Forholdsordre: "Hold inde."

Afslutningsordre: "Pistolen bort."

Stk. 3. Ordre om anvendelse af skydevåben kan gives i de situationer, der er omtalt i § 6.

IV. Bestemmelser for afgivelse af varselsskud

§ 8. Afgivelse af varselsskud må kun ske, hvis betingelserne for anvendelse af skydevåben er til stede.

Stk. 2. Varselsskud skal afgives, så de i den foreliggende situation ikke udgør en nærliggende fare for andre og afgives derfor, hvis det sker under åben himmel, som udgangspunkt lige op i luften.

V. Indberetning om anvendelse af skydevåben

§ 9. Efter enhver anvendelse af skydevåben eller trussel med skydevåben skal der snarest muligt ad tjenestevejen ske skriftlig indberetning til Rigspolitichefen i overensstemmelse med vejledningen i bilag 1.

Stk. 2. Hvis der er blevet anvendt skydevåben eller truet med skydevåben mod politiet, uden at der fra politiets side har været anvendt eller truet med skydevåben, skal der ligeledes snarest muligt ske skriftlig indberetning til Rigspolitichefen i overensstemmelse med vejledningen i bilag 1.

VI. Ikrafttrædelse mv.

Denne kundgørelse træder i kraft den 1. januar 1998.

Kundgørelse II nr. 38 af 12. juli 1995 ophæves.

Rigspolitichefen, den 18. februar 1998
Boye

Bilag 1

Vejledning

Om indberetning til Rigspolitichefen i henhold til kundgørelse II nr. 38 om brug af skydevåben

I. Indberetning, jf. § 9, stk. 1

Efter enhver anvendelse af skydevåben eller trussel med skydevåben skal der på blanket P 38 ske indberetning til Rigspolitichefen. Der er således tale om en indberetningspligtig situation, hvor der har været afgivet skud eller er blevet truet mod person med våbnet.

Indberetninger om brug af skydevåben udfærdiges almindeligvis af den eller de, der har gjort brug af skydevåbnet. Hvis brugen af skydevåben er sket under kommando bør indberetningen udfærdiges af den pågældende leder af politiaktionen.

Indberetning om anvendelse af gasskydevåben er ikke omfattet af kundgørelse II nr. 38, men skal indberettes i henhold til kundgørelse B nr. 16.

Vådeskud under politiaktioner skal indrettes jf. kundgørelse II nr. 38. Andre vådeskudsepisoder, f.eks. under våbenbetjening på en skydebane, kan være indberetningspligtige tjenesteforseelser jf. kundgørelse I nr. 10.

Politiets skydevåben må som udgangspunkt ikke anvendes til aflivning af dyr, men skydevåben kan dog anvendes hertil for ikke at udsætte et dyr for unødigt lidelse, inden anden hjælp når frem. Ved en sådan anvendelse af skydevåben er indberetning til Rigspolicefens ikke nødvendig.

Blanket P 38 er opdelt i 3 afsnit:

1. Beskrivelse af hændelsesforløbet.
2. Politidirektørens/Politimesterens indstilling
3. Statistiske oplysninger

Endvidere er der på blanketten en rubrik til Rigspolicefens tilbagesendelsespåtegning.

Ad 1 - beskrivelse af hændelsesforløbet

Indberetningen skal omfatte en beskrivelse af det hændelsesforløb, der resulterede i anvendelsen af eller truslen med skydevåben, herunder

- optakten til situationen (anmeldelse, efterforskning, iagttagelser osv.)
- overvejelser og dispositioner i sagens anledning. herunder vurdering af eventuelle andre magtmidler og metoder
- udførelse, herunder oplysning om eventuelt advarselsråb, varselsskud, ordre mv.
- resultatet af indsatsen, herunder virkningen af afgivne skud, ramte personer, skadeomfang mv.
- fund af våben.

Såfremt de nævnte punkter er beskrevet helt eller delvist i døgnrapport eller anholdelsesrapport kan sådanne vedlægges og helt erstatte beskrivelsen af hændelsesforløbet eller være et supplement hertil.

I tvivlstilfælde kan der rettes henvendelse til Rigspolicefens, afdeling A, Udrykningstjenesten.

Ad 2 - Politidirektørens/Politimesterens indstilling

Dette afsnit udfyldes af Politimesteren (i København Politidirektøren) i den politikreds, hvor skydevåben er blevet brugt.

Her anføres Politidirektørens eller Politimesterens afgørelse. Såfremt en sådan endnu ikke er truffet eller som følge af sagens karakter skønnes at henhøre under Rigspoliti chefens afgørelseskompetence, fremsendes indberetningen med indstilling om afgørelse.

Såfremt Politidirektøren/Politimesteren vurderer, at brugen af skydevåben ligger uden for de angivne bestemmelser i kundgørelse II nr. 38, bør det tydeligt fremgå af indstillingen.

Ad 3 - statistiske oplysninger

Dette afsnit har - sammen med afsnit 1 - til formål at give oplysninger til brug ved den fremtidige udvikling i udrykningsuddannelsen, herunder skydeuddannelse og skydeprogrammer, samt danne grundlag for en årsstatistik om politiets brug af skydevåben.

Punkterne i statistikdelen udfyldes i den udstrækning, de ikke fremgår af indberetningens afsnit 1 eller andet medsendt materiale. Statistikdelen kan eventuelt udfyldes med kuglepen.

Enkelte hændelser kan ud fra en polititaktisk synsvinkel være relevante at gøre til genstand for en analytisk bearbejdning. Ved sådanne særlige hændelser vil vedkommende politikreds blive kontaktet med henblik på nærmere aftale om en analyse.

II. Indberetning, jf. § 9, stk.2

Såfremt der er anvendt skydevåben eller truet med skydevåben mod politiet, uden at der fra politiets side har været anvendt eller truet med skydevåben, indberettes ligeledes på blanket P 38, hvor afsnit 1 og 3 udfyldes i relevant omfang.

I afsnit 2 anføres en fremsendelsespåtegning til Rigspoliti chefen.

Er vedkommende polititjenestemand blevet skadet i forbindelse med den omhandlede episode, kan indberetningen dog indgå i den underretning om tilskadecomst i tjenesten, som skal indsendes i henhold til kundgørelse I nr. 23.

III. Behandling af indberetningerne

Oplysningerne fra indberetninger opdateres i anonymiseret form i en database, hvorefter indberetning og eventuelt fremsendte bilag returneres til politikredsen.

Bilag 2

Bilag 2: indberetning om brug af skydevåben - blanket P38 ikke medtaget .

BILAG 4. RIGSPOLITICHEFENS KUNDGØRELSE II, NR. 37, AF 30. SEPTEMBER 1998 OM POLITIETS BRUG AF STAV

§ 1. Politiet må kun gøre brug af stav, når formålet ikke kan opnås ved mindre indgribende foranstaltninger.

§ 2. Politiet må kun anvende stav i følgende tilfælde:

- 1) Når det skønnes nødvendigt for at afværge personlig overlast mod polititjenestemanden selv, andre polititjenestemænd eller tredjemand.
- 2) Når det skønnes nødvendigt for at gennemføre anholdelse af farlige lovovertrædere.
- 3) Når det skønnes nødvendigt, fordi nogen søger at hindre en anholdelse eller søger at befri en anholdt.
- 4) Når det skønnes nødvendigt, fordi nogen ved anvendelse af magt i øvrigt søger at hindre en tjenestehandling.
- 5) Når det skønnes nødvendigt for at sikre gennemførelsen af en ordre, hvis øjeblikkelige efterkommelse er påkrævet, og mod hvilken der gøres aktiv eller passiv modstand.

§ 3. Politistaven skal anvendes med besindighed for ikke at påføre nogen større overlast end nødvendigt.

§ 4. Politistaven må kun rettes mod arme, ben, ryg og sæde.

Stk. 2. Politistaven må ikke rettes mod hoved, hals, nakke, kraveben, bryst, mave, nyrer, skridt eller rygsøjle.

Stk. 3. Politistaven må ikke anvendes til stød.

Stk. 4. Det bør i videst muligt omfang undgås at anvende politistaven mod knæ, albuer og andre led.

§ 5. Polititjenestemænd under samlet kommando må kun bruge stavene efter direkte ordre, medmindre betingelserne i § 2, nr. 1 er opfyldt.

§ 6. Enhver brug af staven skal indberettes til politimesteren (politidirektøren).

Stk. 2. Er staven anvendt efter ordre, jf. § 5, afgives én samlet indberetning.

Stk. 3. Af indberetningen skal fremgå de omstændigheder, der nødvendiggjorde stavens brug, samt anføres, efter hvilken bestemmelse i denne kundgørelse staven er anvendt. Har anvendelse af staven forårsaget skader, skal det fremgå af indberetningen.

Stk. 4. De afgivne indberetninger om stavens brug opbevares hos politimesteren (politidirektøren).

Stk. 5. Politimesteren (politidirektøren) skal på de periodiske statistikskemaer underrette Rigspolitichefen om antallet af tilfælde, hvor politistaven har været anvendt, samt anføre begrundelserne herfor.

§ 7. Politiet må kun bruge stave, som er udleveret af Rigspolitichefen.

§ 8. Kundgørelse II nr. 37 af 21. januar 1987 ophæves.

Rigspolitichefen, den 30. september 1998
Boye

/Karsten Petersen

BILAG 5. RIGSPOLITICHEFENS KUNDGØRELSE II, NR. 40, AF 6.

MAJ 1998 OM POLITIETS BRUG AF POLITIHUND TIL

MAGTANVENDELSE

I. Almindelige betingelser for politiets brug af politihund til magtanvendelse.

§ 1. Politiet må kun benytte politihund til magtanvendelse:

- når anvendelse skønnes nødvendig,
- og da kun når mindre indgribende midler og metoder under de givne forhold skønnes utilstrækkelige,
- og anvendelse af politihund ikke åbenbart går ud over, hvad der under hensyn til situationen, vedkommende person og det berørte retsgodes betydning er forsvarligt.

§ 2. Forinden politihund benyttes som magtmiddel, skal politiet så vidt muligt

- tydeligt tilkendegive over for vedkommende, at politiet har til hensigt at benytte politihund, hvis ikke politiets anvisninger efterkommes,
- og sikre sig, at vedkommende har mulighed for at efterkomme politiets anvisninger.

§ 3. Politihund skal anvendes med besindighed, varsomhed og med størst mulig skånsomhed.

Stk. 2. Anvendelse af politihund skal straks bringes til ophør, når politiets anvisninger er efterkommet.

§ 4. Enhver politihund, der benyttes til magtanvendelse, skal være godkendt af Rigspoliti-
chefen.

II. Nærmere bestemmelser for brug af politihund til magtanvendelse i bestemte situationer.

§ 5. Såfremt betingelserne i kapitel I er opfyldt, kan politihund benyttes til magtanvendelse i følgende tilfælde:

- for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb (nødværge),
- for at gennemføre en pågribelse eller anholdelse,
- såfremt nogen søger at hindre en anholdelse eller befri en anholdt,
- såfremt nogen ved magt i øvrigt søger at hindre en tjenstehandling,
- til at sikre gennemførelsen af politiets lovlige påbud.

Stk. 2. Polititjenestemænd, som er under direkte kommando, må, bortset fra i en nødværgesituation, kun bruge politihund som magtmiddel efter ordre fra en leder.

§ 6. Beslutning om eventuel anvendelse af politihund til rydning af gader, bygninger m.v. for et større antal personer skal forudgående forelægges for politikredsens ledelse.

Stk. 2. Inden rydning effektueres, skal følgende forholdsregler så vidt muligt iagttages:

- tilkendegivelse om anvendelse af politihund, jf. § 2, afgives via megafon
- tilkendegivelse afgives 2 gange

- benyttes politihund derefter som magtmiddel, skal det umiddelbart forinden tydeligt tilkendegives, at hunden nu vil blive anvendt.

Stk. 3. Rydninger gennemføres med politihunden tilkoblet føreline. Politihunden føres frem med den efter forholdene kortest mulige føreline.

Stk. 4. I forbindelse med forberedte rydninger, hvor der alene ydes passiv modstand for at forhindre gennemførelsen af politiets lovlige påbud, må førelinen, hvormed politihunden føres frem, højst være 1½ m lang.

III. Indberetning om brug af politihund til magtanvendelse.

§ 7. Enhver brug af politihund til magtanvendelse skal straks indberettes til politimesteren (Politidirektøren).

Stk. 2. Indberetningen kan ske ved at påføre døgnrapporten de omstændigheder, der nødvendiggjorde politihundens anvendelse. Har anvendelsen medført skader, skal dette fremgå af indberetningen.

Stk. 3. Indberetninger om anvendelse af politihund til magtanvendelse fremsendes kvartalsvis til Rigspolitichefen, jf. Kundgørelse II, nr. 3, pkt. 2.1. Har anvendelse af politihund medført skade på person, skal indberetning ske straks.

Stk. 4. Efter enhver anvendelse af politihund i forbindelse med rydning af gader, bygninger m.v., jf. § 6, skal indberetning med redegørelse for anvendelsen straks afgives til Rigspolitichefen.

IV. Kundgørelsens anvendelsesområde.

§ 8. Anvendelse af politihund til opsporing af mulige gerningsmænd, søgning efter personer, narkotika, våben, sprængstoffer og andre effekter omfattes ikke af denne kundgørelse.

V. Ikrafttræden m.v.

Rigspolitichefens skrivelse af 22. august 1997, hvorved kundgørelsens bestemmelser blev sat i kraft, fremgår af bilag 1.

Rigspolitichefen, den 6. maj 1998

Boye

/Jens Henrik Højbjerg

Bilag 1

Politiets brug af politihund til magtanvendelse.

1. Anvendelse af politihund til magtanvendelse har hidtil været fastlagt på grundlag af almindelige principper for politiets lovlige magtanvendelse, herunder bestemmelserne i straffelovens §§ 13 og 14 om nødværge og nødret. Der har således ikke - som det er tilfældet for så vidt angår tjenestevåben og stave - været udarbejdet et egentligt regelsæt på området.

Spørgsmålet om udarbejdelse af et sådant regelsæt har gennem længere tid været drøftet og forhandlet med Justitsministeriet, ligesom politiets ledelse og organisationer har haft lejlighed til at fremkomme med bemærkninger til de foreliggende udkast til regelsæt.

2. Regelsættet er nu endeligt fastlagt og udsendes som kundgørelse II nr. 40. Regelsættet vedlægges.

3. Jeg finder anledning til at knytte følgende bemærkninger til regelsættet.

3.a. Der er i regelsættet - ud fra de almindelige principper for politiets lovlige magtanvendelse foretaget en præcisering af mulighederne for brugen af politihund til magtanvendelse, ligesom der er fastlagt nærmere bestemmelser for brugen i bestemte situationer samt procedurer for indberetning af brugen.

3.b. Anvendelse af politihund som magtmiddel skal, jf. § 1, fortsat ske ud fra en konkret vurdering af, om brugen er nødvendig samt af, om mindre indgribende midler er utilstrækkelige. Endvidere må anvendelsen ikke stå i misforhold til situationen, den involverede person og det berørte retsgode.

3.c. Det understreges i regelsættet, at politihund skal anvendes med besindighed, varsomhed og med størst mulig skånsomhed.

Der skal udvises særlig varsomhed ved brug af politihund i tilfælde, hvor tilfældigt tilstedeværende personer, der ikke umiddelbart ses at deltage i opståede uroligheder, kan risikere at lide overlast.

3.d. Forinden brug af politihund, skal det tydeligt tilkendegives over for vedkommende person(er), at politihund agtes anvendt. Dette gælder særligt i tilfælde, hvor politihund anvendes til rydning af gader, bygninger m.v. for et større antal personer. Her skal tilkendegivelse så vidt muligt afgives flere gange og via megafon, jf. § 6.

Politiet bør ligeledes i den enkelte situation overveje anden hensigtsmæssig måde, hvorpå det kan tilkendegives, at politihund agtes anvendt, f.eks. ved brug af eksisterende højttaleranlæg på stedet.

3.e. I forbindelse med forberedte rydninger for et større antal personer, hvor der alene ydes passiv modstand, må politihund kun anvendes med den i § 6, stk. 4, angivne førelinje på højst 1½ m.

3.f. Efter bestemmelsen i § 6 skal beslutning om eventuel anvendelse af politihund til rydning af gader, bygninger m.v. for et større antal personer forudgående forelægges for politikredsens ledelse (politimesteren /politiinspektøren eller disses stedfortrædere).

Pligten til forudgående forelæggelse gælder i de situationer, hvor et større antal personer er forsamlet til f.eks. demonstrationer, blokader, husbesættelser, sportsarrangementer m.v. Ledelsen bør i disse tilfælde allerede i forbindelse med den forudgående planlægning af

politiindsatsen nøje overveje og tage stilling til, om politihunde skal indgå som et led i det politimæssige beredskab. Pligten til forudgående forelæggelse gælder endvidere ved konkret opståede situationer, hvor det skønnes nødvendigt at anvende politihunde til rydning af gader, bygninger m.v. for et større antal personer.

Pligten til forudgående forelæggelse gælder ikke i situationer, hvor kun et mindre antal personer er til stede, eller hvor anvendelse af politihund er nødvendig for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb (nødværge).

Som et eksempel på den sidstnævnte situation kan nævnes, at et antal berusede værtshusgæster på gaden uden for værtshuset går til angreb på de tilstedeværende politifolk.

Indberetning om anvendelse skal - også i sådanne situationer - ske efter bestemmelserne i afsnit III.

3.g. Efter bestemmelsen i § 8 gælder kundgørelsens regler ikke i situationer, hvor politihunden anvendes til opsporing af mulige gerningsmand, søgning efter personer, narkotika, våben, sprængstoffer og andre effekter. Såfremt opsporingen af en mulig gerningsmand eller søgningen i øvrigt udvikler sig til en situation, hvor politihunden anvendes til eftersættelse af personer, vil bestemmelserne finde anvendelse.

3.h. Kundgørelsens bestemmelser sættes i kraft samtidig hermed.

BILAG 6. NORSK POLITILOV

Se *tidligere* lover 26. mai 1866 nr. 1, 17. juni 1869, 22. mai 1875, 28. mai 1881 nr. 6, 6. juni 1891 nr. 1, 12. juni 1914 nr. 3, 17. juni 1932 nr. 3, 19. mai 1933 nr. 8, 13. mars 1936 nr. 3, 29. mai 1936 nr. 1.

Kapittel I. Mål, oppgaver m.v.

§ 1. *Ansvar og mål*

Staten skal sørge for den polititjeneste som samfunnet har behov for. Polititjenesten utføres av politi- og lensmannsetaten.

Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig.

§ 2. *Politiets oppgaver*

Politiet skal

- 1 beskytte person, eiendom og fellesgoder og verne om all lovlig virksomhet, opprettholde den offentlige orden og sikkerhet og enten alene eller sammen med andre myndigheter verne mot alt som truer den alminnelige tryggheten i samfunnet
- 2 forebygge kriminalitet og andre krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet
- 3 avdekke og stanse kriminell virksomhet og forfølge straffbare forhold i samsvar med regler gitt i eller i medhold av lov
- 4 yte borgerne hjelp og tjenester i faresituasjoner, i lovbestemte tilfeller og ellers når forholdene tilsier at bistand er påkrevet og naturlig
- 5 på anmodning yte andre offentlige myndigheter vern og bistand under deres tjenesteutøvelse når dette følger av lov eller sedvane
- 6 samarbeide med andre myndigheter og organisasjoner tillagt oppgaver som berører politiets virkefelt så langt regler gitt i eller i medhold av lov ikke er til hinder for dette
- 7 utføre andre oppgaver som er fastsatt i lov, eller som følger av sedvane.

§ 3. *Forholdet til folkeretten*

Loven gjelder med de begrensninger som er anerkjent i folkeretten eller følger av overenskomst med fremmede stater.

Kapittel II. Om utførelsen av polititjenesten

§ 4. *Politimyndighet*

Myndighet etter dette kapittel kan utøves av den som har eller er gitt politimyndighet etter denne lovs § 20.

§ 5. *Plikten til å følge politiets pålegg*

Enhver plikter straks å rette seg etter de pålegg, tegn eller øvrige signaler som politiet gir i medhold av bestemmelsene i kapittel II i denne lov.

§ 6. *Alminnelige regler om hvordan polititjenesten skal utføres*

Tjenesteoppdragets mål skal søkes nådd gjennom opplysning, råd, pålegg eller advarsel eller ved iverksettelse av regulerende eller forebyggende tiltak.

Politiet skal ikke ta i bruk sterkere midler uten at svakere midler må antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige, eller uten at slike forgjeves har vært forsøkt. De midler som anvendes, må være nødvendige og stå i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig.

Politiet skal opptre saklig og upartisk og med omtanke for personers integritet, slik at den som er gjenstand for inngrep fra politiet, ikke utsettes for offentlig eksponering i større grad enn gjennomføringen av tjenestehandlingen krever.

Politiet kan anvende makt under tjenesteutførelsen i den utstrekning det er nødvendig og forsvarlig.

§ 7. *Håndhevelse av den offentlige ro og orden m.v.*

Politiet kan gripe inn

- 1 for å stanse forstyrrelser av den offentlige ro og orden eller når omstendighetene gir grunn til frykt for slike forstyrrelser
- 2¹ for å ivareta enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet
- 3 for å avverge eller stanse lovbrudd.

Politiet kan i slike tilfeller blant annet regulere ferdselen, forby opphold i bestemte områder, uskadeliggjøre eller ta farlige gjenstander i forvaring, avvise, bortvise, fjerne eller anholde personer, påby virksomhet stanset eller endret, ta seg inn på privat eiendom eller område eller påby områder evakuert. Når vilkårene i henholdsvis § 8 og § 10 er til stede, kan politiet dessuten foreta innbringelse og visitasjon.

Unnlater noen å etterkomme pålegg gitt i medhold av første ledd, kan politiet for den ansvarliges regning sørge for at det nødvendige blir gjort for å hindre at forsømmelsen volder skade eller utsetter allmennheten for fare.

På andre offentlige myndigheters ansvarsområder kan politiet gripe inn umiddelbart når et forhold medfører alvorlige ordensforstyrrelser eller fare for slike, dersom vedkommende organ ikke er tilgjengelig eller inngrep fra dette antas umulig, virkningsløst eller ikke kan skje i tide. Den ansvarlige myndighet skal snarest mulig underrettes om inngrepet.

§ 8. *Innbringelse*

Politiet kan innbringe til politistasjon, lensmannskontor eller annet lokale som benyttes under polititjenesten

- 1 den som på offentlig sted forstyrrer ro og orden eller den lovlige ferdsel
- 2 den som ikke etterkommer pålegg fra politiet om å fjerne seg fra offentlig sted når omstendighetene gir skiellig grunn til å frykte for forstyrrelse av den alminnelige ro og

orden eller den lovlige ferdsel

3 den som ikke oppgir navn, fødselsdato, fødselsår, stilling og bopel når politiet forlanger det, eller som gir opplysninger herom som det er grunn til å tvile på riktigheten av

4 den som treffes på eller ved et sted der det må antas å være begått en forbrytelse umiddelbart forut.

Ingen må holdes tilbake lenger enn nødvendig etter denne bestemmelsen og ikke ut over 4 timer.

§ 9. Inngrep overfor berusede personer

Politiet kan innbringe enhver som på grunn av beruselse forårsaket av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler forstyrrer den offentlige ro og orden eller den lovlige ferdsel, forulemper andre eller volder fare for seg selv eller andre.

Den som innbringes etter første ledd, kan settes i arrest.

Ingen må holdes i arrest lenger enn nødvendig og ikke i noe tilfelle lenger enn til vedkommende er blitt edru.

Politiet kan bringe den anholdte til avrusning og skal om nødvendig besørge medisinsk undersøkelse.

Selv om den anholdte ikke innbringes, kan politiet beslaglegge og tilintetgjøre de rusmidler vedkommende har hos seg ved anholdelsen.

§ 10. Visitasjon

Politiet kan foreta visitasjon for å bringe en persons identitet på det rene, hvis personen nekter å oppgi navn, fødselsdato, fødselsår, stilling og bopel når politiet ber om det, eller det er grunn til mistanke om at den oppgitte identitet er falsk. Visitasjon for å fastslå identitet kan også foretas etter § 12 siste ledd.

Politiet kan visitere enhver som fjernes, anholdes eller innbringes for å søke etter våpen eller andre farlige gjenstander.

Personer som settes i arrest, kan fratas alle gjenstander som er egnet til å skade vedkommende selv eller andre. Hvis den innbraktes tilstand eller forholdene i arresten tilsier det, kan vedkommende også fratas penger og andre gjenstander, slik at de ikke blir ødelagt eller kommer bort.

Politiet kan ta i forvaring gjenstander som nevnt i annet og tredje ledd. Gjenstandene skal tilbakeleveres når formålet med forvaringen opphører, hvis ikke gjenstandene kan beslaglegges med hjemmel i lov.

§ 10a. Visitasjon for å avdekke våpen

Politiet kan på offentlig sted, i situasjoner eller på steder hvor vold erfaringsmessig lett utøves, visitere person når det er grunn til å undersøke om personen er i besittelse av våpen. Med våpen menes skytevåpen eller våpen som det er forbudt å inneha i medhold av våpenlovgivningen. Videre menes kniv eller et lignende skarpt redskap som er forbudt å bære på offentlig sted i medhold av straffeloven § 352 a eller farlige gjenstander som kan tas i forvaring i medhold av politiloven § 7.

Visitasjon i medhold av denne bestemmelsen skal fortrinnsvis foretas ved hjelp av teknisk hjelpemiddel. Hvis undersøkelsen gir skjellig grunn til å anta at personen bærer våpen, kan ordinær visitasjon finne sted.

Visitasjon i medhold av denne bestemmelsen kan bare gjennomføres når politimesteren, eller politimesterens stedfortreder, på forhånd har gitt samtykke til at visitasjon kan foretas i et nærmere angitt område og tidsrom. Dersom en polititjenestemann i andre tilfeller finner grunn til å visitere person etter første ledd, må samtykke innhentes i det enkelte tilfelle før visitasjonen foretas. Samtykke etter dette ledd skal nedtegnes skriftlig.

Visitasjon i medhold av denne bestemmelsen kan bare foretas av tjenestemann som har gjennomgått særskilt opplæring.

Tilføyd ved lov 16 juli 1999 nr. 65 (gjelder midlertidig i tre år fra ikrafttredelsesdato, som er 1 sep 1999 iflg. res. 16 juli 1999 nr. 770).

§ 11. Arrangementer på offentlig sted m.v.

Den som vil benytte offentlig sted til demonstrasjon, opptog, møte, stand eller lignende, skal i god tid på forhånd gi politiet melding om dette. For øvrig kan det ved vedtekt etter lovens § 14 gis regler om søknadsplikt for visse arrangementer på offentlig sted eller meldeplikt for arrangementer som for øvrig er allment tilgjengelige.

En melding som nevnt i første ledd, skal i alminnelighet gis skriftlig og inneholde opplysninger om arrangementets formål, omfang, ansvarlig arrangør, tidspunkt, avviklingssted og de ordenstiltak arrangøren vil sette i verk.

Politiet kan forby arrangementer som nevnt i første ledd, men bare når det er grunn til frykt for at de kan forårsake alvorlig forstyrrelse av den offentlige ro og orden eller den lovlige ferdsel, eller det formål som tilsiktes fremmet eller måten dette skjer på, strider mot lov.

Politiet kan iverksette nødvendige tiltak for å sikre at lovlige arrangementer som nevnt i første ledd kan avvikles uforstyrret og til minst mulig hinder for den øvrige ferdsel. Det kan også settes vilkår for avviklingen for å forebygge slike forstyrrelser eller krenkelser som nevnt i tredje ledd. Det kan herunder settes som vilkår at deltakere i demonstrasjon eller lignende ikke medbringer gjenstander som er egnet til å true eller påføre skade med.

Det er forbudt for deltakere i et arrangement som nevnt i første ledd å opptre maskert, unntatt for deltakere i skuespill, maskerade eller lignende.

Politiet kan stanse eller oppløse arrangementer som nevnt i første ledd når de avvikles i strid med nedlagt forbud eller fastsatte vilkår, eller forårsaker slike krenkelser som nevnt i tredje ledd eller ved begrunnet frykt for slike.

Politiet kan også fastsette vilkår for, forby, stanse eller oppløse andre sammenkomster og tilstelninger enn dem som er nevnt i første ledd, for å hindre at noen lider overlast, for å unngå at alvorlige ordensforstyrrelser eller ferdselshindringer oppstår, eller for å gjenopprette ro og orden etter slike.

§ 12. Hjelp til syke m.v.

Politiet skal hjelpe eller sørge for hjelp til syke personer som ikke er i stand til å ta vare på seg selv, når ingen pårørende eller andre ansvarlige er til stede og kan ta seg av dem. Politiet skal i slike tilfeller øyeblikkelig varsle lege dersom en persons helsetilstand gir grunn

til å anta at legehjelp kan være nødvendig og for øvrig, gjennom ansvarlig helsemyndighet eller på annen måte, søke å finne frem til en betryggende plassering.

Når det er åpenbar grunn til å frykte at en person som politiet må ta hånd om etter første ledd, kan være til fare for seg selv eller andre, kan politiet ta vedkommende i midlertidig forvaring inntil betryggende plassering er funnet. Slik forvaring skal være så kortvarig som mulig og må ikke strekke seg ut over 24 timer.

Politiet kan bane seg adgang til hus, rom eller annet lokale for å ettersøke bortkomne eller hjelpe syke, tilskadekomne eller andre som er - eller antas å være, ute av stand til å ta vare på seg selv, når omstendighetene gir grunn til å frykte at vedkommendes liv eller helse kan være truet.

Tiltak som nevnt i tredje ledd kan også settes i verk når en person er eller må antas å være død.

Politiet kan foreta visitasjon for å fastslå identiteten til en person som nevnt i tredje ledd. For øvrig plikter enhver å la politiet få midlertidig tilgang til fotografier, dokumenter og andre gjenstander egnet til identifikasjon av personer som nevnt i tredje og fjerde ledd, hvis ikke bestemmelser gitt i eller i medhold av lov er til hinder for dette.

§ 13. Inngrep overfor barn

Politiet kan vise eller bringe hjem barn som driver omkring på egen hånd på offentlig sted etter kl. 22.00.

Politiet kan også ta hånd om barn som påtreffes under omstendigheter som klart innebærer en alvorlig risiko for barnas helse eller utvikling, og i så tilfelle umiddelbart sørge for at barna blir brakt til verge eller annen foresatt eller om nødvendig til barnevernsmyndighetene.

Første ledd kan anvendes overfor barn som antas å være under 15 år. Etter annet ledd kan politiet også gripe inn overfor barn over 15 år hvis det er grunn til å anta at inngripen vil være tjenlig.

§ 14. Politivedtekter

I vedtekter som fastsettes av kommunen og godkjennes av departementet eller den instans departementet fastsetter, kan det gis bestemmelser

- 1 om å opprettholde ro og orden, sikre ferdselen og for å hindre tilgrising, herunder klistring og maling på vegger, murer o l., på steder som er alminnelig beferdet eller bestemt for alminnelig ferdsel
- 2 i samsvar med lokale sedvaner, om hus- eller grunneiernes plikt til på de steder som er nevnt i nr. 1, å holde det rent og ryddig på fortau eller tilsvarende område i umiddelbar tilknytning til eiendommen, rydde for snø og strø når det er glatt
- 3³ om meldeplikt for den som vil holde et arrangement som er allment tilgjengelig, selv om arrangementet ikke skjer på offentlig sted, når arrangementets art eller størrelse gjør det sannsynlig at politioppsyn blir nødvendig av hensyn til ro og orden eller avvikling av trafikken. Meldeplikten kan også omfatte sammenkomst med dans eller annen tilstelning av overveiende selskaperlig eller underholdende art for medlemmer av forening eller lignende sammenslutning

- 4 om at det for arrangement på offentlig sted som overveiende er av underholdningsmessig, kunstnerisk, selskabelig eller kommersiell art, og som har et omfang som åpenbart vil medføre behov for betydelige ferdselsreguleringer eller vakthold, må leveres inn søknad i stedet for melding etter § 11. Nærmere frist for innlevering av slik søknad kan fastsettes
- 5 om at barn under 15 år ikke har adgang til offentlig dans eller lignende allment tilgjengelig tilstelning uten i følge med foreldre eller andre foresatte
- 6 om regulering av ervervsvirksomhet på offentlig sted som ikke faller inn under regulering i andre lover
- 7 om politiets kontroll med pantelånervirksomhet.

Kommunale vedtekter som nevnt i første ledd håndheves av politiet. Unnlater noen å utføre det som de har plikt til etter slike vedtekter eller pålegg gitt med hjemmel i vedtektene, kan politiet la det utføre på vedkommendes bekostning. Ved arrangementer som nevnt i nr. 3 og 4 får reglene i lovens § 11 tilsvarende anvendelse.

Kapittel III. Politiets organisasjon

§ 15. *Politiets sentrale ledelse*

Politiet er et rikspoliti som ledes av det departement Kongen bestemmer. Departementets myndighet etter loven her kan legges til Politidirektoratet. Departementet bestemmer hvilken myndighet og hvilke oppgaver som skal legges til Politidirektoratet.

Politidirektoratet ledes av direktøren for Politidirektoratet.

Endret ved lov 25 feb 2000 nr. 12 (i kraft straks iflg. res. 25 feb 2000 nr. 109).

§ 16. *Distriktsinndeling m.v.*

Riket er inndelt i politidistrikter med en politimester som sjef for hvert distrikt. Med mindre annet bestemmes, inndeles politidistriktene i mindre geografiske områder, herunder lensmannsdistrikter. Inndelingen fastsettes av Kongen, som også bestemmer hvordan distriktsinndelingen skal være i forhold til den norske del av kontinentalsokkelen og områder utenfor sjøterritoriet som norsk rett får anvendelse på.

Kongen kan bestemme

- 1 at det for ett eller flere bestemte politigjøremål skal opprettes egne politiorganer,
- 2 at visse politigjøremål skal utføres under en samlet ledelse i flere politidistrikter,
- 3 at en politimester, som en varig ordning, helt eller delvis skal fritas for bestemte gjøremål, og at de legges til en annen politimester eller til et annet politiorgan.

For øvrig gir departementet bestemmelser om organisatoriske spørsmål. Departementet kan herunder fastsette samarbeidsordninger mellom distrikter, gi bestemmelser om bruk av politistyrker ut over distriktsgrenser og om ordninger som nevnt i annet ledd nr. 3 når dette skjer for en bestemt anledning eller for et avgrenset tidsrom.

§ 17. *Polititjenesten i lensmannsdistrikter*

I et lensmannsdistrikt har lensmannen ledelsen av politiet under politimesteren hvis ikke departementet bestemmer noe annet. For det enkelte tilfelle kan politimesteren gi bestemmelser.

Gjøremål som ifølge andre lover er lagt til politiet, skal i et lensmannsdistrikt hvor lensmannen har polititjeneste, tilligge lensmannen.

Departementet kan etter at politimesterens og kommunens uttalelse er innhentet, frita lensmannen helt eller delvis for hans politigjøremål. Departementet kan også gi bestemmelser om andre ordninger ved gjøremål som nevnt i annet ledd.

§ 17a.

Tilføyes ved lov 15 juni 2001 nr. 54 (i kraft 1 jan 2002 iflg. res. 15 juni 2001 nr. 670).

§ 17b.

Tilføyes ved lov 15 juni 2001 nr. 54 (i kraft 1 jan 2002 iflg. res. 15 juni 2001 nr. 670).

§ 17c.

Tilføyes ved lov 15 juni 2001 nr. 54 (i kraft 1 jan 2002 iflg. res. 15 juni 2001 nr. 670).

Kapittel IV. Politiets administrasjon og personale

§ 18. Politipersonalet

Den som skal tilsettes i politi- og lensmannsetaten, må ha plettfri vandel. Tilsatte med politimyndighet må være norske borgere.

Departementet gir nærmere regler om krav til tilsetting, herunder bl.a. krav om forutgående politiutdanning, prøveår, vilkår for opptak ved Politihøgskolen og særskilte vilkår for avansement.

Departementet bestemmer grader og stillingsbetegnelser i politi- og lensmannsetaten.

§ 19. Tilsetting

Direktøren for Politidirektoratet beskikkes av Kongen på åremål for et tidsrom av inntil 6 år om gangen med mulighet for forlengelse i ytterligere en periode på 3 år.

Politimestre, visepolitimestre og sjefene for Kriminalpolitisenralen og Utrykningspolitiet utnevnes som embetsmenn.

Sjefen for Politiets overvåkingstjeneste beskikkes av Kongen på åremål for inntil 6 år om gangen. Den som beskikkes som overvåkingssjef, kan uten oppsigelsesfrist sies opp av Kongen og har i såfall krav på lønn i inntil 6 måneder. Dette lønnskravet faller bort i den utstrekning vedkommende får utbetalt lønn i annen statsstilling.

Kongen kan bestemme at andre sjefer for politiets sentrale særorganer og politimestre ansettes på åremål. Kongen kan fastsette nærmere bestemmelser om åremålets varighet, fornyelse og opphør.

For andre stillingskategorier i politi- og lensmannsetaten fastsetter departementet tilsettingsmåten.

Endret ved lov 25 feb 2000 nr. 12 (i kraft straks iflg. res. 25 feb 2000 nr. 109). Endres ved lov 15 juni 2001 nr. 54 (i kraft 1 jan 2002 iflg. res. 15 juni 2001 nr. 670).

§ 20. Tildeling av politimyndighet og legitimasjon

Direktøren for Politidirektoratet, embetsmenn og tjenestemenn med politigrader, lensmenn, lensmannsfullmektiger og lensmannsbetjenter har politimyndighet i hele riket i kraft av sin stilling. Departementet kan gjøre unntak for bestemte stillinger.

Departementet bestemmer hvilke andre ledere og tilsatte i Politidirektoratet og sjefer for politiets særorganer som har politimyndighet, og gir bestemmelse om tildeling av politimyndighet til studenter ved Politihøgskolen, tjenestemenn i reinpolitiet og personell i politireserven.

Politimyndighet kan unntaksvis gis til andre. Politimyndigheten skal i slike tilfeller i alminnelighet være begrenset i tid eller til nærmere bestemte saker eller funksjoner. Departementet gir nærmere bestemmelse om tildeling og anvendelsen av begrenset politimyndighet. Departementet gir også nærmere bestemmelser om adgang for tilsatte i politiet til å utføre særskilte oppdrag med begrenset politimyndighet.

Den som har politimyndighet, skal under utøvelse av myndigheten ha politilegitimasjon med seg. Begrensninger i politimyndigheten skal fremgå av legitimasjonen. Tjenestemannen plikter, så langt tjenesteforholdene på stedet tillater, å oppgi navn og grad eller stilling når dette forlanges av den som tjenestehandlingen direkte angår. Den som ikke er i politiuniform, skal på forlangende fremvise politilegitimasjon såfremt han ikke er kjent av den som forlanger det.

Kongen kan gi nærmere regler om uniform og politilegitimasjon.

Endret ved lov 25 feb 2000 nr. 12 (i kraft straks iflg. res. 25 feb 2000 nr. 109).

§ 20a. Utenlandsk polititjenestemann

Utenlandsk polititjenestemann kan på norsk territorium fortsette observasjon og forfølgelse av og om nødvendig anholde en person som mistenkes for en straffbar handling som ellers kan begrunne utlevering. Dette gjelder inntil norsk politimyndighet har overtatt ansvaret for observasjonen eller forfølgelsen eller krevd denne stanset, og bare så langt det følger internasjonal avtale innenfor Schengensamarbeidet.

Under utøvelse av tjenestehandlinger som nevnt i første ledd, er utenlandsk polititjenestemann å anse som offentlig tjenestemann i forhold til straffelovens bestemmelser. Tilføyd ved lov 16 juli 1999 nr. 67 (i kraft 27 april 2001 iflg. res. 27 april 2001).

§ 21. Tjenesteområdet for politiets personale

Embetsmenn utnevnes og polititjenestemenn tilsettes i alminnelighet for å gjøre tjeneste i et politidistrikt eller i et av politiets særorganer. De er forpliktet til i det enkelte tilfelle å gjøre tjeneste uten hensyn til distriktsgrenser.

Embets- og tjenestemenn i politi- og lensmannsetaten kan beordres til midlertidig å gjøre tjeneste i annet distrikt, i et av politiets særorganer, i departementet, i Politidirektoratet eller til å tjenestegjøre uten hensyn til distriktsgrenser, samt til å gjennomgå kurs ved Politihøgskolen eller annen utdanning for polititjenesten. På samme måte kan embets- og tjenestemenn i

Politidirektoratet beordres til midlertidig tjeneste i et politidistrikt, i et særorgan eller i departementet.

Når det bestemmes i medhold av § 16 at visse politigjøremål eller en bestemt politiaksjon skal utføres under felles ledelse for flere politidistrikter, kan departementet pålegge embets- og tjenestemenn i politi- og lensmannsetaten å utføre den felles ledelse eller andre oppgaver knyttet til oppdraget.

Bestemmelsene i denne paragrafen gjelder ikke for personell uten politimyndighet, hvis ikke bestemmelsene uttrykkelig er gjort gjeldende i ansettelsesvilkårene.

Endret ved lov 25 feb 2000 nr. 12 (i kraft straks iflg. res. 25 feb 2000 nr. 109).

§ 22. Boplikt, tjenesteplikt i fritiden og bierverv

Embets- og tjenestemenn med politimyndighet plikter å bosette seg i tjenestemessig forsvarlig avstand til tjenestestedet. De plikter dessuten i særlige tilfeller å gjøre tjeneste i sin fritid. Kongen gir nærmere regler om dette.

Embets- og tjenestemenn med politimyndighet må ikke ha annen lønnet stilling, drive privat erverv eller inneha offentlig bevilling for virksomhet uten samtykke fra politimesteren eller vedkommende politisjef. Samtykke må ikke gis der det kan oppstå tvil om hvilken egenskap politimannen opptre i, eller om hans uavhengighet i tjenestlige saker. Samtykke må heller ikke gis der biervervet kan redusere politimannens evne eller mulighet til å utføre tjenesten forsvarlig. Departementet gir samtykke til politimestrene og øvrige sjefer i politiet. Samtykke kan når som helst tas tilbake. For lensmenn gjelder reglene i lensmannsloven.

§ 23. Forbud mot rusdrikk

Embets- og tjenestemenn med politimyndighet må ikke fortære eller være påvirket av rusdrikk når de er i tjeneste og heller ikke utenfor tjeneste når de er i uniform på offentlig sted. De må også ellers vise streng edruelighet. Når det er grunn til å tro at forbudet i første punktum er overtrådt, er de forpliktet til å la seg underkaste legeundersøkelse og blodprøvetaking.

Departementet kan gi nærmere regler som gjør unntak fra totalforbudet mot å innta rusdrikk ved utførelsen av spesielle oppdrag.

§ 24. Taushetsplikt

For politiets behandling av straffesaker gjelder taushetsplikten i straffeprosessloven §§ 61a - 61e. For politiets øvrige virksomhet gjelder strafferegistreringsloven § 8 og forvaltningsloven §§ 13 - 13f med de tillegg og begrensninger som følger av denne paragraf.

Taushetsplikten gjelder også opplysninger om politiets operative virksomhet og organiseringen av den, samt opplysninger som det ut fra hensynet til spanings- og etterretningsvirksomheten er nødvendig å holde hemmelig. Taushetsplikten gjelder for enhver som utfører tjeneste eller arbeid for politiet.

Forvaltningsloven § 13a nr. 1 gjelder ikke for opplysninger som kan skade politiets arbeid med å forebygge eller avdekke lovbrudd eller opprettholde ro og orden dersom de blir gjort kjent.

Politiets taushetsplikt er ikke til hinder for at opplysninger blir gjort kjent for

1 andre tjenestemenn i politiet og påtalemyndigheten i den utstrekning tjenestemessige behov

tilsier det

- 2 andre offentlige myndigheter og utenlandske samarbeidende politi- og sikkerhetsmyndigheter når formålet er å forebygge eller avverge straffbare handlinger
- 3 vitner og kilder når det er nødvendig for at politiet skal få opplysninger eller bistand til å forebygge eller avverge straffbare handlinger.

§ 24a. Politidirektoratets personale

Denne lovs bestemmelser om statsborgerskap, vandel, bierverv og taushetsplikt kommer tilsvarende til anvendelse på alle embets- og tjenestemenn i Politidirektoratet.

Tilføyd ved lov 25 feb 2000 nr. 12 (i kraft straks iflg. res. 25 feb 2000 nr. 109).

Kapittel V. Forskjellige bestemmelser

§ 25. Særlig politioppsyn ved offentlige arrangementer

Når det av ordensmessige grunner er påkrevd med særlig politioppsyn ved allment tilgjengelige sammenkomster eller tilstelninger, f.eks. offentlig dans, fester, konserter, festivaler, forestillinger, idrettsstevner o.l., kan arrangøren pålegges helt eller delvis å dekke utgiftene til dette oppsynet.

§ 26. Forbud mot privat rettshåndhevelse

Det er forbudt for andre enn politiet å organisere eller delta i privat virksomhet som har som formål å opprettholde offentlig ro og orden eller drive andre former for alminnelig rettshåndhevelse på offentlig sted.

Forbudet i første ledd er ikke til hinder for at det etableres vaktthold som tilsikter å beskytte person eller eiendom eller verne om naturen. Forbudet er heller ikke til hinder for at en arrangør av allment tilgjengelig sammenkomst eller tilstelning etablerer vaktthold for å opprettholde ro og orden under arrangementet.

§ 27. Ulykkes- og katastrofesituasjoner

Det tilligger politiet å iverksette og organisere redningsinnsats der menneskers liv eller helse er truet, hvis ikke en annen myndighet er pålagt ansvaret.

Kongen gir nærmere bestemmelser om redningstjenestens oppgaver og organisasjon.

I ulykkes- og katastrofesituasjoner tilligger det politiet å iverksette de tiltak som er nødvendig for å avverge fare og begrense skade. Inntil ansvaret blir overtatt av annen myndighet, skal politiet organisere og koordinere hjelpeinnsatsen.

§ 28. Svalbard, Jan Mayen m.v.

Loven gjelder for Svalbard og Jan Mayen og for områder underlagt norsk statshøyhet som biland, med de endringer som Kongen fastsetter av hensyn til de stedlige forhold.

§ 29. Instruksjonsmyndighet

Kongen fastsetter en alminnelig tjenesteinstruks for politiet. Departementet gir tjenestereglementer og særinstrukser. Politimesteren kan utstede utfyllende tjenesteregler når lokale forhold gjør dette påkrevd.

§ 30. *Straff*

Med bøter eller med fengsel i inntil 3 måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt

1 unnlater å etterkomme politiets pålegg, tegn eller signaler, jf. § 5

2 nekter politiet tilgang til materiale som nevnt i § 12 femte ledd annet punktum

3 unnlater å overholde meldingsplikten etter § 11 første ledd, bryter forbudet i § 11 femte ledd eller vilkår satt i medhold av § 11 fjerde eller sjuende ledd

4 overtrer bestemmelser gitt i medhold av § 14

5 overtrer § 26

eller medvirker hertil, hvis ikke forholdet går inn under en strengere straffebestemmelse.

Kapittel VI. Sluttbestemmelser

§ 31. *Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser*

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Forskrifter, herunder kommunale vedtekter, som er gitt med hjemmel i lover som oppheves i § 32 nr. 1, forblir gjeldende inntil de er erstattet med nye forskrifter såfremt de ikke strider mot bestemmelse i denne lov.

§ 32. *Endring i andre lover*

- - -

BILAG 7. SVENSK POLITILOV

(1984:387)

Allmänna bestämmelser

Polisverksamhetens ändamål

1 § Som ett led i samhällets verksamhet för att främja rättvisa och trygghet skall polisens arbete syfta till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att i övrigt tillförsäkra allmänheten skydd och annan hjälp.

Polisens uppgifter

2 § Till polisens uppgifter hör att

1. förebygga brott och andra störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten,
2. övervaka den allmänna ordningen och säkerheten, hindra störningar därav samt ingripa när sådana har inträffat,
3. bedriva spaning och utredning i fråga om brott som hör under allmänt åtal,
4. lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp, när sådant bistånd lämpligen kan ges av polisen,
5. fullgöra den verksamhet som ankommer på polisen enligt särskilda bestämmelser.

Samverkan med andra myndigheter och organisationer

3 § Polisen skall samarbeta med åklagarmyndigheterna. Samarbete skall också äga rum med andra myndigheter och organisationer vilkas verksamhet berör polisverksamheten. Särskilt åligger det därvid polisen att fortlöpande samarbeta med myndigheterna inom socialtjänsten och snarast underrätta dessa om förhållanden som bör föranleda någon åtgärd av dem.

Andra myndigheter skall ge polisen stöd i dess arbete.

Polisorganen

4 § Varje län utgör ett polisdistrikt. I varje polisdistrikt finns en polismyndighet som ansvarar för polisverksamheten inom distriktet. Regeringen eller den myndighet som regeringen utser bestämmer i vad mån en polismyndighet skall bedriva verksamhet utanför sitt distrikt.

Polismännen är tjänstemän hos polismyndigheterna, i den mån inte annat föreskrivs av regeringen. Regeringen bestämmer vad som avses med polisman. Lag (1998:1555).

5 § För ledningen av polismyndigheten finns en polisstyrelse. Polisstyrelsen består av polismyndighetens chef (polischefen) och av det antal övriga ledamöter som regeringen bestämmer.

Polisstyrelsens ledamöter utom polischefen utses av regeringen. För dessa ledamöter skall lika många suppleanter utses.

De ledamöter och suppleanter som utses skall vara svenska medborgare, vara bosatta inom distriktet och ha rösträtt vid val av kommunfullmäktige. De bör utses så att erfarenhet av kommunal verksamhet blir företrädd bland dem. Vidare bör beaktas att de olika delarna av polisdistriktet blir representerade. Lag (1998:1555).

5 a § Polisstyrelsen får inrätta en eller flera polisenämnder för att under styrelsen leda polismyndigheten inom den eller de delar av polisdistriktet som styrelsen bestämmer.

I en polisenämnd skall ingå antingen polischefen eller den ställföreträdande polischefen och det antal övriga ledamöter, lägst fem och högst tio, som polisstyrelsen bestämmer. Dessa ledamöter utses av polisstyrelsen. Polisstyrelsen får bestämma att också chef för polisområde skall ingå. För de ledamöter som utses av polisstyrelsen skall lika många suppleanter utses.

I fråga om de ledamöter och suppleanter som utses av polisstyrelsen tillämpas 5 § tredje stycket första och andra meningarna. Lag (1998:1555).

6 § har upphävts genom lag (1998:1555).

7 § Rikspolisstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för polisväsendet och har tillsyn över detta. Styrelsen skall verka för planmässighet, samordning och rationalisering inom polisväsendet.

Regeringen kan uppdra åt rikspolisstyrelsen att leda polisverksamhet för att förebygga och avslöja brott mot rikets säkerhet. Regeringen kan också uppdra åt rikspolisstyrelsen att i särskilda hänseenden leda annan polisverksamhet. När rikspolisstyrelsen leder polisverksamhet skall vad som i lag eller annan författning föreskrivs om polismyndighet i tillämpliga delar gälla även rikspolisstyrelsen. Lag (1989:445).

Förflyttning

7 a § En arbetstagare som är anställd vid Rikspolisstyrelsen för arbete i polisverksamhet för att förebygga och avslöja brott mot rikets säkerhet får förflyttas till en annan statlig anställning enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar. En arbetstagare som är polisman får därvid endast förflyttas till en annan anställning som polisman.

Förflyttning enligt första stycket till en anställning hos en myndighet inom något annat verksamhetsområde får ske endast om arbetsuppgifterna är likartade eller arbetstagaren med hänsyn till sin utbildning är lämpad för anställningen.

I mål eller ärenden om förflyttning skall 36 § andra stycket, 37 och 39 §§ lagen (1994:260) om offentlig anställning tillämpas. Lag (1994:1051).

Allmänna principer för polisingripanden

8 § En polisman som har att verkställa en tjänsteuppgift skall under iakttagande av vad som föreskrivs i lag eller annan författning ingripa på ett sätt som är försvarligt med hänsyn till åtgärdens syfte och övriga omständigheter. Måste tvång tillgripas, skall detta ske endast i den form och den utsträckning som behövs för att det avsedda resultatet skall uppnås.

Ett ingripande som begränsar någon av de grundläggande fri- och rättigheter som avses i 2 kap. reageringsformen får ej grundas enbart på bestämmelserna i första stycket.

Rapporteringskyldighet

9 § När en polisman får kännedom om ett brott som hör under allmänt åtal, skall han lämna rapport om det till sin förman så snart det kan ske.

En polisman får lämna rapportteftergift om brottet med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet är obetydligt och det är uppenbart att brottet inte skulle föranleda annan påföljd än böter. Lag (1998:27).

Vissa befogenheter för polismännen

Användning av våld

10 § En polisman får, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd, om

1. han möts med våld eller hot om våld
2. någon som skall häktas, anhållas eller annars med laga stöd berövas friheten försöker undkomma eller polismannen annars möts av motstånd när han skall verkställa ett sådant frihetsberövande,
3. det är fråga om att avvärja en straffbelagd handling eller en fara för liv, hälsa eller värdefull egendom eller för omfattande skada i miljön,
4. polismannen med laga stöd skall avvisa eller avlägsna någon från ett visst område eller utrymme eller verkställa eller biträda vid kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller annan liknande åtgärd, vid beslag eller annat omhändertagande av egendom eller vid sådan husrannsakan som avses i rättegångsbalken,
5. polismannen med laga stöd skall stoppa ett fordon eller annat transportmedel,
6. polismannen annars med laga stöd har att bereda sig tillträde till, avspärra, tillstänga eller utrymma byggnad, rum eller område, biträda någon i myndighetsutövning med en sådan eller någon liknande åtgärd eller vid exekutiv förrättning enligt vad som är föreskrivet därom, eller
7. åtgärden i annat fall är oundgängligen nödvändig för den allmänna ordningens eller säkerhetens upprätthållande och det är uppenbart att den inte kan genomföras utan våld.

I fall som avses i första stycket 4 och 6 får våld mot person brukas endast om polismannen eller den som han biträder möts av motstånd.

Om rätt att i vissa fall bruka våld finns i övrigt föreskrifter i 24 kap. brottsbalken. Lag (1999:329).

10 a § Vad som i 15 § första stycket lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. föreskrivs i fråga om rätten att belägga någon med fängsel skall gälla även då en polisman omhändertar eller på annat sätt inskränker någons rörelsefrihet. Lag (1998:27).

Tillfälliga omhändertaganden, avlägsnanden m.m.

11 § Har polismyndighet enligt en särskild föreskrift befogenhet att besluta att någon skall omhändertas, får en polisman omhänderta denne i avvaktan på polismyndighetens beslut, om polismannen finner

1. att föreskrivna förutsättningar för beslut om omhändertagande föreligger och
2. att dröjsmål med omhändertagandet innebär fara för liv eller hälsa eller någon annan fara.

12 § Anträffas någon, som kan antas vara under arton år, under förhållanden som uppenbarligen innebär överhängande och allvarlig risk för hans hälsa eller utveckling, får han tas om hand av en polisman för att genom dennes försorg skyndsamt överlämnas till sina föräldrar eller någon annan vårdnadshavare eller till socialnämnden. Lag (1991:140).

13 § Om någon genom sitt uppträdande stör den allmänna ordningen eller utgör en omedelbar fara för denna, får en polisman, när det är nödvändigt för att ordningen skall kunna upprätthållas, avvisa eller avlägsna honom från visst område eller utrymme. Detsamma gäller

om en sådan åtgärd behövs för att en straffbelagd handling skall kunna avvärjas.

Är en åtgärd som avses i första stycket otillräcklig för att det avsedda resultatet skall uppnås, får personen tillfälligt omhändertas.

13 a § Om någon försöker tränga in på ett område eller i ett utrymme till vilket tillträde har förbjudits med stöd av denna lag eller annan författning, får en polisman avvisa eller avlägsna honom från området eller utrymmet, när det är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten skall kunna upprätthållas. Detsamma gäller den som vägrar lämna ett sådant område eller utrymme, eller som inte följer en enligt denna lag meddelad anvisning att följa en viss väg. Lag (1998:27).

13 b § Har polismyndigheten med stöd av 2 kap. 22 eller 23 § ordningslagen (1993:1617) beslutat ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning, får en polisman avvisa eller avlägsna deltagare och åskådare, om det behövs för att syftet med beslutet skall uppnås. Lag (1998:27).

13 c § Om en folksamling, som inte är en allmän sammankomst eller offentlig tillställning enligt ordningslagen (1993:1617), genom sitt uppträdande stör den allmänna ordningen eller utgör en omedelbar fara för denna, får deltagarna i folksamlingen avvisas eller avlägsnas från det område eller utrymme där de befinner sig, om det är nödvändigt för att ordningen skall kunna upprätthållas.

En sådan åtgärd får vidtas utan föregående beslut av polismyndigheten endast om det är så brådskande att polismyndighetens beslut inte kan avvaktas. Lag (1998:27).

14 § Anträffas en okänd person av en polisman och finns det särskild anledning anta att han är efterspanad eller efterlyst och med stöd av lag skall berövas friheten vid anträffandet, får han omhändertas för identifiering, om han vägrar att lämna uppgift om sin identitet eller det finns anledning anta att hans uppgift om denna är oriktig.

15 § Den som har omhändertagits enligt denna lag skall underrättas om anledningen till omhändertagandet så snart som möjligt. Den polisman som har verkställt omhändertagandet skall så skyndsamt som möjligt anmäla åtgärden till sin förman. Har omhändertagandet ej redan upphört skall förmannen omedelbart pröva om det skall bestå.

Innebär förmannens beslut att den som har omhändertagits enligt 11 § skall hållas kvar eller har ingripandet gjorts med stöd av 12 §, skall förmannen skyndsamt underrätta polismyndigheten om omhändertagandet och skälet till detta.

Polismyndigheten skall snarast möjligt efter ett omhändertagande enligt 11 § meddela beslut enligt vad som är föreskrivet om detta.

16 § Den som har omhändertagits enligt 11 § eller enligt 13 § andra stycket skall förhöras så snart som möjligt.

Har omhändertagandet skett enligt 13 § andra stycket skall den omhändertagne friges snarast möjligt efter förhöret. Den som är under arton år får dock hållas kvar för att genom polisens försorg skyndsamt kunna överlämnas till sina föräldrar, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person. Ingen får hållas kvar längre än sex timmar. Bedöms den omhändertagne vara i behov av hjälp eller stöd från samhällets sida, skall polisen gå honom till handa med råd och upplysningar samt, om det lämpligen kan ske, samråda med annat samhällsorgan som har till uppgift att tillgodose sådant behov.

När någon har omhändertagits enligt 14 § skall åtgärder för att hans identitet skall fastställas skyndsamt vidtas. Den omhändertagne skall omedelbart frigges så snart han har identifierats. Han får dock inte hållas kvar under längre tid än sex timmar eller, om det är av synnerlig vikt att han identifieras, tolv timmar. Lag (1991:140).

17 § Vid omhändertagande enligt denna lag skall tillses att åtgärden inte orsakar den omhändertagne större olägenhet än som är oundviklig med hänsyn till åtgärdens syfte eller väcker onödig uppmärksamhet. Den som har omhändertagits får inte underkastas annan inskränkning i sin frihet än som behövs med hänsyn till ändamålet med åtgärden, ordning eller säkerhet. Den omhändertagne får tas i förvar om det är nödvändigt med hänsyn till ordning eller säkerhet. Den som är under femton år får dock inte tas i förvar. Lag (1998:27).

18 § Skall någon gripas enligt 24 kap. rättegångsbalken, får han inte omhändertas eller hållas kvar enligt 13 § andra stycket.

Angående omhändertagande av berusade personer finns bestämmelser i lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m. m.

Kroppsvisitation m.m.

19 § En polisman som med laga stöd griper eller annars omhändertar eller avlägsnar någon får i anslutning till ingripandet kroppsvisitera denne i den utsträckning som är nödvändig

1. av säkerhetsskäl för att vapen eller andra farliga föremål skall kunna tas om hand, eller
2. för att hans identitet skall kunna fastställas.

En polisman får också kroppsvisitera i den utsträckning det behövs för att söka efter vapen eller andra farliga föremål som är ägnade att användas vid brott mot liv eller hälsa, om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att ett sådant föremål kan förklaras förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken. Lag (1993:1412).

Särskilda befogenheter till husrannsakan och liknande åtgärder

20 § För att söka efter en person som med laga stöd skall omhändertas får en polisman bereda sig tillträde till den eftersöktes bostad eller till annat hus, rum eller ställe som tillhör eller disponeras av honom. Detsamma gäller i fråga om en lokal som är tillgänglig för allmänheten. Finns det synnerliga skäl att anta att den eftersökte eljest uppehåller sig hos annan, får polismannen bereda sig tillträde även dit. På motsvarande sätt får en polisman bereda sig tillträde till en bostad eller något annat ställe för att söka efter ett föremål som polisen med stöd av lag eller annan författning skall omhänderta; vad som nyss har sagts om den eftersökte gäller därvid föremålets ägare eller innehavare.

För att söka efter någon som har intagits i en kriminalvårdsanstalt efter att ha dömts till fängelse i minst fyra år och som har avvikit får en polisman undersöka transportmedel på viss plats, om den avvikne kan antas utgöra en allvarlig fara för annans liv eller hälsa eller för rikets säkerhet och det finns särskild anledning att anta att den avvikne kan komma att passera platsen. En polisman har samma befogenhet för att söka efter någon som genomgår psykiatrisk tvångsvård eller som överlämnats till rättspsykiatrisk vård och som avvikit från en sjukvårdsinrättning, om det med hänsyn till omständigheterna finns särskilda skäl att anta att den avvikne utgör en allvarlig fara för annans liv eller hälsa eller för rikets säkerhet.

En åtgärd som avses i första eller andra stycket får endast om fara är i dröjsmål vidtas utan föregående beslut av polismyndigheten. Endast om det finns särskilda skäl får åtgärden vidtas

mellan kl. 21.00 och 6.00.

I fråga om husrannsakan för eftersökande av föremål som är underkastat beslag och av den som skall gripas, anhållas eller häktas eller hämtas till förhör eller inställelse vid domstol finns bestämmelser i rättegångsbalken. Lag (1991:665).

21 § En polisman får också bereda sig tillträde till ett hus, rum eller annat ställe, om det finns anledning anta att någon där har avlidit eller är medvetslös eller annars oförmögen att tillkalla hjälp. En sådan åtgärd får vidtas även när det är nödvändigt för efterspaning av någon som är försvunnen, om denne kan antas behöva hjälp.

22 § En polisman får stoppa ett fordon eller annat transportmedel

1. om det finns anledning att anta att någon som färdas i fordonet har gjort sig skyldig till brott,

2. om det av någon annan anledning behövs för att med laga stöd ingripa mot någon som färdas i fordonet, genom att beröva honom friheten, på annat sätt inskränka hans rörelsefrihet eller underkasta honom kroppsvisitation eller kroppsbesiktning,

3. om det behövs för att med laga stöd genomföra husrannsakan i fordonet eller

4. om det behövs för att reglera trafiken eller för att kontrollera fordon eller förare enligt vad som är särskilt föreskrivet. Lag (1998:27).

Särskilda befogenheter i den skyddande och förebyggande verksamheten

23 § Kan av särskilda skäl risk anses föreligga att något brott, som innebär allvarlig fara för liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av egendom, kommer att förövas på en viss plats, får en polisman i syfte att avvärja brottet eller bereda skydd mot detta

1. bereda sig tillträde till ett hus, rum eller annat ställe för att söka efter sprängmedel, vapen eller något annat farligt föremål,

2. avstänga, utrymma eller förbjuda tillträde till ett hus, rum eller annat ställe, meddela förbud mot flyttande av visst föremål eller mot trafik med visst kommunikationsmedel eller vidta någon annan sådan åtgärd.

Föreligger allvarlig risk för brott som avses i första stycket, får en polisman för att söka efter ett farligt föremål även kroppsvisitera personer som uppehåller sig på platsen.

En åtgärd som avses i denna paragraf får endast om fara är i dröjsmål vidtas utan föregående beslut av polismyndigheten. Lag (1998:27).

23 a § Polismyndigheten meddelar förordnande att vara arrestantvakt eller passkontrollant för den som inte är anställd som sådan inom polisväsendet och inte heller är polisman. Ett förordnande för en arrestantvakt får avse även bevakningsuppdrag utanför förvaringslokalen. I förordnandet skall verksamhetens art och omfattning anges. Förordnandet får återkallas. Lag (1998:600).

24 § I samband med allvarliga störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten får polismyndigheten, om det är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten skall kunna upprätthållas, förbjuda tillträde till visst område eller utrymme. Detsamma gäller om det finns risk för sådana störningar.

Under samma förutsättningar som anges i första stycket får polismyndigheten anvisa deltagare i en folksamling att följa en viss väg.

Om det är så brådskande att polismyndighetens beslut inte kan avvaktas, får en polisman, i avvaktan på polismyndighetens beslut, meddela sådana förbud och anvisningar som avses i

första och andra stycket. Lag (1998:27).

Uppgifter från transportföretag

25 § Ett transportföretag som befordrar varor, passagerare eller fordon till eller från Sverige skall på begäran av en polismyndighet skyndsamt lämna de aktuella uppgifter om ankommande och avgående transporter, som företaget har tillgång till. Transportföretaget har endast skyldighet att lämna de uppgifter om passagerare som avser namn, resrutt, bagage och medpassagerare samt sättet för betalning och bokning.

Polismyndigheten får begära uppgifter enligt första stycket endast om uppgifterna kan antas ha betydelse för den brottsbekämpande verksamheten. Lag (1998:27).

26 § Transportföretag får lämna uppgifter enligt 25 § på så sätt att de görs läsbara för polismyndigheten genom terminalåtkomst.

Polismyndigheten får ta del av uppgifter genom terminalåtkomst endast i den omfattning och under den tid som behövs för att kontrollera aktuella transporter. Polismyndigheten får inte ändra eller på annat sätt bearbeta eller lagra uppgifter som hålls tillgängliga på detta sätt.

Uppgifter om enskilda personer som lämnats på annat sätt än genom terminalåtkomst, skall omedelbart förstöras, om de visar sig sakna betydelse för utredning av eller lagföring för brott. Lag (1998:27).

Dokumentation

27 § Protokoll skall föras över ingripande som innebär att någon avvisas, avlägsnas, omhändertas eller grips. Protokoll skall också föras över husrannsakan och liknande åtgärder enligt denna lag samt vid omhändertagande av föremål.

Av protokollet skall det framgå

1. vem som har fattat beslutet om ingripandet,
2. grunden för beslutet och tidpunkten när det har fattats,
3. vem eller vilka som har deltagit i ingripandet,
4. vem eller vilka som ingripandet har riktat sig mot,
5. tiden för ingripandet samt
6. vad som i övrigt har förekommit vid ingripandet.

Ansvarig för att protokoll upprättas är, i fråga om uppgifter som avses i andra stycket 1 och 2, den som har fattat beslutet och i fråga om uppgifter som avses i andra stycket 3 - 6, den som är att anse som förman vid ingripandet.

I rättegångsbalken finns bestämmelser om protokoll över beslag, husrannsakan samt kroppsvisitation och kroppsbesiktning. Lag (1998:27).

28 § Protokoll skall föras över ingripanden som innebär användning av fängsel, skjutvapen, tångar samt tekniska hjälpmedel för att stoppa fordon eller annat transportmedel. Ett sådant protokoll skall innehålla uppgift om skälen för åtgärden. Ansvarig för att protokoll upprättas är den som har fattat beslutet. Lag (1998:27).

Slutbestämmelser

29 § Vad som föreskrivs i 10 § första stycket 1, 2 och 4 gäller även sådan vaktpost eller annan som vid försvarsmakten tjänstgör för bevakning eller för att upprätthålla ordning och

föreskrifterna i 10 § första stycket 1--4 även tjänsteman vid kustbevakningen som enligt särskilda bestämmelser medverkar vid polisiär övervakning. Bestämmelsen i 10 § första stycket 2 gäller dessutom den som annars med laga stöd skall verkställa ett frihetsberövande och bestämmelsen i samma paragraf första stycket 4 den som i myndighetsutövning har befogenhet att verkställa någon sådan åtgärd som där anges. Vid ingripande med stöd av 10 § första stycket 4 tillämpas också andra stycket samma paragraf.

När den som avses i första stycket med laga stöd berövar någon friheten eller avlägsnar någon, tillämpas också i 19 § 1.

Bestämmelserna i 10 a och 13 § gäller också en ordningsvakt, om inte annat framgår av hans förordnande. Har en ordningsvakt omhändertagit någon, gäller dock att den omhändertagne skyndsamt skall överlämnas till närmaste polisman. I fråga om befogenhet för en tjänsteman vid kustbevakningen att tillämpa 13 § finns särskilda bestämmelser. Lag (1998:27).

30 § Närmare föreskrifter för verkställighet av denna lag meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Lag (1998:27).

Övergångsbestämmelser

1984:387

1. Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.
2. Genom lagen upphävs lagen (1972:509) om vad som avses med polismyndighet m. m. och lagen (1973:558) om tillfälligt omhändertagande.
3. Vad som före ikraftträdandet har föreskrivits om polisstyrelse skall i fortsättningen gälla polismyndigheten.
4. De nya bestämmelserna om val av ledamöter och suppleanter i polisstyrelser tillämpas först vid val som avser tid efter utgången av år 1985. I fråga om val till polisstyrelse avseende tid till utgången av år 1985 gäller äldre lag.
5. har upphävts genom lag (1994:1734).

1991:665

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.
2. Under tiden den 1 juli--den 31 december 1991 gäller vad som sägs i 20§ andra stycket om den som genomgår psykiatrisk tvångsvård eller den som överlämnats till rättspsykiatrisk vård i stället den som av domstol med stöd av 31 kap. 3 § brottsbalken överlämnats till slutet psykiatrisk vård eller till vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda.

BILAG 8. FINSK POLITILOV

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 kap. Allmänna stadganden

1 §

Polisens uppgift

Polisens uppgift är att trygga rätts- och samhällsordningen, upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att förebygga brott, reda ut brott och sörja för att brott blir föremål för åtalsprövning.

Polisen skall även utföra andra uppgifter som enligt särskilda stadganden åligger polisen samt inom ramen för sina uppgifter lämna var och en den hjälp han behöver.

2 §

Allmänna principer för polisens verksamhet

Polisen skall i sin verksamhet vara saklig, opartisk och främja försonlighet.

Polisens åtgärder skall inte medföra större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt för att en uppgift skall kunna fullgöras. Åtgärderna skall vara motiverade i förhållande till hur viktig och brådskande uppgiften är samt till övriga omständigheter som inverkar på helhetsbedömningen av situationen.

Polisen skall i första hand genom råd, uppmaningar och befallningar sträva efter att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Polisen får inte göra större ingrepp i någons rättigheter än vad som är nödvändigt för utförande av polisens uppgifter.

3 §

Utförande av uppgifter och angelägenhetsordning

Polisen skall utföra sina uppgifter på ett så effektivt och ändamålsenligt sätt som möjligt. När förhållandena kräver det skall uppgifterna ställas i angelägenhetsordning.

4 §

Meddelande av grunden för en åtgärd

Om en person blir föremål för åtgärder som riktar sig mot hans frihet, skall han eller hans företrädare av en polisman upplysas om vad åtgärden grundar sig på, om detta inte är omöjligt på grund av personens tillstånd eller den rådande situationen.

Om inte denna eller någon annan lag stadgar annat, har även den som blir föremål för andra åtgärder än sådana som riktar sig mot hans frihet, eller hans företrädare, rätt att få veta vad en åtgärd som berör hans rättigheter grundar sig på, så snart som detta är möjligt utan att åtgärden äventyras.

5 §

Åtgärdseftergift

Polisen har rätt att avstå från en åtgärd, om slutförandet av den kunde medföra följder som är oskäligen med hänsyn till det resultat som eftersträvas.

Den som begärt en åtgärd av polisen, och vars omedelbara rättigheter berörs, har rätt att få veta grunden till att polisen avstår från åtgärden.

6 §

Polismän

Polismän är i förordning nämnda tjänstemän som tillhör befälet, underbefälet eller manskapet.

7 §

Polisbefogenheter

Vid utförandet av sina uppgifter har en polisman i hela landet sådana befogenheter som stadgas i denna lag eller i någon annan lag.

En polisaspirant har en polismans befogenheter när han under sin utbildares ledning och uppsikt utför uppgifter som ingår i utbildningen.

8 §

Särskilda polisbefogenheter

Inrikesministeriet kan i hela landet och länsstyrelsen inom sitt läns område ge en namngiven person sådana i denna lag avsedda polisbefogenheter som han behöver i en viss uppgift.

Befogenheter att använda i denna lag stadgade maktmedel kan dock endast ges en namngiven tjänsteman. Dessutom kan endast inrikesministeriet ge en tjänsteman befogenheter att göra förundersökning för undersökning av brott som har anknytning till hans eget förvaltningsområde och som särskilt nämns i förordnandet.

Den som ger polisbefogenheter skall se till att de utnyttjas på tillbörligt sätt.

9 §

En polismans verksamhetsområde och tjänstgöringsskyldighet

En polisman är skyldig att tjänstgöra inom den polisens verksamhetsområde där han är placerad.

En polisman kan även förordnas att tjänstgöra utanför verksamhetsområdet för den enhet där han är placerad.

En polisman är utan särskilt förordnande skyldig att i hela landet och även utanför sitt verksamhetsområde och på sin fritid vidta brådskande åtgärder som är nödvändiga för avvärjande av ett allvarligt brott, inledande av undersökning av ett sådant brott, avvärjande av allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet eller som är nödvändiga av andra med dessa jämförbara särskilda skäl.

2 kap.

Stadganden om befogenheter

10 §

Utredande av identitet

För utförande av ett visst uppdrag har en polisman rätt att av var och en få veta hans namn, personbeteckning, eller om sådan saknas, födelsedatum och medborgarskap samt var han kan anträffas.

En polisman har rätt att gripa en person som vägrar lämna uppgifter enligt 1 mom. eller som lämnar sannolikt falska uppgifter om nämnda omständigheter. Den som har gripits skall friges så snart behövliga uppgifter erhållits, dock senast 24 timmar efter gripandet.

11 §

Gripande av en person i avsikt att skydda honom

En polisman har rätt att gripa en person för att skydda honom för allvarlig fara som utgör överhängande risk för hans liv, fysiska integritet, säkerhet eller hälsa, om personen i fråga är oförmögen att ta vara på sig själv och faran inte annars kan avvärjas eller personen omhändertas på annat sätt.

Den som har gripits skall friges så snart behovet av omhändertagande inte längre föreligger, dock senast 24 timmar efter att han gripits. En person som inte har frigetts före klockan 20 får dock hållas kvar till klockan 8 följande morgon, om skäl därtill föreligger till följd av att han saknar bostad eller nattlogi eller av någon annan särskild orsak.

I lagen om behandling av berusade (461/73) stadgas om förvar av en person som har gripits i berusat tillstånd. I mentalvårdslagen (1116/90) stadgas om hur en uppenbart mentalsjuk person skall föras till vård och om annan handräckning i ärenden som gäller mentalsjuka.

12 §

Gripande av en efterlyst person

En polisman har rätt att gripa en efterlyst person som enligt efterlysning som utfärdats av en behörig myndighet skall häktas eller tas i förvar.

En annan än i 1 mom. avsedd efterlyst är skyldig att på uppmaning av en polisman infinna sig på en polisstation eller någon annan plats där åtgärder som förutsätts enligt efterlysningen kan vidtas. Om han inte iakttar uppmaningen eller om det är uppenbart att han försöker undgå en åtgärd som nämns i efterlysningen, har en polisman rätt att gripa honom för att en åtgärd som nämns i efterlysningen skall kunna vidtas.

Om inte i lag något annat stadgas om hur lång tid åtgärder som en efterlysning kräver får ta i anspråk, är en efterlyst skyldig att under högst sex timmar från gripandet vara närvarande för dessa åtgärder.

13 §

Husrannsakan för gripande av en person

Utöver vad 5 kap. 1 § tvångsmedelslagen stadgar får en polisman, på befallning av en polisman som tillhör befälet, för att söka efter en person som skall hämtas till förhör företa husrannsakan hos denna person eller i andra byggnader, rum eller fordon, där denne med synnerligen vägande skäl kan antas uppehålla sig.

Vad 1 mom. stadgar gäller även när polisen lämnar en annan myndighet i lag stadgad handräckning för gripande av en person.

14 §

Skydd för hemfrid

Om innehavaren av ett hemfridsskyddat område eller en därmed jämförbar plats eller hans företrädare begär det, har en polisman rätt att från platsen avlägsna en person som utan laglig rätt tränger sig in där eller underlåter att iaktta en tillsägelse att avlägsna sig.

En polisman har rätt att från ett område eller en plats som avses i 1 mom. avlägsna en person som lovligen uppehåller sig där, om han stör andras hemfrid och det finns fog att befara att störningen upprepas.

Om det är sannolikt att en upprepning av störningen inte kan förhindras genom att personen avlägsnas, har en polisman rätt att gripa den som uppför sig störande och hålla honom i förvar. Den som har gripits får hållas i förvar endast så länge som det är sannolikt att störningen upprepas, dock högst 12 timmar från gripandet.

Vad denna paragraf stadgar skall även tillämpas på affärslokaler, ämbetsverk, sjukhus, skolor och andra motsvarande inrättningar samt deras gårdsområden.

15 §

Husrannsakan när en person befinner sig i fara eller är försvunnen

I syfte att bistå någon, finna en försvunnen person eller utreda ett dödsfall har en polisman rätt att få tillträde till en bostad eller en annan plats och där företa behövlig husrannsakan, om det är skäl att befara att någon befinner sig i livsfara, att hans hälsa hotas, att han fallit offer för ett brott eller en olyckshändelse eller om han annars kan förmodas vara i behov av omedelbar hjälp eller kan förmodas ha avlidit.

16 §

Förhindrande av en farlig gärning eller händelse

På förordnande av en polisman som tillhör befälet, och i brådskande fall även utan sådant förordnande har en polisman rätt att få tillträde till en byggnad, en annan hemfridsskyddad plats eller ett fordon, om det finns fog att misstänka att en gärning eller händelse som innebär allvarlig fara för liv, personlig frihet eller hälsa eller som vållar avsevärd skada på egendom eller miljön pågår eller är överhängande. Det förutsätts ytterligare att åtgärden är nödvändig för avvärjande av faran eller för att sprängämnen, vapen eller andra farliga ämnen eller föremål skall kunna eftersökas och tas om hand av polisen.

17 §

Vidtagande av åtgärder

I de fall som avses i 13, 15 och 16 §§ får ett rum eller ett förvaringsutrymme öppnas med våld. När åtgärden avslutas skall det utrymme som har öppnats åter stängas på lämpligt sätt.

En husrannsakan enligt 13 § får inte utan särskilda skäl förrättas mellan klockan 21 och 6.

Över åtgärder som har vidtagits med stöd av 13, 15 eller 16 §§ skall upprättas protokoll eller göras anteckning i någon annan handling.

18 §

Avspärrande av en plats eller ett område

En polisman får avspärra, stänga eller utrymma en plats eller ett område som är i allmänt bruk eller förbjuda eller begränsa trafiken där, om åtgärden är nödvändig för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet eller trygga undersökning, åtgärderna på olycksplatsen eller skydda en sådan persons integritet som är föremål för en åtgärd eller egendom som är i fara.

En polisman får förbjuda eller begränsa flyttning av föremål eller ge order om att föremål skall flyttas på en plats eller ett område som är i allmänt bruk, om det är nödvändigt för tryggnad av polisundersökning. En polisman har motsvarande rätt även inom ett hemfridskyddat område, om åtgärden är nödvändig för avvärjande av fara för liv eller hälsa eller för skyddande av egendom.

19 §

Skingrande av folksamling

En polisman har rätt att befälla en folksamling att skingra sig eller flytta på sig, om folksamlingen äventyrar allmän ordning eller säkerhet eller hindrar trafiken. Om folksamlingen inte lyder befällningen har en polisman rätt att med maktmedel skingra folksamlingen samt gripa personer som tredskas.

Den som har gripits skall frigges så snart ändamålet med uppdraget har nåtts, dock senast 12 timmar efter att han gripits.

Om upplösande av allmänna sammankomster stadgas i 9 § lagen om allmänna sammankomster.

20 §

Skydd mot brott och störande beteende

En polisman har rätt att avlägsna en person från en plats, om det av hans hotelser eller övriga uppförande kan dras den slutsatsen att han sannolikt kommer att göra sig skyldig till brott mot liv, hälsa, frihet eller hemfrid eller till egendomsbrott.

En person kan likaså avlägsnas från en plats om han uppför sig synnerligen störande eller orsakar överhängande fara för allmän ordning och säkerhet.

Om det är uppenbart att det inte är tillräckligt att en person avlägsnas från platsen och störningen eller faran inte annars kan avvärjas, kan personen gripas. Den som gripits kan hållas i förvar så länge det är sannolikt att han skulle göra sig skyldig till brott enligt 1 mom., uppföra sig störande eller vålla fara, dock högst 24 timmar från det att han har gripits.

21 §

Stannande och flyttning av fordon

En polisman får befälla om att ett fordon skall stannas, om detta är nödvändigt för påträffande av en efterlyst person eller en annan person som skall gripas, för övervakning som hänför sig till användningen av fordonet, upprätthållande av allmän ordning och säkerhet eller avvärijande eller utredning av brott.

En polisman har rätt att flytta ett fordon eller befälla att det skall flyttas, om detta är nödvändigt för övervakning som hänför sig till användningen av fordonet, upprätthållande av allmän ordning och säkerhet eller avvärijande av brott.

Om övervakning av vägtrafiken stadgas i vägtrafiklagen (267/81). Om när ett luftfartyg skall anmanas att landa stadgas i luftfartslagen (595/64).

22 §

Säkerhetsvisitation

En polisman har rätt att i samband med gripande, anhållande, häktning, tagande i förvar och handräckningsåtgärd som riktar sig mot någons personliga frihet kroppsvisitera den som åtgärden gäller för att förvissa sig om att han inte medför föremål eller ämnen med vilka han kan äventyra förvaringen eller utsätta sig själv eller andra för fara.

I de fall som avses i 1 mom. kan en person även kroppsvisiteras för påträffande av en handling som behövs för att han skall kunna identifieras.

De i 1 mom. avsedda farliga föremålen eller ämnena skall tas ifrån den som visiteras. De skall återlämnas när han frigges, om det inte finns hinder enligt lag.

23 §

Omhändertagande av farliga föremål och ämnen

Utöver vad denna lag eller någon annan lag stadgar har en polisman rätt att tillfälligt för polisens räkning ta hand om sprängämnen, vapen och andra farliga föremål eller ämnen, om den som innehar dem med hänsyn till sin ålder, sitt berusnings- eller sinnestillstånd eller andra omständigheter med fog kan misstänkas orsaka överhängande fara för allmän ordning och säkerhet.

I stället för ett helt föremål kan även en del av eller ett tillbehör till föremålet tas om hand, om en fara som avses i 1 mom. kan avvärijas genom att delen fräntas innehavaren.

Över omhändertagande av egendom skall upprättas protokoll eller göras anteckning i någon annan handling.

24 §

Hantering av omhändertagen egendom

Föremål eller ämnen som omhändertagits med stöd av 23 § 1 mom. skall återlämnas till innehavaren inom 14 dygn, om inte redan tidigare ett förfarande för återkallande av tillståndet att inneha egendomen inleds eller åtgärder enligt 2 eller 3 mom. vidtas. Egendom som omhändertagits med stöd av 23 § 2 mom. skall alltid återlämnas, om inte hela föremålet redan tidigare omhändertagits av polisen med stöd av 23 § 1 mom.

Föremål eller ämnen som omhändertagits med stöd av 23 § 1 mom. och som inte riskfritt kan återlämnas till innehavaren eller ägaren, kan med ägarens samtycke säljas eller överlåtas till en person som är berättigad att inneha sådan egendom. Om detta inte är möjligt, kan egendomen säljas på offentlig auktion för ägarens räkning.

Om ett föremål eller ämne inte riskfritt kan återlämnas, säljas eller överlåtas enligt 1 eller 2 mom., eller om det är fråga om egendom av ringa värde, har en polisman som tillhör befälet rätt att bestämma att föremålet eller ämnet skall förstöras.

Om det inte är fråga om egendom av ringa värde skall ägaren och innehavaren ges möjlighet att bli hörd innan egendomen säljs eller förstörs.

25 §

Avlivande av djur

En polisman har rätt att avliva ett djur som orsakar fara för människors liv eller hälsa. Samma rätt har en polisman när ett djur orsakar ansevliga skador på egendom eller allvarligt äventyrar trafiken. Ett djur får även avlivas när det befinner sig i ett sådant tillstånd att det skulle innebära uppenbar grymhet mot djuret att hålla det vid liv.

26 §

En polismanns rätt att ge befallningar

Vid utövning av sina befogenheter enligt denna lag eller någon annan lag har en polisman rätt att i ett enskilt fall ge befallningar och meddela förbud som är förpliktande för var och en.

27 §

Användning av maktmedel

I ett tjänsteuppdrag får en polisman för att bryta ner motstånd, avlägsna en person från en plats, gripa en person, förhindra att någon som berövats sin frihet flyr, avlägsna ett hinder eller avvärja ett överhängande brott eller någon annan farlig gärning eller händelse använda maktmedel i den mån det behövs och kan anses försvarligt.

Huruvida maktmedlen är försvarliga skall bedömas med hänsyn till hur viktigt och brådskande uppdraget är, hur farligt motståndet är, vilka resurser som står till förfogande samt övriga omständigheter som inverkar på helhetsbedömningen av situationen.

Den som på begäran eller med samtycke av en polisman tillfälligt bistår en polisman i en situation där bistånd från en utomståendes sida måste anlitas vid användning av maktmedel på grund av ett synnerligen viktigt och brådskande polisiärt tjänsteuppdrag har rätt att under polismannens uppsikt använda sådana nödvändiga maktmedel som polismannen med stöd av sina befogenheter ger honom fullmakt till.

Om nödvärn och nödtillstånd stadgas i strafflagen.

3 kap. Stadganden om inhämtande av information

28 §

Definitioner

I denna lag avses med

- 1) *teknisk övervakning* iakttagande eller avlyssning av allmänheten, fordonsförare eller fotgängare med hjälp av en teknisk apparat samt automatisk upptagning av ljud eller bild,
- 2) *observation* fortlöpande eller upprepat inhämtande av information om en viss person eller hans verksamhet, samt
- 3) *teknisk observation* fortlöpande eller upprepad, med hjälp av en teknisk anordning utförd avlyssning av en viss person och upptagning av ljud (*teknisk avlyssning*), iakttagande och avbildande av honom (*optisk övervakning*) samt spårning av hur ett fordon eller en vara förflyttar sig (*teknisk spårning*).

Om teleavlyssning, teleövervakning och optisk övervakning för utredning av brott stadgas i tvångsmedelslagen.

29 §

Förutsättningar för teknisk övervakning

Polisen har rätt att, efter att på förhand meddelat om detta, på allmän plats företa teknisk övervakning för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, förebyggande av brott, identifiering av personer som är misstänkta för brott samt för bevakning av särskilda övervakningsobjekt.

30 §

Förutsättningar för observation

För att förebygga eller avbryta brottslig verksamhet får en polisman bedriva observation av en person som inte befinner sig i en bostad och om det på grundval av hans uppförande eller något annat finns skäl att misstänka att han gör sig skyldig till brott.

I samma avsikt som i 1 mom. får även bedrivas observation av en person som inte befinner sig på ett hemfridsskyddat område, om det finns grundad anledning att misstänka att han medverkar till ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader.

31 §

Förutsättningar för teknisk observation

En polisman får bedriva teknisk observation av en person som inte befinner sig på ett hemfridsskyddat område, samt av ett fordon eller en vara som denne har i sin användning, om det finns grundad anledning att förmoda att observationen kan ge uppgifter som behövs för avvärijande av brott. Under samma förutsättningar får teknisk observation bedrivas av en person som befinner sig i ett hotellrum eller i något annat sådant rum. Avlyssnings- eller övervakningsanordningar får dock inte placeras i det rum där personen vistas eller i ett fordon som han använder.

Ett ytterligare villkor för teknisk avlyssning är att av en persons uppförande eller något annat kan dras den slutsatsen att han sannolikt gör sig skyldig till ett brott, för vilket det stadgade strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller till ett narkotikabrott. För optisk övervakning och teknisk spårning förutsätts på motsvarande sätt att av en persons uppförande eller något annat kan dras den slutsatsen att han sannolikt gör sig skyldig till eller medverkar till ett brott för vilket det stadgade strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader.

Omedelbart innan en polisåtgärd vidtas och medan den pågår får en polisman även bedriva teknisk observation av en person som befinner sig på ett hemfridsskyddat område, om detta är nödvändigt för att åtgärden tryggt skall kunna vidtas eller sådan överhängande fara avvärijas som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller den persons liv eller hälsa som skall gripas eller skyddas.

32 §

Beslut om teknisk observation

Förordnande för en åtgärd enligt 31 § 1 mom. skall ges av en polisman som tillhör befälet eller har förordnats till undersökningsledare och för teknisk avlyssning i mer än tre dygn av den polisman som är chef för polisdistriktet eller chef eller biträdande chef för en riksomfattande polisenhet.

När en åtgärd enligt 31 § 3 mom. vidtas skall en polisman som tillhör befälet omedelbart underrättas om den.

33 §

Meddelande om observation och teknisk observation

En polisman som har fattat beslut om teknisk observation enligt 31 § 1 mom. skall genast efter att åtgärden har avslutats underrätta den person som varit föremål för observation därom, om detta inte äventyrar det ändamål för vilket information inhämtas eller förundersökningen av ett brott.

Meddelande behöver inte lämnas om observation eller teknisk observation enligt 31 § 3 mom. eller vad en dylik åtgärd grundar sig på.

Den polisman som utför teknisk avlyssning enligt 31 § 1 mom. skall utan dröjsmål upprätta protokoll över åtgärden. Om protokoll stadgas närmare genom förordning. Protokollet skall tillställas inrikesministeriet som årligen avger en berättelse om teknisk avlyssning till riksdagens justitieombudsman.

34 §

Hantering av material

En polisman som tillhör befälet skall utan dröjsmål granska de uppgifter som insamlats genom åtgärder enligt 30-31 §§ och de upptagningar som erhållits genom teknisk övervakning enligt 31 §. Uppgifter som enbart berör utomstående skall utan dröjsmål förstöras efter granskningen, om de inte behövs för utredning av brott.

Om hur material som avses i 1 mom. skall fogas till polisens personregister stadgas särskilt. Insamlat material och upptagningar som inte fogats till något register eller förundersökningsmaterial skall förstöras senast ett år efter att materialet sannolikt inte längre behövs för det ändamål för vilket det har anskaffats.

35 §

Rätt att få uppgifter av en myndighet

Utan hinder av en myndighets tystnadsplikt har polisen rätt att för ett tjänsteuppdrag avgiftsfritt få behövliga uppgifter och handlingar av myndigheten och av en sammanslutning som tillsatts för att handha en offentlig uppgift, om inte lämnande av uppgiften eller handlingen till polisen eller användning av uppgiften såsom bevis förbjudits eller begränsats i lag.

För att kunna avgöra om en körrätt, ett tillstånd som gäller skjutvapen eller ett annat dylikt tillstånd skall förbli i kraft har polisen utan hinder av tystnadsplikt rätt att på motiverad begäran få uppgifter om tillståndshavarens hälsotillstånd, bruk av rusmedel eller våldsamma

uppförande, om det finns skäl att befara att tillståndshavaren inte längre motsvarar förutsättningarna för beviljandet av tillståndet.

I de fall som avses i 1 och 2 mom. fattar en polisman som tillhör befälet beslut om inhämtande av uppgifter som skall hållas hemliga.

Uppgifter som polisen erhållit med stöd av 2 mom. och som skall hållas hemliga får endast användas för bedömning av tillståndshavarens pålitlighet eller lämplighet, övriga förutsättningar för att tillståndet skall förbli i kraft eller av om ett villkor för tillståndet är uppfyllt.

36 §

Rätt att få uppgifter av en privat sammanslutning eller en privatperson

Utän hinder av att en sammanslutnings medlemmar, revisorer, styrelsemedlemmar eller arbetstagare är bundna av företagshemlighet eller bank- eller försäkringshemlighet, har polisen på begäran av en polisman som tillhör befälet rätt att få uppgifter som behövs för avvärjande eller utredning av brott. Om viktig allmän eller enskild fördel det kräver, har polisen samma rätt till uppgifter som behövs vid polisundersökning enligt 37 §.

Polisen har rätt att av en sammanslutning som utövar televerksamhet få kontaktuppgifter om en sådan teleanslutning som inte är upptagen i en offentlig katalog, om uppgifterna i ett enskilt fall behövs för utförandet av en uppgift som ankommer på polisen. Polisen har motsvarande rätt att få uppgifter om utdelningsadresser av en sammanslutning som bedriver postförmedling.

För sin tillståndsförvaltning har polisen rätt att få uppgifter av en privat sammanslutning eller en privatperson enligt 35 § 2-4 mom.

4 kap.

Stadganden om polisundersökning

37 §

Polisundersökning

Med polisundersökning avses annan polisen ålagd undersökning än förundersökning med anledning av brott.

Vid polisundersökning skall stadgandena om förfarandet vid förundersökning i tillämpliga delar iakttas.

38 §

En persons ställning vid polisundersökning

Om en undersökning görs för utredning av en omständighet som inverkar på en persons rättigheter eller skyldigheter, skall i fråga om hans ställning tillämpas vad som stadgas om ställningen för en part vid förundersökning. En annan part än en sådan som avses i 2 mom. eller hans laga företrädare eller ombud skall hålla sig till sanningen när han redogör för den sak som utreds eller svarar på frågor.

Om undersökningen görs för utredning av om en person skall dömas till straff eller en med straff jämförbar påföljd, skall i fråga om hans ställning tillämpas stadgandena om den som misstänks för brott.

I fråga om ställningen för andra personer än de som avses i 1 eller 2 mom. skall stadgandena om vittnen eller sakkunniga tillämpas. Vittnen och sakkunniga skall sanningsenligt och utan att förtiga något berätta vad de vet om den sak som undersöks. Vid en polisundersökning enligt 2 mom. har ett vittne eller en sakkunnig dock rätt eller skyldighet att vägra vittna, röja en omständighet eller besvara en fråga, om han vid en rättegång skulle ha motsvarande rätt eller skyldighet.

39 §

Skyldighet att infinna sig och tryggande av undersökning

Var och en som möjligen kan lämna uppgifter som behövs vid polisundersökning enligt 37 § är skyldig att på kallelse infinna sig till polisundersökning på den lokala polisens område där han uppehåller sig eller, om polisensheten har sitt verksamhetsställe på en annan enhets område eller polisväsendet sköts i samarbete med en annan enhet, även på den andra enhets område.

Om den som har kallats till polisundersökning underlåter att hörsamma kallelsen utan godtagbar orsak, får han på befallning av en polisman som tillhör befälet hämtas till undersökningen med iakttagande i tillämpliga delar av vad 18 § förundersökningslagen stadgar om hämtning till förundersökning.

En polisman har rätt att för polisundersökning få tillträde till den plats eller det område där den händelse som undersöks har inträffat, besikta föremål eller handlingar som kan vara av betydelse för undersökningen, utföra försök som behövs för undersökningen samt lösgöra och ta prov som behövs för den. Ett ytterligare villkor för åtgärden är att den med fog kan antas ha stor betydelse vid utredningen av saken.

5 kap. Särskilda stadganden

40 §

Handräckning av polisen

Polisen skall på begäran lämna andra myndigheter och privatpersoner handräckning enligt vad därom särskilt stadgas. Polisen skall även lämna andra myndigheter handräckning för fullgörandet av en lagstadgad tillsynsskyldighet.

För handräckning enligt 1 mom. förutsätts det att den myndighet som begär handräckningen hindras i sin tjänsteutövning eller att en privatperson hindras i sina rättigheter och att polisbefogenheter måste anlitas för att hindret skall kunna undanröjas.

Om inte något annat stadgas eller föreskrivs, fattas beslut om lämnande av handräckning av en polisman som tillhör befälet.

41 §

Handräckning till polisen

En myndighet skall lämna polisen sådan handräckning som behövs för ett polisuppdrag och som myndigheten är behörig att lämna. Beslut om att handräckning skall begäras fattas av en polisman som tillhör befälet, om inte något annat särskilt stadgas eller sakens brådskande art föranleder annat.

Om försvarsmaktens handräckning till polisen gäller vad därom särskilt stadgas.

42 §

Komplettering av polispersonalen

Statsrådet kan besluta att polisens personal skall kompletteras med särskild kompletterande polispersonal, när sådan behövs med hänsyn till statens säkerhet eller exceptionella förhållanden.

Till den kompletterande polispersonalen kan inkallas en person som till sina personliga egenskaper lämpar sig för uppgiften och som genom ett avtal med chefen för polisdistriktet förbinder sig att sköta uppgiften.

För upprätthållande av allmän ordning och säkerhet har den som tillhör den kompletterande polispersonalen samma befogenheter och skyldigheter som en polisman har enligt denna lag. Om rätten att använda maktmedel gäller dock 27 § 3 mom.

Om den kompletterande polispersonalens uppgifter, utrustning, utbildning och inkallande samt avtalsvillkor stadgas genom förordning.

43 §

Tystnadsplikt

Om tystnadsplikt för den som tillhör polisens personal gäller 17 § statstjänstemannalagen (750/94). Samma tystnadsplikt åligger den som står i arbetsavtalsförhållande till polisen och den som med stöd av polisbefogenheter som beviljats honom eller annars utför polisuppgifter.

Den som tillhör polisens personal och en annan person som avses i 1 mom. får inte på ett sätt som inte skötseln av hans uppgifter förutsätter utnyttja eller olovligen för andra röja omständigheter som hänför sig till en persons integritet och som han fått kännedom om vid skötseln av uppgifterna, och som kunde vålla personen i fråga skada eller förfång om de röjs.

Tystnadsplikten hindrar dock inte att en omständighet yppas för en myndighet eller en sammanslutning som sköter ett offentligt uppdrag och som på grund av en uppgift som stadgas ankomma på den behöver få vetskap om en omständighet som annars skall hållas hemlig eller om en persons tillförlitlighet eller lämplighet. Information som behövs för att få visshet om att den som söker sig till eller har en ur säkerhetssynpunkt betydande uppgift är tillförlitlig får i behövlig omfattning lämnas även till en privat sammanslutning eller person.

Tystnadsplikten utgör inte heller hinder för röjande av sådana uppgifter som i enskilda fall behövs för att förhindra en händelse som utgör fara för liv eller hälsa, ett brott som riktar sig mot friheten eller för att avvärja en betydande skada på miljön eller en betydande egendomsskada.

Vad 1, 2 och 4 mom. stadgar gäller även efter att anställningsförhållandet vid polisen har upphört.

Om lämnande av uppgifter i polisens personregister via teknisk anslutning till andra än polisen och om användningen av personregister för utlåtanden om en persons tillförlitlighet stadgas i lagen om polisens personregister.

44 §

Rätt att förtiga uppgifter

Den som tillhör polisens personal är inte såsom vittne eller när han annars hörs skyldig att röja identiteten av en person av vilken han i sitt anställningsförhållande har fått uppgifter som denne har lämnat konfidentiellt, och inte heller taktiska eller tekniska metoder som skall hemlighållas.

När särskilt vägande skäl föreligger, kan en domstol dock förordna att i 1 mom. nämnda omständigheter skall röjas, om en allmän åklagare utför åtal för ett brott på vilket kan följa fängelse i sex år eller strängare straff. Domstolen får inte ens då förordna att den persons identitet som lämnat uppgifterna skall röjas, om detta uppenbart skulle medföra allvarlig fara för hans eller honom närstående personers säkerhet.

45 §

Biståndsskyldighet

Var och en som uppehåller sig inom en lokal polisenhets område och som fyllt 18 men inte 55 år är, om det inte är oskäligt med hänsyn till hans hälsotillstånd, personliga förhållanden eller andra särskilda skäl, skyldig att på befallning av en polisman som tillhör befälet bistå polisen med att leta efter någon som har försvunnit och befinner sig i livsfara, med att rädda människoliv, hjälpa skadade samt avvärja betydande egendomsskada eller olägenhet för miljön.

I de fall som avses i 1 mom. samt vid dragning efter drunknade skall privatpersoner och privata sammanslutningar på befallning av en polisman som tillhör befälet i skälig utsträckning och mot full ersättning ställa livsmedel, telekommunikationsmedel, transportmedel, arbetsredskap samt andra behövliga apparater och ämnen till polisens förfogande.

46 §

Befogenheter för den som bistår en polisman

Den som på begäran av en polisman bistår denne i ett tjänsteuppdrag, har därvid rätt att enligt polismannens anvisningar utöva sådana polisbefogenheter som polismannen inom ramen för sin behörighet anvisar. Om rätten att använda maktmedel gäller dock 27 § 3 mom.

47 §

Betalning av ersättningar

De direkta kostnader som sådan hjälpverksamhet som avses i 45 § orsakar ersätts av statens medel. Den som befallts att delta i sådan verksamhet har rätt att av statens medel få ett skäligt arvode enligt den tid han använt för verksamheten.

Av statens medel betalas ersättning för direkta kostnader som åsamkats en utomstående av tvångsåtgärder som polisen vidtagit. Ersättningen kan jämkas eller avslås, om den som lidit skada i väsentlig grad bidragit till skadan genom sin egen verksamhet eller försummelse.

För olycksfall som drabbat den som har deltagit i hjälpverksamhet enligt 45 § betalas ersättning av statens medel enligt samma grunder som gäller vid ersättning för olycksfall i arbete, dock inte om den skadade annars har rätt till ersättning enligt lagen om olycksfallsförsäkring (608/48) eller lagen om skada, ådragen i militärtjänst (404/48). Ett ärende som gäller ersättning enligt detta moment behandlas i första instans av statskontoret.

Om den skadades arbetsgivare eller kommun i ett olycksfallsärende där ersättning skall betalas enligt denna lag har erlagt lön, förskott eller andra betalningar, gäller om arbetsgivarens och kommunens rätt vad 26 § lagen om olycksfallsförsäkring stadgar om arbetsgivarens rätt.

48 §

Tvångsutförande

Om någon trots uppmaning av polisen underlåter att utföra en uppgift som han enligt lag, förordning eller i behörig ordning given befallning är skyldig att utföra, och om underlåtelsen kan föranleda betydande olägenhet för trafiken eller allmän ordning, säkerhet eller hälsa, har polisen rätt att på hans bekostnad låta utföra uppgiften. Beslut om att en sådan åtgärd skall vidtas fattas av en polisman som tillhör befälet.

Om ägaren eller innehavaren till viss egendom inte omedelbart kan anträffas, kan polisen för ägarens räkning vidta eller låta vidta brådskande åtgärder som är nödvändiga för att egendomen efter en olycka eller ett brott skall skyddas för ytterligare skador.

Kostnaderna för åtgärder enligt 1 och 2 mom. kan betalas i förskott av statens medel. De kan drivas in hos den som försummat att utföra uppgiften eller av ägaren till egendomen utan dom eller beslut i den ordning som gäller för indrivning av skatter och avgifter i utsokningsväg.

49 §

Person- och egendomsskada

En polisman skall utan dröjsmål göra anmälan hos sin förman om en person- eller egendomsskada som uppstått vid utförandet av ett uppdrag, om skadan inte är att anses såsom ringa. En undersökning av saken skall göras vid behov eller på begäran av den skadelidande eller den som vidtagit tjänsteåtgärden.

Den som skadats i samband med en åtgärd enligt 1 mom. skall utan dröjsmål ges vård och vid behov beredas läkarhjälp. Om någon meddelar att han har skadats genom en åtgärd av polisen, skall han så snart som möjligt beredas tillfälle att bli undersökt av en läkare, eller om detta inte omgående är möjligt, av en ojävig person.

Kostnaderna för åtgärder enligt 2 mom. skall betalas i förskott av statens medel.

50 §

Andra myndigheters verksamhet i polisuppgifter

Genom lag kan polisuppgifter åläggas försvarsmakten, gränsbevakningsväsendet, tullen eller övriga myndigheter.

51 §

Straffstadgande

Den som uppsåtligen

- 1) underlåter att lyda en befallning eller ett förbud som en polisman för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet eller utförandet av ett uppdrag meddelar inom ramen för sina befogenheter,
- 2) vägrar lämna en polisman personuppgifter som avses i 10 § 1 mom.,
- 3) underlåter att följa ett tydligt tecken eller en befallning som en polisman enligt 21 § ger för att stanna ett fordon eller få det flyttat,
- 4) försummar sin biståndsskyldighet enligt 45 §, eller
- 5) utan anledning tillkallar polis eller uppsåtligt försvårar polisens verksamhet genom att lämna falska uppgifter

skall, om inte för brottet i någon annan lag stadgas strängare straff, för *brott mot polislagen* dömas till böter eller fängelse i högst tre månader.

52 §

Polisförordnanden

Inrikesministeriet kan genom polisförordnande begränsa trafik eller vistelse inom ett bestämt område eller förbjuda medtagande av föremål eller ämnen som äventyrar säkerheten, om detta är nödvändigt för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. För brott mot polisförordnande kan inrikesministeriet utsätta straffhot i form av dagsböter, som utdöms av allmän underrätt om inte något annat stadgas om brott mot dem i någon annan lag.

Ett ovan avsett beslut av inrikesministeriet publiceras i författningssamlingen.

53 §

Internationellt samarbete

Om handräckning som polisen ger till polisen i en främmande stat gäller vad därom särskilt stadgas eller avtalas i internationella avtal som är förpliktande för Finland.

Inrikesministeriet kan i frågor som inte hör till området för lagstiftningen eller som inte annars kräver riksdagens samtycke sluta normala samarbetsavtal inom polisens verksamhetsområde med de myndigheter som svarar för polisverksamheten i grannstaterna och Östersjöländerna.

54 §

Närmare stadganden och bestämmelser

I förordning stadgas om hur ersättningar enligt 47 § skall sökas och betalas, om polisens emblem, tjänsteuniform, tjänstemärke och beväpning, om polisens förtjänstkors och om en polismans skyldighet att anmäla sig för tjänstgöring och om försättande av en polisman i

beredskap. Genom förordning utfärdas även närmare stadganden om tillämpningen av denna lag.

Inrikesministeriet kan meddela närmare föreskrifter om beviljande av polisbefogenheter, tjänstemärke, uniform, beväpning, behandling av dem som gripits, förvaring av egendom som omhändertagits, polisundersökning, stannande av fordon, automatisk övervakning av vägtrafiken, bruk av maktmedel, hjälpmedel som används när maktmedel brukas, avlivande av djur, lämnande av handräckning och registrering av polisåtgärder.

6 kap.

Ikraftträdande

55 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1995.

Genom denna lag upphävs polislagen av den 18 februari 1966 (84/66) jämte ändringar.

RP 57/94

FvUB 20/94

Helsingfors den 7 april 1995

Republikens President
MARTTI AHTISAARI

Inrikesminister
Mauri Pekkarinen